

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO KOKYBĖS GERINIMAS: situacija ir perspektyvos 2024

MOKSLO STRAIPSNIŲ LEIDINYS

**IKIMOKYKLINIO IR
PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO
KOKYBĖS GERINIMAS:
situacija ir perspektyvos
2024**

MOKSLO STRAIPSNIŲ LEIDINYS

MOKSLINIS KOMITETAS

Prof. dr. Raimonda Brunevičiūtė (socialiniai mokslai, edukologija S007), Lietuva

Dr. Laima Abromaitienė (socialiniai mokslai, edukologija S007), Lietuva

Dr. Alicija Ramanauskaitė (socialiniai mokslai, edukologija S007), Lietuva

Dr. Ligita Judickaitė – Pašvenskienė (humanitariniai mokslai H004), Lietuva

Dr. Sigita Saulėnienė (socialiniai mokslai, edukologija S007), Lietuva

Dr. Lina Šarlauskienė (socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija S008), Lietuva

ORGANIZACINIS KOMITETAS

Albertas Juodeika (Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto dekanas)

Asta Jakimavičienė (Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vedėja)

Ieva Brazauskaitė – Zubavičienė (Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Kalbų centro vadovė)

Sigita Saulėnienė (Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė)

Aurėja Šarkauskaitė (Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros dėstytoja - praktikė)

Leidinio sudarytoja – dr. Sigita Saulėnienė
Dizaineris ir maketuotojas – Aurimas Mickus

Leidinys yra recenzuotas.

Bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS)
portale ibiblioteka.lt.

Ši kūrinį, esantį bibliotekose, mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose ar
archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais
atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais
tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-9955-27-653-1
ISSN 2783-8390

© Sigita Saulėnienė, 2024
© Aurimas Mickus, dizainas, 2024
© Kauno kolegijos Reklamos ir medijų centras, 2024

TURINYS

Įvadas	7
Padėkos	11
1 SKYRIUS: MOKSLO PUBLIKACIJOS	
Emocinio intelekto ugdymo(si) galimybės programa „Zipio draugai“ priešmokykliniame amžiuje	15
Judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimas, koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį	26
Ikimokyklinio amžiaus vaikų stresas ir jo įveikimo būdai	38
Ugdomosios aplinkos reikšmė pažinimo ugdymui(si) ikimokykliniame amžiuje	46
Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetencijos raiška ugdymo procese	58
Ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) galimybės ugdomųjų veiklų metu	74
Pedagogų ir tėvų požiūris į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje	83
Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, motorikos įgūdžių lavinimas(is) fizine veikla	98
2 SKYRIUS: EDUKACINIAI PROJEKTAI	
„Aš – emocijų pasaulyje“	109
„Draugystės šalyje“	115
„Mažieji mokslininkai“	121
„Paukšteliams sugrįžtant“	126
„Ekologinę mąstymą ugdomės smagiai!“	131
„Pabūk su savimi“	135
„Aš mokausi kalbėti“	142
„Noriu mokytis“	147
„Dėmesingo įsisažmoninimo metodai – paprastai“	152

Pristatome naują mokslo publikacijų leidinį „**Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybės gerinimas: situacija ir perspektyvos 2024**“. Šis leidinys – tai Pedagogikos katedros bendradarbiavimo su absolventais, darbo rinkos atstovais ir kitų aukštųjų mokyklų pedagogų rengimo specialistais bei ilgamečiais partneriais rezultatas. Mokslo publikacijų leidybos poreikį paskatino ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pokyčiai, siejami su inovacijomis, naujomis technologijomis, produktais ir jų panaudojimo ugdymo procese plėtra, naujų empirinių tyrimų rezultatų sklaidos galimybėmis. Mokslo publikacijos parengtos remiantis 2024 metų pavasarį apgintais baigiamaisiais darbais, kurie buvo recenzuoti ir kvalifikacinės komisijos įvertinti teigiamai. Parengtos publikacijos buvo recenzuotos dviejų recenzentų.

Mokslo publikacijų leidinį sudaro du skyriai.

PIRMAJAME SKYRIUJE pateikiamos aštuonios publikacijos, kuriose nagrinėjamos aktualesios problemos, susijusios su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) procesu. Atskleidžiamas platus spektras aktualių klausimų, susijusių su ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) teorija bei praktika. Šių publikacijų analizė leidžia suprasti, kaip skirtingi ugdymo(si) metodai, priemonės ir požiūriai prisideda prie vaikų pažintinės, emocinės, socialinės ir fizinės raidos.

Publikacijos sugrupuotos pagal temas, išryškinant emocijų ugdymą(si), praktinius metodų taikymo aspektus ir pedagogų bei tėvų požiūrius. Taip struktūruojant skyrių, išryškinamos skirtingos temų grupės ir jų tarpusavio sąsajos.

Temų grupėje „**Emocijų ir elgesio ugdymas**“ pateikiamos trys publikacijos orientuotos į emocinio intelekto ugdymą(si), elgesio korekciją ir streso valdymą:

- nagrinėjamos galimybės, kaip programa „Zipio draugai“ gali padėti priešmokyklinio amžiaus vaikams lavinti(s) emocijų atpažinimą, valdymą ir empatiją;
- analizuojamas judrus patirtinis ugdymas(is), kaip kontekstas ir priemonė, padedantys spręsti padidėjusio aktyvumo vaikų elgesio iššūkius;
- aptariamas pedagogų požiūris į streso apraiškas ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir galimi streso įveikimo būdai.

Temų grupėje „**Metodų taikymas ugdymo(si) procese**“ taip pat pateikiamos trys publikacijos, kurios atliepia ugdomąją aplinką, informacinių technologijų naudojimą ugdymo(si) praktikoje bei patyriminį ugdymą(si):

- tyrinėjamas ugdomosios aplinkos vaidmuo pažinimo ugdyme(si) ikimokykliniame amžiuje, pabrėžiant jos reikšmę vaikų tyrinėjimams ir gebėjimams lavinti(s);
- analizuojama, kaip ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai praktikoje taiko informacines technologijas ir kokią įtaką tai daro ugdymo(si) procesui;
- nagrinėjama, kaip patyriminio ugdymo(si) principai įgyvendinami ugdomosiose veiklose, stiprinant vaikų kūrybiškumą ir aktyvų dalyvavimą mokymosi procese.

Temų grupėje „**Pedagogų ir tėvų požiūriai**“ yra priskirtos dvi publikacijos, atskleidžiančios pedagogų ir tėvų požiūrį į lietuvių tautosakos taikymą ugdymo(si) procese bei fizinio aktyvumo poveikį vaikams su autizmo spektro sutrikimu:

- tiriamas, kaip pedagogai ir tėvai vertina tautosakos panaudojimą ugdant 3–5 metų vaikų sąkytinę kalbą;

- aptariama, kaip fizinis aktyvumas prisideda prie šių vaikų motorikos įgūdžių lavinimo(si) ir įtraukties ugdymo(si) procese.

Šis struktūrizavimas leidžia aiškiau išskirti tris pagrindines temų kryptis, kuriose akcentuojami skirtingi, tačiau vienodai svarbūs ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo aspektai, sudarydami nuoseklų ir daugiabriaunį problematikos vaizdą.

Apibendrinant galima teigti, kad šiame skyriuje aptartos publikacijos ne tik apibrėžia šiuolaikinio ikimokyklinio ugdymo(si) iššūkius, bet ir siūlo praktinius sprendimus, kurie gali būti naudingi pedagogams, tėvams, ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovams.

ANTRAJAME SKYRIUJE pateikiami devyni edukaciniai projektai, kurie parengti ir įgyvendinti ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Edukacinis projektas, sudarantis vieną iš trijų baigiamojo darbo sudedamųjų dalių, yra kuriamas remiantis išsamia teorine analize ir empirinio tyrimo duomenimis. Pirmiausia, darbo pradžioje, aptariama problematika ir pateikiama motyvacija, kodėl pasirinkta būtent tokio pobūdžio projektas. Šiame etape išryškinami aktualūs tyrimo duomenys bei teorinės įžvalgos, kurie pagrindžia projekto reikšmę.

Toliau formuluojama aiški ir konkreti edukacinio projekto tema bei pagrindinis tikslas, orientuotas į praktinę problemos sprendimo kryptį. Atsižvelgiant į tai, yra detalizuojamas projekto planas, kuriame aprašomi pagrindiniai įgyvendinimo etapai, veiklos, metodai bei numatomi rezultatai.

Galiausiai, projekto įgyvendinimo rezultatai yra apibendrinami refleksijose, kuriose aptariama, kaip pavyko pasiekti užsibrėžtus tikslus, bei išvadose, kur pateikiami projekto įžvalgos ir reikšmingumas tolesnei praktikai ar tyrimams. Toks struktūruotas požiūris leidžia užtikrinti, kad edukacinis projektas būtų ne tik pagrįstas, bet ir veiksmingas.

Apibendrinant visų projektų rezultatus, galima įžvelgti aiškia tendenciją: edukaciniai projektai tampa ugdymo(si) įrankiu, leidžiančiu ne tik stiprinti vaikų gebėjimus, bet ir pritaikyti ugdymą šiuolaikiniams poreikiams. Projekte dalyvavusių vaikų, pedagogų ir tėvų įsitraukimas liudija apie sėkmingą metodų, aplinkų ir ugdymo strategijų taikymą. Šios išvados leidžia įžvelgti edukacinių iniciatyvų poveikį.

Daugelyje projektų pabrėžiamas vaikų emocinių gebėjimų tobulinimas, empatijos stiprinimas, savikontrolės ir savireguliacijos ugdymas. Vaikai mokėsi ne tik suprasti ir valdyti savo emocijas, bet ir atpažinti bei palaikyti kitų emocinius poreikius. Veiklose sustiprėjo jų socialiniai ryšiai, mokėjimas bendradarbiauti, o draugiškų santykių puoselėjimas tapo veiklos ašimi. Projekte „AŠ – EMOCIJŲ PASAULYJE“ buvo sukurta erdvė, kurioje vaikai tapo aktyviais emocijų tyrinėtojais, įgydami ne tik teorinių žinių, bet ir praktinių įgūdžių, kaip jas taikyti kasdienybėje. Projekte „DRAUGYSTĖS ŠALYJE“ įgyvendinta praktinė priemonė padėjo pedagogams kurti patyčių prevencijos strategijas, įtraukiant vaikus į aktyvų problemų sprendimą. Tokie projektai pabrėžia, kad emocinis ugdymas nėra papildoma veikla, o būtinas pagrindas, stiprinantis visus kitus vaikų gebėjimus.

Kūrybiškumo ugdymas yra neatsiejamas nuo praktinių veiklų. Vaikai per kūrybą ir žaidimus atrado naujus būdus pažinti pasaulį, ugdė saviraišką ir stiprino problemų sprendimo gebėjimus. Projekte „MAŽIEJI MOKSLININKAI“ vaikai buvo įtraukti į mokslinio tyrinėjimo procesus, kurie skatino jų smalsumą ir aktyvų dalyvavimą ugdyme. Projekte „PAUKŠTELIAMS SUGRĮŽTANT“ ne tik atskleidė kūrybos džiaugsmą, bet ir praturtino vaikus gamtos pažinimu, sujungus teoriją su praktika. Projekte „EKOLOGINĮ MĄSTYMĄ UGDOMĖS SMAGIAI!“ veiklos parodė, kaip kūry-

biniai metodai gali įtvirtinti vertybes, skatinančias atsakomybę už aplinką. Šie projektai rodo, kad kūrybiškumas tampa ne tik tikslu, bet ir priemone, padedančia vaikams integruotis į sudėtingą pasaulį.

Projektai orientuoti į vaikų individualius poreikius, ypač skirtus tiems, kuriems reikalingas specialus dėmesys, pabrėžė aplinkos pritaikymo ir metodų lankstumo svarbą. „PABŪK SU SAVIMI“ projektas parodė, kad tinkamai pritaikyta aplinka vaikams su ADS gali žymiai sumažinti jų elgesio problemas, pagerinti jų emocinę savijautą ir įsitraukimą į ugdymo(si) procesą. Projekto „AŠ MOKAUSI KALBĖTI“ veiklos suteikė mažiesiems galimybę per kūrybines formas lavinti sakytinę kalbą, praturtinant žodyną ir stiprinant jų bendravimo gebėjimus. Šie projektai atskleidžia, kaip svarbu kurti įtraukias ir individualiems poreikiams pritaikytas erdves, kurios prisideda prie vaikų asmeninės pažangos.

Technologijų panaudojimas projekte „NORIU MOKYTIS“ pabrėžė, kad virtualios ir realios aplinkos derinimas gali skatinti vaikų mokymosi motyvaciją ir kūrybiškumą. Šis projektas parodė, kaip modernios priemonės gali sudominti vaikus ir padėti jiems įgyti įvairesnių gebėjimų. Šiuolaikinės technologijos tapo svarbia priemone, kuri ne tik modernizuoja ugdymą, bet ir stiprina vaikų susidomėjimą.

Projektas „DĖMESINGO ĮSISĄMONINIMO METODAI – PAPERSTAI“, įrodė, kad pedagogų žinių gilinimas tiesiogiai prisideda prie kokybiškesnio vaikų ugdymo(si). Pedagogų mokymasis apie dėmesingumo metodų taikymą ne tik praplėtė jų profesinius gebėjimus, bet ir padėjo efektyviau dirbti su vaikais. Pedagogų profesinis tobulėjimas yra esminė sėkmingo ugdymo dalis. Tik kompetentingas ir motyvuotas pedagogas gali įgyvendinti inovatyvias ir vaikams prasmingas veiklas.

Edukaciniai projektai, kurie parengti remiantis empiriniais tyrimais ir teorine analize, tampa platforma, kurioje vystomos pažangios idėjos, gerinančios vaikų gyvenimo kokybę bei stiprinančios bendruomenės sąmoningumą.

Tikimės, kad šiame mokslinių straipsnių leidinyje pateiktos publikacijos ir edukaciniai projektai padės ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams, šių specialistų rengėjams bei darbdaviams, švietimo politikos formuotojams atsakyti į aktualius ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo klausimus, gerins ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kokybę.

Vyr. lektorė dr. Sigita Saulėnienė

Nuoširdžiai dėkojame profesorei dr. Raimondai Brunevičiūtei – už konstruktyvias pastabas, įkvėpimą bei nuoširdų ilgametį bendradarbiavimą, palaikymą moksliniame kelyje, gebėjimą išvelgti svarbiausius akcentus, dalintis vertingomis išvalgomis, suteikiant galimybę augti kaip tyrėjams.

Širdingai dėkojame dr. Alicijai Ramanauskaitei ir dr. Laimai Abromaitienei, kurių pastabos ir išvalgos buvo vertingos, konstruktyvus požiūris, greitas ir aiškus atgalinis ryšys leido publikacijų autoriams tobulėti, o jų darbams – pasiekti aukštesnį lygį.

Dėkojame Kalbų centro dėstytojoms dr. Ligitai Judickaitei-Pašvenskienei ir lekt. Linai Abraitienei, taip pat studentams Miglei Matulionytei, Gutjėrai Melnikovai, Emilijai Lukoševičiūtei ir Pauliui Paruliui už profesionalumą ir atsidavimą tiksliai perteikiant mintis anglų kalba bei prisidedant prie šio darbo kokybės ir vertės.

Ačiū Aurėjai Šarkauskaitei Pedagogikos katedros dėstytojai-praktikei – už nepriekaištingą atidumą ir išvalgumą, kurie tapo ne tik patikimu pagrindu atrenkant edukacinius projektus, bet ir jų pateikimo leidybai kokybės garantu.

Dėkojame visiems, prisidėjusiems leidžiant 2024 metų publikacijų leidinį „IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO KOKYBĖS GERINIMAS: situacija ir perspektyvos 2024“.

Šios padėkos apima ne tik formalų dėkingumą, bet ir šilumą, kurią paliko bendras darbas ir Jūsų indėlis. Ačiū, kad buvote šios kelionės dalimi!

*Pedagogikos katedros vedėja lektorė Asta Jakimavičienė
vyr. lektorė dr. Sigita Saulėnienė*

1

MOKSLO
PUBLIKACIJOS

EMOCINIO INTELEKTO UGDYMO(SI) GALIMYBĖS PROGRAMA „ZIPIO DRAUGAI“ PRIEŠMOKYKLINIAME AMŽIUJE

Gabija Juozapavičiūtė

Kauno lopšelis – darželis „Vyturėlis“

dr. Algimantas Bagdonas

Kauno kolegija

Anotacija. Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize bei atliktu empiriniu tyrimu, pristatoma priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymo(si) galimybių programa „Zipio draugai“ tema. Tyrimo problema: kokios emocinio intelekto ugdymo(si) galimybės programa „Zipio draugai“ priešmokykliniame amžiuje. Tyrimo objektas: emocinio intelekto ugdymo(si) galimybės programa „Zipio draugai“ priešmokykliniame amžiuje. Tyrimo tikslas: atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymo(si) galimybės programa „Zipio draugai“. Tyrimo uždaviniai: teoriškai pagrįsti emocinio intelekto ugdymosi galimybės programa „Zipio draugai“; nustatyti tėvų ir pedagogų požiūrį į programos „Zipio draugai“ galimybės priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymui(si). Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apklausa raštu, apklausa žodžiu (interviu), gautų duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė. Tyrimo metu atskleista, kad priešmokykliniame amžiuje svarbu ugdyti EI, nes šis procesas gerina tarpusavio santykius, padeda geriau bendrauti su bendraamžiais ir suaugusiais, ugdo empatijos jausmą, savigarbą, skatina sąžiningumą, pagarbą, pasitikėjimą, pozityvų mąstymą, streso valdymą. Tarpautinė programa „Zipio draugai“ laikoma viena iš efektyviausių galimybių ugdant EI ikimokykliniame amžiuje.

Reikšminiai žodžiai: emocinis intelektas, priešmokyklinis amžius, programa „Zipio draugai“.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Emocinio intelekto sąvoką pirmieji pavartojo Salovey ir Mayer (1990). Emocinio intelekto (EI) terminą šie mokslininkai apibrėžė kaip gebėjimą stebėti savo ir kitų emocijas bei jausmus, juos skirti ir gautą informaciją anaudoti mąstymo procesuose ir savo veiklose. Kai kurie mokslininkai EI apibrėžia kaip gebėjimą samprotauti apie esamas emocijas, kiti jį apibūdina kaip asmenybės bruožų visumą, jausmų išreiškimą, pasiekimų motyvaciją, savigarbą, socialinius įgūdžius bei empatiją (Naudužienė ir Zuzevičiūtė, 2021). Šiuolaikinėje visuomenėje pabrėžiama, jog kiekvienas individas intuityviai supranta emocinio intelekto terminą, prasmę bei svarbą, tačiau EI įgūdžiai turi būti nuolat ugdomi ir lavinami. Greičiausi rezultatai pasiekiami, kada emocinį intelektą pradedama ugdyti nuo ankstyvojo amžiaus (Marčiulionienė, 2017, p. 67). Vaikai, kuriems ugdomi emociniai įgūdžiai, pasižymi pasitikėjimu savimi ir kitais, geresnėmis žiniomis, komunikabilumu. Ugdymo įstaigos pedagogai, ugdantys ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus, teigia, kad emocijų ir jausmų nereikia tapatinti, nes tai skirtingas „reiškinys“. Emocija – jau esamų ir turimų jausmų išorinis pasireiškimas, tad galima daryti prielaidą, kad ugdymo(si) procese individų emocijos gali kisti. Gali pasireikšti tiek negatyvios, tiek teigiamos emocijos (Slušnienė ir Balčėtienė, 2016). Švietimo sistemoje emocinis intelektas tampa svarbia ir naudinga darnaus ugdymo programos dalimi. Mokymasis atpažinti, išreikšti ir valdyti emocijas yra toks pats svarbus, kaip ir mokymasis skaityti, rašyti, kalbėti.

Programa „Zipio draugai“ vykdoma Lietuvoje nuo 2000 m. ikimokyklinių ir visų tipų bendrojo ugdymo mokyklų priešmokyklinėse grupėse ir pirmosiose klasėse. Programos įgyvendinimą vykdo nevyriausybinė organizacija VšĮ „Vaiko labui“. „Zipio draugai“ programos iškeltas tikslas – vaikams padėti įveikti kasdienes sunkumus, stresą, ugdyti bei įgyti socialinį - emocinį ugdymą, kitaip apibrėžiant emocinį intelektą. Programos vykdymo metu vaikai mokomi atpažinti bei gebėti įvardinti savo ir kitų individų emocijas, jausmus, jų priežastis, ugdomas tinkamas emocijų išreiškimas žodžiais bei elgesiu. Bieliauskienė, Monkevičienė ir Okunauskienė (2019) teigimu, „2000 m. įgyvendintoje programoje dalyvavo 314 Vilniaus miesto vaikų, 2007–2008 m. m. pasiektas rekordinis programoje dalyvaujančiųjų skaičius – 9502 vaikai, taigi, beveik 10 000 vaikų ugdėsi kasdinių sunkumų bei streso įveikimo gebėjimus. Per aštuonerius programos įgyvendinimo metus joje dalyvavo 47 770 vaikų. Kiekvienais metais „Zipio draugų“ valandėles veda apie 500 pedagogų. Kiekvienais metais parengiama maždaug 200 pedagogų, kurie programą „Zipio draugai“ vykdo pirmus metus“.

Problemos pagrindimas. Pastaruoju metu dažnai susiduriama su vienu populiariausiu terminu Lietuvoje „emocinis intelektas“. Šis terminas atspindi realią šių laikų problemą, su kuria susiduria dabarties ugdytojai ir jų ugdytiniai bei visa visuomenė. Emocinio intelekto ugdymas(is), plėtojimas ir lavinimas tampa mūsų kasdienio gyvenimo dalimi. Mąstyti, veikti, valdyti bei tobulėti – vieni svarbiausi emocinio intelekto apibrėžties aspektų. Emocinio intelekto moksliniai tyrimai rodo, kad emocinės kompetencijos lavinimas palengvina emocijų atpažinimą, reguliavimą ir emocinės informacijos apdorojimą, lemia mažesnį streso lygį, efektyvesnius bendravimo įgūdžius. Tačiau šiandieninėje visuomenėje, kai kalbama apie emocinio intelekto (EI) plėtrą ir ugdymą, svarbu suprasti, kokios galimybės yra priešmokyklinio amžiaus vaikams lavinti ir ugdyti emocinį intelektą bei gebėjimus išreikšti emocijas, kad nesukeltų tam tikrų problemų ateityje bendraujant su kitais individais (Naudužienė ir Zuzevičiūtė, 2021). Šiuo darbu siekta pasidomėti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos, taikydamos tarptautinę programą „Zipio draugai“, galėtų padėti priešmokyklinio amžiaus vaikams ugdytis emocinį intelektą.

Tyrimo problema. Kokios emocinio intelekto ugdymo(si) galimybės priešmokykliniame amžiuje taikant programą „Zipio draugai“?

Tyrimo objektas. Emocinio intelekto ugdymo(si) galimybės programa „Zipio draugai“ priešmokykliniame amžiuje.

Tyrimo tikslas. Atskleisti emocinio intelekto ugdymo(si) galimybes priešmokykliniame amžiuje taikant programą „Zipio draugai“.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti emocinio intelekto ugdymo(si) galimybes priešmokykliniame amžiuje taikant programą „Zipio draugai“.
2. Empiriškai nustatyti tėvų ir pedagogų požiūrį į programos „Zipio draugai“ galimybes priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymui(si).

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, apklausa raštu, apklausa žodžiu (interviu), gautų duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė.

EMOCINIO INTELEKTO UGDYMO(SI) GALIMYBĖS TAIKANT PROGRAMĄ „ZIPIO DRAUGAI“

Emocinio intelekto terminas visuomenėje atsirado XX amžiaus pabaigoje. Ankstyvojo emocinio intelekto teoriją 1970 m. pristatė ir iki 1990 m. plėtojo psichologai: Gardneris, Salovey ir Mayeris. Psichologai emocinio intelekto terminą apibrėžė kaip socialinio intelekto dalį, susidedan-

čia iš asmenybės bruožų (Slušnienė, 2019). Pasak Kudriavcevaitės ir Lenkauskaitės (2019), emocijų reiškimas yra vienas svarbiausių punktų žmogaus gyvenime. Emocijas reikšti galime nuo pačios vaikystės, tačiau jų valdyti negalime, nes tai nėra įgimtas gebėjimas. Tad labai svarbus šios srities ugdymas ir tobulėjimas (Kurienė, 2016). Tyrimų duomenimis, veiksmingiausias emocinio intelekto ugdymo(si) rezultatai yra pasiekiami tada, kai ugdymas prasideda nuo pačios ankstyvosios vaikystės (Shapiro, 2008). Šiuolaikinėje švietimo sistemoje emocinis intelektas tampa svarbia ir naudinga darnaus ugdymo turinio dalimi. Emocinio intelekto ugdymas tampa svarbia šiuolaikinių švietimo sistemų mokymo programos dalimi. Oficialiai pripažįstama, kad mokymasis atpažinti, išreikšti ir valdyti emocijas yra vienodai svarbus siekiant ugdymo(si) tikslų (Slušnienė, 2019). Slušnienė ir Balčėtienė (2016) teigia, kad emocinis intelektas – tai ilgalaikis lavinimo procesas, gebantis mūsų elgesį pakeisti ilgam laikui ar net visam gyvenimui. Emocinio intelekto ugdymo(si) tikslas – padėti individams kontroliuoti save, savo emocijas, reiškiamus jausmus ir palaikyti gerus santykius su kitais. Visi įgūdžiai yra be galo svarbūs, kuriuos reikia ugdyti nuo ankstyvos vaikystės, kad būtų galima palaikyti bei sukurti tinkamus santykius su bendraamžiais ir suaugusiais. Slušnienė (2019) pateikia keletą priežasčių, dėl kurių yra svarbu ugdyti vaikų emocinį intelektą: tai gerina tarpusavio santykius, padeda geriau bendrauti, ugdo empatijos jausmą, skatina sąžiningumą, pagarbą, pasitikėjimą, pozityvų mąstymą, streso valdymą, kūrybingumą. Emocinio intelekto ugdymasis apima emocijų atpažinimą, supratimą, reguliavimą ir palaikymą, todėl šių įgūdžių ugdymas nuo ankstyvos vaikystės svarbus, nes sukuria tinkamus santykius su bendraamžiais bei suaugusiais.

Pasak Slušnienės ir Balčėtienės (2016), emocinio intelekto procesas, kurio metu padeda individams tobulėti, keisti elgesį, požiūrį į gyvenimą, spręsti iškilusias problemas. Produktyvaus bei sėkmingo ugdymo(si) tikslas yra emocinis intelektas, lemiantis ugdymo darbuotojų bei ugdymo individų kokybę. Vaišvidienės, Gedvilienės (2017) teigimu, analizuojant emocinio intelekto ugdymą, galima patvirtinti, kad tai priklauso nuo aplinkos, tėvų, tarpusavio santykių, emocijų teikimo ir priėmimo, pedagogų asmenybės, kompetencijos. Tokį ugdymą galima traktuoti kaip konkretų emocijų suvokimą per patirtį, esamus pojūčius, kito individo būsenos supratimą bei mokėjimą valdyti emocijas, kontroliuoti, spręsti problemas, bendradarbiauti. Tėvų iniciatyva bei būdai ugdant vaiko emocinį intelektą dažniausiai būna: bendravimas, emocijų atpažinimas, sąveika.

Remiantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos (2014) įstatymu, valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijos knygoje teigiama, jog emocijų kompetencijų svarba turėtų rūpintis socialiniu – emociniu ugdymu (p. 38). Pasak Kudriavcevaitės ir Lenkauskaitės (2019), institucija privalo sudaryti tinkamas sąlygas ugdytiniui, veikti bei dalyvauti ilgalaikėje, nuoseklioje socialinės - emocinės kompetencijos ugdymo prevencinėje programoje. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skelbia prevencines programas priešmokyklinio amžiaus vaikams, siekiant ugdyti emocinį intelektą (socialines-emocines kompetencijas): „Kimochi“ ir „Zipio draugai“. Remiantis Visocke (2015), programos „Zipio draugai“ metodine medžiaga tėvams (2015) ir programa „Zipio draugai“ (2008), galima teigti, kad priešmokyklinio amžiaus vaikai turi galimybes ugdytis emocinį intelektą, emocines - socialines kompetencijas. „Zipio draugai“ programos tikslas – „padėti 5–7 metų vaikams įgyti socialinių bei emocijų sunkumų įveikimo gebėjimų, siekiant geresnės vaikų emocinės savijautos bei suteikti vaikams įgūdžių, padėsiančių jiems lengviau įveikti sunkumus pauglystėje ir suaugus“. „Kimochi“ programa skirta ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymuisi. Programos tikslas - padėti vaikui elgtis sunkiose situacijose, išmokti bendrauti ir bendradarbiauti, padėti suvokti savo ir kitų emocijas. Svarbios ir socialinės - emocinės kompetencijos: savęs pažinimas, savęs valdymas, socialinis pažinimas, santykių kūrimo įgūdžiai, atsakingų sprendimų priėmimas.

„Zipio draugai“ programa yra pirmoji dvejų metų prevencinė emocinio ir socialinio ugdymo(si) programa. Antroji „Zipio draugai“ programa yra „Obuolio draugai“. Tai yra tarptautinė programa, kurios tikslas ugdyti penkerių-septynerių metų vaikus įveikti kasdienius sunkumus. „Zipio draugai“ programos tikslas – pagerinti vaiko emocinę savijautą, įgyti socialinių ir emocinisunkumų gebėjimą. Manoma, kad, įgyjant šių gebėjimų ir juos tobulinant, vaiko emocinis intelektas sparčiau auga, lengviau susitvarko su tam tikromis problemomis ir situacijomis, paauglystėje bei kai tampa suaugusiais (Programos „Zipio draugai“ metodinė medžiaga tėvams, 2015). „Zipio draugai“ programa vykdoma darželiuose arba priešmokyklinėse grupėse mokyklose ir pradinėse klasėse. Programos trukmė siekia 24 savaites, o vaikai kas savaitę dalyvauja vienoje 45 minučių pamokoje (Bieliauskienė, Monkevičienė ir Okunauskienė, 2008). „Zipio draugai“ programos įgyvendinimo ugdymo(si) įstaigose metu vaikai susipažįsta su šešių pasakojimų ciklu. Vaikai supažįsta su įvairiais jausmų išraiškos būdais: jausmų atpažinimas, jausmų išsakymas ir reiškimas, aiškus bei konkretus išsireiškimas/įvardinimas, pagalbos rankos ištiesimas, draugystės radimas ir išsaugojimas, gebėjimas įveikti vienišumą, atstūmimą, priekabiavimą, priekabiavimo netoleravimas, konfliktų sprendimas, netekčių išgyvenimas ir prisitaikymas (Programos „Zipio draugai“ metodinė medžiaga tėvams, 2015). „Zipio draugai“ programa pasižymi šiais principais: draugyste, naujų pažinčių ieškojimu, kasdieninių situacijų sprendimais, konfliktų sprendimu, kritinių situacijų aptarumu. Programoje plėtojant šias temas, nepamirštama ir situacijų kurių negalima pakeisti: mylimo gyvūnėlio mirtis, nauja vieta, aplinka, nauji šeimos nariai ir kt. „Zipio draugai“ programa, kuri pratina bei skatina vaikus atsipalaiduoti, išsikalbėti įvairiausiomis temomis, rasti tinkamus sprendimo būdus, kad vaikas jaustųsi gerai, nekeltų sunkių jausmų kaip pykčio, liūdesio, skausmo ir pavydo keliami įvairi įtampa. „Programos „Zipio draugai“ metu vaikai plėtoja skaudžiausias temas: netektis, mirtis, tėvų skyrybos, konfliktai. Norima, kad „Zipio draugai“ programoje vaikai dalyvaujant suprastų, jog gyvenime susiduriama su daug įvairiausių situacijų, taipogi, kad nėra vienas, visada kas nors gali jam padėti bei jis gali padėti kitiems” (Bieliauskienė, Monkevičienė ir Okunauskienė, 2008).

„Zipio draugai“ programos tikslas – padėti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams įgyti socialinius - emocinius sunkumus ir įveikimo gebėjimus, siekiant pagerinti vaikų emocinės būklę bei suteikti ugdytiniais tam tikrų įgūdžių, padedančių jiems lengviau ir komunikabiliau išspręsti sunkumus paauglystėje ir suaugus, gyti tinkamą bendravimą, padėti vaikui sunkiose situacijose. Įgyvendindami „Zipio draugai“ programos turinį vaikai ugdomi kasdieniame gyvenime reikalingas savybes - pagarbą, atsakingumą, atsparumą, atjautą, geranoriškumą.

TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

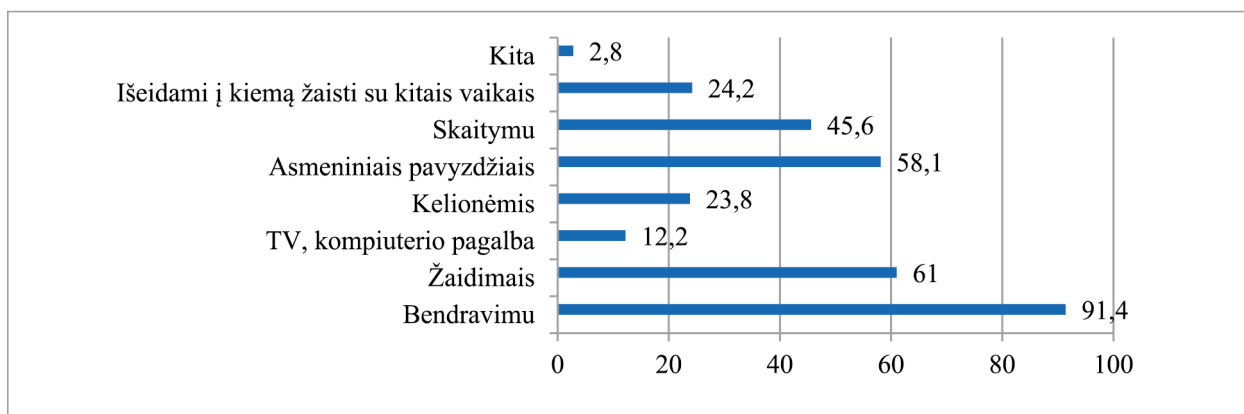
Siekiant atskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų emocinio intelekto ugdymo(si) galimybes „Zipio draugai“ programa, Rokiškio ir Kauno miestų ir rajonų ikimokyklinio ugdymo įstaigose, 2024 m. kovo - gegužės mėn. atlikti kiekybinis ir kokybinis tyrimai. Tyrimo metodai – apklausa raštu (tėvų anketavimas) ir apklausa žodžiu (iš dalies struktūruotas pedagogų interviu). Buvo parengtas klausimyno tėvams instrumentarijus ir juo remiantis parengtas klausimynas tėvams. Klausimyne priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvams pateikta 18 klausimų, kuriuose sudaro 17 uždarų klausimų, iš kurių 11 reikia pažymėti vieną tinkamą atsakymo variantą, 6 klausimuose reikia pasirinkti ne mažiau negu 2 (ar keletą variantų) ir 1 atviras klausimas. Apklausa tėvams atlikta nuotoliniu būdu. Tyrimo anketa tėvams buvo patalpinta internetinėje platformoje – „GoogleForms“. Tyrimo klausimynas išsiųstas į 12 ikimokyklinio ugdymo įstaigų, esančių Rokiškyje, Rokiškio rajone, Kaune, Kauno rajone. Pasidomėjus grupių ir vaikų skaičiumi kiekvieno darželio įstaigoje, buvo išsiųsta 150 anketų tėvams, iš kurių grįžo 106 užpildytos. Tyrimo duomenų apdorojimui ir įforminimui buvo naudojama MS Office Excel programa. Gauti rezultatai tyrimo metu susisteminti ir pavaizduoti

juostinėse diagramose. Antroje tyrimo dalyje buvo parengtas pedagogų apklausos žodžiu (interview) instrumentarijus – interview pedagogams klausimų pagrindimas ir interview klausimai pedagogams. Pedagogų apklausoje (interview) pateikiami 5 pagrindiniai klausimai bei 3-4 pagrindinių klausimų patikslinantys klausimai. Tyrimo imtis – gyvo susitikimo metu apklausta 12 pedagogų, dirbančių priešmokyklinio amžiaus grupėse. Tyrimo metu laikytasi savanoriškumo, anonimiškumo ir konfidencialumo principų. Dalyvavusiems tyrime asmenims buvo paaiškinta, jog duomenys bus naudojami tik apibendrintai ir tik moksliniais tikslais, jokia asmeninė informacija nebus atskleista. Kiekvienas dalyvis prieš pradėdamas interview, pasirašė sutikimą dalyvauti kokybiniame tyrime.

TYRIMO REZULTATŲ APITARIMAS

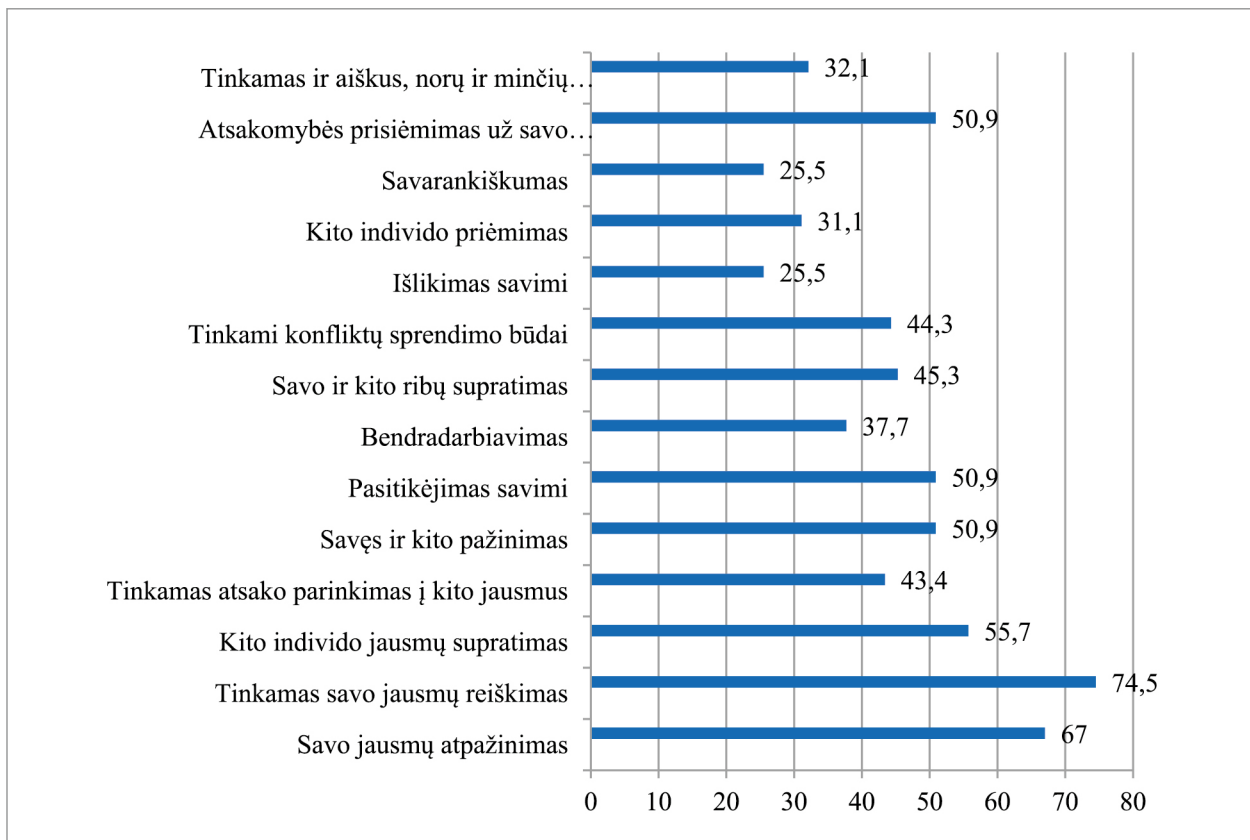
Tyrimas atliktas 12 ugdymo įstaigų dviejuose miestuose ir dviejuose rajonuose, siekiant rezultatų palyginimo. Tačiau, analizuojant rezultatus, esminių nuomonių skirtumų tarp respondentų gyvenamosios vietos nepastebėta. Todėl duomenys pateikiami apibendrinti išnagrinėjus ir tėvų nuomonių analizę, ir pateikiant pedagogų požiūrio apibendrinimą.

Analizuojant apklausos rezultatus apie EI ugdymosi namuose galimybes (1 pav.), nustatyta, jog didžiausią pasirinkimų skaičių surinko šios kategorijos - bendravimas (91,4 proc.), 61 proc. - žaidimai, 58,1 proc. - asmeniniai pavyzdžiai, 45,6 proc. - skaitymas, 24,2 proc. - išėjimas į lauką žaidžiant su kitais vaikais, 23,8 proc. - kelionės, 12,2 proc. - TV, kompiuterio pagalba ir 2,8 proc. kitais būdais – neugdo niekaip. Apibendrinant galima teigti, jog daugumos tėvų atsakymai EI ugdymas(is) namuose siejasi su bendravimu (91,4 proc.) ir žaidimais (61 proc.) Taigi verta skatinti šeimas kuo daugiau ir tikslingai bendrauti su vaikais, taip ne tik kuriant artimus santykius, bet ir ugdantis emocinį intelektą. Tyrimu siekta sužinoti, kokie svarbiausi kompetencijos punktai, kurias turėtų ugdytis vaikas, kad augtų emociškai intelektualiu individu (2 pav.).

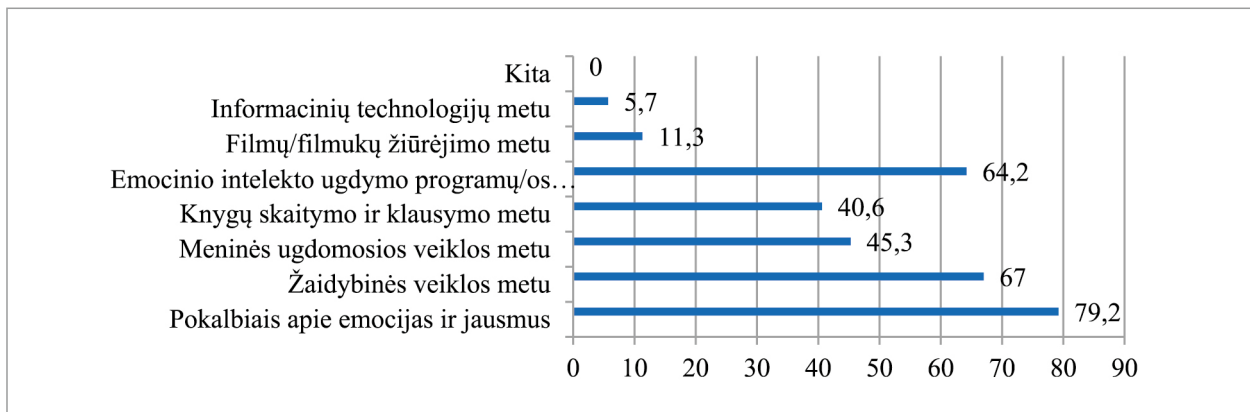
1 pav. EI ugdymosi galimybės namuose

Galima pastebėti, jog bendroje suvestinėje (2 pav.) respondentai nurodo, kad svarbiausiomis kompetencijomis repondentai laiko - tinkamą savo jausmų išreiškimą (74,5 proc.), savo jausmų atpažinimą (67 proc.), kito individo jausmų supratimą (55,7 proc.), atsakomybės prisiėmimą už savo veiksmus, elgesį, (50,9 proc.), pasitikėjimą savimi (50,9 proc.), savęs ir kito pažinimą (50,9 proc.). Ne taip dažnai (25,5 proc.) buvo įvardinamos šios kompetencijos - savarankiškumas ir išlikimas savimi. Apibendrinant galima teigti, kad svarbiausi kompetencijos punktai – jausmų išreiškimas ir atpažinimas, todėl ugdantis EI reikia atkreipti dėmesį į šias kompetencijas kaip aktualias ir ugdyti jas pasitelkus vaiko raidą atitinkančias priemones. Respondentų atsakymai parodė, kad EI ugdymosi galimybės namuose yra įvairios, ne visos pakankamai išnaudojamos. Taigi iškyla pedagoginės pagalbos šeimoms aktualumas, kai specialistų konsultacijos, supažindinimas su edukacinėmis naujienomis klausimas tampa svarbus, siekiant ugdymo kokybės.

2 pav. Kompetencijos, prisidedančios prie EI ugdymosi

Tyrimu siekta sužinoti, kaip Rokiškio ir Kauno respondentai mano, kokių veiklų metu vaiko emocinis intelektas ugdomas. Buvo prašoma pažymėti ne mažiau kaip 2 atsakymo variantus (žr. 3 pav.).

3 pav. Vaiko EI ugdymasis veiklose

Svarbu buvo nustatyti veiklas priešmokykliniame amžiuje, kurios skatina EI ugdymosi galimybes. Analizuojant apklausos atsakymus (3 pav.), galima pastebėti, kad tėvai mano, kad pokalbiais apie emocijas ir jausmus (79,2 proc.), (67 proc.) žaidybinėmis veiklos metu, (64,2 proc.) emocinio intelekto ugdymo programų metu, (45,3 proc.) meninės ugdomosios veiklos metu, (40,6 proc.) knygų skaitymo ir klausymo metu, (11,3 proc.) filmų, filmukų žiūrėjimo metu, (5,7 proc.) informacinių technologijų metu. Apibendrinant galima teigti, jog pokalbių apie emocijas ir jausmus, žaidybinėmis veiklos metu labiausiai ugdomas vaiko emocinis intelektas, todėl pedagogams ir šeimoms svarbu atkreipti dėmesį į šias veiklas ir jas dažniau taikyti, siekiant EI ugdymo efektyvumo. Iš pateiktų atsakymų galima pastebėti, jog 79 proc. tėvų yra girdėję apie „Zipio draugai“ ir „Kimochi“ programas, 21 proc. neteko girdėti. Apibendrinant galima teigti, kad dauguma tėvų yra girdėję apie

emocinio intelekto programas „Zipio draugai“ ir „Kimochi“, todėl galima pripažinti šių programų reikalingumą bei taikymo tikslingumą ateityje. Tyrimu siekta atskleisti tėvų nuomonę apie emocinio intelekto ugdymo(si) programos „Zipio draugai“ įtaką vaiko emocinio intelekto ugdymui(si). Iš pateiktų atsakymų galima pastebėti, kad Rokiškio ir Kauno respondentai mano, kad EI „Zipio draugai“ ir „Kimochi“ programos – naudingos (63,2 proc.), iš dalies naudingos (14,2 proc.). didžioji dauguma repondentų nurodė, kad jie emocinio intelekto sąvoką girdi, susiduria su šia tema savo darbinėje ar asmeninė aplinkoje. Emocinio intelekto sąvoką girdi, mato įvairiausiose pobūdžio knygoose, seminaruose, pokalbiuose su pedagogu ar darželio darbuotojais, internete, televizijoje bei susirinkimuose ar panašaus pobūdžio renginiuose. Tai rodo šios temos aktualumą visuomenės gyvenime ir reikalingumą ją nagrinėti bei tyrinėti.

Dauguma apklaustųjų tėvų mano, kad EI reikia ugdytis jau nuo ankstyvosios vaikystės. Tyrimo rezultatai sutapo su teorinėje dalyje nagrinėtomis nuostatomis, pvz., Marčiulionienės (2017) teigimu, „greičiausiai rezultatai pasiekiami, kada emocinį intelektą pradedama ugdytis nuo ankstyvojo amžiaus - įvairiausiais būdais“. Dauguma tėvų mano, kad pagrindiniai vaiko EI ugdantys žmonės – tėvai ir pedagogai, tai akcentuojama ir teorinės dalies analizėje - „analizuojant emocinio intelekto ugdymąsi, galima patvirtinti, kad tai priklauso nuo aplinkos, tėvų, tarpusavio santykių, emocijų teikimo ir priėmimo, pedagogų asmenybės, kompetencijos“ (Vaišvildienė, Gedvilienė, 2017). Net 67,9 proc. tėvų vaiko emocinį intelektą ugdo ir namų aplinkoje: bendravimu, žaidimais, asmeniniais pavyzdžiais, skaitymu. Tėvų nuomonės apie svarbiausias kompetencijos punktus, kuriuos turėtų ugdytis vaikas, kad augtų emociškai intelektualiu individu taip pat sutapo su teorinėje dalyje analizuota medžiaga. Karklytė - Palevičienė (2021) išskyrė pagrindinius emocinės kompetencijos punktus, kurie yra svarbūs ugdant vaiko emociškai intelektualią asmenybę „savo jausmų atpažinimas, tinkamas savo jausmų reiškimas, kito individo jausmų supratimas, tinkamas atsako parinkimas į kito jausmus, savęs ir kito pažinimas, pasitikėjimas savimi“. Tėvų požiūriu, darželyje pakankamai skiriama dėmesio vaiko emocinio intelekto ugdymui(si): pokalbiais apie emocijas ir jausmus, žaidybinės veiklos metu, emocinio intelekto programomis („Zipio draugai“ ir „Kimochi“), meninių veiklu metu, skaitymu. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas vaiko EI ugdymui(si) - labai svarbus (89, 4 proc.), 56,2 proc. bendradarbiauja su pedagogais programų ar kitų veiklu metu. Tėvų nuomone, EI ugdymo programos yra naudingos, jie pritaria programos taikymui ugdymo įstaigoje ir pageidauja patys gauti daugiau informacijos apie programos naudą bei galimybes ją taikyti namuose. Tėvų atsakymų rezultatus galima palyginti su teorinėje dalyje analizuotais dokumentais. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas (2021) teigia jog, „pedagogas privalo turėti pakankamai išvystytą kompetenciją emocinio intelekto ugdymo srityje, kad galėtų sukurti ir įgyvendinti šias programas ugdymo procese. Be to, siekiant tinkamai ugdyti vaikų EI, yra svarbi profesinės komunikacijos kompetencija. Pedagogas turėtų būti pavyzdys vaikams tinkamai emocinio intelekto komunikacijai. Tai reiškia, kad, pedagogas privalo būti įsigilinęs į emocinio intelekto prolemą, turi gebėti perduoti šias žinias vaikams tiek verbaliniais, tiek neverbaliniais būdais. Svarbu suprasti, kad vaikai mokosi stebėdami pavyzdžius, todėl pedagogas privalo puikiai išmanyti emocijų raštingumą, kuris pasiekiamas individualaus pažangumo ir gebėjimo mokytis įgūdžių dėka (Kudriavcevaitė ir Lenkauskaitė, 2019)“. Apklaustieji tėvai išvardina patarimus bei rekomendacijas kitoms šeimoms, pedagogams, kaip sėkmingai ugdyti vaiko emocinį intelektą: tikslingas bendravimas kasdienėse veiklose, mokymas šeimoje išreikšti jausmas ir emocijas, vaiko nuomonės išklausymas, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, meninių, muzikinių, dramos veiklų panaudojimas.

Pedagogų apklausos rezultatai. Tyrimo rezultatai rodo, kad emocinio intelekto ugdymas(is) yra svarbus ir naudingas. Apklausos žodžiu (interviu) rezultatai parodė, kad emocinio intelekto sąvokos suprantamos Rokiškio ir Kauno miestų lopšeliuose-darželiuose dirbančių pedagogų panašiai.

Abiejų miestų informantai išskiria keletą panašių informacijos gavimo būdų: seminarai, moksliniai straipsniai, literatūros leidiniai ar knygos, konsultacijos su kolegomis. Informacijos pasidalinimai su kolegomis vyksta panašiais būdais. Priklausomai nuo situacijos, vyksta pasidalinimas gaunama informacija darbinėje aplinkoje, kvalifikacijos renginiuose. Pedagogai nurodo, kad emocinio intelekto ugdymas(is), plėtojimas ir lavinimas tampa kasdienio gyvenimo dalimi. Mąstyti, veikti, valdyti bei tobulėti – vieni svarbiausių emocinio intelekto apibrėžties aspektų. Emocinio intelekto moksliniai tyrimai rodo, kad emocinė kompetencija palengvina emocijų atpažinimą, reguliavimą ir emocinės informacijos apdorojimą, lemia mažesnę stresą, lengvesnius bendravimo įgūdžius. „Tačiau šiandieninėje visuomenėje, kuomet kalbama apie emocinio intelekto (EI) plėtrą ir ugdymą, svarbu suprasti, kokios galimybės ir kokia svarba yra priešmokyklinio amžiaus vaikams lavinti ir ugdyti emocinį intelektą bei gebėjimus išreikšti emocijas, kad nesukeltų tam tikrų problemų ateityje bendraujant su kitais individais“ (Naudužienė ir Zuzevičiūtė, 2021). Pedagogai nurodė, koks vaiko EI ugdymas(is) vyrauja grupės aplinkoje: programa „Zipio draugai“, pasikalbėjimai, jausmų išsakymas, išklauskymas. Pedagogai nurodė, kad programos metu vaikai išmoksta ir sužino apie daug vyraujančių gyvenimo etapų: jausmų atpažinimas, jausmų išsakymas ir reiškimas, aiškus bei konkretus išsireiškimas/įvardinimas, pagalbos rankos ištiesimas, draugystės radimas ir išsaugojimas, gebėjimas įveikti vienišumą, atstūmimą, priekabiavimą, priekabiavimo netoleravimas, konfliktų sprendimas, netekčių išgyvenimas ir prisitaikymas“. Remiantis informantų atsakymais, nustatyta, kad veiklas dažniausiai inicuoja pedagogai ir administracija, tačiau kartais nurodoma, kad ir tėvai inicijuoja tokias veiklas. Nurodomi ir emocinio intelekto pakitimai ugdant programomis „Zipio draugai“ ir „Kimochi“ – abiejų miestų pedagogai nurodo, kad pakito elgesys, pagerėjo bendravimas, atsirado tokie elgsenos bruožai, kurių nebuvo pastebėta, vaikai pradėjo vartoti mandagumo žodelius ir posakius, priklausomai nuo situacijos. Dalyvavimas programoje pakeičia ne tik pedagogo gebėjimus, bet ir nuostatas vaiko, jo poreikių, išgyvenimų bei elgesio atžvilgiu. Dauguma pedagogų pabrėžė programos naudą ir jiems patiems. Pedagogų nuomonės tyrimai parodė, jog programa pakeitė dalyvaujančių pedagogų požiūrį – jie suprato, kad ir su mažais vaikais galima kalbėtis apie jausmus bei problemas, išmoko naujų kalbėjimosi su tokio amžiaus vaikais būdų. Rezultatai parodė, kad „Zipio draugai“ programa turi didelę naudą vaikams: atsiranda pasitikėjimas savimi ir kitais, pasitikėjimas savo gebėjimais, neigiamos aplinkos atsparumas, vaikai tampa jautresnėmis asmenybėmis draugų ir artimų žmonių emocinei būklei, gebantys rasti tinkamą išeitį, sprendimą. Pedagogų teigimu, silpsta vaikų agresyvus elgesys, didėja dėmesio išlaikymas. Pedagogai nurodė ir kritinių pastebėjimų – laiko stoka, žinių trūkumas, tėvų abejingumas. Respondentai, kalbėdami apie bendradarbiavimo aspektus, nurodė, kad emocinio intelekto ugdymas pivalo vykti bendradarbiaujant su šeimomis, laikantis ugdymo namuose ir darželyje tęstinumo principo. Bendradarbiavimas su šeima vyksta įvairiausiais būdais: pasibuvimai su šeima bei teikiama informacija, metodai apie emocinį intelektą. Organizuojamos išvykos, projektai, įvairiausios veiklos, kuriomis pritraukiami tėvai į emocinio intelekto ugdymo(si) galimybes. Kiekybinio ir kokybinio tyrimų rezultatai susišaukia – tėvai teigia ieškantys pedagogų paramos ir pripažįsta pedagogines kompetencijas, o pedagogai, dirbdami su vaikais, ieško artimo ryšio su šeimomis, pripažindami suinteresuotųjų pusių sąveikos aktualumą.

IŠVADOS

1. Programa „Zipio draugai“ laikoma viena iš efektyviausių galimybių ugdantis EI priešmokykliniame amžiuje. Ši programa atitinka priešmokyklinio amžiaus vaiko raidos ypatumus, suderinta su kompetencijomis, privalomomis įgyti šiame amžiuje. Programa „Zipio draugai“ orientuota į emocijų suvokimą, ugdymąsi, lavinimą per kasdienes veiklas, aktualias priešmokyklinio amžiaus vaikams. Įdiegus šią programą, pastebimas pagerėjimas tokiose srityse,

kaip mąstymas, atjauta, refleksija, įsijautimas, gebėjimas daryti apibendrinimus. Prgramoje dalyvavę vaikai pagerina tarpusavio santykius, pagerėja bendravimas su suaugusiais, vaikai įgyja pasitikėjimo savimi, geba sėkmingiau valdyti stresą.

2. Pedagogų ir tėvų manymu, šiandienos vaikams yra aktualus EI ugdymasis, todėl svarbu ieškoti efektyviausių galimybių, skatinančių vaikų emocinį raštingumą, šeimos ir pedagogų sąveiką, atsižvelgiant į vaiko amžių. Pedagogų nuomone, „Zipio draugai“ programa – naudinga ir veiksminga, per kurią vaikai išreiškia svarbiausias emocijas ir jausmus, atskleidžia teigiamas ir neigiamas emocijas, vertybes, požiūrius. Pedagogai ugdymo praktikoje taiko programą „Zipio draugai“ ir pabrėžia pozityvias jos taikymo galimybes. Dauguma tėvų žino EI programą „Zipio draugai“, tačiau pripažįsta, kad jiems trūksta žinių apie jos efektyvumą. Todėl šiame kontekste aktualus šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimo klausimas.

LITERATŪRA

1. Bieliauskienė I., Monkevičienė O., Okunauskienė A. (2019). „Programa „Zipio draugai“: metodika įtraukiamam ugdymui“ <https://www.vaikolabui.lt/konsultanto-padejeju-kompetenciju-tobulinimas/>
2. Bieliauskienė I., Monkevičienė O., Okunauskienė A. (2008). Programa „Zipio draugai“. Pedagogų rengimo seminaras: medžiaga pedagogu. https://www.vaikolabui.lt/wp-content/uploads/2011/05/576-Pedagogu-rengimo-seminaras_MEDZIAGA_PEDAGOGU1.pdf
3. Ikimokyklinio-amžiaus-vaiku-pasiekimu-aprasas (2020). <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/ikimokyklinio-amziaus-vaiku-pasiekimu-aprasas.pdf>
4. Kudriavcevaitė, K., Lenkauskaitė, J. (2019). Pedagogų kompetencijos ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinį intelektą. Jaunųjų mokslininkų darbai, 49(2), pp. 20-28. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/jaunuju-mokslininku-darbai/article/view/23686/22956>
5. Marčiulionienė Ž. (2017). Emocinio intelekto ugdymas ikimokykliniame amžiuje (p. 67): <https://dspace.kaunokolegija.lt/handle/123456789/100>
6. Naudužienė, G., & Zuzevičiūtė, V. (2021). Emocinio intelekto ir psichologinės gerovės ryšys: ugdymo galimybės. Šiuolaikinės visuomenės ugdymo veiksniai, 6, 217-235.
7. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas (2021). https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2021/11/Pedagogu-profesijos-kompetenciju-aprasas_III-lygmenys-atnaujintas.pdf
8. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2022). [https://smsgm.lrv.lt/uploads/smsgm/documents/files/aalaikini/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20oprograma%20\(nuo%202022%2009%2001\).docx](https://smsgm.lrv.lt/uploads/smsgm/documents/files/aalaikini/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20oprograma%20(nuo%202022%2009%2001).docx)
9. Programa „Zipio draugai“: pratimai vaikams ir jų tėvams (2011). https://www.vaikolabui.lt/wp-content/uploads/2011/02/Tevams_Pratimai-vaikams-ir-ju-tevams.pdf
10. Programos „Zipio draugai“ metodinė medžiaga tėvams (2015). https://www.vaikolabui.lt/wpcontent/uploads/2015/08/Spauda_KNYGA_TEVAMS_visa.pdf
11. Salovey, P., & Mayer, J. D. (1989-1990). Emotional intelligence. Imagination, Cognition and Personality, 9(3), 185-211. <https://doi.org/10.2190/DUGG-P24E-52WK-6CDG>
12. Shapiro L. E. (2008). Kaip ugdyti vaiko emocinį intelektą. Vadovas tėvams.
13. Slušnienė G. ir Balčėtienė A. (2017). Emocinio intelekto ugdymas ikimokykliniame amžiuje: <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/mttlk/article/view/127>
14. Slušnienė, G. (2019). Possibilities for Development of Emotional Intelligence in Childhood in the Context of Sustainable Education. Discourse and Communication for Sustainable

- Education, vol. 10. No. 1, pp. 133-145 <https://sciendo.com/article/10.2478/dcse-2019-0010>
15. Vaišvidienė L., Gedvilienė G. (2017). Tėvų vaidmuo ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinį intelektą (p.314) https://alytauskolegija.lt/wpcontent/uploads/2017/12/2017_konferencijos_leidinys.pdf
16. Visockė G. (2015). Vaikų emocinio intelekto ugdymas. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/687b6630-103b-4af3-836f-e5d9155f011c/content>

OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PRE-SCHOOL AGE WITH THE PROGRAMME “ZIPPY’S FRIENDS”

Gabija Juozapavičiūtė

Kaunas kindergarten “Vyturėlis”

dr. Algimantas Bagdonas

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. Based on the analysis of scientific literature and an empirical study, the paper presents a programme for the development of emotional intelligence in pre-school children, “Zippy’s Friends”. The research problem: what are the possibilities for emotional intelligence development in pre-school children with the programme “Zippy’s Friends”. The object of the study: the possibilities for emotional intelligence development in pre-school age group with the programme “Zippy’s Friends”. The aim of the study: to reveal the possibilities for the development of emotional intelligence in pre-school children with the programme “Zippy’s Friends”. The objectives of the study: to theoretically define the potential of the programme “Zippy’s Friends” for the development of emotional intelligence; to determine parents’ and teachers’ attitudes towards the potential of the programme “Zippy’s Friends” for the development of emotional intelligence in pre-schoolers. Research methods: analysis of scientific literature, written survey, oral survey (interview), quantitative and qualitative analysis of the data obtained. The study reveals the importance of developing emotional intelligence in pre-school age group, as this process improves interpersonal relationships, helps to communicate better with peers and adults, develops a sense of empathy, self-esteem, promotes honesty, respect, trust, positive thinking, and helps with stress management. The international programme “Zippy’s Friends” is considered one of the most effective options for developing emotional intelligence in pre-school age.

Key words: emotional intelligence, pre-school age group, programme “Zippy’s Friends”.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Algimantas Bagdonas, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorius.

Mokslinių tyrimų kryptys: ugdymo psichologija, švietimo vadyba.

El. pašto adresas: algimantas.bagdonas@go.kauko.lt

Gabija Juozapavičiūtė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė, Kauno lopšelio-darželio „Vyturėlis“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymas.

El. pašto adresas: gabija.juo724@go.kauko.lt

JUDRAUS PATIRTINIO UGDYMO SI KONTEKSTO PANAUDOJIMAS, KOREGUOJANT PADIDĖJUSIO AKTYVUMO VAIKŲ ELGESĮ

Adrija Lisauskaitė

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas Pedagogikos katedra

dr. Sigita Saulėnienė

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas Pedagogikos katedra

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjama, kaip judrus patirtinis ugdymas gali būti naudojamas padidėjusio aktyvumo vaikų elgesio korekcijai. Apžvelgiama, kad tokie vaikai dažnai patiria sunkumų mokymosi aplinkoje dėl susikaupimo stokos ir impulsyvumo, kas apsunkina jų integraciją bei ugdymo procesų įgyvendinimą. Tyrime pristatoma judraus patirtinio ugdymo metodika, kurios pagrindinis tikslas – skatinti vaikų judėjimą ir tyrinėjimą, siekiant lavinti jų socialinius, pažintinius ir emocinius gebėjimus. Ši metodika ne tik ugdo vaikų fizinį aktyvumą, bet ir prisideda prie visapusiško asmenybės vystymosi, padeda vaikams įveikti iššūkius ir prisitaikyti socialinėje aplinkoje.

Reikšminiai žodžiai: judrus patirtinis ugdymosi kontekstas, padidėjusio aktyvumo vaikų elgesys.

ĮVADAS

Vaikai su padidėjusiu aktyvumu sunkiau prisitaiko prie ugdymosi aplinkos, sunkiau susikaupia ties viena užduotimi, trukdo kitiems (Lesinskienė, 2015). R. Barkauskienė (2019) teigia, kad, laiku nepastebėjus padidėjusio vaiko aktyvumo bei nesudarius tam tikrų sąlygų elgesio korekcijai, vaikas patirs daug sunkumų, kurie laikui bėgant taps ir aplinkinių nusiskundimais, tuo pačiu, atitinkamai sunkiau bus įgyvendinami ugdymo(si) tikslai. Išanalizavus psichologų (L. Brazdeikienė, E. Zambacevičienė, 2013), pedagogų (A. Čepėnaitė, 2015, T. Ramanauskienė, 2008) ir mokslininkų (B. Diomšina, 2015, R. Barkauskienė, A. Zacharevičienė, 2019) straipsnius galima pastebėti, kad Lietuvoje atsiranda vis daugiau vaikų, turinčių padidėjusį aktyvumą. Įrodyta, kad bėgant laikui, tokiems vaikams iškyla bendravimo sunkumų mokykloje (Brazdeikienė, 2013, Ramanauskienė, 2008, Zambacevičienė, 2002).

Šioms problemoms spręsti nuolat ieškoma įvairių strategijų. Viena iš jų – judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimas ugdymosi procese. Šio konteksto paskirtis – skatinti vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdieninį judrumą, tyrinėjant judesį bei judriais būdais dalyvaujant visų ugdymosi sričių veiklose, pabrėžiant ne tik fizinį aktyvumą, bet ir jo teigiamą poveikį vaiko visapusiškam vystymuisi (Ikimokyklinio ugdymo gairės, 2023). Tai ugdymasis bendradarbiaujant, reflektuojant, personalizuojant, įsikūnijant, kuriant ir tyrinėjant. Vaikas, susidurdamas su iššūkiais ir juos įveikdamas, įgyja gyvenimo problemų sprendimo patirties. Per judrų patirtinį ugdymąsi vyksta visapusiškas kompetencijų tobulėjimas, kuris padeda vaikui nustatyti prasmingus tikslus, nuolatos mokytis, būti aktyviu ir realizuoti save. Norint atitinkamai įgyvendinti padidėjusio aktyvumo vaikų ugdymosi procesą, efektyvus bendradarbiavimas su tėvais, pedagogais ir kitais specialistais bei tikslingas judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimas gali prisidėti prie tinkamų sąlygų sukūrimo, kurios padėtų vaikui su padidėjusio aktyvumo elgesiu įsitraukti į ugdymo(si) procesą ir sėkmingai ugdytis. Tačiau patirties, kaip taikyti šį kontekstą koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį, yra mažai.

Tyrimo problema – kaip judraus patirtinio ugdymosi kontekstas (būdai ir metodai), leidžia koreguoti padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį?

Tyrimo objektas – judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimas, siekiant koreguoti padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimo galimybes, koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimo galimybes, koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį.
2. Nustatyti, kaip judraus patirtinio ugdymosi konteksto būdai ir metodai yra taikomi, koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa (dalina struktūruotas interviu).

JUDRAUS PATIRTINIO UGDYMO SI KONTEKSTO PANAUDOJIMO, KOREGUOJANT PADIDĖJUSIO AKTYVUMO VAIKŲ ELGESĮ, TEORINIS PAGRINDIMAS

Judraus patirtinio ugdymosi konteksto samprata ir prasmė

Ikimokyklinio ugdymo programos gairėse (2023) pateikiama aktuali ir nauja ugdymo(si) aplinkos modeliavimo kryptis – vaikų ugdymo(si) kontekstų kūrimas. Pasak I. Liubertienės (2023), ugdymo(si) kontekstas – mokytojo suplanuota situacija ir iš anksto paruošta, estetiškai subalansuota aplinka, kuri įtraukia vaikus į aktyvias veiklas, skatina jų tyrinėjimus ir kūrybines paieškas. Pasak A. Lapėnienės (2023), suaugusieji turi užtikrinti ugdymo(si) kontekstą, kuris skatintų vaikų smalsumą ir gebėjimą mokytis iš savo aplinkos. Kuriant tokius įtraukiančius ugdymo(si) kontekstus, reikėtų atsižvelgti į svarbius kūrimo elementus, medžiagiškumo kaitą ir estetiką. Pirmiausia būtina pertvarkyti fizinę aplinką, remiantis kūrybinėmis provokacijomis, kurios skatintų aktyvų ir jautrų santykį su aplinka. Toliau vyksta dialogas (tarp vaiko ir suaugusiojo, vaikų tarpusavyje, vaiko su medžiagomis ir priemonėmis) ir kartu su vaiku plėtojama kūrybiška veikla.

Judrus patirtinio ugdymosi kontekstas siekia skatinti vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdieninį judrumą, tyrinėjant judesį bei judriais būdais dalyvauti visų ugdymosi sričių veiklose. Šio ugdymo tikslas yra didinti galimybes ugdytis per judesį, pabrėžiant ne tik fizinį aktyvumą, bet ir jo teigiamą poveikį vaiko visapusiškam vystymuisi (Ikimokyklinio ugdymo gairės, 2023). Anot D.A.Kolb (2014), tai svarbi pedagoginė koncepcija, kuria siekiama ugdyti vaikų gebėjimus mąstyti savarankiškai ir aktyviai dalyvauti savo mokymosi procese.

Iššūkiu judraus patirtinio ugdymosi metu, su kuriais susiduria vaikai, atskleidžia jų mąstymo, elgesio, emocijų valdymo ir sprendimų priėmimo gebėjimus. Tai skatina ugdytinius klausyti, ieškoti atsakymų ir tobulinti bendravimo įgūdžius, bei ugdyti(s) kritinį mąstymą. „Judrus patirtinis ugdymas turi kviesti aktyviai išgyventi emocijas, pagalvoti, kaip aš mąstau, kodėl taip mąstau, kaip mano mąstymas, loginiai samprotavimai padeda įgyti naujų žinių. Bet judrų patirtinį ugdymą mes dažnai labai supaprastiname ir galvojame, kad jis naudotinas tik gamtos moksluose. Judrus patirtinis ugdymasis taip pat sėkmingai gali būti taikomas ir doriniame ugdyme, menų ir pan. Be to, judrus patirtinis ugdymas yra vienas sėkmingiausių būdų nuostatoms ugdytis“ (Vaičekauskienė, 2019, 2 psl.).

Judrus patirtinis ugdymasis, gali būti apibrėžiamas ir kaip nuolatinis procesas, kuriame akcentuojamas savęs pažinimas ir tyrinėjimas. Galima teigti, kad tai iš esmės yra visapusiška tyrinėjimo forma, kurioje stengiamasi geriau suprasti save ir savo poreikius (Roberts, 2012).

Prasmingas mokymasis vyksta ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir už jos ribų. Organizuojant patirtinį ugdymą(si) tampa svarbi netradicinė gamtinė aplinka, kaip gera integruoto ugdymo forma: kelionės gamtiniais – pažintiniais takais, parkais, miškais, pievomis, paplūdimiais. Įvairios išvykos gali būti organizuojamos netoli ikimokyklinio ugdymo įstaigų ar net toliau, vykstant transportu. Mokslininkų nuomone, ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas gamtinėje aplinkoje formuoja mokslinę kognityvinę kompetenciją (Pribadi, 2018).

Analizuojant mokslinę literatūrą pastebėta, kad judraus patirtinio ugdymosi kontekstas siejamas ir su kitais ugdymosi kontekstais. Tarp jų pastebimi universalaus dizaino mokymuisi, žaismės, kultūrinių dialogų, kalbų įvairovės, tyrinėjimo ir gilaus mokymosi, realių ir virtualių aplinkų ugdymosi kontekstai. Kitaip tariant, tai ugdymosi kontekstai, kurie tarpusavyje turi daug bendrų savybių ir ryšių, gali tarpusavyje sąveikauti, papildydami vienas kitą ir taip prisidedami prie visapusiško vaiko ugdymosi ir vystymosi. Šios sąsajos pateikiamos pirmame paveiksle, sudarytame pagal 2023 metų ikimokyklinio ugdymo gaires.

1 pav. Ugdymo(si) kontekstų sąsaja (sudaryta darbo autorių pagal ikimokyklinės ugdymo gairės, 2023)

Visi šie kontekstai, nors skirtingi savo specifika, dalijasi bendru siekiu - kurti įvairiapusišką ir pritaikytą ugdymui(si) aplinką vaikams, pabrėžiant ne tik intelektinį, bet ir emocinį, socialinį bei fizinį vaiko vystymąsi. Tai reiškia, kad ugdymo procese vaikai yra skatinami judėti, žaisti, tyrinėti, kurti ir bendrauti, kuriant palankią aplinką jų natūraliai pažinimo ir kūrybiškumo sklaidai. Be to, visi šie kontekstai akcentuoja įvairovę ir įtraukimą bei leidžia sukurti aplinką, kurioje kiekvienas vaikas jaustųsi vertinamas ir supastas, nepriklausomai nuo jų kultūrinių ar individualių skirtumų. Tai apima skatinimą suprasti ir gerbti skirtingas kultūras, kalbas bei pasaulėžiūras, kuriant sąlygas vaikams išreikšti savo tapatumą ir nuomonę. Šie kontekstai taip pat skatina nuolatinį mokymąsi ir pažinimą. Jie aktyvina tyrinėjimą, eksperimentavimą, kritinį mąstymą ir gilų supratimą apie pasaulį. Vaikai yra skatinami tyrinėti tiek fizinę, tiek skaitmeninę aplinką, o mokytojai vaidina svarbų

vaidmenį kaip skatinantys mokymosi procesą ir suteikiantys priemones bei erdvę vaikų savarankiškam pažinimui ir kūrybiškumui plėtoti. Taigi, šie kontekstai iš esmės siekia sukurti visapusišką ir įkvepiantį ugdymo procesą, kuriame vaikai gali išreikšti savo potencialą, kurti savo tapatumą ir pasiruošti sėkmingam gyvenimui pasaulyje.

Apibendrinant galima teigti, kad judraus patirtinio ugdymosi kontekstas – tai mokytojo apgalvotos situacijos ir estetiškai parengtos aplinkos, skatinančios vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdienį judrumą. Pastebima, kad judraus patirtinio ugdymosi kontekstas siejasi su kitais ugdymosi kontekstais, kuriuose skatinama pasirinkti vidaus ir lauko aplinką, kurti edukacines erdves ir atitinkamas aplinkas, plėtoti vaikų skaitmeninį sumanumą, atliepti prigimtinį vaikų smalsumą, teikti vaikams kūrybinę laisvę, palaikyti kasdieninių veiklų žaislingumą, leisti vaikui pasirinkti veiklą ar norimas priemones, suteikti galimybę eksperimentuoti. Judraus patirtinio ugdymosi kontekstas apibrėžiamas kaip nuolatinis procesas, kuriam akcentuojamas savęs pažinimas ir tyrinėjimas.

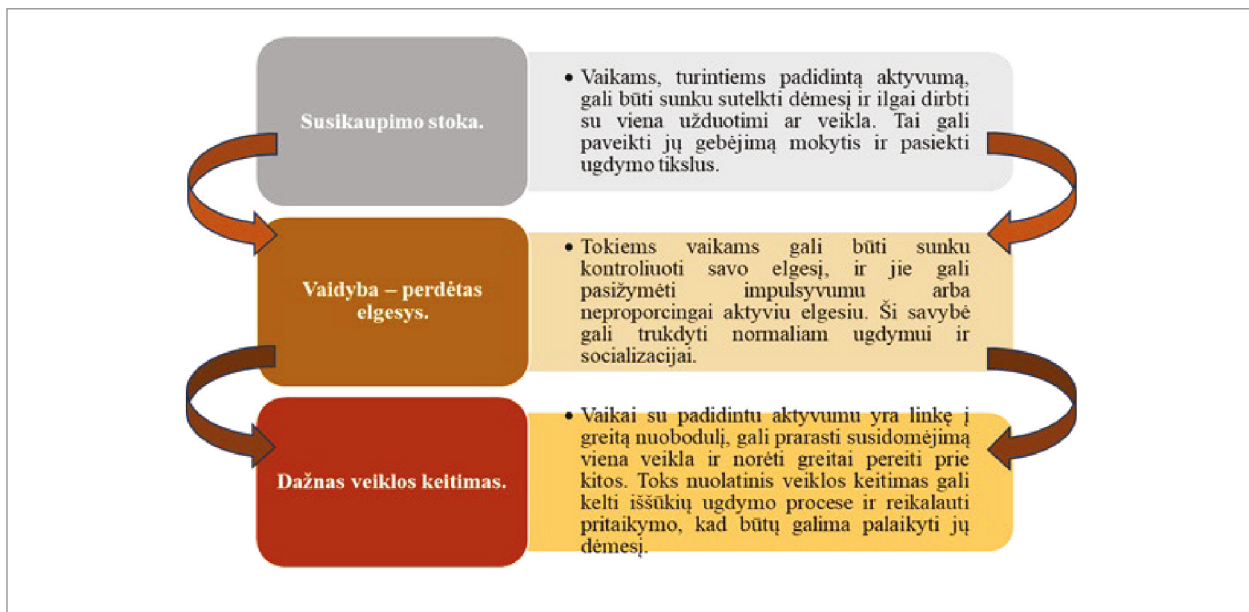
Vaikų, turinčių padidėjusio aktyvumo požymius, elgesys ir jo koregavimas

Vaikai, turintys per didelio aktyvumo bruožų, dažnai pasižymi kantrybės stoka ir nepakankamu gebėjimu toleruoti kitus. Jie dažnai elgiasi impulsyviai, neapgalvodami savo veiksmų pasekmių. Dėl šių savybių, tokie vaikai nėra populiarūs tarp bendraamžių arba suaugusiųjų, o draugystės su jais yra retos. Tėvai ir pedagogai, susiduriantys su per didelio aktyvumo vaikais, gali patirti stresą, nes jiems didelis iššūkis yra rasti veiksmingus būdus, kaip šiems vaikams padėti ir sukurti palankią aplinką, kad jie galėtų geriau integruotis į ugdymo(si) procesą (Ramanauskienė, 2008).

Padidėjęs vaikų aktyvumas pasireiškia tuomet, kai vaikas negali susikaupti ties atliekama užduotimi, išsėdėti vienoje vietoje, jam nuolat reikia blaškytis, kalbinti, erzinti kitus. Anot S. Lesinskienės (2015) išryškėja, kad nemažai vaikų gimsta jau būdami padidėjusio judrumo, aktyvumo ir yra impulsyvesni. Nustatyta, kad aktyvumo ir dėmesio sutrikimas gali būti įgimtas ir tai yra visą gyvenimą lydintis sutrikimas. Pasak T. Ramanauskienės (2008), darželyje tokie vaikai trukdo kitiems žaisti ir yra labai nemalonūs užsiėmimų metu, ypač išsiskiria drumsčiant pietų miegą. Mokykloje ši problema tampa dar ryškesnė, nes čia būtina sutelkti dėmesį į mokymąsi. Šiems vaikams išlaikyti dėmesį ilgesnį laiką yra labai sudėtinga, ypač atliekant užduotis, kurios jiems atrodo nuobodžios ir pasikartojančios. Nors šių vaikų intelektas paprastai yra kaip ir daugelio, jie susiduria su iššūkiais mokantis pagal tradicinę mokymo programą. Kuo sunkiau sekasi mokykloje, tuo mažiau jie jaučia norą stengtis. Dėl dėmesio stygiaus vaikai negali aktyviai dalyvauti komandinėse žaidimų veiklose arba sporto užsiėmimuose, o tai dar labiau mažina kitų vaikų norą juos priimti.

Mokslinėje literatūroje dominuoja įvairūs požiūriai į padidinto aktyvumo vaikų elgesį: nuo jo koregavimo iki nukreipimo bei teigiamų veiksmų skatinimo.

Elgesio koregavimas apibrėžiamas kaip bendra funkcija, kurios tikslas yra skatinti efektyvesnę refleksiją, vaizduotę, empatiją ir kūrybiškumą bei sudaryti sąlygas elgesio lankstumui, geresniam numatymui ir brandesnei elgesio reguliacijai (Barkauskienė 2019). Ankstyvas elgesio sunkumų indentifikavimas yra ypač svarbus, o prieiga prie įrodymais grįstos pagalbos ir paramos – esminis žingsnis, padedantis užkirsti kelią tolesniam elgesio ir emocijų sutrikimų vystymuisi (Šimkutė, 2022). Elgesio koregavimo kontrolė – pagrindinė vykdomoji funkcija, kuri vystosi vaikystėje ir yra naudojama atliekant užduotis, kurioms reikia koreguoti dominuojančią reakciją (Schulz, 2023). K. Hermanto (2011) išskyrė dalykus, kurie trukdo vaikų, su padidėjusiu aktyvumu, ugdymui(si). Remiantis K. Hermanto (2011) ir R. Barkauskienės (2019) ir M. Abidin (2023) įžvalgomis galima išskirti 3 pagrindinius požymius, atspindinčius padidėjusio aktyvumo vaikų paveikslus: susikaupimo stoka, vaidybą ir dažną veiklos keitimą (2 pav.).

2 pav. Pagrindiniai vaikų, turinčių padidintą aktyvumą, požymiai (sudaryta autorių pagal Abidin, 2023)

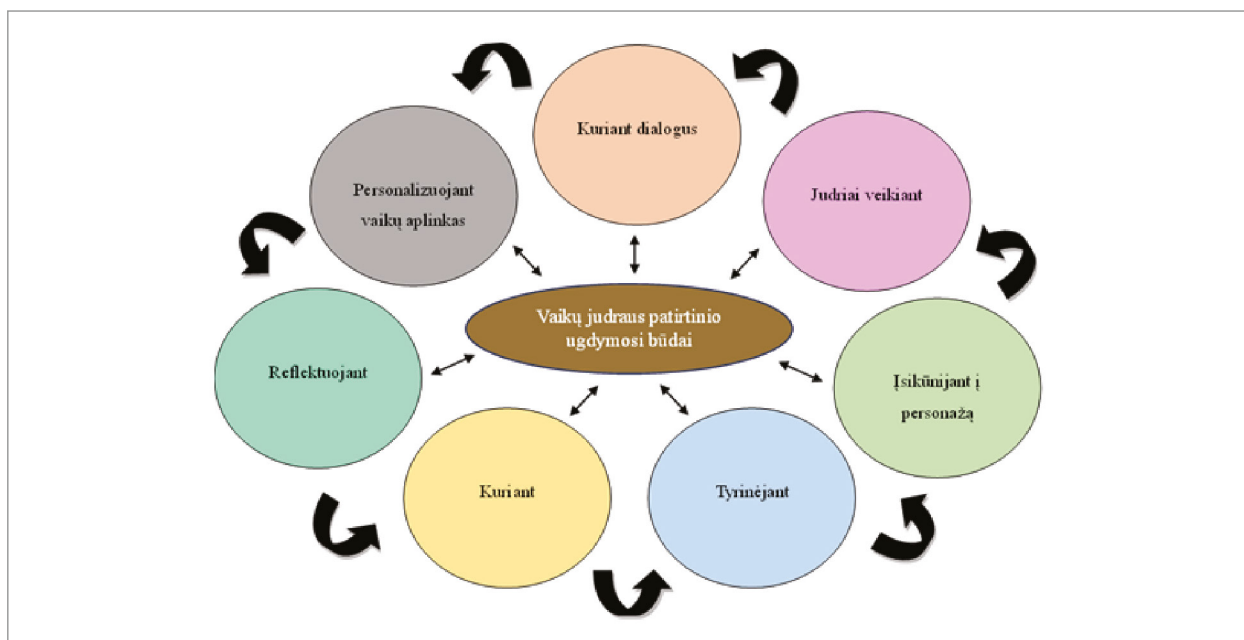
Apibendrinant galime teigti, jog padidėjęs vaikų aktyvumas – tai vaiko nesusikaupimas pasireiškiantis ties atliekamomis užduotimis, neišsėdėjimas vietoje, blaškymasis ar trukdymas kitiems vaikams. Norint suteikti jiems visapusišką pagalbą, reikia pasitelkti elgesio koregavimo metodus. Elgesio koregavimas suprantamas kaip bendroji funkcija, kuri skatina geresnę vaizduotę, empatiją ir kūrybiškumą. Elgesio koregavimo stoka gali kelti sunkumus ne tik tėvams, mokytojams bet ir bendraamžiams, todėl būtina užtikrinti pakankamą elgesio koregavimo kontrolę, kuri padėtų vaikui įsitraukti į ugdymo(si) procesus, nuosekliai dirbti bei kontroliuoti sąmonės apdorojimo veiklą.

Strategijos, skirtos koreguoti padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį, naudojant judraus patirtinio ugdymo(si) kontekstą

Siekiant suteikti vaikui visapusišką pagalbą ir koreguoti padidėjusio aktyvumo elgesį, galima pasitelkti judraus patirtinio ugdymo(si) kontekstą. Personalizuojant, dialogiškai, judriai, įsikūnijant, tyrinėjant, kuriant ar reflektuojant įvairias gyvenimo situacijas, vaikai žymiai geriau lavina daugumą kompetencijų bei įvairius įgūdžius. Personalizuojant vaikų aplinkas, jiems tampa įdomu veikti, kadangi jie patys gali susikurti tai, ką nori matyti savo aplinkoje. Kalbant apie judrų patirtinį ugdymą(si), galima pastebėti, kad dauguma šaltinių nurodo pasitelkiamą žaidimų pagalbą. Tai natūralus būdas, kurio dėka ugdomas spontaniškumas, motyvacija bei lavinama fantazija, o vaikui žaidimas – labai rimta veikla (Lazdinienė, 2016, Kacinauskaitė – Ivanauskaitė 2018, Šapienė 2018). Tikslingas žaidimo pritaikymas, gali būti nepaprastai naudingas vaikams, ypač tiems, kurie dar negali visiškai suprasti, reikšti ar kontroliuoti savo emocijų. Įvairūs nusiramavimo metodai, tokie kaip burbulų pūtimo, juoko jogos ar meditacijos, gali būti nuostabus būdas vaikui nusiraminti, suprasti ir tvarkyti jų patiriamas emocijas (Mačiulienė, 2021). Dirbdami grupelėmis vaikai stiprina savo komandinio darbo įgūdžius, bendradarbiauja vieni su kitais, dalinasi priemonėmis bei komunikuoja (Beišienė, 2008).

T. Ramanauskaitės (2008) teigimu, padidinto aktyvumo vaikams būtina taikyti specifinius pagalbos būdus, siekiant ramesnio elgesio. Svarbiausias bendravimo su vaikais aspektas yra ramus ir teigiamas tonas. Suaugusiųjų požiūris į vaiką turėtų keistis, akcentuojant mokymosi reikšmę ir aptariant klaidas siekiant išsiaiškinti, o ne bausti. Svarbu skirti dėmesį ne tik tada, kai vaikas elgiasi blogai, bet ir kai jis pasiekia teigiamų rezultatų.

Tikslinga pasirengti skatinimo ir raminimo sistemą, kuri padėtų reguliuoti vaikų elgesį, veniant fizinių bausmių ar pažeminimo. Tokia sistema turėtų būti dinamiška, su nuolat atnaujinamais susitarimais. Aptariant norimą vaiko elgesį ir pasekmes už jo pažeidimą, galima išlaikyti teigiamą elgesį. T.Ramanauskaitė (2008) taip pat pabrėžia, kad svarbu leisti vaikams daryti pertraukas ir atsižvelgti į jų galimybes. Teikiant aiškius užduočių laikus ir pozityvų grįžtamąjį ryšį, vaikams bus lengviau siekti užsibrėžtų tikslų ir tobulėti (Ramanauskaitė, 2008). Šioje situacijoje labai svarbus yra pedagogo vaidmuo. Jie turi gebėti kurti kūrybišką ir motyvuojančią ugdymo aplinką, leidžiančią vaikams kūrybiškai išreikšti save, spręsti problemas ir bendradarbiauti. Pedagogai, lanksčiai keisdami savo vaidmenis, gali tapti vaiko padėjėjais, tyrinėtojas ar kūrėjais. Svarbu skatinti vaikų aktyvų dalyvavimą, leisti jiems tirti ir naudotis šiuolaikinėmis technologijomis, taip pat bendrauti su kitais vaikais per internetines programas (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2016). Šie būdai ne tik skatina vaikų judraus patirtinio ugdymosi procesą, bet taip pat prisideda prie jų visapusiško vystymosi. Tokiu būdu vaikai visais pojūčiais patiria, pajaučia objektus, jų savybes, ryšius, veikia tai, kas jiems nauja ir įdomu, gilina supratimą ir plėtoja įvairius gebėjimus. Apibendrinant anksčiau išsakytas mintis, galima išskirti vaikų judraus patirtinio ugdymosi būdus (3 pav.).

3 pav. Vaikų judraus patirtinio ugdymosi būdai (sudaryta autorių pagal Ikimokyklinio ugdymo gairės, 2024)

Apibendrinant galime teigti, jog norint padėti vaikui valdyti jo elgesį ir koreguoti padidėjusį aktyvumą, į pagalbą galime pasitelkti judraus patirtinio ugdymo(si) kontekstą. Šiame ugdymo(si) kontekste, pedagogai keičia savo vaidmenis, kuria kūrybišką ir patrauklią vaikams aplinką, kurioje jie gali išreikšti save, savo energiją ir kūrybiškumą. Pedagogai organizuoja edukacines veiklas ar išvykas, sudaro ir aptaria atitinkamus susitarimus – taisykles, kurios padėtų laikytis užsibrėžtų tikslų. Tik individualiai sudarius atitinkamas sąlygas vaikams veikti, galima tikėtis kūrybiško bei sėkmingo ugdymo(si) proceso.

JUDRAUS PATIRTINIO UGDYMO SI KONTEKSTO PANAUDOJIMO, KOREGUOJANT PADIDĖJUSIO AKTYVUMO VAIKŲ ELGESĮ, EMPIRINIS TYRIMAS

Tyrimo metodika ir organizavimas

Empirinio tyrimo tikslas – nustatyti, kaip judraus patirtinio ugdymosi konteksto būdai ir metodai yra taikomi, koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį.

Empirinio tyrimo tikslui pasiekti pasirinktas kokybinis tyrimas, kuris yra tinkamas dėl kelių priežasčių. Kokybinis tyrimas – sistemingas situacijos, įvykio, atvejo, individo ar grupės tyrimas natūralioje aplinkoje siekiant suprasti tiriamuosius reiškinius bei pateikti interpretacinį, holistinį (ne kaip atskirų kintamųjų pasekmę, bet išgyventą patirtį) iš situacijų analizės kylantį paaiškinimą (Žukauskienė, 2012). Kokybinis tyrimas leidžia geriau suprasti nagrinėjamą reiškinį, nes suteikia galimybę tyrėjui giliau įsigilinti į tiriamąją sritį, interpretuoti gautus duomenis ir ieškoti svarbių sąsajų bei priežasčių. Be to, šis tyrimo metodas palengvina išvadų formulavimą, nes leidžia giliau suvokti turimą informaciją ir iš jos išvesti svarbias išvadas bei rekomendacijas. Kokybinuose tyrimuose paprastai naudojami stebėjimo, pokalbio, dokumentų rinkimo ir analizės metodai. Dėl šių priežasčių kokybinis tyrimas yra tinkamiausias pasirinkimas norint išsiaiškinti, kaip pedagogai susiduria su padėjusio aktyvumo vaikų elgesiu, kokie metodai ir strategijos yra naudojami jiems ugdyti(s), ir kaip galima tobulinti šių metodų ir strategijų taikymą. Šiame tyrime buvo apklausiami X ikimokyklinės ugdymo įstaigos 6 ugdymo pedagogai, kiekvienos grupės po vieną pedagogą. Atliekant tyrimą laikytasi konfidencialumo, todėl rezultatai naudojami tik ugdymo tikslais. Atliekant kokybinius tyrimus, pirmiausia stengiamasi pasirūpinti tyrimo dalyvių gerove. Tyrimai turi būti ne tik naudingi ir suteikti naujų žinių bei pridėtinę vertę, bet ir sumažinti galimybes pakenkti tyrimo dalyviams. Laikantis etinių principų yra užtikrinamas tiriamųjų ir tyrėjo saugumas (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Tyrimo metu buvo laikomasi šių principų: pagarbos asmens ir privatumui; konfidencialumo ir anonimiškumo principo; geranoriškumo ir nusiteikimo nekenkti tiriamam asmeniui; teisingumo principo.

Kokybinio tyrimo – apklausos (dalinais struktūruoti interviu) klausimai buvo sudaryti remiantis teorinėje darbo dalyje analizuojama mokslinė literatūra ir dokumentų analize, kuria buvo siekiama pagrįsti judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimą, koreguojant padidinto aktyvumo vaikų elgesį.

Tyrimo rezultatai

Pirmuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti ar grupėse, kuriose dirba pedagogai, yra vaikų, turinčių padidinto aktyvumo elgesį. Analizuojant mokslinę literatūrą, išryškėjo, jog daugelyje ikimokyklinio ugdymo įstaigų vyrauja padidėjusį aktyvumą turintys vaikai. Iš šio tyrimo respondentų atsakymų, galime pastebėti, kad dauguma atsakiusiųjų tvirtina, kad jų grupėse yra tokių vaikų: „...Taip yra.“, „...Taip, mano grupėje yra tokių vaikų.“, „...Taip.“, „...Taip, yra.“. Tačiau iš atsakiusiųjų į šį klausimą du respondentai teigė, kad šiuo metu jų grupėse tokių vaikų nėra: „...Ne, šiuo metu nėra.“, „...Šiuo metu ne, bet buvo praėjusiais metais.“

Papildomu klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip pedagogai atpažįsta padidėjusio aktyvumo vaikus. Analizuojant mokslinę literatūrą išryškėjo, kad padidinto aktyvumo vaikai dažnai pasižymi dideliu judrumu, impulsyvumu ir susiduria su sunkumais kontroliuojant savo elgesį. Dažnai jie partiria socialinių problemų, nesusikaupia ties atliekama užduotimi, blaškosi ar lieka atstumti. Lyginant su literatūroje pateikiama medžiaga, galima pastebėti, kad informantai irgi mano panašiai. Jų nuomone: „...Tokie vaikai nenusėdi vienoje vietoje, nesusikaupia veikloje, daug bėgioja, aktyviai leidžia laiką.“, „...Šie vaikai pasižymi nuolatiniu judesiu, greitu tempu, dideliu energijos lygiu, sunkiai sukaupia dėmesį ir būna impulsyvūs.“, „...Padidinto aktyvumo vaikai dažniausiai pasižymi dideliu judrumu, greitu tempu, sunkiai nustyngstantys vienoje vietoje ilgesnį laiką, greitai keičia veiklą, nuobodžiauja ir vis ieško naujų užsiėmimų.“, „...Tokie vaikai nekoncentruoja dėmesio, jiems sunku ilgai išsėdėti vienoje vietoje, vyksta dažni nuotaikų svyravimai.“, „...Manau, kad tokiems vaikams sunku sukaupti dėmesį, pabaigti darbelius ir užduoteles iki galo. Jie greitai išsiblaško, pamiršta pradėtą veiklą. Tokio tipo vaikams sunkiau sekasi išklaudyti tai, ką sako pedagogas. Fiziškai daug juda, kartais be tikslo. Jiems sunku užsiimti ramia veikla.“, „...Tokie vaikai sunkiau susikaupia ir trumpiau išlaiko dėmesį, juos greičiau iš-

blaško pašaliniai veiksniai veiklų metu, jie nemėgsta ramios veiklos, labiau linkę rinktis judrias veiklas ir žaidimus, sunkiai laikosi grupės taisyklių bei sunkiau kontroliuoja savo emocijas..“ Galima teigti, kad pedagogų nuomonė sutampa su prieš tai minėtais jau atliktų tyrimų rezultatais.

Apibendrinant galime pastebėti, kad dažniausiai grupėse yra nuo vieno iki penkių vaikų, turinčių padidėjusio aktyvumo elgesį. Šie vaikai pasižymi nuolatinio judesiu, greitu tempu, dideliu energijos lygiu ir geba sunkiai sukaupti dėmesį. Jie nemėgsta ilgai sėdėti vienoje vietoje, greitai keičia veiklą, ir sunkiau kontroliuoja savo impulsyvumą. Taip pat yra linkę rinktis judrias veiklas ir žaidimus, o sunkiau jiems sekasi laikytis grupės taisyklių bei kontroliuoti savo emocijas. Tokie požymiai padeda pedagogui atpažinti šiuos vaikus ir pasiruošti teikti jiems tinkamą pagalbą ir palaikymą.

Klausiant „Kaip Jūs taikote metodus/ metodines priemones, siekiant ugdyti padidinto aktyvumo vaikus?“, pastebima, kad dauguma pedagogų taiko įvairius ugdymosi metodus/priemones skirtingai: „...Suteikiu užduotis, kurios skatina kūrybiškumą ir eksperimentavimą, pavyzdžiui, kuriant. Individualizuoju veiklas, pasiūlau veiklas, atitinkančias kiekvieno vaiko poreikius ir pomėgius, kad jie jaustųsi įtraukti ir motyvuoti.“, „...Specialiai netaikau jokių metodų, tačiau atsižvelgdama į šį vaiką, kartais skiriu judresnes veiklas arba pateikiu veiklas, kurios skatintų vaiko susidomėjimą.“, „...Kuriu vaikams patinkančias aplinkas, leidžiu patiems įsirengti kampelį, jį išdekoruoti norimomis dekoracijomis, plakatais. Skatinu savaiminę veiklą, kurioje vaikai patys renkasi, ką nori veikti ir kaip nori veikti.“, „...Tam skiriu užduotį, kuriai atlikti vaikas naudojasi interaktyviomis priemonėmis, taip išlaiko koncentruotą dėmesį, lavina susikaupimą. Dažnai keičiu veiklas ir priemones...“ Išryškėjo, kad pedagogai dažnai taiko nuoseklią kasdieninę veiklą, pritaiko dienos ritmą ar kuria grupės taisykles, susitarimus: „...Taikoma nuosekli kasdienė veikla, dienos ritmas, grupės taisyklių laikymasis, judrūs užsiėmimai, dažniausiai su taisyklėmis, skatinama laisvas vaikų pasirinkimas tuo mokant prisiiinti sprendimus ir atsakomybę už juos.“, „...Grupėje laikomasi aiškios dienvakės/ ritmo, su vaiku aptariamos aiškios ir paprastos grupės taisyklės, visada jų laikomasi. Skatinama vaiką sudominti veikla, įtraukti ir išlaikyti jo dėmesį. Mokomasi atsipalaidavimo ir nusiramino pratimų...“.

Apibendrinant galima pastebėti, kad pedagogai, siekdami ugdyti padidinto aktyvumo vaikus, naudoja įvairius metodus ir metodines priemones. Pedagogai pritaiko įvairias užduotis, kurios skatina kūrybiškumą ir eksperimentavimą, individualizuoja įvairias veiklas pagal kiekvieno vaiko poreikius, kuria vaikui patinkančias aplinkas, leidžia vaikams pasirinkti veiklas ir priemones, taiko judresnes bei interaktyvias veiklas. Be to, laikosi aiškios dienvakės, ritmo ir grupės taisyklių, skatina savaiminę veiklą, moko atsipalaidavimo ir nusiramino pratimų. Jų naudojami metodai padeda įtraukti vaikus, išlaikyti jų dėmesį ir lavinti gebėjimus, prisitaikyti prie aplinkos bei kontroliuoti elgesį.

Aiškinantis, kaip pritaikoma ugdymo(si) aplinka grupės vaikams, turintiems padidėjusio aktyvumo elgesį, galima pastebėti, kad pedagogai naudoja daug ir įvairių interaktyvių priemonių bei leidžia vaikui susikurti aplinką arba patys ją kuria ir leidžia vaikui joje veikti: „...Įtraikiu daug interaktyvių priemonių, sensorinių priemonių, judriųjų žaidimų ir panašiai.“, „...Aplinkose būna atitinkamos temos ir tipo užsiėmimai, kuriais vaikas gali susidomėti, žaisti, nusiraminti. Naudojamos interaktyvios priemonės, mano pagamintos priemonės.“, „...Aplinkoje turi būti kuo įvairesnių priemonių, atliekant užduotį, vaikui dažniausiai leidžiu pasirinkti kokias nori naudoti priemones, kad įveiktų pasiskirtą užduotį...“ Yra pedagogų, kurie kuria ramią, įtraukiančią aplinką: „...Grupės aplinką stengiamasi kurti ramią, neblaškančią dėmesio, renkantis daugiau ramių spalvų. Grupėje yra atskira erdvė esant vaiko norui nusiraminti, pabūti vienam.“, „...Kuriu erdves vaikų judriai veiklai bei leidžiu laisvai rinktis veiklas ir priemones jų laisviems žaidimams be taisyklių...“ Tačiau galima pastebėti ir tai, kad yra pedagogų, kurie nekuria atitinkamos įtraukiančios aplinkos ir mano, kad vaikas pats žino, kur ir kaip gali išreikšti savo energiją: „...Netaikau jokios specialios ugdymo aplinkos, kadangi pas mane nėra sun-

kus atvejis, vaikas žino, kad lauko aplinkoje jis gali išreikšti visą savo energiją, o grupės aplinkoje dažnai pasiūlau jam veiklas, kurias jis mėgsta ir tų veiklų metų vaikas nusiramina..“

Analizuojant pedagogų atsakymus į klausimą, „Kaip Jūs pritraukiate vaikus į tokią aplinką?“ pastebima, kad informantai mano panašiai, kaip ir teigiama moksliniuose šaltiniuose – kuria aplinkas, jas daro kuo įdomesnes, skatina vaikų mėgstamą veiklą, sudomina vaiką kurta aplinka: *„...Tą aplinką padarau kuo įvairesnę, įdomesnę, kad būtų su kuo eksperimentuoti tyrinėti, pritaikau individualiai pagal vaiko poreikį..“*, *„...Skirdama mėgstamą veiklą..“*, *„...Juos įtraukiu leidimu kurti aplinką patiems, kad vaikams būtų smagu būti..“*, *„...Vaikas ateina į grupę ir jis pats arba rodo susidomėjimą aplinka arba ne. Jei jis susidomėjimo nerodo, tuomet aš jam pasiūlau ir paaiškinu kaip žaisti su šioje aplinkoje esančiomis priemonėmis, o jei jis nusprendžia žaisti savaip, jis tai irgi gali daryti.....“*, *„...kartais žaidžiu kartu su juo, mokytojo vaizduotė irgi turi dalyvauti visame procese. Negalima paleisti vieno vaiko žaisti tokioje aplinkoje, kadangi toks vaikas gali tiesiog pradėti bėgioti grupėje..“*, *„...Grupės erdves papildant įdomesnėmis priemonėmis, taip pat plakatais su paveikslėliais, kad vaikas atkreiptų dėmesį, susidomėtų..“*, *„...Vaikai įtraukiami kuriant vis naujas priemones jų veikloms, bei pasiūlant temų veikloms įvairovę..“*

Apibendrinant galime pastebėti, jog pedagogai, pritaikantys ugdymo(si) aplinkas vaikams, turintiems padėjusio aktyvumo elgesį, naudoja įvairias priemones ir metodus, kurie yra skirti skatinti jų susidomėjimą, kūrybiškumą ir aktyvumą. Tai apima įvairias interaktyvias ir sensorines priemones, judrias veiklas, skatina kūrybiškumą bei galimybę pasirinkti veiklas.

Analizuojant pedagogų pateiktus atsakymus į klausimą „Kaip būtų galima koreguoti padėjusio aktyvumo vaikų elgesį panaudojant judrų patirtinį ugdymosi kontekstą?, galima pastebėti, kad tiek mokslinėje literatūroje, tiek informantų atsakymuose yra panašių išvalgų. Pedagogai sudomina vaiką, kurdami įvairias aplinkas, veiklas kurias skatintu vaiką veikti: *„...Sudominti vaiką, kad vaikas nukreiptų mintis ir gebėtų sukcentruoti elgesį kitur..“*, *„...Sukurti aplinkas, kuriose vaikai galėtų daug judėti, žaisti judesio žaidimus, šokti ar sportuoti. Organizuoti veiklas, kuriose vaikai mokytųsi sistemingai judėti, tokius kaip šokiai ar judesio žaidimai, kurie skatintų kontrolę. Skatinti bendravimą ir bendradarbiavimą per grupinius žaidimus ar sporto veiklas..“* Taip pat dauguma pedagogų siūlo leisti vaikui žaisti judriuosius, laisvus ar paties pedagogo kurtus žaidimus, kurie vaikui padėtų ugdytis ir linksmai praleisti laiką: *„...Žaidimų ir įvairios judrios veiklos pagalba, kurie skatins fizinį aktyvumą. Įvairių interaktyvių veiklų pagalba, kuriose vaikai aktyviai dalyvautų ir mokytųsi per veiksmus. Komandinių veiklų metu, kuriose vaikai mokytųsi bendrauti ir bendradarbiauti. Lavinant kūrybiškumą, skatinant išbandyti naujas veiklas ir iššūkius. Paskatinimai ir teigiami pavyzdžiai, kurie užtikrintų vaikus jaustis vertinamais už savo pastangas..“* Pastebima, kad pedagogai skatina dažnai keisti priemones, arba gaminti patiems, kad priemonės nebūtų nuobodžios ir nuolatos keistųsi: *„...Skatinčiau nuolat keisti priemones, žaidimus ugdomojoje aplinkoje, suteikti vaikams galimybę kurti, pačiai mokytojai būti kūrybiškai, novatoriškai, įtraukti į ugdomąjį procesą fizinį aktyvumą, edukacijas, kuo įvairesnes išvykas..“*, *„...Organizuojamos judrios, dinamiškos veiklos, skatinančios vaikus susidomėti ir įsitraukti, patirti atradimo džiaugsmą. Taip pat tokiose judriose veiklose leidžiant vaikui panaudoti kuo daugiau turimos energijos..“* Akcentuojamas ir įvairių susitarimų laikymasis: *„...Laikytis grupės ir dienos ritmo, taisyklių, sudaryti sąlygas vaikų judriems žaidimams su taisyklėmis ir be, skatinti jų bendravimą ir bendradarbiavimą tarpusavyje, tuo gerinant jų savikontrolės ir emocijų valdymo įgūdžius..“*

Apibendrinant galima teigti, kad šioje ikimokyklinėje ir priešmokyklinėje ugdymo įstaigoje yra nemažai padėjusio aktyvumo vaikų. Keturi vaikai iš šešių grupių yra su šiais požymiais, o kitose grupėse tokių vaikų buvo praėjusiais metais. Vienoje grupėje yra net keturi tokie vaikai, o kitoje, praėjusiais metais buvo šeši. Pedagogai stengiasi ugdyti tokius vaikus, nors tai reikalauja papildomų pastangų. Pastebėta, kad pedagogai turi daugiau teorinių žinių nei praktinių, kas leidžia manyti, kad reikėtų daugiau praktinių užsiėmimų, kurių metu pedagogai patirtų, kaip praktiškai veikia

judrus patirtinis ugdymosi kontekstas. Paaiškėjo, kad labai svarbu į ugdymosi procesą įtraukti įvairias judrias veiklas, kurios skatintų fizinį aktyvumą ir interaktyvias veiklas, kuriose vaikai mokytųsi aktyviai dalyvaudami, žaisdami judesio žaidimus, bendradarbiaudami grupinėse veiklose ir sportuodami.

IŠVADOS

Aptarus judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimo galimybes, koreguojant padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį, galima teigti, kad:

- judraus patirtinio ugdymosi kontekstas – tai mokytojo apgalvotos situacijos ir estetiškai parngtos aplinkos, kurios įtraukia vaikus į ugdymo(si) procesą. Šis kontekstas ne tik skatina vaikų judėjimo džiaugsmą, kasdieninį judrumą, bet ir lavina įvairius gebėjimus.
- padidėjusio aktyvumo vaikai dažnai pasižymi dideliu judrumu, impulsyvumu ir susiduria su sunkumais kontroliuodami savo elgesį. Dažnai jie partiria socialinių problemų, nesusikaučia ties atliekama užduotimi, blaškosi ar lieka atstumti.
- sėkmingas padidėjusio aktyvumo vaikų elgesio koregavimas bei jų gebėjimų lavinimas gali būti pasiektas pasitelkiant judraus patirtinio ugdymosi kontekstą. Šiame kontekste pedagogai turėtų būti kūrybiški, organizuoti edukacines veiklas tokias kaip meno dirbtuvės, judesio pamokos, teatro užsiėmimai ir kiti kūrybiniai projektai.

Atlikus empirinį tyrimą, kaip judraus patirtinio ugdymosi konteksto būdai ir metodai yra taikomi, koreguojant padidinto aktyvumo vaikų elgesį, išryškėjo, kad:

- daugumoje ikimokyklinio ugdymo įstaigos grupių yra vaikų, pasižyminčių padidėjusiu aktyvumu. Šie vaikai linkę būti impulsyvūs, judrūs, turi sunkumų kontroliuojant dėmesį ir emocijas, todėl pedagogai reguliariai susiduria su iššūkiais ugdant šiuos vaikus.
- pedagogai geba atpažinti padidėjusio aktyvumo vaikus, pastebi jiems būdingus požymius: judrumą, impulsyvumą, dėmesio stoką, polinkį į nuolatinius veiklos pokyčius ir emocinius svyravimus. Šių požymių atpažinimas padeda tinkamai planuoti ir taikyti korekcinius metodus.
- siekdami įtraukti padidėjusio aktyvumo vaikus, pedagogai naudoja įvairius metodus, skatinančius kūrybiškumą, savarankiškumą ir judrumą. Dažnai pritaikomos judrios veiklos, sensorinės ir interaktyvios priemonės, taip pat aplinka yra individualizuojama pagal vaiko poreikius. Pedagogai taip pat laikosi aiškios dienotvarkės, grupės taisyklių, kurios vaikams padeda ugdyti savikontrolę.
- tyrime dalyvavę pedagogai pabrėžė interaktyvios ir įdomios aplinkos svarbą padidėjusio aktyvumo vaikams. Siekiant pritraukti vaikų dėmesį, aplinkoje naudojamos įvairios priemonės – nuo sensorinių iki judrių žaidimų priemonių. Aplinka kuriama taip, kad būtų patraukli, skatintų kūrybiškumą, saviraišką ir sudarytų sąlygas vaiko energijai išnaudoti.
- judraus patirtinio ugdymosi konteksto panaudojimas gali būti efektyvus padidėjusio aktyvumo vaikų elgesio korekcijai. Pedagogai pažymi, kad judrūs žaidimai, komandinės veiklos, sporto užsiėmimai ir aplinkos keitimas padeda vaikams lavinti dėmesį, gerina savikontrolę ir bendravimo įgūdžius. Šios veiklos taip pat skatina vaikus tyrinėti, eksperimentuoti ir tobulėti.
- pedagogai turi daugiau teorinių nei praktinių žinių apie judraus ugdymo metodo taikymą. Tai rodo, jog pedagogams naudinga organizuoti praktinius mokymus ar seminarus, kad jie galėtų giliau suprasti ir pritaikyti judraus ugdymosi metodus kasdienėje praktikoje.

Apibendrinant galima teigti, kad judraus patirtinio ugdymosi metodų taikymas padeda įveikti su padidėjusiu vaikų aktyvumu susijusius iššūkius, pagerina vaikų gebėjimus valdyti emocijas, lavina dėmesį ir įtraukia į ugdymosi procesą.

LITERATŪRA

1. Barkauskienė, R., & Zacharevičienė, A. (2019). Darbas su vaikais, turinčiais elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų. Vilnius. Prieiga internete: <https://sctelsiai.lt/ppt/darbassuvaikais.pdf> [žiūrėta 2023-10-03].
2. Brazdeikienė L. (2013). Dėmesio ir Aktyvumo Sutrikimas. Klaipėdos pedagoginė psichologinė tarnyba. 218 – 235. https://www.klaipedosppt.lt/images/Skaitykla/Metodine_medziaga/D%C4%97mesio%20ir%20aktyvumo%20sutrikimas.pdf
3. Dervinytė-Bongarzoni, A., Lesinskienė, S. ir Urbanienė, I. (2005). Vaikų aktyvumo ir dėmesio sutrikimai: pagalbos galimybės šeimoje ir mokykloje. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
4. Ežerskienė, R., & Tamašauskienė, R. (2022). Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo organizavimo netradicinėse gamtinėse aplinkose ypatumai. Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos, I(VII), 81–94. <https://doi.Org/10.52320/Svv.VIivii.239>
5. Ežerskienė, r., & Tamašauskienė, r. (2023). Pedagogų kūrybiškumo raiška ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų vizualinės raiškos gebėjimus gamtinėse aplinkose. Studijos – verslas – visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos, I(VIII), 56–68. Prieiga internetu: <https://doi.Org/10.52320/Svv.VIiviii.285>
6. Kolb, D. A. (2014). „Experiential learning: Experience as the source of learning and development.“
7. Lietuvos respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministras. Įsakymas. Dėl ikimokyklinio ugdymo programos gairių patvirtinimo 2023 m. Rugsėjo 4 d. Nr. V-1142. Vilnius
8. Ramanauskienė, T. (2008). Hiperaktyvus vaikas. Rekomendacijos tėvams ir mokytojams. <http://www.bendraamziai.lt>.
9. Ramanauskienė, T. (2008). Hiperaktyvus vaikas. Inforastras.
10. Roberts, J. W. (2012). Beyond learning by doing: Theoretical currents in experiential education. Routledge.
11. Saha, B., & Adhikari, A. (2023). The Montessori Method of Education of the Senses: The Case of the Children's Houses. International Journal of Research Publication and Reviews, 4(5), 6671-6673.
12. Schulz, D., Richter, T., Schindler, J., Lenhard, W., & Mangold, M. (2023). Using Accuracy and Response Times to Assess Inhibitory Control in Kindergarten Children: An Analysis with Explanatory Item Response Models. Journal of Cognition and Development, 24(1), 82-104.
13. Mustika Abidin (2023). Analysis Of Hyperactive Child Behavior And Handling Efforts In Education.
14. Gerulaitis Š., Vaivadienė E. (2019). PATIRTINIS MOKYMAS(IS) Metodinė medžiaga apie patirtinį mokymąsi su praktiniais pavyzdžiais. Nacionalinė švietimo agentūra Ugdymo turinio rengimo skyrius.

USING AN ACTIVE EXPERIENTIAL LEARNING CONTEXT TO MODIFY THE BEHAVIOUR OF CHILDREN WITH HIGH ACTIVITY LEVELS

Adrija Lisauskaitė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

dr. Sigita Saulėnienė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. This article examines how active experiential learning can be used to modify the behaviour of children with high activity levels. It discusses how such children often face difficulties in the learning environment due to a lack of focus and impulsivity, which hinder their integration and the implementation of educational processes. The study presents a methodology of active experiential learning, primarily encouraging children's movement and exploration to enhance their social, cognitive, and emotional skills. This methodology promotes physical activity and contributes to the child's holistic development, helping them overcome challenges and adapt to the social environment.

Keywords: active experiential learning context, children's behaviour with increased activity levels.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Sigita Saulėnienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, dailės pedagogų rengimas, aukštosios mokyklos didaktika, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo daile praktikoje.

El. pašto adresas: sigita.sauleniene@go.kauko.lt

Adrija Lisauskaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė.

Mokslinių tyrimų kryptys: ugdymo(si) kontekstų kūrimas, ikimokyklinio ugdymo metodikos.

El. pašto adresas: adrija.lisauskaitė@gmail.com

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ STRESAS IR JO ĮVEIKIMO BŪDAI

Agnė Pileckaitė

Alytaus lopšelis-darželis „Šaltinėlis“

Lekt. Edita Ivinkina

Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto pedagogikos katedra

Anotacija. Straipsnyje pristatomi rekomenduojami streso valdymo būdai vaikystėje, analizuojamas pedagogų požiūris į streso apraiškas ir streso įveikimo būdus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Stresas pasireiškia jau ankstyvoje vaikystėje ir gali sukelti žalingas pasekmes sveikatai. Siekiant padėti vaikams įveikti stresą, jau ikimokyklinio ugdymo įstaigoje gali būti mokoma streso valdymo būdų. Ikimokyklinio ugdymo įstaigose atliktame tyrime analizuojama, ar pedagogai turi žinių apie streso apraiškas, jo valdymą, kokiais būdais padeda vaikams įveikti stresą.

Reikšminiai žodžiai: ikimokyklinis amžius, stresas, vaikai

ĮVADAS

Streso pasekmės fiziniame ir psichikos lygmenyse jau yra stebimos ankstyvoje vaikystėje. Pasak Vėlavičienės (2016), padidėjęs vaikų stresas gali pasireikšti įvairiais požymiais: fiziniais (pilvo, galvos skausmas, giežimas dantimis, vėmimas ar kelnaičių prišlapinimas); emociniais (blogi sapnai (košmarai), baimės jausmas, susierzinimas, liūdesys); elgesio (emocijų nevaldymas, nemiga, nervinių tikų atsiradimas, dažnas verkimas). Kuo daugiau nepalankių įvykių patiriama, tuo bus didesnis streso lygis (Cox, 2018).

Stresas yra normali organizmo reakcija į iššūkius ir gali padėti įveikiant problemas, bet per didelis stresas trukdo vaikui saugiai tyrinėti aplinką, užsiimti kokia nors nauja veikla, tapti savarankiškesniu, įgyti būtinų įgūdžių, tikėti savimi, gebėti prisitaikyti naujose situacijose (Vėlavičienė, 2016). Dažnai patiriamas stresas taip pat gali turėti neigiamą įtaką akademiniam pasiekimams, vaiko elgesiui ir socialiniams ryšiams (Blodgett & Lanigan, 2018).

Siekiant išvengti žalingų streso pasekmių vaikystėje ir vyresniame amžiuje, labai svarbu laiku pastebėti su stresu nesusidorojantį vaiką ir suteikti jam pagalbą. Išmokus lengviau įveikti stresą, gerėja vaikų savireguliacijos įgūdžiai (Hatfield et al., 2021). Vaikystėje išugdyti gebėjimai susidoroti su sunkumais padeda lengviau įveikti vėlesnius gyvenimo iššūkius ir sėkmingiau funkcionuoti visuomenėje (Pang et al., 2018).

Streso įveikimo svarba mokslškai įrodyta ir populiarinama visuomenėje, tačiau Lietuvoje mažai tyrinėjamas streso metodų taikymas ankstyvoje vaikystėje. Gali būti, kad streso valdymo būdai ikimokykliniame amžiuje nesulaukia pakankamai dėmesio, todėl yra svarbu išsiaiškinti su tuo susijusių pedagogų patirtį ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Tyrimo problema. Ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose pakankamai dėmesio skiriama padidėjusio vaikų streso atpažinimui? Ar pedagogai taiko efektyvius vaikų streso įveikimo būdus?

Tyrimo objektas. Ikimokyklinio amžiaus vaikų patiriamo streso apraiškos ir streso įveikimo būdai.

Tyrimo tikslas. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų streso apraiškas ir streso įveikimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti ikimokyklinio amžiaus vaikų patiriamo streso apraiškas bei streso įveikimo būdus.
2. Ištirti pedagogų požiūrį į ikimokyklinio ugdymo įstaigose pasireiškiantį stresą bei jo įveikimo būdus.

Tyrimo metodai:

Mokslinės literatūros analizė, anketinė apklausa, statistinė duomenų analizė

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PATIRIAMO STRESO APRAIŠKOS IR JŲ ĮVEIKIMO BŪDAI

1936 m. mokslininkas Hans Selye mokslo bendruomenei pirmasis pristatė ir aprašė streso sąvoką. Pagal Selye, stresas gali būti apibūdinamas kaip nespacificinis organizmo atsakas į bet kokį atsiradusį iššūkį, tai psichinės ir fiziologinės įtampos būseną, atsirandanti dėl vidinių ar išorinių dirgiklių poveikio (Selye, 1967).

Tėvų auklėjimo metodai, nepriežiūra ar tam tikras požiūris į gyvenimo būdą, netgi tėvų auklėjimo keliamas stresas gali neigiamai paveikti kasdienę mažylio aplinką. Tėvų auklėjimo sukeltas stresas daro didelę įtaką vaikų elgesiui ir yra susijęs su žemesne vaikų auklėjimo kokybe, kuri gali pasireikšti kaip tėvų, globėjų atsainumas, griežta disciplina, maži lūkesčiai vaiko atžvilgiu, menkos pastangos, įdėtos į vaiko auklėjimą (Simons, Cillessen, de Weerth, 2016).

Vaikų stresas padidėja ir dėl atsiskyrimo nuo tėvų, aplinkos pakeitimo, naujų žmonių atsiradimo. Vaikų neigiamos emocijos plečiasi greitai. Verksmas dažniausiai pereina į beviltišką arba isterišką, o kartais net ir į piktą riksmą, kad gauti tai, ko vaikas nori. Stresas neretai tampa savaimine tokio vaiko būseną. Mažametis nežino, kaip kitaip išreikšti savo pageidavimus ar paprasčiausiai sulaukti norimo dėmesio (Pikūnas, Palujanskienė, 2005).

Pedagogo reikšmė streso valdyme. Ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje vaikas mokosi prisitaikyti prie naujos aplinkos. Siekiant jam padėti geriau jaustis, turi būti sudarytos tam tikros sąlygos. Pedagogas negali versti vaiko valgyti, migdyti, turi garantuoti saugią aplinką, pakankamą buvimą lauke. Pedagogas turi saugoti vaiką nuo prievartos, grubaus elgesio, mokėti nuraminti vaiką tiek fiziniu prisilietimu (jei tai vaikui tinkama), tiek žodžiais; padėti išsiaiškinti liūdesio, nerimo, konfliktų priežastis, ieškoti tinkamų konfliktų sprendimų būdų, leisti saugiai rizikuoti atrandant ar veikiant, laikytis taisyklių, nustatyto ritmo, esamos tvarkos (Narkevičienė, 2012).

Streso suvaldymo būdai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Stresui suvaldyti tinkami gali būti tiek į ramybę sutelkti, tiek aktyvūs pratimai. Svarbiausia yra kiekvienam atrasti individualiai tinkamą streso mažinimo būdą, kuris teiktų malonumą ir padėtų nusiraminti. Vaikystėje gerinant emocinę būseną dažniausiai rekomenduojama fizinis aktyvumas, dailės terapija, pasakų terapija, muzika, kvėpavimo pratimai (Palubeckytė, 2017).

Mankšta turi labai didelę teigiamą įtaką žmogaus psichinei ir fizinei savijautai, nes nuima įtampą, skatina optimizmą (Dineika, 2001). Mankštos metu ikimokyklinio amžiaus vaikams kyla teigiamos emocijos, jie yra pasirengę atlikti įvairias užduotis, pratimus, net patys noriai gali parodyti po vieną ar kelis pratimus. Vaikščiavimas greitesniu žingsniu, bėgiojimas, plaukimas, važiavimas dviračiu, šokis pagreitina širdies darbą, skatina greitesnį kvėpavimą, pakelia nuotaiką (Pikūnas, Palujanskienė, 2005).

Kvėpavimo pratimai padeda nukreipti dėmesį į pojūčius, kuriuos jaučiame savo viduje, atsi- kvėpti ir pailsėti. Taisyklingas ir kryptingas kvėpavimas padeda asmeniui sumažinti adrenalino jausmą bei atsipalaiduoti (Palubeckytė, 2017).

Muzika veikia atpalaiduojančiai bei stimuliuoja neurofiziologinius vaiko procesus (Jefimova, 2017). Per muziką asmuo gali daug lengviau išreikšti savo patiriamus jausmus, o paties atliekama muzikinė veikla (būgnelių mušinėjimas, dūdos pūtymas, grojimas gitara, pianinu, barškučių nau- dojimas ir kt.) stiprina ir gerina smulkiają motoriką, padeda pasitikėti savimi, stiprina motyvaciją (Pikūnas, Palujanskienė, 2005).

Dailės terapija plačiai taikoma ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir tinkama streso įveikimui, nes padeda pasiekti harmonijos tarp sielos ir kūno, pažadinti aktyvumą, išlaisvinti jausmus, atskleisti kūrybines galias (Dubodelova, Mačiulaitis, 2012).

Pasakų terapija – mokymas geriau suvokti įvykius, žmogaus vidinio pasaulio gerinimas, graži- nimas, kūrybinių galių išreiškimo būdas. Pasakų sekimas leidžia atskleisti vidinę disharmoniją ir siekti vidinės harmonijos atstatymo (Зинкевич-Евстигнеева, Грабенко, 2001).

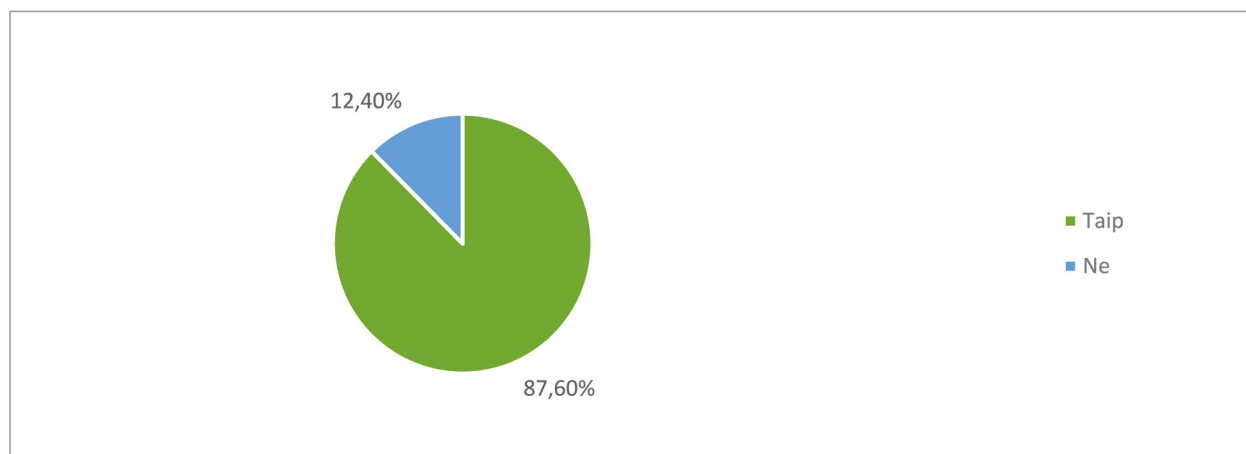
Meditacija – šis vis labiau populiarėjantis streso valdymo būdas siejasi su taisyklingu kvėpavi- mu ir jo stebėjimu. Žmonės meditacijos metu išmoksta ritmingai kvėpuoti, lengviau valdyti savo emocijas ir jausmus, taip lengviau įveikdami stresą (Palubeckytė, 2017).

Stalo žaidimai – tai geras būdas atsipalaiduoti po sunkios ar įtemptos dienos, nes padeda su- sikaupti į malonius pojūčius. Stalo žaidimų naudojimas gerina atmintį, greitina reakciją, mažina kraujo spaudimą, psichinių ligų riziką, stresą (Palubeckytė, 2017).

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PATIRIAMO STRESO APRAIŠKŲ IR JŲ ĮVEIKIMO BŪDŲ TYRIMO REZULTATAI

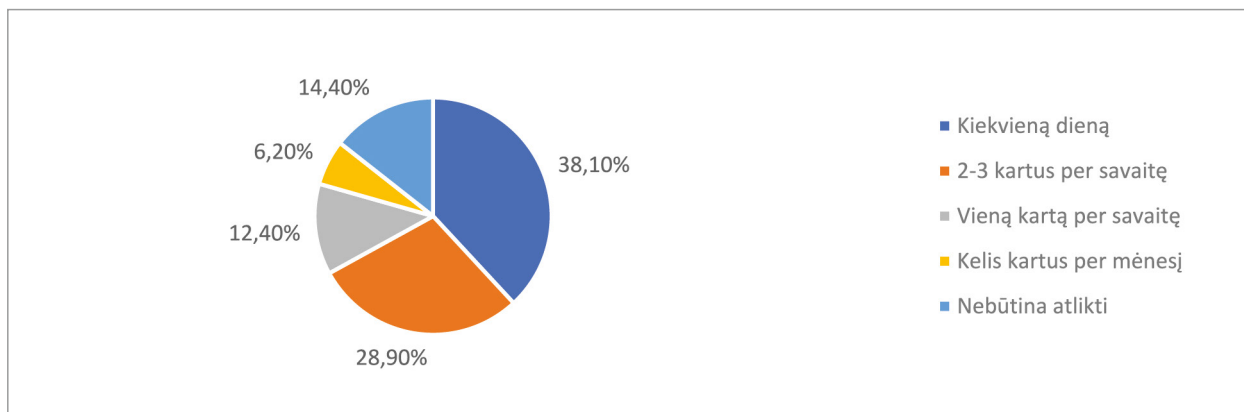
Siekiant sužinoti ikimokyklinio ugdymo pedagogų požiūrį į streso įveikimo įstaigoje būdų tai- kymo reikalingumą ir įvairovę, 2022 m. vasario-kovo mėnesiais buvo atliktas kiekybinis tyrimas. Apklausa vyko interneto platformoje www.manoapklausa.lt, el. nuoroda buvo išsiuntinėta į 176 Lietuvos ikimokyklinių įstaigų elektroninius paštus, o atsakymus pateikė 97 pedagogai.

Aiškinantis, ar pedagogai darželio grupėje apmoko vaikus streso įveikimo būdų (žr. 1 pav.), 87,60% respondentų tai patvirtino. Taigi matyti, kad didžioji dauguma pedagogų apmoko vaikus streso įveikimo būdų darbo aplinkoje, ir nedaugelis pasirinkę ugdytinių neapmokyti. Vaikai dažnai nežino kaip paprašyti pagalbos, todėl labai svarbu padėti jiems praktikuoti streso įveikimo būdus, kad jie jaustųsi ramiai ir saugiai (Goldin, 2008).

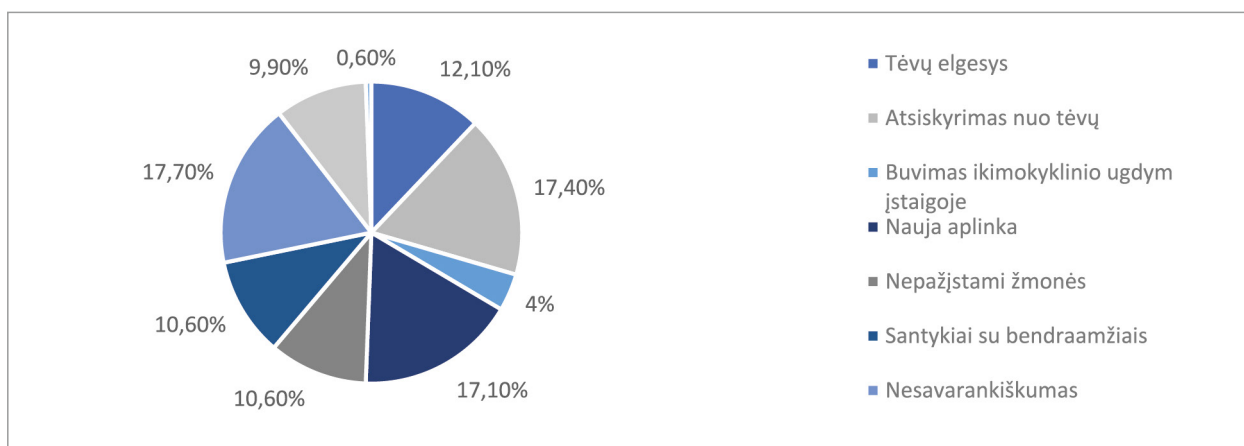
1 pav. Streso įveikimo apmokymas darželio grupėje

Klausiant „Kaip dažnai vaikai turėtų atlikti streso valdymo pratimus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje?“ (žr. 2 pav.), 38,10% pedagogų atsakė, kad streso valdymo būdus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dera praktikuoti kiekvieną dieną. 28,90% pedagogų nuomone, atlikti streso valdymo pratimus pakanka 2-3 kartus per savaitę, 12,40% respondentų atrodo, kad užtenka vieno karto per savaitę ar tik kelių kartų per mėnesį (6,20% dalyvių). Likusioji dalis (14,40%) respondentų atsakė, kad streso valdymo pratimų ikimokykliniame amžiuje praktikuoti nėra būtina. Vis dėlto, daugumos nuomonė apie streso valdymo pratimų taikymą yra teigiama, todėl galima manyti, kad didžioji dalis pedagogų rūpinasi vaikų psichologine sveikata.

2 pav. Streso valdymo pratimų praktikavimo dažnumas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje

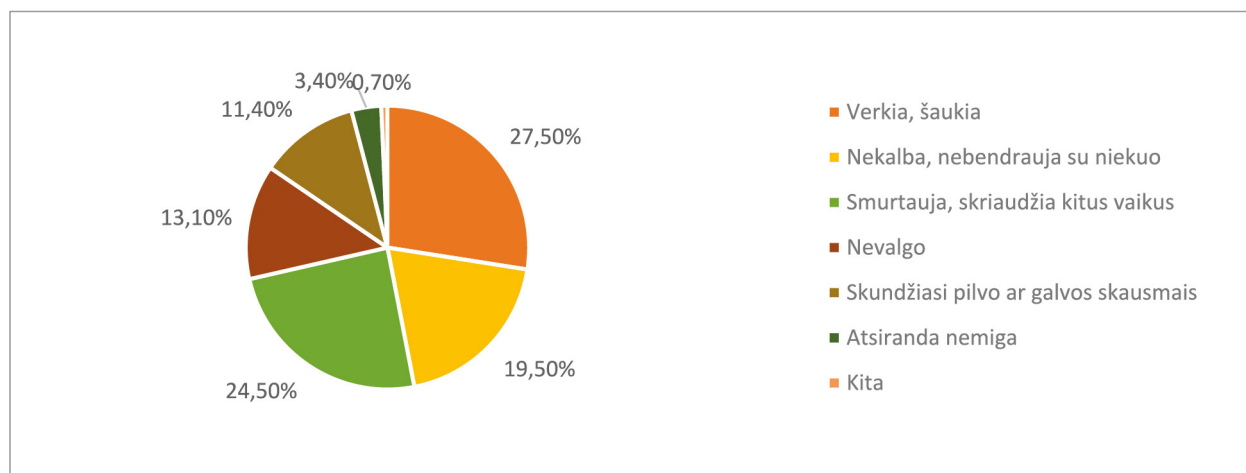
Tiriant pedagogų nuomonę apie vaikų padidėjusio streso priežastis, buvo klausama „Kaip manote, kokios yra dažniausios padidėjusio streso priežastys ikimokykliniame amžiuje?“. Respondentų atsakymai pateikti 3 paveiksle rodo, kad 17,70% respondentų mano, kad viena dažniausių padidėjusio vaiko streso priežasčių yra nesavarankiškumas, tiek pat jų (17,40%) įvardina atsiskyrimą nuo tėvų, 17,10% dalyvių - naują aplinką. 12,10% pedagogų teigia, kad viena dažniausių padidėjusio streso priežasčių yra tėvų elgesys. Likę respondentai streso priežastimis nurodė santykius su bendraamžiais ir nepažįstamais žmonėmis, įvairias naujoves, buvimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Taigi, dažniausios vaikų streso priežastys yra nesavarankiškumas, atsiskyrimas nuo tėvų bei nauja aplinka.

3 pav. Dažniausios streso priežastys ikimokykliniame amžiuje

Atsakydami į klausimą „Kokias streso apraiškas dažniausiai pastebite ikimokyklinio amžiaus vaikų grupėse?“ (žr. 4 pav.), respondentai pastebi, kad grupėse dominuoja tokios streso apraiškos, kaip verkimas ar šaukimas (27,5%), smurtas prieš kitus vaikus (24,50%), nebendravimas su kitais žmonėmis (19,50%). Likę atsakymai rodo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų grupėse pasireiškia nevalgymas, įvairūs skausmai, nemiga. Taigi, apžvelgus diagramą, matome, kad ikimokyklinio am-

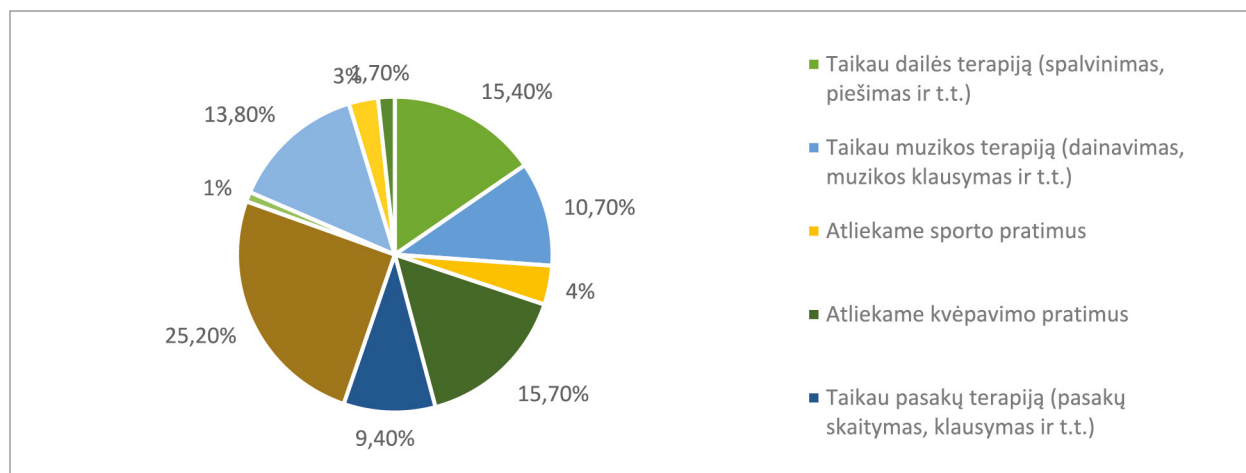
žiaus vaikų grupėse stresas pasireiškia labai įvairiai, tačiau dažniausiai pasitaiko verkimas ar šaukimas bei kitų vaikų skriaudimas.

4 pav. Streso apraiškos ikimokyklinio amžiaus vaikų grupėse

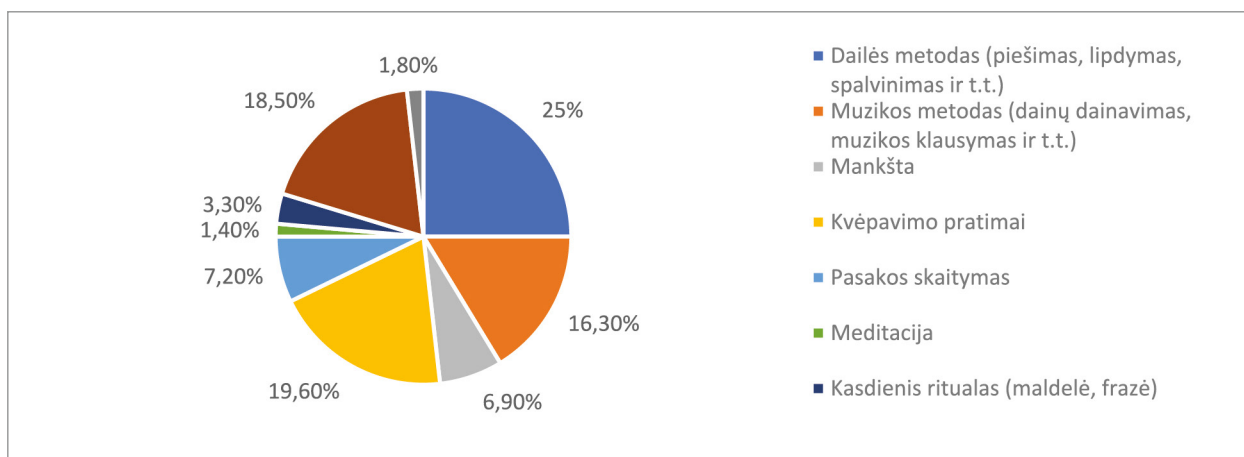
Uždavus klausimą „Kaip dažniausiai padedate vaikui įveikti stresą?“, respondentų atsakymai (žr. 5 pav.) rodo, kad dažniausiai vaikui įveikti stresą padeda pokalbis (25,20%), kvėpavimo pratimai (15,70%), dailės terapija (15,40%). 13,80% respondentų atsako, kad vaikams įveikti stresą dažniausiai padeda per emocijų išreiškimą, 10,70% dalyvių taiko muzikos terapiją, 9,40% dalyvių - pasakų terapiją. Mažiau pedagogų teigia, kad stresą įveikti vaikams padeda per atliekamus sporto pratimus, kasdienius ritualus bei meditaciją. Dalis atsakinėjusių pedagogų įvardina ir tokius būdus, kurie nebuvo tarp pasirinktų variantų, tai: žaidimai pagal vaiko pomėgius, molio minkymas, gyvūnų terapija, streso kamuoliukai.

Taigi, pedagogai taiko įvairius skirtingus streso įveikimo būdus, iš kurių populiariausi yra pokalbis, kvėpavimo pratimai ir dailės terapija.

5 pav. Būdai vaikų stresui įveikti

Taip pat buvo norima sužinoti respondentų nuomonę apie tinkamiausius streso valdymo būdus, kuriuos vaikai gali praktikuoti patys, todėl buvo klausiama „Kaip manote, koks streso valdymo būdas ikimokyklinio amžiaus vaikui yra tinkamiausias, kad jį galėtų praktikuoti savarankiškai ir pastoviai?“. Gauti atsakymai (žr. 6 pav.) rodo: 25% pedagogų mano, kad vaikai patys praktikuoti gali dailės metodus, 19,60% respondentų įvardino kvėpavimo pratimus. Panašus skaičius pedagogų (18,50%) mano, kad vaikai patys gali praktikuoti maigymą, o muzikos klausymą nurodė 16,30% respondentų. Paminėti ir tokie vaikams tinkami streso įveikimo būdai kaip pasakos skaitymas, meditacija, kasdieniai ritualai bei mankšta.

6 pav. Būdai įveikti stresui savarankiškai

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogai turi žinių apie vaikų streso apraiškas, žino streso įveikimo būdus, juos taiko, tačiau tie būdai gana tradiciniai, susiję su kasdiene darželyje vykdoma veikla. Tokie moksliai pagrįsti vaikams tinkami streso valdymo metodai kaip mankšta (Wang, Li, Lockard, 2018) ar meditacija (Kurth et al., 2020) yra taikomi retai.

IŠVADOS

1. Pedagogų reikšmė ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra labai svarbi, nes tai – asmuo, su kuriuo vaikas dienos eigoje praleidžia didžiąją dalį savo laiko. Pedagogas turėtų mokėti nuraminti stresą patiriantį vaiką, suteikti jam saugią aplinką, apmokyti streso valdymo būdų. Ikimokyklinio amžiaus vaikams tinkami streso valdymo būdai gali būti gana įvairūs: mankšta, meditacija, stalo žaidimai, pasakų terapija ir pan. Svarbu atrasti individualiai tinkantį nusiraminojimo būdą bei lavinti streso valdymo įgūdžius grupinių užsiėmimų metu.
2. Empirinis tyrimas atskleidė, kad dauguma apklaustųjų pedagogų patys taiko įvairius streso įveikimo būdus ir teigia jų apmokantys darželio grupėje vaikus, tačiau mažesnė pusė pedagogų mano, kad streso valdymo būdus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dera praktikuoti kiekvieną dieną, o maždaug šeštadaliui respondentų atrodo, kad streso valdymo metodų ikimokykliniame amžiuje praktikuoti nėra būtina. Dažniausiomis vaikų streso priežastimis buvo įvardinta: nesavarankiškumas, atsiskyrimas nuo tėvų, ir buvimas naujoje aplinkoje, o stresas labiausiai pasireiškia verkimu, šaukimu bei smurtavimu prieš kitus vaikus. Dažniausiai pedagogai vaikams įveikti stresą padeda kalbėdamiesi, taikydami kvėpavimo pratimus ar dailės terapiją. Pedagogai mano, kad ikimokykliniame amžiuje tinkamiausi savarankiški streso valdymo būdai yra dailės, muzikos metodai ir kvėpavimo pratimai.

LITERATŪRA

1. Cox, K. (2018). Reducing toxic stress experienced by children living in poverty. *Nursing outlook*, 66(2), 108-109.
2. Blodgett, C., & Lanigan, J. D. (2018). The association between adverse childhood experience (ACE) and school success in elementary school children. *School Psychology Quarterly*, 33(1), 137.
3. Dineika, K. (2001). *Psichofizinė treniruotė*. Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras.
4. Dubodelova Ž., Mačiulaitis T. (2012). Meno terapija kaip gydymo metodas asmenims turintiems specialiųjų poreikių (psichikos sutrikimų). *Sveikatos mokslai*, 22 (4), 23-28.

5. Jefimova, M. (2017). Muzikos terapijos poveikis neišnešiotu naujagimo ir motinos streso pokyčiams. Doctoral dissertation, Vilniaus universitetas [žiūrėta 2021-10-15]. Prieiga per internetą <https://epublications.vu.lt/object/elaba:23228137/>
6. Goldin, P. (2008). Mindfulness-based stress reduction for school-age children. Acceptance and mindfulness treatments for children and adolescents: A practitioner's guide, 139.
7. Hatfield, B. E., Finders, J. K., Zandbergen, D. L., & Lewis, H. (2021). Associations between Consistent and High-quality Teacher-child Interactions and Preschool Children's Self-regulation and Activity in the Stress Response System. *Early Education and Development*, 1-15.
8. Kurth, L., Engelniederhammer, A., Sasse, H., & Papastefanou, G. (2020). Effects of a short mindful-breathing intervention on the psychophysiological stress reactions of German elementary school children. *School Psychology International*, 41(3), 218-238.
9. Narkevičienė, E. (2012). Vaiko emocinis saugumas, keičiantis pedagogui ikimokyklinėje įstaigoje: tėvų ir pedagogų požiūrio lyginamoji analizė. Magistro darbas, Vilniaus universitetas, [žiūrėta 2021-10-21]. Prieiga per internetą <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1731462/>
10. Palubeckytė, E. (2017). Videožaidimas kaip streso neutralizavimo priemonė. Doctoral dissertation, Vilniaus dailės akademija [žiūrėta 2021-11-05]. Prieiga per internetą <https://vb.vda.lt/object/elaba:22910832/>
11. Pang, D., Frydenberg, E., Liang, R., Deans, J., & Su, L. (2018). Improving Coping Skills and Promoting Social and Emotional Competence in Pre-Schoolers: A Pilot Study on COPE-R Program. *Journal of Early Childhood Education Research*, 7(2), 362-391.
12. Pikūnas, J., Palujanskienė, A. (2005). Stresas. Atpažinimas ir įveikimas. Kaunas: Pasaulio lietuvių centras.
13. Selye, H. (1967). *The Stress of Life*, 2ed. New York: McGraw-Hill.
14. Simons, S. S., Cillessen, A. H., & de Weerth, C. (2017). Cortisol stress responses and children's behavioral functioning at school. *Developmental psychobiology*, 59(2), 217-224.
15. Vėlavičienė, D. (2016). Nerimo sutrikimų pasireiškimo ypatumai vaikų ir paauglių amžiuje. In *Biologinė psichiatrija ir psichofarmakologija. Priedas. Tarptautinės konferencijos tezės „Nerimo ir su stresu susiję psichikos sutrikimai–nuo diagnostinių iššūkių iki įrodymais pagrįsto gydymo“*: Kaunas, Lietuva, 2016 m. birželio 6–7 d.= *Biological psychiatry and psychopharmacology: Supplement. Theses of International Conference “Anxiety and Stressor-Related Disorders: from diagnostic challenge to evidence-based treatment“*: Kaunas, Lithuania, 6–7 June 2016/Lietuvos sveikatos mokslų universiteto medicinos akademijos psichiatrijos klinika. Lietuvos biologinės psichiatrijos draugija. Palanga: Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Elgesio medicinos institutas, 2016, t. 18, Priedas Nr. 1, birželis.
16. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д., Грабенко Т. М. (2001). *Практикум по креативной терапии*. Санкт-Петербург: Речь.
17. Wang, C., Li, H., & Lockard, B. (2018). Comparison of three modes of exercise in reducing stress and Improving self-esteem among underserved children at Title I Elementary Schools. *Health Science Journal*, 12(3), 0-0.

STRESS IN PRE-SCHOOL CHILDREN AND STRATEGIES TO OVERCOME IT

Agnė Pileckaitė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Lect. Edita Ivinkina

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. The article discusses recommended methods for managing stress in early childhood and examines educators' attitudes towards stress manifestations and coping strategies in pre-school educational institutions. Stress can occur in early childhood and may have adverse health consequences. Stress management techniques can be introduced as part of pre-school education to support children in overcoming stress. The study investigates educators' perspectives on children's stress in pre-school educational institutions and explores their approaches to managing it. The analysis focuses on whether teachers possess knowledge about the manifestations of stress, strategies for its management, and effective methods to help children cope with stress.

Keywords: pre-school age, stress, children.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Edita Ivinkina, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros lektorė.

Mokslinių tyrimų kryptys: ugdymo psichologija, psichikos sveikatos stiprinimas.

El. pašto adresas: edita.ivinkina@go.kauko.lt

Agnė Pileckaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė, Alytaus lopšelio-darželio „Šaltinėlis“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, psichikos sveikatos stiprinimas.

El. pašto adresas: agne.pileckaite@gmail.com

UGDOMOSIOS APLINKOS REIKŠMĖ PAŽINIMO UGDYMU(SI) IKIMOKYKLINIAME AMŽIUJE

Kristina Diomina

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas Pedagogikos katedra

dr. Algimantas Bagdonas

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas Pedagogikos katedra

Anotacija. Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize bei atliktu empiriniu tyrimu, pristatoma ugdomosios aplinkos įtakos pažinimo ugdymui(si) ikimokykliniame amžiuje tema. Tyrimo problema - kokią įtaką turi ugdomoji aplinka pažinimo ugdymui(si) ikimokykliniame amžiuje? Tyrimo objektas - ugdomosios aplinkos įtaka pažinimo ugdymui(si) ikimokykliniame amžiuje. Tyrimo tikslas – atskleisti ugdomosios aplinkos įtaką pažinimo ugdymu(si) ikimokykliniame amžiuje. Tyrimo uždaviniai: teoriškai pagrįsti ugdomosios aplinkos galimybes ikimokyklinio amžiaus vaikų paažinimo ugdymui(si); empiriškai atskleisti pedagogų požiūrį į ugdomosios aplinkos įtaką ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo ugdymui(si). Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apklausa žodžiu, gautų duomenų turinio (content) analizė. Tyrimo metu atskleista, kad pedagogai pripažįsta ugdomosios aplinkos reikšmę ugdant vaikų pažinimą. Pedagogai kuria ugdomąją aplinką ugdymo įstaigoje, supranta pažinimo ugdymo(si) svarbą ir sutinka, kad ugdomosios aplinkos kūrimas yra svarbus ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir namuose. Pedagogai naudoja įvairius metodus pažinimo ugdymui(si), bendradarbiaudami kuria ugdomąją aplinką tiek namuose, tiek ugdymo įstaigoje, siekia, kad aplinka būtų natūrali ir praturtinta įvairiomis priemonėmis. Pedagogų manymu, svarbu kartu su šeimomis kurti efektyvias ugdomasias aplinkas, atskleidžiant vaiko pomėgius ir gebėjimus.

Reikšminiai žodžiai: bendradarbiavimas, ikimokyklinis amžius, pažinimas, ugdomoji aplinka.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Šiuolaikiniai vaikai gyvena informacijos ir kompiuterizacijos eroje, kai sparčiai keičiantis gyvenimui, iš žmogaus reikalaujama ne tik žinių, bet ir mokėjimo pačiam įgyti šias žinias ir jomis naudotis. „Informacijos pertekusiame pasaulyje gebėjimai – kritinis, analitinis, kūrybinis mąstymas, gebėjimas spręsti problemas, iniciatyvumas, socialumas – tampa vertingesni už atminties saugyklose sukauptą informaciją“ (Arkušauskienė, Jakimavičienė, Kamantauskienė, 2017). Remiantis Geros mokyklos koncepcija (2015), reikia skirti daug dėmesio ugdant pagrindines žmogaus kompetencijas. Todėl ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo ugdymas(is) yra labai aktualus, nes šiame amžiaus tarpsnyje klojami būsimos asmenybės pamatai (Bartkevičienė, Bagdonas, 2022). Pažinimo svarbą savo tyrimuose ir darbuose akcentavo daugelis įvairių sričių mokslininkų. Pvz., Гришина (2019) teigia, „pažinimas suprantamas kaip vaiko domėjimasis viskuo, kas yra aplink, gebėjimas sutelkti dėmesį, samprotauti, kritiškai mąstyti“, o tai yra pažintinės veiklos ypatybės, kurios reikalingos šiuolaikiam žmogui. Remiantis naujomis ikimokyklinio ugdymo gairėmis (2023), vaiko noras suvokti, tyrinėti, klausinėti, kurti, mąstyti tampa jo džiaugsmo šaltiniu. Vaikai, naudodami savo patirtį, formuoja savo teorijas apie pasaulį. Pasak Asy'ari & Rachmawati (2022), daugelio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad aplinkos pažinimas formuojasi sėkmingiau per aktyvią pažintinę veiklą. Tam, kad pažinimo ugdymas prisidėtų prie asmenybės formavimo, būtina „pažadinti“ vaiko pažintinį poreikį, kuris yra pagrindinis pažintinės veiklos šaltinis. Pažintinės veiklos ugdymo klausimas kelia nerimą daugeliui tėvų ir pedagogų. Kaip galima paskatinti ikimokyklinio amžiaus

vaikų pažintinę veiklą? Anot Arkušauskienės, Jakimavičienės & Kamantauskienės (2017), skatinant vaiko pažinimo ugdymąsi, reikia sudaryti sąlygas pažinti aplinką, ją tyrinėti ir atrasti. Ruškienės ir Slušnienės (2015) teigimu, „aplinka, kad ir kur ji bebūtų: darbe, mokykloje, darželyje ir kt., daro didelę įtaką asmenų darbo, mokymosi kokybei, todėl ją būtina sukurti kuo tinkamesnę ir komfortablesnę“. Tam pritaria Lapėnienė ir Neverauskienė (2023), teigdamos, kad „vaikai klesti aplinkoje, atitinkančioje jų pomėgius ir raidos etapus“. Remiantis ikimokyklinio ugdymo gairėmis (2023), galima teigti, kad tiek lauko, tiek vidaus ugdymosi aplinka turi būti orientuota į vaikus, būti ne tik patraukli, saugi ir estetiška, bet ir skatinti vaikų aktyvumą įvairiais būdais, atliepti skirtingus vaikų pomėgius ir užtikrinti priemonių įvairovę. Pasak Arkušauskienės ir kt. (2017), „ikimokyklinės ugdymo įstaigos turėtų nuolat tobulinti lauko ir vidaus aplinką, kuri būtų skirta vaiko kasdieninio gyvenimo kokybei gerinti, ugdanti socialinius, komunikacinius, pažintinius, tiriamuosius gebėjimus“. Taigi aplinka vaidina svarbų vaidmenį ikimokyklinio amžiaus vaiko raidoje. Palankios aplinkos sukūrimas yra mokytojų ir tėvų užduotis, reikalaujanti sudaryti optimalias sąlygas vaikui vystytis ir augti. Pasak Гришина (2019), svarbiausias dalykas bet kurios ikimokyklinės įstaigos darbe yra saugoti ir stiprinti mokinių fizinę ir psichinę sveikatą, jų kūrybinį ir intelektualinį tobulėjimą, sudarant sąlygas asmeniniam vaikų augimui. Sėkmingas šių tikslų įgyvendinimas neįmanomas be tėvų įsitraukimo į ugdymo procesą, nes tėvai yra pirmieji ir pagrindiniai auklėtojai savo vaikams nuo pat jų gimimo. Gustaitienė ir Širiakovienė (2020) teigia, kad „tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas užtikrina kokybišką vaikų ugdymosi aplinkos sukūrimą. Vaikas sėkmingai ugdomi tiek namuose, tiek darželyje, kai nuosekliai vadovaujama šiais principais: vienodai suprantamas netinkamas elgesys, vienodai į jį reaguojama, sprendžiamos konfliktinės situacijos ir kt“. Apie ugdymo įstaigos pedagogų ir šeimos bendradarbiavimo svarbą minėję autoriai (Arkušauskienė ir kt., 2017; Lamanauskas, Palionienė, 2008; Bartkevičienė ir Bagdonas, 2022) pastebėjo, jog, norint užtikrinti vaiko gerovę ir kokybišką ugdymąsi, būtina, kad ikimokyklinio ugdymo įstaiga bei šeima būtų dvi nuolat bendradarbiaujančios sistemos. Remiantis šių mokslininkų darbais galima teigti, kad, bendradarbiaujant pedagogams ir tėvams, nuolat keičiantis informacija, užtikrinamos palankios sąlygos vaikų harmoningam vystymuisi (Kondratavičienė, 2016). „Todėl ikimokyklinio ugdymo įstaiga, siekdama bendradarbiavimo su šeima, turėtų kurti įvairesnes, tėvų ir vaikų poreikius atliepiančias, ugdymo ir socialinių paslaugų formas“ (Gustaitienė, Širiakovienė, 2020). Šią temą nagrinėjo įvairūs autoriai (Arkušauskienė ir kt., 2017; Lamanauskas, Palionienė, 2008; Bartkevičienė ir Bagdonas, 2022), pabrėždami aplinkos pažinimo ugdymą(si) priešmokykliniame amžiuje.

Tyrimo problema – kokią reikšmę turi ugdomoji aplinka pažinimo ugdymui(si) ikimokykliniame amžiuje?

Tyrimo objektas. Ugdomosios aplinkos reikšmė pažinimo ugdymui(si) ikimokykliniame amžiuje.

Tyrimo tikslas. Atskleisti ugdomosios aplinkos reikšmę pažinimo gebėjimų ugdymu(si) ikimokykliniame amžiuje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti ugdomosios aplinkos galimybes ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo gebėjimų ugdymui(si).
2. Empiriškai atskleisti pedagogų požiūrį į ugdomosios aplinkos reikšmę ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo gebėjimų ugdymui(si).

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, apklausa (žodžiu), duomenų kokybinė analizė.

UGDOMOSIOS APLINKOS REIKŠMĖS PAŽINIMO UGDYMUISI TEORINIAI ASPEKTAI

Pastaruoju metu ikimokyklinio ugdymo įstaigos vis daugiau dėmesio skiria ugdomosios aplinkos kūrimui, nes aplinka suteikia daugybę vertybių, kurios gali padėti formuoti vaikų žinias (Asy'ari & Rachmawati, 2022). Jovaiša (2007) pateikia šiuos aplinkos apibrėžimus - „ekologinė terpė, su kuria sąveikauja individas ar grupė“, „žmogaus ugdymo veiksnys, kurį sudaro gamtinių, geografinių, klimatinių, socialinių, kultūrinių sąlygų visuma, kurioje gyvena individas ar žmonių grupė. Socialinė aplinka – visuomenė, jos institutai. Mikroaplinka – bendravimo terpė (šeima, mokykla, gamykla, įstaiga)“. Ramonienė ir kt. (2012) mokymosi aplinka vadina „fizinį ir socialinių veiksnių visumą, lemiančią mokymo ir mokymosi procesą“. Šie autoriai išskiria fizinę mokymosi aplinką ir socialinę. Panašiai mano ir Juodaitytė (2003), teigdama, kad „ugdomoji aplinka susideda iš joje esančių daiktų, dalyvaujančių žmonių, todėl ji yra skirstoma į fizinę, socialinę ir lauko aplinką“. Apie lauko aplinkos svarbą rašo Lamanauskas ir Palionienė (2008), teigdami, kad „gamtos aplinka gali tapti turtinga mokymo, ugdymo vaizdine „priemone“ integruotam ugdymuisi“. Ttai rodo, kad ugdymosi aplinka vaidina svarbų vaidmenį ir yra efektyvi priemonė, naudotina vaiko lavinimui.

Remiantis naujomis Ikimokyklinio ugdymo gairėmis (2023), galima teigti, kad „vaikų ugdymas(is) vyksta lauko ir vidaus aplinkose, kur vaikams yra sudaromos galimybės žaisti, patirti ir ugdytis. Šios aplinkos turi atliepti vaikų prigimtinių smalsumą, įtraukti juos į tyrinėjimą ir atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus“. Su šia nuomone sutinka Lešinskytė ir Slušnienė (2021), teigdamos, kad, kuriant tinkamą ugdymosi aplinką, reikia atsižvelgti į tokius veiksnius, kaip ugdymosi erdvė, ugdymosi priemonės, vaikų fizinis ir emocinis saugumas. Ruzgienė ir Petružienė (2005) nurodo, kad, kuriant ugdomąją aplinką, svarbu atsižvelgti ir į vaikų individualumą. Anot Lazdinienės ir Tamošiūnienės (2016), „veikdami lauke, vaikai geriau susipažįsta su artimiausia aplinka, išmoksta elgtis viešose vietose, įvairi natūrali aplinka ir kaskart kitokios aplinkybės skatina smalsumą, ugdo pastabumą, suteikia daugiau galimybių įvairiems potyriams, jausmams ir pažinimui, kelia vaikams saugumo ir pasitikėjimo savimi jausmą. Laukas – neišsemiamą erdvę kompetencijoms tobulinti, atsiskleisti“. Pasak Bartkevičienės ir Bagdono (2022), ugdymo įstaigos lauko teritorijoje įrengtos vaikų žaidimų aikštelės yra viena iš priemonių tam tikroms vaikų raidos savybėms pasiekti ir yra skirtos sukurti palankią atmosferą, vykdyti įvairias žaidybines veiklas. Žaidimų aikštelė – tai vieta, kur vaikai gali būti savarankiški ir realizuoti savo idėjas. Reikšmingi yra Lamanausko ir Palionienės (2008) pastebėjimai, kad „vizualūs gamtos reiškiniai, formos, spalvos, kaita, erdviškumas, gamtos paslaptys ir jos didingumas neleidžia atsispirti poreikiui bendrauti ir pažinti ją, atskleisti slypinčius joje pasaulius, ir per ją pažinti save“.

Ugdymo(si) aplinka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje suprantama, kaip racionaliai sutvarkyta, estetiškai suprojektuota, užpildyta įvairiais daiktais, žaislais ir žaidimais ir yra patogi, saugi vaikams bei skatina vaikų vystymąsi. Ugdymo(si) aplinka suteikia galimybę vaikams įsitraukti į veiklą, atsižvelgiant į poreikius ir individualius interesus. Puikiai sukurta ir organizuota aplinka ugdo vaikų pasitikėjimą savo jėgomis ir galimybėmis, suteikia galimybę patirti, skatina savarankiškumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą. Vaiko aplinką reikia įrengti taip, kad joje būtų kuo daugiau įvairiausių daiktų ir priemonių, kuriuos galima panaudoti įvairiais ugdomaisiais tikslais. Ugdymo(si) aplinka yra viena svarbiausių vaiko asmenybės formavimo priemonių ir daro įtaką vaikų socialinių, komunikacinių, pažintinių gebėjimų ugdymui.

Pažinimo procesai kaip neatsiejama dalis yra įtraukiami į bet kokią žmogaus veiklą ir užtikrina jos efektyvumą. Pažinimo procesų dėka žmogus iš anksto gali nubrėžti tikslus, planus ir būsimo veiklos turinį, mintyse suvaidinti šios veiklos eigą, numatyti savo veiksmų rezultatus ir juos valdyti. Daugelio mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad pažintinis susidomėjimas formuojasi sėkmingiau,

kai aktyvi pažintinė veikla. Mokslinėje literatūroje galima rasti įvairių pažinimo sampratos apibūdinimu. Vieną iš galimų apibrėžčių yra pateikęs Jovaiša (2007) - „pažinimas – gebėjimas įgyti ir suprasti informaciją, taikyti turimas žinias ir patirtį, žmogų supančioje aplinkoje“. Remiantis naujomis Ikimokyklinio ugdymo gairėmis (2023), pažinimas – vaikams yra esminis dalykas, nes apima visus procesus leidžiančius suprasti pasaulį. „Pažinimas – tai procesas, per kurį pažįstame ir suprantame mus supantį pasaulį, jis susieja suvokimo, išmokymo, atminties ir supratimo procesus“ (Arkušauskienė ir kt. 2017). Apibendrinus nagrinėtų autorių sampratas galima teigti, kad pažinimas tai - „pažinimo procesai, padedantys orientuotis ir veikti aplinkoje, pažinti save ir kitus, spręsti problemas, susidaryti veikimo programas. Visi pažinimo procesai vienas su kitu susiję, turi įtakos vienas kitam“ (Daukšytė, 2010). Pagrindiniu pažinimo ugdymo uždaviniu yra plėsti vaikų supratimą apie pasaulį, per įvairius intelektualinius ir pažinimo būdus (Palionienė, Kompauskienė, 2008). Pažinimas yra nepaprastai svarbus organizuojant veiklą ikimokykliniame amžiuje. Vaikų pažinimo procesas pasireiškia per pažintinės veiklos komponentus: smalsumą, pažintinį susidomėjimą, pažintinę veiklą, intelektualinę-operatyvinę veiklą Ikimokyklinio amžiaus vaikas yra nuolatinis eksperimentuotojas, norintis viską žinoti, suprasti ir išsiaiškinti. Vaiko aktyvumas ir pažintinis domėjimasis yra pagrindinė jo gyvenimo forma, būtina jo vystymosi sąlyga, kuri padeda pamatus ir suteikia perspektyvas intelektualinio ir kūrybinio potencialo augimui. Tam, kad vaikų pažintinė veikla įgautų prasmę ir ugdomąjį poveikį, turi būti sudarytos sąlygos. Anot Bartkevičienės ir Bagdono (2022), visi pažinimo procesai yra susiję su bendra vaiko pažinimo sferos sandara ir funkcionavimu. Psichologams ir mokytojams tenka ypatinga užduotis: formuoti vaikuose ne tik aiškias ir tikslias žinias, bet ir atverti jiems besiplečiančius žinių horizontus.

Svarbų vaidmenį vaikų pažinimo raidoje vaidina eksperimentavimo veiklos. Eksperimentinės veiklos metu vaikai formuoja stabilų įprotį užduoti klausimus ir į juos atsakyti tiek su suaugusiojo pagalba, tiek savarankiškai, tyrinėja juos supantį pasaulį, kuria savo patirtį ir eksperimentus, atlieka juos organizuotomis sąlygomis, arba savarankiškai (Arkušauskienė ir kt., 2017). Ypatingą reikšmę ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažintinius interesus turi žaidimas, kaip pagrindinė šio amžiaus veikla. Pavyzdžiui, pagal prisiimtą vaidmenį vaikas atlieka konkrečius vaidmens veiksmus. Žaisdami vaikai aktyviai ugdo norą stebėti, mąstyti ir daryti išvadas. Ikimokykliniame amžiuje vaiko pažintinė veikla yra pagrindinė, siekiant susikurti supančio pasaulio vaizdą, panaudojant pažintinius gebėjimus. Visi pažinimo gebėjimai glaudžiai susiję tarpusavyje, vaikai aktyviai žiūri, klauso, tyrinėja objektus ir reiškinius, suvokia erdvę ir laiką. Ikimokykliniame amžiuje vaikui būdingas noras išbandyti viską, kas nauja, o tai lemia vaiko supratimą, susijusį su realybės reiškiniais (Гришина, 2019). Ugdant vaikų aplinkos pažinimą, reikia tinkamai organizuoti ugdomąją aplinką ir taikyti įvairius pažintinės veiklos organizavimo metodus. Reikėtų pabrėžti, kad visi metodai turėtų būti naudojami kaip visuma, įvairiais deriniais tarpusavyje, o ne atskirai vienas nuo kito (Гоз, Болдырева, & Волостных, 2022). Aplinkos pažinimo ugdymas ikimokykliniame amžiuje yra savitas. Jis vyksta ne mokymo forma, bet tiesioginio susipažinimo su aplinka, gyvu bendravimu su suaugusiais, įvairių ugdomųjų žaidimų metu.

Pažinimo ugdymas yra vienas iš pagrindinių dalykų ir turi didelę reikšmę vaikų raidai. Pažinimo ugdymas yra vaiko įsitraukimas į įvairias veiklas, didaktinių žaidimų naudojimas, įvairių metodų naudojimas ugdymui(si). Pažinimas lavina kūrybą, vaizduotę, mąstymą, atmintį bei kalbą. Ikimokykliniame amžiuje didelę reikšmę vaiko asmenybės raidai turi pažintinė veikla. Ji nėra suvokiama tik kaip žinių, įgūdžių ir gebėjimų įsisavinimo procesas, bet daugiausia kaip žinių paieška, jų gavimas savarankiškai, suaugusiam žmogui stebint, bendradarbiaujant. Taigi ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo raidos pagrindas yra pagrįstas vaiko noru suprasti, prisiminti, atgaminti žinias, įgyti patirties, tirti ryšius tarp supančios tikrovės reiškinų ir procesų. „Norėdamas patirti

maksimalią ugdymo sėkmę pedagogas turi stengtis įtraukti tėvus į ugdymo(si) procesą įvairiais būdais“ (Gustaitienė, Širiakovienė 2020). Pasak Kondratavičienės (2016), „ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenę ir šeimą jungia tas pats ugdymo objektas – vaikas. Tėvai ir pedagogai siekia to paties tikslo – vaiko visapusiškos gerovės. Siekdami šio tikslo tiek vieni, tiek kiti renkasi įvairiausius bendradarbiavimo būdus. Tikslingai taikomi būdai pažadina vaikų smalsumą ir pažinimo džiaugsmą, aktyvina ir motyvuoja domėtis įvairiais dalykais“. Veiksmingų bendradarbiavimo būdų paieška padeda formuoti bendras ugdymo(si) pozicijas, kuria gera atmosferą, bendrus interesus ugdant vaikų aplinkos pažinimą. Taigi tinkamai organizuota ugdomoji aplinka ir jos turinys, dalyvė veiksmingų metodų ir technikų, glaudus bendravimas su tėvais, suaugusiųjų ir vaikų bendros praktinės veiklos organizavimas yra svarbios sąlygos palaikant ir ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimą.

TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Tyrimo tikslas – atskleisti pedagogų požiūrį į ugdomosios aplinkos reikšmę ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimui. Tyrimas vyko 2024 m. kovo – gegužės mėn. Tyrime dalyvavo Kauno lopšelis-darželis „X“, dirbantis pagal kompleksinio ugdymo programą ir Kauno lopšelis-darželis „Y“, dirbantis pagal Valdorfo pedagogikos metodiką. Pasirinktos skirtingais metodais dirbančios ugdymo įstaigos, siekiant atskleisti jų ypatumus, pedagogų požiūrių aspektus. Tyrimas atskleidė, kad skirtingomis metodikomis dirbantys pedagogai skiria didelį dėmesį pažinimo ugdymui bei pripažįsta ugdomosios aplinkos aktualumą, tačiau ugdymo filosofija, kuria remiasi tyrime dalyvavusios ugdymo įstaigos, turi įtakos tik specifiniams veiklos aspektams, bet esminio skirtumo tarp šios temos reikšmės suvokimo nedaro.

Kokybinio tyrimo metu apklausti 5 „X“ ugdymo įstaigos pedagogai ir 5 „Y“ ugdymo įstaigos pedagogai. Apklausa žodžiu sudarė 5 atvirojo tipo klausimai su 3-4 patikslinamaisiais klausimais, sudaryti pagal teorinėje dalyje nagrinėtus aspektus. Duomenys rinkti ir susisteminti lentelėse. Luobikienė (2011) kokybinį tyrimą apibūdina kaip suvokimo procesą, „kuris grindžiamas individualiomis metodologinėmis žmonių socialinių problemų tyrimo tradicijomis. Tyrėjas sukonstruoja kompleksinį, holistinį paveikslą, analizuoja žodžius, išsamiai perduoda informantų požiūrius bei atlieka tyrimą natūralioje aplinkoje“ (p. 11). Kardelis (2016) teigia, jog „kokybiniais tyrimams apibūdinti dažnai vartojama sąvoka atvejo tyrimas, ji reiškia, kad tyrimas remiasi atskirų atvejų studijomis“ (p. 328). Buvo pasirinktas tiesioginis interviu – apklausos būdas, kai tyrėjas su informantu bendrauja susitikę tiesiogiai. Šis metodas pasirinktas, nes, atliekant „tiesioginį interviu, atsiranda galimybė rinkti papildomą informaciją: stebėti respondento reakcijas į klausimus, fiksuoti neverbalinę informaciją“ (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014, p. 60). Interviu metu darbo autoriai atsakymus fiksavo garso įrašu. Tyrimo metu laikytasi savanoriškumo, anonimiškumo ir konfidencialumo principų. Dalyvavusiems tyrime asmenims buvo paaiškinta, jog duomenys bus naudojami tik apibendrintai ir tik moksliniais tikslais, jokia asmeninė informacija nebus atskleista. Kiekvienas dalyvis prieš pradėdamas interviu pasirašė sutikimą dalyvauti kokybiniame tyrime.

TYRIMO REZULTATŲ APTARIMAS

Atliekant tyrimą, siekta sužinoti pedagogų nuomonę (1 lentelė) apie pažinimo ugdymo svarbą ikimokykliniame amžiuje. Ugdymo įstaigų X ir Y pedagogų atsakymai buvo labai panašūs. Iš gautų atsakymų galima pastebėti, kad pažinimo ugdymas - tai įvairios pažintinės išvykos, patyriminės ir eksperimentinės veiklos, bei žaidimai kurių tikslas skatinti vaiką pažinti save ir aplinkinį pasaulį. Šiam požiūriui pritaria Daukšytė (2010), teigdama, kad „pažinimas - procesai padedantys orientotis ir veikti aplinkoje, pažinti save ir kitus, spręsti problemas, susidaryti veikimo programas“.

Apibendrinant galima teigti, kad pažinimo ugdymas(is) vaidina svarbų vaidmenį ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme. Pažinimas padeda vaikams orientuotis ir veikti aplinkoje, suprasti save ir kitus, spręsti problemas. Tyrime dalyvavę abiejų ugdymo įstaigų informantai nurodė pagrindinius būdus ir tikslus ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimą. Informantai pažinimą ugdo remdamiesi dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinį ugdymą bei atsižvelgdami į vaiko raidą, kontaktą su šeima bei konkrečios ugdymo įstaigos galimybes. Taigi galima teigti, kad pedagogai ugdo vaikų smalsumą, įtraukia juos į atradimus, bandymus, eksperimentus, panaudoja artimiausią gamtinę aplinką, siekia sudominti vaikus priemonėmis, esančiomis grupėje ir lauke.

1 lentelė. Pažinimo ugdymas ikimokykliniame amžiuje

Kategorija	Subkategorija	Atsakymai	
		Ugdymo įstaiga X	Ugdymo įstaiga Y
Pažinimo ugdymasis per veiklas	Pažintinės išvykos ir edukacijos	„Pasivaikščiavimai po kiemą, parką“, „Ekskursijos 2“; „Išvykų metu 2“; „Edukacijų, išvykų metu“; „edukacijomis“.	Pasivaikščiavimai, šventės, žygiai kartu su tėvais“; „Einame į parką susipažinti su medžiais, augmenija“.
	Patyriminės ir eksperimentinės veiklos	„Atliekant įvairias veiklas, pvz., eksperimentus, projektus, tyrinėjimus.“	„Ugdome per gražias veiklas“.
	Žaidimai	Per žaidimus“; „žaidimais“, „žaidžiant įvairius stalo žaidimus“.	„žaidimais“, „dažniausiai žaidžiame“.
Pažinimo ugdymosi pagrindinis tikslas	Savęs pažinimas	„Būti smalsiems, aktyviems“; „Išugdyti kritiškai mąstantį, pasirengusį spręsti problemas ir tyrinėti asmenį“; „Pažinti, bet ir ugdytis savigarbą, tikėti savimi ir savo sėkme“.	„Suteikti vaikui kuo daugiau pažinimo, laisvumo, kūrybiškumo“; „pažintų save, artimą ir tolimesnę aplinką“.
	Aplinkinio pasaulio pažinimas	„Susipažinti su aplinkiniu pasauliu, išmokti pritaikyti įgytas žinias gyvenime“.	„Kad vaikas susipažintų su jį supančia aplinka, ir kad žinotų ir galėtų žinias pritaikyti tolimesniame gyvenime“.

Paklausus pedagogų iš „X“ ir „Y“ ugdymo įstaigų „kokius metodus jie naudoja pažinimo ugdymui(si) ir kokie gebėjimai vysto“, gauti panašūs rezultatai (2 lentelė). Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, dažniausiai pedagogai pažinimo ugdymui(si) naudoja eksperimentų ir išvykų metodus, kurie padeda vystyti visiems vaikų gebėjimams. Šiuos ir kitus metodus pateikia ir teorinėje tyrime dalyje nagrinėti autoriai „pažintinio susidomėjimo formavimo proceso efektyvumas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje užtikrinamas diegiant įvairius metodus: verbaliniai, vaizdiniai, praktiniai. Šie metodai lavina visus vaiko gebėjimus“ (Bardauskaitė ir kt., 2017). Ugdymas bandymais, tyrimais, atradimais, eksperimentais yra vienas svarbiausių metodų dabarties vaikų ugdyme, reglamentuojamas dokumentuose bei atitinkantis dabarties vaikų raidą ir poreikius. Todėl ir abiejų tyrime dalyvavusių įstaigų pedagogai akivaizdžiai yra susipažinę su šiais reikalavimais, taiko juos savo veiklose, taip siekdami ugdymo kokybės be lavindami vaikų gebėjimus.

2 lentelė. Pažinimo ugdymosi būdai

Kategorija	Subkategorija	Atsakymai	
		Ugdymo įstaiga X	Ugdymo įstaiga Y
Dažniausiai pedagogų taikomi pažinimo ugdymo(si) būdai.	Eksperimentai	„Aš taikau eksperimentus, skatinu vaikus atlikti bandymus, domėtis naujovėmis“; „eksperimentai su vandeniu“; „Dažniausiai taikau eksperimentų metoda“.	„Darome daug visokių dalykų, vanduo, smėlis, molis ir vaškas, vyksta susipažinimas su visomis šiomis natūraliomis priemonėmis“.
	Išvykos	„Išvyka į Parką, kuriam vaikai susipažino su medžiais“, „išvyka į kaimo sodybą, zoologijos sodą“.	„Keliaujame su grupe į panemunės šilą“; „Su vaikais važiuojame į biblioteką“.
Ugdomi gebėjimai	Visi gebėjimai	„Kelti elementarias hipotezes ir jas tikrinti“; „Ugdant pažinimą, vystosi visi gebėjimai“.	„Dėmesingumas, kūrybiškumas, atsakomybė už gamtos puoselėjimą, gamtos pažinimo“.

Pedagogų atsakymai (3 lentelė) parodė, kad ugdymo įstaigos X pedagogai mano, jog ugdomoji aplinka turi būti tinkamai įrengta ir joje turėtų vyrauti priemonių įvairovė, o kylantys sunkumai pasireiškia priemonių trūkumu. Ugdymo įstaigos Y pedagogai mano, jog aplinka neprivalo būti tinkamai įrengta, svarbu, kad ji būtų kuo natūralesnė, tačiau, kuriant tokią aplinką, pedagogai susiduria su kitokiu tėvų požiūriu. Kaip matyti 3 lentelėje, X ir Y įstaigų pedagogų rezultatai nesutampa, tačiau, remiantis naujomis Ikimokyklinio ugdymo gairėmis (2023), galima teigti, kad „vaikų ugdymas(is) vyksta lauko ir vidaus aplinkose, kur vaikams yra sudaromos galimybės žaisti, patirti ir ugdytis. Šios aplinkos turi atliepti vaikų prigimtinių smalsumą, įtraukti juos į tyrinėjimą ir atrasti įvairius pažinimo ir mokymosi būdus“. Tiek vienoje, tiek kitoje įstaigoje ugdomoji aplinka atspindi vaikų poreikius, nors ir kuriama skirtingais principais. Galima pastebėti, kad X ir Y ugdymo įstaigų pedagogai tėvus į aplinkos kūrimą įtraukia panašiais būdais, skatindami juos dalyvauti įstaigos ir grupės renginiuose bei trūkstumų priemonių atnešimu.

3 lentelė. Aplinkos kūrimo būdai

Kategorija	Subkategorija	Atsakymai	
		Ugdymo įstaiga X	Ugdymo įstaiga Y
Tinkamai įrengta ugdomoji aplinka kaip priemonė pažinimo ugdymui(si)	Privalomas sąlyga	„Ugdymo aplinka turi būti tinkamai įrengta, kad būtų skatinamas vaikų pažintinių gebėjimų ugdymas“.	„Žinoma taip, pas mus yra natūralios medžiagos, neišbaigti žaislai, kad vaikui būtų vietos fantazijai, kūrybai, atradimams“.
	Neprivaloma sąlyga	„Manau, kad gal nebūtinai turi būti įrengta ta aplinka, ją galima susikurti ir pačiam“.	„Pasitelkiame improvizaciją, atsinešus bet kokią daiktą mes sukuriame tą aplinką“.

Grupės aplinkos kūrimas.	Natūralumas	„Daugiau naudojame natūralias, gamtines medžiagas ir priemones“.	„Pas mus viskas yra realu, nedirbtina, natūralu, gamtinės medžiagods ir spalvos, žaislai pritaikyti mūsų metodo darželiui, iš nesintetinių priemonių, natūralūs“.
	Pagal vaikų poreikius ir atliekamų veiklų temas	„Grupėje turėtų būti daug įvairių priemonių, kad vaikai galėtų pasirinkti tai, kas atitinka jų pomėgius ir poreikius“; „Visos priemonės turi būti saugios ir atitikti vaikų amžių“.	„Yra suteikiama laisvė, gali kaitalioti baldus kaip jiem patogų, žaislus nešti, kur nori“; „turime metų stalą, vaikai žiūrėdami į tą stalą, pamato tam tikro metų laiko požymius“.
Sunkumai kuriant ugdomąją aplinką grupėje	Lėšų ir priemonių trūkumas	„Susiduriame su priemonių trūkumu“; „Kartais pritrūksta priemonių“.	„Dažniausiai susiduriama su priemonių trūkumu“.
	Sunkumų nėra	„Nesusiduriame su sunkumais“.	„Jokių sunkumų nekykla“; „didelių sunkumų nebūna“;
	Tėvų požiūris	„Kartais susiduriame su tėvų skirtingu požiūriu“.	„Tėveliai dažnai galvoja kad mokytojos viską padaro ir jiems nereikia prisidėti“.
Tėvų įtraukimas į aplinkos kūrimą	Dalyvavimas įstaigos ir grupės renginiuose	„Dalyvauti skatinam talkose, dar pasiruošimas įvairioms šventėms“; „Tėvų prašome dalyvauti šventėse, mugėse, kartu kurti aplinką“; „Pravedė vaikams edukaciją kaip reikia dantukus prižiūrėti“.	„Vyksta rudens ir pavasarinės talkos, įvairiausios mugės, sodina tėveliai ir gėles, ir tvarko teritoriją“; „Stengiamės kuo daugiau įtraukti tėvus, ir į žygį kai einame, muges įvairios, talkos“.
		„Prašydami papildyti reikiamomis priemonėmis“; „Grupės aplinką papildome naujais žaidimais“.	„Papildo grupę naujais žaislais“; „Tvarko, taiso daiktus kuriais naudojasi vaikai, atneša priemonių“.

Tyrimo metu siekta atskleisti pedagogų nuomonę apie lauko ugdomąją aplinką (4 lentelė), jos panaudojimą ugdant pažinimą. Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, „X“ ir „Y“ ugdymo įstaigų rezultatai dalinai sutampa. „X“ ir „Y“ įstaigų pedagogų nuomone, lauko aplinka turėtų būti natūrali, taigi pedagogai privalo panaudoti artimiausią gamtinę aplinką, vesti veiklas su vaikais kieme, gamtoje, sudominant vaikus, įtraukiant juos į tyrinėjimus. Pedagogai iš įstaigos „X“ mano, kad aplinka turi būti dar ir praturtinta įvairiomis priemonėmis ir įranga. Tokiam požiūriui pritaria Bartkevičienė, Bagdonas (2022), teigdami, kad „ugdymo įstaigos lauko teritorijoje įrengtos vaikų žaidimų aikštelės yra viena iš priemonių tam tikroms vaikų raidos savybėms pasiekti ir yra skirtos sukurti palankią atmosferą, vykdyti įvairias žaidybines veiklas“. Tačiau šiam požiūriui nepritaria ugdymo įstaigos

„Y“ pedagogai, teigdami, kad lauko aplinkoje nereikia jokių papildomų priemonių. Tai susiję su ugdymo metodika, kuria vadovaujamosi šiame darželyje. Svarbu pabrėžti, kad pedagogai atsužvelgia į vaikų poreikius, prigimtinius gebėjimus, skatina vaikų gebėjimų atsiskleidimą, panaudojant artimoje aplinkoje esančias galimybes.

4 lentelė. Gamtinės aplinkos panaudojimo galimybės

Kategorija	Subkategorija	Atsakymai	
		Ugdymo įstaiga X	Ugdymo įstaiga Y
Lauko aplinka	Natūrali aplinka	„Žaliosios erdvės poilsiui“; „Apželdinta įvairiais medžiais ir augalais“.	„Aplinka turi būti saugi ir natūrali“; „Turi vyrauti visos pagrinde natūralios medžiagos“.
	Praturtinta aplinka	„Turėtų būti žaidimų aikštelės“; „Lauko aplinka turi būti saugi, įdomi ir lavinanti“; „praturtinta įvairiomis priemonėmis, įranga“; „daug spalvingų priemonių vaikams“.	„Su įrengtais šiltnamiais“; „Aplinka praturtinta įvairiausiomis buitinėmis priemonėmis“; „Nereikia jokių papildomų priemonių“.
Gamtinės aplinkos išnaudojimas pažinimo ugdymui(si)	Stebėjimas	„Vaikai gali stebėti įvairius gamtos reiškinius“; „Sėja sėklas ir stebi kaip auga augalai“.	„Stebime kaip ir minėjau paukščius, įvairius vabaliukus“.
	Tyrinėjimas	„Vaikai randa ir tyrinėja vabalus ir drugius“; „Liečia įvairių medžių žievę ir sužino apie skirtingus paviršius“.	„Vaikai ieško įvairiausių gyvių“; „Įvairiausi rasti galiai, akmenukai, lauko virtuvė, kur vaikai gali kurti, atrasti, tyrinėti“.

Apibendrinimas. Tyrimo dalyvių nuomonių analizė patvirtino mokslinėje literatūroje randamą aplinkos reikšmingumo apibūdinimą. Aplinkos natūralumą pabrėžia Lazdinienė & Tamošiūnienė (2016), teigdamos, kad „veikdami lauke, vaikai geriau susipažįsta su artimiausia aplinka, išmokta elgtis viešose vietose, įvairi natūrali aplinka ir kaskart kitokios aplinkybės skatina smalsumą, ugdo pastabumą, suteikia daugiau galimybių įvairiems potyriams, jausmams ir pažinimui, kelia vaikams saugumo ir pasitikėjimo savimi jausmą“. Abiejų tyrime dalyvavusių ugdymo įstaigų pedagogai mano, kad ugdymo aplinka turi būti kuo natūralesnė ir suteikti vaikams galimybių tyrinėti bei mokytis. Iš pateiktų pavyzdžių galima matyti, kad abiejų įstaigų pedagogai panašiai išnaudoja gamtinę aplinką. Pažinimo ugdymui(si) jie pasirenka stebėjimo ir tyrinėjimo būdus. Tyrimo duomenys patvirtina teorinėje dalyje nagrinėtus teiginius, pvz., Makarskaitė-Petkevičienė (2018) teigia, kad „veikdami lauke, vaikai turi galimybę pažinti pasaulį, teorija susieti su praktika, iširti gamtos objektus“. Abiejų ugdymo įstaigų pedagogai remiasi esminiais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo poreikius. Visi pedagogai pateikė savo nuomonę, jog tėvų vaidmuo pažinimo ugdyme yra svarbus. Tai atitinka Bartkevičienės, Bagdono (2022) tyrimus, kurie teigia, kad „per visą ikimokyklinio amžiaus tarpsnį, pagrindiniais vaiko ugdytojais yra šeima“. Iš gautų atsakymų galima pastebėti, kad abiejų įstaigų pedagogai naudoja panašius tėvų įtraukimo į ugdymo procesą būdus, tai tėvų dalyvavimas įvairiuose renginiuose ir tėvų pravedamos veiklos. Kaip teigia Arkušauskienė, Jakimavičienė & Kamantauskienė (2017), „tėvų dalyvavimas veikloje yra viena iš efektyviausių ugdymo priemonių“. Taigi X ir Y ugdymo įstaigų pedagogai pripažįsta svarbų tėvų vaidmenį vaikų pažintinio ugdymo procese. Abi institucijos taiko panašius tėvų įtraukimo į

ugdymo procesą metodus. Galima teigti, kad pedagogams svarbu ugdyti pažinimo kompetenciją ikimokykliniame amžiuje, panaudojant ugdomosios aplinkos galimybes. Šių galimybių panaudojimas susijęs su pedagogo kompetencija, patirtimi, gebėjimu į procesą įtraukti tėvus bei sudominti vaikus. Pedagogams svarbiausia vaiko poreikių tenkinimas, atsižvelgiant į vaiko amžių ir raidą, palankių ugdymosi sąlygų sudarymas, tėvų įtraukimas į ugdomąsias veiklas, ugdomosios aplinkos pritaikymas konkrečioms gebėjimams ugdyti bei savo pedagoginių kompetencijų plėtojimas.

IŠVADOS

1. Ugdymo(si) aplinka ikimokyklinio ugdymo įstaigoje suprantama kaip racionaliai sutvarkyta, estetiškai suprojektuota, užpildyta įvairiais daiktais, žaislais ir žaidimais, erdvė, kuri yra patogi, saugi vaikams bei skatina vaikų tobulėjimą. Ugdymo(si) aplinka suteikia galimybę vaikams įsitraukti į veiklą, atsižvelgiant į poreikius ir individualius interesus. Efektyviai sukurta ir organizuota aplinka ugdo vaikų pasitikėjimą savo jėgomis ir galimybėmis, suteikia galimybę eksperimentuoti, skatina savarankiškumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą. Vaiko aplinką reikia įrengti taip, kad joje būtų kuo daugiau įvairiausių daiktų ir priemonių, kuriuos galima panaudoti įvairiais būdais. Ugdymo(si) aplinka yra viena svarbiausių vaiko asmenybės formavimo priemonių ir daro didelę įtaką vaikų socialinių, komunikacinių, pažintinių gebėjimų ugdymui. Fizinė, socialinė ir lauko aplinka skirtingais būdais veikia vaikų ugdymą. Vaikų pažinimo ugdymasis skatina asmenybės formavimąsi. Svarbiausias pažinimo ugdymo uždavinys yra plėsti vaikų supratimą apie pasaulį, leidžiant jiems dalyvauti eksperimentuose, kūrybiškai naudoti aplinkos priemones, panaudojant ekskursijas, išvykas, susipažinimą su artimiausia gamtine bei socialine aplinka. Tinkamai organizuota ugdomoji aplinka ir jos turinys, sėkmingai taikomi metodai ir technikos, glaudus bendravimas su tėvais, suaugusiųjų ir vaikų bendros praktinės veiklos organizavimas yra svarbios sąlygos palaikant ir ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimą.
2. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad skirtingais metodais dirbančių įstaigų pedagogai pripažįsta ugdomosios aplinkos reikšmę ugdant vaikų pažinimą. Pedagogai kuria ugdomąją aplinką savo vaiko ugdymo įstaigoje, supranta pažinimo ugdymo(si) svarbą ir sutinka, kad ugdomosios aplinkos kūrimas yra svarbus ne tik ugdymo įstaigoje, bet ir namuose. Pedagogai naudoja įvairius metodus (priklausomai nuo metodo, kuriuo remiantis dirba ugdymo įstaigos) pažinimo ugdymuisi, bendradarbiaudami kuria ugdomąją aplinką tiek namuose, tiek ugdymo įstaigoje, siekia, kad aplinka būtų natūrali ir praturtinta įvairiomis priemonėmis. Ugdymo įstaigų pedagogai kartais susiduria su priemonių trūkumu, tačiau, bendradarbiaudami su tėvais, šiuos sunkumus įveikia.

LITERATŪRA

1. Arkušauskienė, R., Jakimavičienė, A., & Kamantauskienė, V. (2017). Priešmokyklinio amžiaus vaikų pažinimo kompetencijos ugdymas/-is įprastoje ir praturtintoje lauko aplinkoje.
2. Asy'ari, S. M., & Rachmawati, Y. (2022). Discovering the Properties of Light through the Ray of Light Learning in the Reggio Emilia Approach in Early Childhood Education. In 6th International Conference of Early Childhood Education (ICECE-6 2021) (pp. 67-73). Atlantis Press.
3. Bardauskaitė, E., Jakimavičienė, A., & Sadauskienė, R. (2017). Priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymas/-is tyrinėjimais, eksperimentais, atradimais.
4. Bartkevičienė, R., & Bagdonas, A. (2022). Ugdomosios aplinkos įtaka ikimokyklinio amžiaus vaikų socialinės kompetencijos ugdymui (si). studijos–verslas–visuomenė: dabartis ir ateities įžvalgos, (vii), 22-30.

5. Daukšytė, J. (2010). Bendroji psichologija: pažinimo procesai. Vilnius: VPU leidykla.
6. Gaižauskaitė, I., Mikėnė, S. (2014). Socialinių tyrimų metodai: apklausa. Vilnius: MRU.
7. Geros mokyklos koncepcija. (2015). Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/46675970a82611e59010bea026bdb259?jfwid=32wf90sn>
8. Gustaitienė, I., & Širiakovienė, A. (2020). Priešmokyklinio ugdymo pedagogų ir tėvų bendravimas ir bendradarbiavimas (Kauno miesto atvejis). Jaunųjų mokslininkų darbai, (1), 6-13.
9. Ikimokyklinio ugdymo programos gairės (2023). Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/76bb8f404b5911ee8185e4f3ado7094a?jfwid=f5arm3g7>
10. Jovaiša, L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Gimtasis žodis.
11. Juodaitytė, A. (2003). Vaikystės fenomenas: socialinis-edukacinis aspektas.
12. Kardelis, K. (2016). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
13. Kondratavičienė, R. (2016). Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika, 109.
14. Lamanuskas, V., & Palionienė, A. (2008). Ikimokyklinės ugdymo įstaigos gamtinės aplinkos svarba vaikų pažinimo kompetencijos plėtotei. Gamtamokslinis ugdymas, (2), 15-29.
15. Lapėnienė A, Neverauskienė L (2023). Ikimokyklinio ugdymo mokytojų kontekstų kūrimo praktikos: aplinka kaip trečiasis ugdytojas. Pedagogika 023, t. 150, Nr. 2, p. 75–10.
16. Lazdinienė, G., & Tamošiūnienė, J. (2016). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ugdymas netradicinėse aplinkose. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo problematika, 133.
17. Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2018). Lauko edukacinės erdvės: idėjos ir naujos ugdymo galimybės. Švietimas: politika, vadyba, kokybė, 10, 75-90.
18. Palionienė, A., & Kompauskienė, I. (2008). Gamtamokslinio ugdymo(si) sąlygų išplėtimas ikimokyklinėje įstaigoje. Gamtamokslinis ugdymas.
19. Ramonienė, M., Brazauskienė, J., Burneikaitė, N., Daugmaudytė, J., Kontutytė, E., & Pribušauskaitė, J. (2012). Lingvodidaktikos terminų žodynas. Vilniaus universiteto leidykla.
20. Ruškienė, I. ir Slušnienė, G. (2015). Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas: situacija ir visuomenės lūkesčiai. Nr. 10, 137-149.
21. Гоз, Д. М., Болдырева, Т. С., & Волостных, Е. А. (2022). Активизация познавательной деятельности дошкольников через предметно-пространственную среду. Молодой ученый Учредители: ООО“ Издательство Молодой ученый“, (9), 155-157.
22. Гришина, И. В. (2019). Взаимодействие детей и родителей в праздничном пространстве. VI Междунар. науч. конф. Образование: прошлое, настоящее и будущее, С. 9-11. Prieiga internetu: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/330/15049/>

THE ROLE OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN COGNITIVE DEVELOPMENT IN PRE-SCHOOL AGE GROUP

Kristina Diomina

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

dr. Algimantas Bagdonas

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. The article presents the topic of the influence of educational environment on cognitive development in pre-school age group, which is based on the analysis of scientific literature and an empirical study. The following problem for the research is formed: what is the influence of educational environment on cognitive development in pre-school age group? The object of the study is the influence of educational environment on cognitive development in pre-school age group. The aim of the study is to reveal the influence of the educational environment on cognitive development in pre-school age group. The objectives of the study are as follows: to theoretically justify the potential of educational environment for cognitive development in pre-school children; to empirically reveal teachers' attitudes towards the influence of educational environment on cognitive development in pre-school children. Research methods: analysis of scientific literature, oral survey, content analysis of the data obtained. The study reveals that educators recognise the importance of educational environment in the development of children's cognition. Educators create educational environment in educational institutions, understand the importance of cognitive development and agree that the creation of educational environment is important not only in the educational institution but also at home. Teachers use a variety of approaches to cognitive development, work collaboratively in order to create educational environment both at home and in educational institutions, and strive to make the environment natural and enriched by a variety of means. Educators believe it is important to work with families in order to create effective educational environments that reveal the child's interests and abilities.

Key words: cooperation, pre-school age, cognition, educational environment.

INFORMACIJA APIE AUTORIUŠ

Algimantas Bagdonas, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorius.

Mokslinių tyrimų kryptys: ugdymo psichologija, švietimo vadyba.

El. pašto adresas: algimantas.bagdonas@go.kauko.lt

Kristina Diomina, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas.

El. pašto adresas: kristina.mus489@go.kauko.lt

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ KOMPETENCIJOS RAIŠKA UGDYMO PROCESSE

Agnė Gintaraitė

Kauno Aleksoto lopšelis-darželis

dr. Sigita Saulėnienė

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas Pedagogikos katedra

Anotacija. Informacinės technologijos nuolat tobulėja ir daro įtaką žmogaus gyvenimo sritims. Įvairiuose dokumentuose yra minima skaitmeninių technologijų reikšmė ugdymui(si) ir tai, kaip jas reikėtų diegti ugdymo įstaigose. Nepaisant to, kad technologijos gali būti vertingas įrankis ugdymo(si) procese, jų tinkamas naudojimas dirbant su ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikais gali kelti sunkumų, dėl vaikų vystymosi ypatumų ir poreikių bei pedagogų gebėjimų taikyti IT ugdymo(si) procese. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetencijos raišką ugdymo(si) procese. Tikslu siekiama sprendžiant du uždavinius. Pirmiausia aptariama ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų IT kompetencija ir IT taikymo galimybes vaikų ugdymo(si) procese. Toliau siekiama nustatyti, kaip pedagogai praktiškai taiko IT ugdymo(si) procese. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu (anketa), duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė. Apžvelgus mokslinę literatūrą ir dokumentus apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų IT kompetenciją išryškėjo, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų IT kompetencija apima šiuos pagrindinius gebėjimus: skaitmeninio turinio kūrimą, skaitmeninę komunikaciją, saugą bei problemų sprendimą. Svarbiausi įgūdžiai: IT programėlių ir skaitmeninių įrankių (kompiuterio, planšetės, interaktyvios lentos) naudojimas vaikų meninei raiškai ir rašymo įgūdžiams lavinti, skaitmeninių terminų išmanymas ir perteikimas vaikams. Taip pat atskleidžiamos IT naudojimo ugdymo(si) procese galimybės, tokios kaip mokomieji žaidimai, vaizdo medžiagos peržiūra, bendradarbiavimas internetu, informacijos paieška, turinio kūrimas bei balso įrašymo tyrinėjimas. Atlikus empirinį tyrimą nustatyta, kad dauguma apklaustųjų geba apibrėžti informacinių technologijų kompetencijos sąvoką ir sutinka, kad ši kompetencija tampa vis svarbesnė; vaikų ugdyme dažniausiai naudojamos interaktyvios grindys ir interaktyvi lenta; pedagogai dažnai susiduria su IT priemonių stoka, lėtu interneto ryšiu, ribotu laiku IT priemonėms bei žinių ar laiko trūkumu; vaikų ugdyme naudojant IT, dažnai tyrinėjamos elektroninės knygos, pasakos, žemėlapiai, mokojoji vaizdo medžiaga, ieškoma informacijos internete; retai naudojamas diktofonas, spausdintuvas ar fotoaparatas, taip pat retai kuriami pranešimai, iliustracijos, bendraujama nuotoliniu būdu, žaidžiami mokomieji žaidimai.

Reikšminiai žodžiai: ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas, informacinių technologijų kompetencija/ skaitmeninių technologijų kompetencija.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Informacinių technologijų sritis sparčiai vystosi ir kinta, todėl būtina nuolat prisitaikyti prie šių pokyčių (V. Targamadžė, 2014). Anot E. Rodzevičiūtės (2006), švietimo sistemoje vyraujantys pasikeitimai keičia ir pedagogų situaciją. Šiais laikais pedagogų turimos kompetencijos, gebėjimai ir informacinių technologijų įgūdžiai tampa vienu iš svarbiausių faktorių

ugdymo(si) procese (Kavaliauskienė, 2005). M. Guney (2021) teigimu, IT naudojimą vaikų ugdymo(-si) procese nulemia pedagogo skaitmeninis raštingumas ir jo gebėjimas informacinių technologijų priemones tinkamai pritaikyti pagal vaikų raidą, nes kartais jos gali būti labiau naudingos nei tradiciniai metodai. Informacinės technologijos gali būti naudojamos įvairiose ikimokyklinio ugdymo veiklose: kaip pagalbinė priemonė muzikos užsiėmimuose, žaidžiant žaidimus, atliekant menines užduotis, mokantis skaičiuoti ir panašiai.

Tyrimo problema - įvairiuose dokumentuose yra minima skaitmeninių technologijų reikšmė ugdymui(si) ir tai, kaip jas reikėtų diegti ugdymo įstaigose. Tačiau, bėgant metams, IT sparčiai tobulėja, atsiranda naujų priemonių, įvairių programų. Dėl šių pokyčių kyla poreikis išsiaiškinti, kaip šiandien pedagogai praktiškai taiko informacines technologijas vaikų ugdymo(si) procese.

Nepaisant to, kad technologijos gali būti vertingas įrankis ugdymo(si) procese, jos tinkamas naudojimas ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams gali kelti sunkumų dėl jų vystymosi ypatumų ir poreikių.

Tyrimo objektas – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetencijos raiška ugdymo(si) procese.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetencijos raišką ugdymo(si) procese.

Tyrimo uždaviniai:

1. Aptarti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetenciją, ir informacinių technologijų taikymo galimybes vaikų ugdymo(si) procese.
2. Nustatyti, kaip ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai, praktiškai taiko informacines technologijas ugdymo(si) procese.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa (raštu), kiekybinė ir kokybinė duomenų analizė.

INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ PLĖTROS SĄLYGOJAMI POKYČIAI ŠVIETIMO PROCESSE

Informacinės technologijos paveikė švietimo sistemą. „Akivaizdu, kad laikui bėgant ir sparčiai vystantis naujoms technologijoms, keičiasi daugelio veiklos sričių, tarp jų ir švietimo, prioritetinės kryptys ir tikslai. Vis didėjantis gyvenimo tempas skatina ieškoti naujų mokymosi ir tobulėjimo būdų, vis didesnę pagreitį įgauna IT taikymas. Šiuolaikinių informacinių technologijų plėtra ypač aktuali švietimo procese. Švietimo institucijose sparčiai daugėja įvairių informacinių technologijų priemonių. Taip atveriamos galimybės švietimo proceso kaitai, sudaromos sąlygos sparčiau įgyvendinti atvirojo mokymosi politiką, didinant nuotolinio švietimo efektyvumą bei užtikrinant lankstesnę mokymosi veiklos organizavimą” (Lukošius, Erminas, Alšauskas ir Gotautienė, 2020, p. 260).

Anot J. Dudaitės, R. Prakapo (2016, p. 206-207), „šių dienų pasaulyje nepaprastai svarbų vaidmenį vaidina informacinės technologijos – jos apima kone visas asmens gyvenimo sferas: tiek darbo, tiek mokymosi, tiek namų, tiek socialinės interakcijos ir t.t. Ne pačios informacinės technologijos yra didžiausia šių dienų vertybė, bet tai, kokias naujas galimybes jos sukuria”. Dudaitės, R. Prakapo (2016) teigimu, gyvendami tokiais laikais, pedagogai turėtų būti lankstūs, priimti ir ugdymo procese taikyti atsirandančias naujoves. Pasak M. Ally (2019), informacinių technologijų raiška šiandiniame pasaulyje ir toliau keis švietimo sistemą, mokytojo vaidmenį ir ugdymo aplinkas.

Pasak G. Gedvilienės, R. Laužacko ir V. Tūtlio (2010), pasaulyje vyksta pokyčiai, dėl kurių pedagogai skatinami visapusiškai tobulėti, gerinti jau įgytas kompetencijas bei siekti atrasti ir įgyti

naujas. Gedvilienė, Laužackas ir Tūtlys (2010, p. 6) teigia „siekiančiam garantuoti sėkmingą moky-mo(si) procesą, mokytojui jau nebeužtenka vien tik profesijos kompetencijų, vis dažniau ir garsiau kalbama apie mokytojo pasirengimą paruošti moksleivį gyvenimui: socialiniai gebėjimai, ugdymas karjerai ir t. t. Tai reikalauja iš mokytojo naujų metodų, formų, naujų mokymosi pasiekimų verti-nimo metodų, keičiasi mokytojo vaidmenys bei mokymosi santykis”.

Anot A. Targamadžės (2020), alfa kartos vaikai jau gimė tokia pasaulyje, kur informacinės technologijos yra stipriai išsivysčiusios. Šios kartos vaikai turi stiprų ryšį su IT, o jų gebėjimas jomis naudotis yra įspūdingas. A.Targamadžė (2020) pažymi, jog ši karta žengs sekantį žingsnį naudojant technologijas, palyginus su Z karta. Taip pat jų mokymosi procese virtualioji erdvė ir virtualusis mokymasis bus dar aktualesni.

PEDAGOGO INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ KOMPETENCIJOS SANDAI

Pedagogų vaidmenų kaita šiuolaikinėje švietimo sistemoje neatsiejama nuo naujų pedagogo profesinių kompetencijų, susijusių su informacinių technologijų naudojimu tiek savo paties mo-kymesi, tiek besimokančiųjų mokyme, teigia V.Laurutis, A.Gumuliauskienė ir E.Šaparnytė (2003).

Įvairiuose šaltiniuose pateikiama skirtingų kompetencijos sampratų. „Kompetencija – daugiau negu drauge paimtos žinios, mokėjimai, nuostatos veikti; kompetencija – tai, kas sąlygoja gebėjimą, įgytą išsilavinimą ir patirtį pritaikyti konkrečiai gyvenimo problemai spręsti” (Bitinas, 2000, p. 107). Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kompetencijų apraše (2023) yra išskiriamos pedagogui aktualios keturios kompetencijų sritys: profesinės elgsenos, veikimo kartu, emocinė-motyvacinė ir kognityvinė. Pastarajai, kaip vienai iš sudedamųjų dalių, priklauso informacinių technologijų kompetencija.

Šiais laikais yra labai aktuali informacinių technologijų kompetencija, todėl svarbu suprasti, kokie sandai ją sudaro. Kompetencijų raidos apraše (2022, p. 34) teigiama, kad „skaitmeninė kom-petencija – tai motyvacija ir gebėjimas naudotis skaitmeninėmis technologijomis užduotims atlikti, mokytis, problemoms spręsti, dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti, valdyti informaciją, efektyviai, tinkamai, saugiai, kritiškai, savarankiškai ir etiškai kurti ir dalytis skaitmeniniu turiniu”. Mokytojų ir pagalbos mokiniui specialistų kompetencijų apraše (2023) išskiriami tokie informacinių tech-nologijų kompetencijos sandai: skaitmeninis turinys, skaitmeninis komunikavimas, skaitmeninė sauga ir problemų sprendimas. Lentelėje pateikiamas šių sandų turinys (1 lentelė).

1 lentelė. Informacinių technologijų kompetencijos sandai ir jų turinys

IT kompetencijų sandai	IT kompetencijų sandų turinys
Skaitmeninis turinys	kuria įvairių formų ir formatų skaitmeninį turinį ir dirba su juo, apimant skaitmeninio turinio paiešką, filtravimą (atranką), analizę ir kritinį vertini-mą, valdymą, pertvarkymą, integravimą ir apdorojimo automatizavimą paaiškina skaitmeninio turinio autorių teises bei licencijų naudojimo ir galiojimo tvarką
Skaitmeninis komunikavimas	bendrauja ir bendradarbiauja naudodamasis skaitmeninėmis technologijo-mis, apimant socialinę ir pilietinę veiklą skaitmeninėje erdvėje, laikosi visuotinai pripažinto kompiuterių tinklo etiketo, valdo skaitmeninę tapatybę, saugo savo ir kitų reputaciją internete, valdo informaciją, pateiktą skaitmeninėmis priemonėmis

Skaitmeninė sauga	saugiai naudojami skaitmeninės technologijos, saugo asmens duomenis bei privatumą skaitmeninėje erdvėje, tinkamai naudoja skaitmenines technologijas siekdamas saugoti aplinką, saugiai naudoja skaitmeninius prietaisus bei informacines sistemas.
Problemų sprendimas	kūrybiškai naudojami skaitmeninės technologijos sprendžiamas problemas, apimančios kompiuterinių (informacinių) sistemų techninių ir technologinių problemų sprendimą, kritišką galimų problemų sprendimų įvertinimą ir skaitmeninių technologijų pasirinkimą, taip pat skaitmeninės kompetencijos įsivertinimą ir jos spragų identifikavimą

(sudaryta tyrimo autorių pagal Kompetencijų raidos aprašą, 2022)

Tikslinga pastebėti, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai turėtų naudoti informacines technologijas ugdymo(si) procese, kaip nurodyta priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2022). Šie gebėjimai išskirti 1 paveiksle.

1 pav. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų gebėjimai (sudaryta tyrimo autorių pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašą, 2016)

Kadangi yra aiškiai apibrėžta, kokių skaitmeninių gebėjimų reikia ugdytiniui, pedagogas, siekdamas šiuos gebėjimus ugdytiniams suteikti, informacines technologijas išmanyti turi ženkliai giliau. Todėl jų gebėjimai informacinių technologijų srityje tampa svarbiu iššūkiu.

INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ TAIKYMO GALIMYBĖS IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ UGDYMO(SI) PROCESE

Kaip teigia G. Tolutienė, S. Puškorius (2014, p. 125), informacinių technologijų „taikymas švietimo procese ir jo teikiamos galimybės yra pajėgios įveikti naujus visuomenės vystymosi iššūkius. Todėl šiuo metu pastebimas intensyvus informacinių technologijų švietime diegimas ir plėtra”. Anot J. Groff (2013), informacinių technologijų gausybė ir prieinamumas suteikia daug galimybių keisti ugdymo(si) procesą ir aplinką.

Pasak V. Chreptavičienės (2010), anksčiau informacijos sklaida tarp pedagogų ir tėvų vykdavo žodžiu, o šiais laikais vis labiau populiariu tampa informaciją perduoti elektroniniu būdu. V. Chreptavičienės (2010, p. 71) teigimu, naudojantis elektroniniu dienynu siekiama „palengvinti mokytojo darbą, laiku pateikti naudingą informaciją mokiniams bei jų tėvams, siekiant įtraukti juos į mokyklos kaip bendruomenės aktyvią veiklą ir nenutrūkstantį dialogą ir taip užtikrinti kokybišką vaikų ugdymąsi”.

Anot R. Kondratavičienės (2016), šiais laikais tėvai labiau linkę su pedagogu bendradarbiauti ne akis į akį, o informacinių technologijų pagalba. R. Kondratavičienė (2016, p. 111) teigia, kad „informacinių technologijų kaita skatina tėvus ir pedagogus bendrauti dalijantis informacija elektroniniu paštu, mobiliuoju telefonu, interneto svetainėse, socialiniuose tinkluose, pokalbių programomis”.

Pedagogai naudoja informacines technologijas ir ugdymo(si) procese, o tai turi nemažai naudoti vaikams. Informatikos, informacinių technologijų ugdymo kaitos 2014-2020 gairėse teigiama, jog vaikai su informacinėmis technologijomis susipažįsta dar prieš pradėdami lankyti mokyklą. Toliau teigiama, kad pastaruosiu metu IT srityje įvyko nemažai pokyčių, kas paskatino didesnių galimybių atsiradimą ir didesni jų panaudojimą savo asmeninių poreikių tenkinimui (Informatikos, informacinių technologijų ugdymo kaitos 2014-2020 gairės).

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2022, p. 3) teigiama, „žaisdami, dalyvaudami įvairiose veiklose vaikai mokosi atsakingai, saugiai ir etiškai naudotis įvairiais skaitmeniniais įrenginiais, įrankiais, technologijomis ir bendrauti skaitmeninėje erdvėje. Naudodamiesi prieinamomis skaitmeninėmis technologijomis (planšetiniu kompiuteriu, išmaniuoju telefonu, interaktyviu ekranu, programėlėmis ir pan.), vaikai peržiūri skaitmeninį turinį, ieško informacijos, piešia, kuria, žaidžia ugdomuosius žaidimus, tyrinėja (pvz., žemėlapi, artimosios aplinkos objektus ir reiškinius) arba naudodami įrašymo technologijas pradeda kurti paprasčiausią skaitmeninį turinį (pvz. muziką, vaizdo įrašus), išbando technologijas bendravimui, bendradarbiavimui, dalinasi bendravimo patirtimi. Taip pat programoje minima, kad vaikai turi galimybę, naudodamiesi informacinėmis technologijomis, rengti ir pristatyti kitiems trumpus pranešimus, iliustruoti pasakojimus, gali naudoti žingsnių skaičiavimo programėles ir pan.

2 pav. Informacinių technologijų naudojimo vaikų ugdymo procese galimybės (sudaryta tyrimo autorių pagal analizuotą mokslinę literatūrą ir dokumentus)

Taigi yra daugybė galimybių, kaip pedagogai savo darbe gali pritaikyti informacines technologijas. Vienos iš jų yra naudojimas elektroniniu dienynu, elektroniniu paštu ir kitas IT naudojimas - vaikų ugdymo(si) procese.

EMPIRINIO TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Empirinis tyrimas buvo vykdomas 2024 metų kovo mėnesį. **Empirinio tyrimo tikslas** – nustatyti, kaip ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai, praktiškai taiko informacines technologijas ugdymo(si) procese.

Tyrimo metodika. Siekiant nustatyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetencijos raišką ugdymo procese, buvo atliktas kiekybinis tyrimas, pasirinktas metodas – apklausa raštu. Apklausa raštu yra vienas iš dažniausiai naudojamų sociologinių tyrimų apklausos būdų (Kardelis, 2016). Buvo pasirinktas būtent šis metodas, kadangi apklausa raštu turi nemažai privalumų, tokių kaip: respondantai gali savarankiškai pasirinkti jiems norimą apklausos pildymo laiką, vietą, yra mažiau ribojama atsakymo į klausimą trukmė, respondentas gali gerai apgalvoti savo atsakymus. Taip pat geriau užtikrinamas privatumas – išnyksta neįjaukumas, kuris gali atsirasti apklausiant žmogų akis į akį. Pasirinkus apklausos raštu metodą yra didesnė tikimybė, jog bus sulaukiama atviresnių ir nuoširdesnių atsakymų (Gaižauskaitė, Mikėnė, 2014).

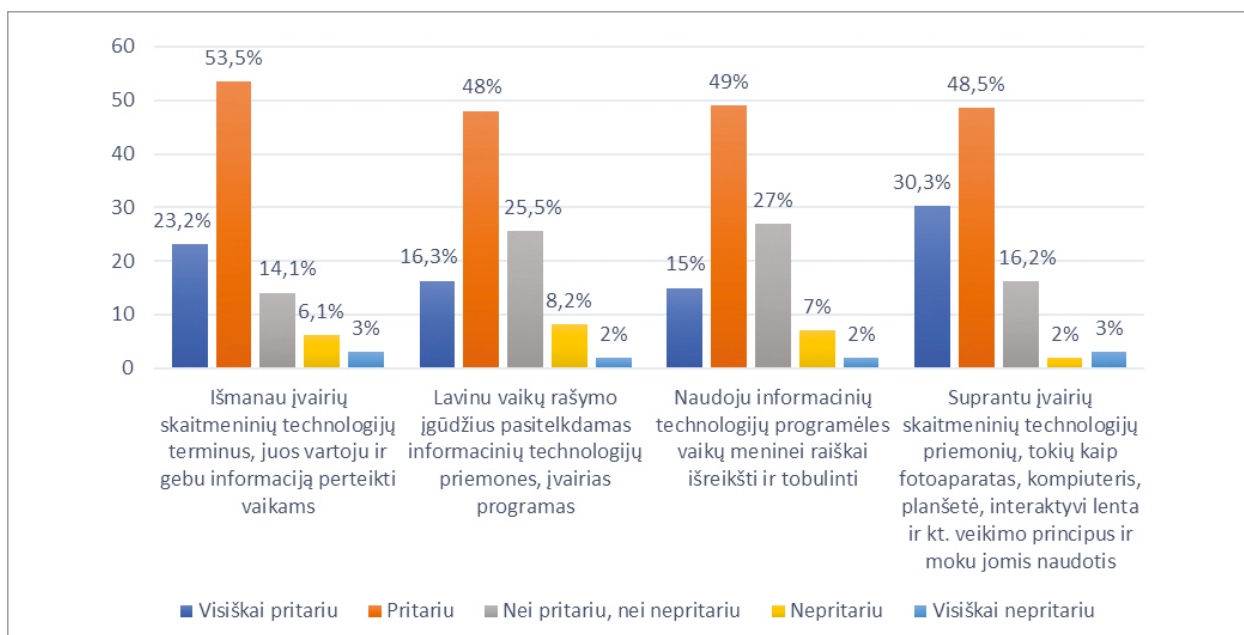
Tyrimo organizavimas: Tyrimo tikslui įgyvendinti buvo atlikta anketinė apklausa. Anketa patalpinta internetiniame puslapyje www.apklausa.lt. Apklausa sudarė 15 klausimų, 11 klausimų – uždaro tipo su galimais atsakymo variantais, iš kurių respondentai galėjo pasirinkti vieną ar kelis atsakymų variantus ir 4 atviro tipo klausimai, kuriame respondentai galėjo išsakyti savo nuomonę. Klausimai buvo sudaryti taip, kad padėtų surinkti tyrimui svarbius duomenis. Pagrindiniai tyrimo klausimai buvo formuluoti remiantis atlikta mokslinės literatūros analize. Pateikti klausimai buvo skirti gauti duomenims apie tyrimui svarbias sritis: kokius informacinių technologijų gebėjimus maną turintys ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogai; kaip ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams sekasi naudoti(s) informacines technologijas ugdymo(si) procese; kokių informacinių technologijų priemonių trūkumą pedagogai įžvelgia ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

Siekta apklausti pedagogus, dirbančius su ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikais. Tyrime dalyvavo – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai iš X miesto ugdymo įstaigų. Į anketą atsakė 102 respondentai. Visi, tyrimo metu, gauti duomenys buvo išanalizuoti.

Tyrimo etika: Atliekant tyrimą buvo laikomasi visų etikos principų, kurie reikalingi užtikrinti tyrimo etiką. Buvo laikomasi pagarbos ir konfidencialumo, užtikrinamas anonimiškumas. Anketoje buvo paaiškinta, kad respondentų atsakymai bus naudojami apibendrinti ir neatskleidžiant respondentų asmens duomenų. Viso tyrimo metu buvo laikomasi pagrindinio ir tuo pačiu svarbiausio – sąžiningumo principo: buvo pateikti nesuklastoti duomenys (Kardelis, 2016).

EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI IR INTERPRETACIJA

Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, ar ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai išmano įvairių skaitmeninių technologijų terminus, juos vartoja, ar geba informaciją perteikti vaikams; lavinti vaikų rašymo įgūdžius pasitelkdami informacinių technologijų priemones, įvairias programas; naudoti informacinių technologijų programėles vaikų meninei raiškai išreikšti ir tobulinti; suprasti įvairių skaitmeninių technologijų priemonių, tokių kaip fotoaparatas, kompiuteris, planšetė, interaktyvi lenta ir kt. veikimo principus ir moka jomis naudotis. Respondentai turėjo pažymėti ar pritaria pateiktiems teiginiams: „Pažymėkite ar pritariate šiems teiginiams: : „išmanau įvairių skaitmeninių technologijų terminus, juos vartoju ir gebu informaciją perteikti vaikams“; „lavinu vaikų rašymo įgūdžius pasitelkdamas informacinių technologijų priemones, įvairias programas“; „naudoju informacinių technologijų programėles vaikų meninei raiškai išreikšti ir tobulinti“; „suprantu įvairių skaitmeninių priemonių, tokių kaip fotoaparatas, kompiuteris, planšetė, interaktyvi lenta ir kt. veikimo principus ir moku jomis naudotis““ (respondentai turėjo pažymėti – „visiškai pritariu“, „pritariu“, „nei pritariu, nei nepritariu“, „nepritariu“, ar „visiškai nepritariu“ šiems teiginiams) (žr. 3 pav.)

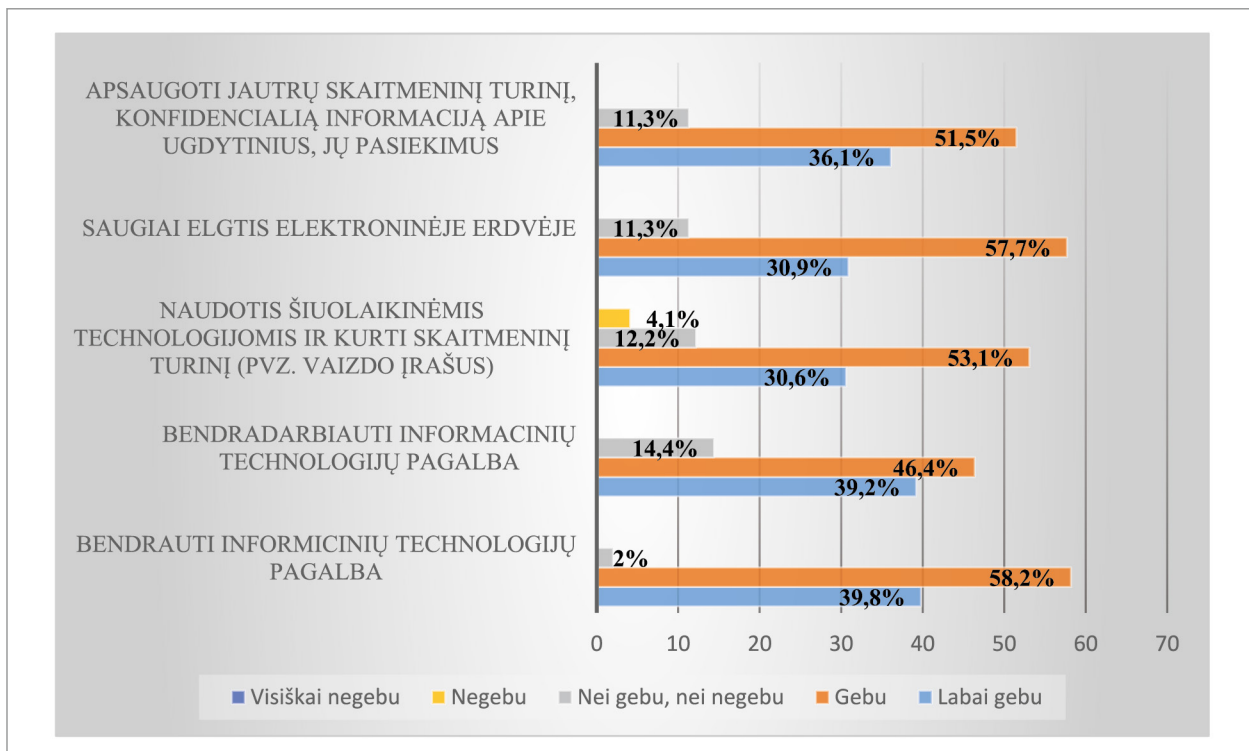
3 pav. Pedagogų IT terminų išmanymas ir gebėjimas taikyti ugdymo(si) procese (parengta tyrimo autorių)

Tyrimo rezultatai parodė, kad didžioji dalis apklaustųjų pedagogų (76,7 proc.) pritaria arba visiškai pritaria teiginiams apie skaitmeninių technologijų terminiją ir naudojimo gebėjimus, 78,8 proc. supranta ir moka naudotis kompiuteriais, planšetėmis, interaktyviomis lentomis, o tai rodo jų gerą susipažinimą su informacinių technologijų sritimi.

Remiantis I kimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2016), pedagogai, siekdami ugdyti vaikų gebėjimus, turi patys gerai išmanyti skaitmeninių technologijų terminus ir gebėti praktiškai naudotis įvairiomis priemonėmis, tokiomis kaip kompiuteriai, planšetės ir interaktyvios lentos. Be to, pedagogams svarbu turėti žinių apie programas, skirtas rašymo įgūdžių lavinimui, meninei kompetencijai tobulinti, bei žinoti, kaip jomis naudotis.

Tyrimo rezultatai patvirtina, kad pedagogai turi šiuos reikiamus gebėjimus, leidžiančius jiems tinkamai integruoti informacines technologijas į ugdymo(si) procesą. 64,3 proc. apklaustųjų teigia lavinantys vaikų rašymo įgūdžius pasitelkiant informacinių technologijų priemones, 64 proc. naudoja IT programėles vaikų meninei raiškai išreikšti ir tobulinti.

Atliekant tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti, kokius informacinių technologijų kompetencijos gebėjimus turi ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogai: „Pažymėkite, kaip gebate naudotis informacinėmis technologijomis atliekant šiuos veiksmus: „bendrauti informacinių technologijų pagalba“, „bendradarbiauti informacinių technologijų pagalba“, „naudotis šiuolaikinėmis technologijomis ir kurti skaitmeninį turinį (pvz. vaizdo įrašus)“, „saugiai elgtis elektroninėje erdvėje“, „apsaugoti jautrų skaitmeninį turinį, konfidencialią informaciją apie ugdytinius, jų pasiekimus““ (pedagogai turėjo pažymėti kaip geba atlikti šiuos veiksmus - „puikiai gebu“, „gebu“, „nei gebu, nei negebu“, „negebu“, „visiškai negebu“) (žr. 4 pav.)

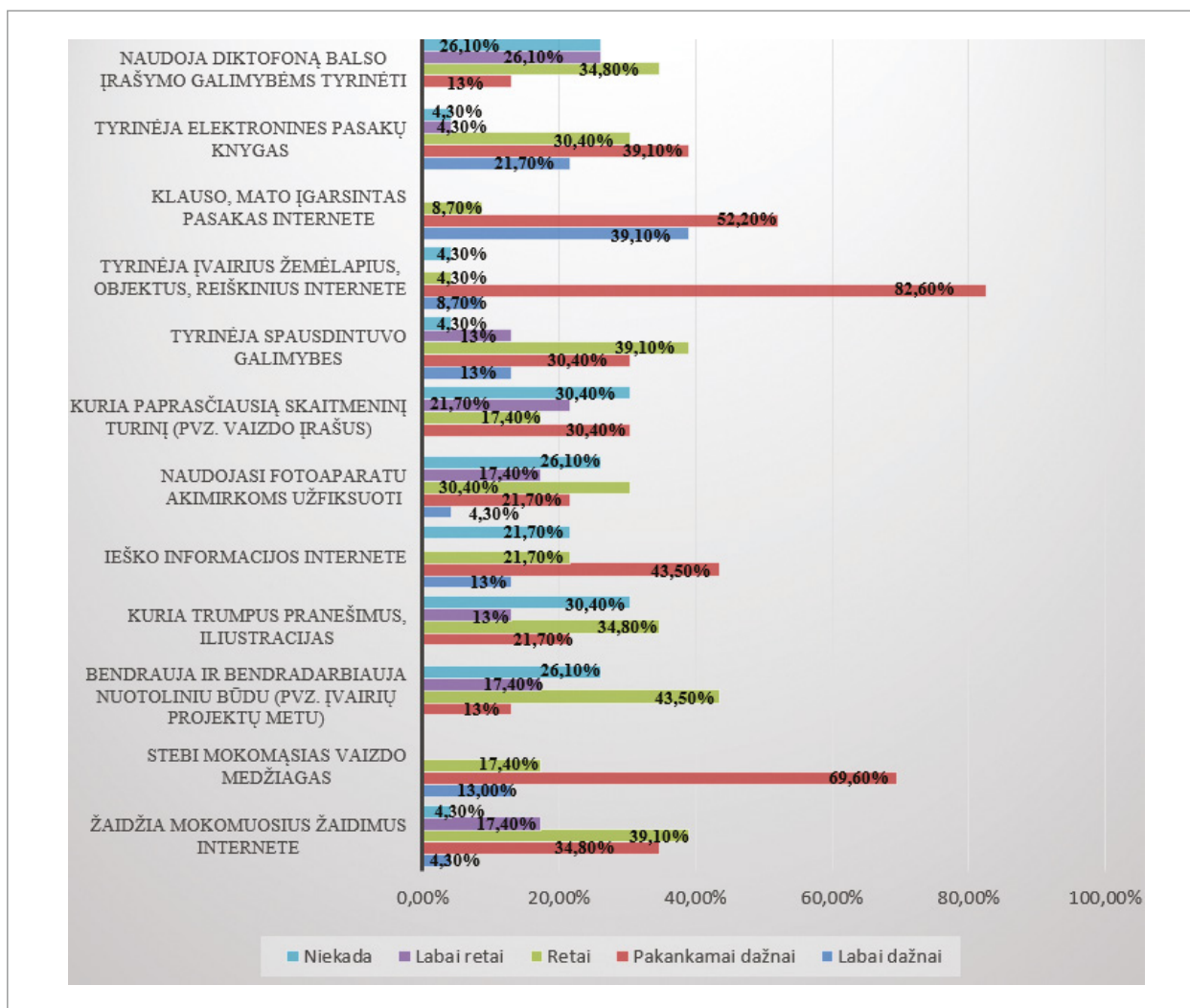
4 pav. Pedagogų gebėjimas atlikti tam tikrus veiksmus IT pagalba (parengta tyrimo autorių)

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad dauguma apklaustųjų pedagogų turi skaitmeninio raštingumo kompetencijų įgūdžių. Respondentų atsakymai rodo, jog beveik visi pedagogai geba bendrauti, bendradarbiauti ir atlikti įvairias užduotis naudodamiesi informacinėmis technologijomis: 39,8 proc. apklaustųjų geba puikiai, o 58,2 proc. – geba efektyviai bendrauti per IKT; jokių reikšmingų trukdžių šioje srityje nebuvo. Bendradarbiauti IKT pagalba puikiai geba 39,2 proc. ir geba 46,4 proc. respondentų; nei vienas respondentas nenurodė, kad šioje srityje patiria sunkumų. 84 proc. respondentų geba ar puikiai geba naudotis šiuolaikinėmis technologijomis ir kurti skaitmeninį turinį; tik 4,1 proc. susiduria su tam tikrais iššūkiais. Saugaus elgesio elektroninėje erdvėje kompetenciją turi 88,6 proc. respondentų, o visiškai negebančių šio veiksmo respondentų nėra. 87,2 proc. apklaustųjų puikiai arba pakankamai geba apsaugoti konfidencialią informaciją bei jautrų turinį. Šie rezultatai atitinka Pedagogų profesijos kompetencijų aprašo (2021) reikalavimus, nurodančius, kad skaitmeninio raštingumo kompetenciją turintis pedagogas geba bendrauti, kurti skaitmeninį turinį, saugiai elgtis internete ir kritiškai vertinti medijų turinį. Taigi, apklaustieji pedagogai rodo gerą pasirengimą naudotis informacinėmis technologijomis ir yra tinkamai pasirengę mokyti šių įgūdžių savo ugdytinius.

Kitu tyrimo klausimu buvo norima sužinoti, kokias informacinių technologijų naudojimo galimybes ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogai suteikia vaikams, kuriuos ugdo. Pedagogai turėjo pažymėti kaip dažnai vaikams suteikia tokias informacinių technologijų naudojimo(si) galimybes:

- žaisti mokomuosius žaidimus internete;
- stebėti mokomąsias vaizdo medžiagas;
- bendrauti ir bendradarbiauti nuotoliniu būdu;
- kurti trumpus pranešimus bei iliustracijas;
- ieškoti informacijos internete;

- naudoti fotoaparatu akimirkoms užfiksuoti;
- kurti paprastą skaitmeninį turinį;
- tyrinėti spausdintuvo galimybes;
- tyrinėti žemėlapius, objektus ir reiškinius internete;
- klausyti ir matyti įgarsintas pasakas internete;
- tyrinėti elektronines pasakų knygas;
- naudoti diktofoną balso įrašymo galimybėms tyrinėti.

5 pav. Informacinių technologijų naudojimo galimybės (parengta tyrimo autorių)

Apklausos rezultatai (5 pav.) parodė, kad vaikai, naudodamiesi informacinėmis technologijomis, dažniausiai klausosi ir žiūri įgarsintas pasakas internete (52,2 proc.), tyrinėja žemėlapius ir įvairius reiškinius (82,6 proc.), ieško informacijos internete bei stebi mokomąsias vaizdo medžiagas (69,6 proc.). Retai naudojamos veiklos apima diktofono tyrinėjimą (34,8 proc.), spausdintuvo galimybes (39,1 proc.) ir fotoaparataž akimirkoms užfiksuoti (30,4 proc.). Taip pat vaikai rečiau kuria trumpus pranešimus ir iliustracijas, bendrauja bei bendradarbiauja nuotoliniu būdu (pavyzdžiui, dalyvaudami projektuose) arba žaidžia mokomuosius žaidimus internete.

Vienintelė veikla, kurioje respondentų atsakymai pasiskirstė tolygiai, yra paprasto skaitmeninio turinio kūrimas (pvz., vaizdo įrašai): dalis respondentų nurodė, kad šią galimybę vaikams suteikia pakankamai dažnai, o kita dalis teigė, kad vaikai tokioje veikloje nedalyvauja.

Atviro tipo anketos klausimu buvo siekiama išsiaiškinti ikimokyklinio/priešmokyklinio ugdymo pedagogų naudojamas informacinių technologijų priemonės vaikų ugdymo procese: „Kokias informacinių technologijų priemones naudojate ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese?“

102 apklaustųjų respondentų rezultatai parodė, kad:

- 70 respondentų (68,6 proc.) vaikų ugdymo procese naudoja interaktyvią lentą,
- 45 respondentai (44,1 proc.) paminėjo kompiuterį,
- 22 respondentai (21,6 proc.) teigė naudojantys interaktyvias grindis,
- 21 respondentas (20,6 proc.) kaip vieną iš informacinių technologijų priemonių naudoja mobilųjį telefoną,
- 16 respondentų (15,7 proc.) naudoja planšetę,
- 12 respondentų (11,8 proc.) naudoja projektorius,
- 2 respondentai (2,0 proc.) teigė naudojantys išmaniuosius robotus.

Šių atsakymų analizė leidžia iš dalies paneigti N. M. Preradović, G. Lešin ir D. Boro (2017) įžvalgą, kad vis daugiau mokytojų vaikų ugdymo procese pradeda naudoti tokias informacines technologijas kaip skaitmeninį fotoaparataus ar planšetinį kompiuterį. Nei vienas respondentas nenurodė naudojantis skaitmeninį fotoaparataus, o planšetę paminėjo tik nedidelė dalis apklaustųjų. Taip pat, K. I. Valijonovnos (2022) teiginį, jog ikimokyklinėse ugdymo įstaigose dažniausiai naudojamos IT priemonės yra kompiuteris, spausdintuvas, projektorius ir pan., galima patvirtinti tik iš dalies. Respondentų atsakymai rodo, kad kompiuterį naudoja didelė dalis darbuotojų, tačiau projektorių paminėjo tik nedidelė dalis apklaustųjų, o spausdintuvo nenurodė nei vienas. Išryškėjo, kad dažniausiai naudojama IT priemonė yra interaktyvi lenta.

Taip pat buvo norima sužinoti, kokių informacinių technologijų priemonių trūkumą pedagogai įžvelgia ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, kurioje jie dirba: „Kokių IT priemonių trūkumą įžvelgiate savo įstaigoje?“

Iš viso apklausoje dalyvavusių 102 respondentų rezultatai parodė, kad:

- 27 respondentai (26,5 proc.) nurodė, jog jų įstaigose trūksta interaktyvių lentų,
- 26 respondentai (25,5 proc.) teigė, kad jaučia planšečių trūkumą,
- 13 respondentų (12,7 proc.) paminėjo, jog viena iš trūkstamų priemonių yra interaktyvios grindys,
- 7 respondentai (6,9 proc.) pasigenda geresnių kompiuterių,
- 5 respondentai (4,9 proc.) – projektorių,
- 2 respondentai (2,0 proc.) – spausdintuvų.

Nedidelė dalis apklaustųjų, 25 respondentai (24,5 proc.), pasisakė, kad įstaigoje netrūksta jokių informacinių technologijų priemonių, kol kas visko pakanka. Taip pat daugelis, atsakydami į šį klausimą, paminėjo, kad ateityje norėtų, jog daugiau informacinių technologijų priemonių atsirastų ne tik pačioje įstaigoje, bet ir kiekvienoje grupėje (bent po vieną).

Apibendrinant gautus rezultatus, galima patvirtinti F. Qi (2021) mintį, jog pedagogams visapusiškai naudotis IT trukdo kokybiškos programinės įrangos stoka ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Didelė respondentų dalis nurodė įvairias IT priemones, kurių jiems trūksta, o jokio trūkumo ne-

įžvelgė tik 25 apklaustieji. Apklausa taip pat atskleidė, kad įstaigose labiausiai trūksta planšėčių ir interaktyvių lentų.

Uždavus klausimą: „Su kokiais sunkumais susiduriate taikydami informacines technologijas ikimokyklinio/priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo procese?“, atsakymai rodo:

- 29 iš 102 respondentų (28,4 proc.) nurodė, kad informacinių technologijų taikymą apsunkina IT priemonių trūkumas įstaigose ar grupėse,
- 24 respondentai (23,5 proc.) teigė, kad nesusiduria su jokiais sunkumais taikydami informacines technologijas vaikų ugdymo procese,
- 23 respondentai (22,5 proc.) atsakė, kad jiems trūksta žinių, mokymų ar pavyzdžių informacinių technologijų tema,
- 12 respondentų (11,8 proc.) paminėjo laiko trūkumą,
- 7 respondentai (6,9 proc.) nurodė, kad jų įstaigose kartais būna prastas interneto ryšys.

Žvelgiant į respondentų atsakymus, galima teigti, kad pedagogai, taikydami informacines technologijas savo darbe, susiduria su įvairiomis kliūtimis. Didžiausias iššūkis jiems yra IT priemonių ir mokymų trūkumas. Kiek mažiau apklaustųjų atsakė, kad problemas sukelia laiko trūkumas ir prastas interneto ryšys. Tik 24 iš visų apklaustųjų (23,5 proc.) nurodė, kad su sunkumais nesusiduria. Šiuos rezultatus patvirtina V. Lamanausko (2013, p. 5) teiginys: „Lietuvoje vyrauja nuomonė, kad dalis problemų, susijusių su IT, yra sąlygojama techninių išteklių, kompiuterinio raštingumo, metodikos ir metodologijos stygiaus, netinkamo požiūrio į technologijų taikymą apskritai.“

Buvo norima sužinoti, kokiais būdais pedagogai galėtų įgyti daugiau žinių apie naudojamąsi informacines technologijas, užduodant klausimą: „Kaip manote, kas padėtų pedagogams įgyti daugiau žinių apie naudojamąsi informacines technologijas (galite pažymėti keletą variantų)?“

Apklausos rezultatai parodė, kad:

- 38 proc. respondentų mano, jog įstaigoje rengiami mokymai padėtų įgyti daugiau žinių apie informacines technologijas,
- 21 proc. respondentų teigia, kad tam tiktų nuotoliniai mokymai,
- 18 proc. pasisako už skaitmeninio raštingumo kompetencijos tobulinimo programas,
- 17 proc. mano, kad naudinga būtų dalijimasis žiniomis su kitais pedagogais,
- 7 proc. palaiko studijas informacinių technologijų tema.

Remiantis respondentų atsakymais, galima teigti, jog pedagogams būtų labai svarbu gauti papildomų žinių informacinių technologijų tema. Daugiausia apklaustųjų teigia, kad šias žinias jie norėtų gauti dalyvaudami įstaigoje rengiamuose mokymuose, nuotoliniuose mokymuose, skaitmeninio raštingumo tobulinimo programose arba dalijantis žiniomis su kolegomis. Tik nedidelė dalis respondentų pasisakė už studijas informacinių technologijų tema.

Šie rezultatai atspindi V. Dagienės ir E. Kurilovo (2009) įžvalgą, jog ugdymo įstaigų vadovybei svarbu ne tik teikti techninę pagalbą pedagogams, bet ir skatinti juos tobulinti informacinių technologijų įgūdžius.

IŠVADOS

Atlikus mokslinės literatūros analizę apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetenciją, išryškėjo keli esminiai aspektai:

1. Sparčiai besikeičiantis gyvenimo tempas skatina IT diegimą vaikų ugdyme, todėl pedagogams tenka nuolat tobulinti skaitmenines kompetencijas, kurios tampa svarbia jų profesinės veiklos dalimi.
2. IT kompetencija apima skaitmeninio turinio kūrimą, komunikavimą, saugos užtikrinimą ir problemų sprendimą, taip pat įvairių technologinių priemonių, tokių kaip kompiuteriai, interaktyvios lentos ir planšetės, naudojimą vaikų ugdymo tikslams.
3. Pedagogai naudoja IT ugdymo procese, įtraukdami mokomuosius žaidimus, vaizdo medžiagas, elektronines knygas, projektinį bendradarbiavimą, informacijos paiešką bei paprastą skaitmeninio turinio kūrimą (pvz., trumpų pranešimų ar iliustracijų).

Šios išvados rodo, kad skaitmeninių įgūdžių svarba vaikų ugdyme auga, todėl būtina užtikrinti nuoseklų pedagogų kompetencijų ugdymą ir technologijų prieinamumą.

Empirinio tyrimo rezultatai rodo, kad:

1. Dauguma pedagogų gerai supranta skaitmeninės kompetencijos reikšmę ir sutinka, kad ši kompetencija tampa itin svarbi.
2. Vaikų ugdyme(si) labiausiai naudojamos interaktyvios grindys ir interaktyvios lentos.
3. Pedagogai dažnai susiduria su IT priemonių trūkumu, lėtu interneto ryšiu, ribotu naudojimo laiku bei žinių ir laiko trūkumu.
4. Vaikų ugdyme(si) IT dažniausiai naudojama interaktyvioms veikloms, tokioms kaip elektroninių knygų skaitymas, vaizdo medžiagos stebėjimas bei informacijos paieška internete.
5. Vaikų ugdyme(si) rečiau naudojami diktofonai, fotoaparatai, spausdintuvai, o taip pat rečiau kuriamas skaitmeninis turinys, bendradarbiaujama nuotoliniu būdu ar žaidžiami mokomieji žaidimai internete.

Tyrimas atskleidė didėjantį IT svarbos suvokimą ugdymo procese ir parodė poreikį stiprinti priemonių ir mokymų prieinamumą.

LITERATŪRA

1. Ally, M. (2019). Competency profile of the digital and online teacher in future education. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 20(2).
2. Chreptavičienė, V. (2010). Elektroninis dienyas-tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo inovacija: galimybės ir problemos. *Socialiniai mokslai*, (2), 71-84.
3. Dagienė, V., & Kurilovas, E. (2009). Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo švietime patirties Lietuvoje ir užsienio šalyse lyginamoji analizė. *Pedagogika*, 112-118.
4. Gedvilienė, G., Tūtlys, V., & Bortkevičienė, V. (2013). ŠIUOLAIKINIŲ IKT TAIKYMO UGDYMO PROCESĖ POREIKIŲ IDENTIFIKAVIMAS. *ALYTUS COLLEGE*, 78.
5. Gedvilienė, G., Bortkevičienė, V., & Bortkevičius, R. (2014). IVT kompetencijos reikmė piliečių profesinėje karjeroje. *ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIETY: CHALLENGES, TENDENCIES AND PERSPECTIVES*, 58.

6. Gedvilienė, G., Laužackas, R., & Tūtlys, V. (2010). Mokytojų kvalifikacijos tobulinimo poreikiai.
7. Dudaitė, J., Dačiulytė, R., & Navickaitė, J. (2022). Lietuvos suaugusiųjų raštingumo sąsaja su įsitvirtinimu darbo rinkoje ir mokymusi visą gyvenimą.
8. Groff, J. (2013). Technology-rich innovative learning environments. OCED CERI Innovative Learning Environment project, 2013, 1-30.
9. Guney, M. (2021). Information and communication technologies in the pre-school period. CURRENT ACADEMIC STUDIES In EDUCATIONAL SCIENCES, 138.
10. Jucevičienė, P., & Brazdeikis, V. (2003). Pedagogų IKT kompetencijos dinamiškos struktūros pagrindimas. Socialiniai mokslai, (2), 70-81
11. Kardelis, K. (2016). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
12. Kondratavičienė, R. (2016). Ikimokyklinio ugdymo įstaigų pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas. IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ RENGIMO PROBLEMATIKA, 109.
13. Kompetencijų raidos aprašas (2022), [žiūrėta: 2023-01-06] Prieiga per internetą: https://www.emokykla.lt/upload/EMOKYKLA/BP/2022-03-10/1%20priedas.%20Kompetencij%C5%B3%20raidos%20apra%C5%A1as_04-22.pdf
14. Lukošius, A., Erminas, E., Alšauskas, G., & Gotautienė, E. (2020). IT taikymas mokymosi procese. Verslas, technologijos, biomedicina: inovacijų įžvalgos 2020: straipsnių rinkinys [elektroninis išteklius], (1), 259-269.
15. Preradović, N. M., Lešin, G., & Boras, D. (2017). The role and attitudes of kindergarten educators in ICT-supported early childhood education. Tem Journal, 6(1), 162-172.
16. Laurutis, V., Gumuliauskienė, A., & Šaparnytė, E. (2003). Informacinių ir komunikacinių technologijų integravimo švietimo sistemoje tendencijos nuolatinio mokymosi kontekste. Pedagogika, 112-123.
17. Pedagogų profesijos kompetencijų aprašas, [žiūrėta: 2022-11-14]. Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2021/11/Pedagogu-profesijos-kompetenciju-aprasas_III-lygmenys-atnaujintas.pdf
18. Qi, F. (2021, May). Application of new media technology in the information teaching of preschool education. In International Conference on Society Science (pp. 157-163).
19. Rodzevičiūtė, E. (2006). Mokytojų organizavimo kompetencijos raiška edukacinėje praktikoje. Pedagogika, 42-46.
20. Sabaliauskas, T., Bukantaitė, D., & Pukelis, K. (2006). Mokytojų informacinių ir komunikacinių technologijų kompetencijų sričių projektavimas/Designing teacher information and communication technology competencies' areas. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos, (12), 152-165.
21. Targamadžė, A. (2020). Virtualusis mokymasis. Teorija ir praktika. Kaunas: Vitae Litera.
22. Targamadžė, V. (2014). Z karta: charakteristika ir ugdymo metodologinės linkmės įžvalga. Tiltai, (4), 95-104.
23. Tolutienė, G., & Puškorius, S. (2014). Informacinių ir komunikacinių technologijų taikymas švietime: besimokančių suaugusiųjų požiūrio tyrimas. Tiltai, (3), 123-140.
24. Valijonovna, K. I. (2022). Multimedia Technologies and Their Use in the System of Preschool Education. Journal of Ethics and Diversity in International Communication, 2(4), 62-66.

DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGY COMPETENCE IN PRE-SCHOOL AND PRE-PRIMARY SCHOOL TEACHERS DURING THE EDUCATIONAL PROCESS

Agnė Gintaraitė

Kaunas Aleksoto Kindergarten

dr. Sigita Saulėnienė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. Information technology (IT) is constantly evolving, influencing various aspects of human life. Numerous documents emphasise the significance of digital technologies in the teaching/learning process and their integration into educational institutions. Over the years, IT has undergone rapid advancements, introducing new tools and applications. While technology serves as a valuable asset in the educational process, its effective use with pre-school and pre-primary children presents challenges due to the developmental needs of children and the IT skills of teachers. Thus, the study focuses on the development of IT competence among pre-school and pre-primary school teachers in the educational process. The aim is to investigate how these teachers apply information technologies in practice to support children's education. To achieve this aim, two main objectives were pursued: (1) to analyse the IT competencies of pre-school and pre-primary school teachers and their potential applications in children's education, and (2) to explore how teachers implement their IT competencies in the educational process. The study employed a mixed-methods approach, incorporating the analysis of scientific literature and policy documents, the administration of a written survey (questionnaire), and the application of both quantitative and qualitative data analysis techniques. A review of the literature and documents on IT competencies of pre-school and pre-primary teachers has shown that the digital competencies of pre-school and pre-primary teachers include the following key competencies: digital content creation, digital communication, safety and problem-solving. Key skills: use of IT applications and digital tools (computer, tablet, interactive whiteboard) to develop children's artistic expression and writing skills, knowledge of digital terms, and communicating them to children. It also highlights the possibilities of using IT in the educational process, such as educational games, viewing video material, online collaboration, searching for information, creating content and exploring voice recording. The empirical study found that the majority of respondents can define the concept of digital competence and agree that it is becoming more and more important, that interactive floors and interactive whiteboards are commonly used in children's education, and that educators are often confronted with a lack of IT tools, slow internet connections, limited time for IT tools, and a lack of knowledge or time; IT in children's education is often used to explore e-books, stories, maps, educational videos, search for information on the Internet. Less frequent uses included dictaphones, printers, cameras, and activities such as creating presentations and illustrations, engaging in remote communication, and playing educational games.

Keywords: pre-school and pre-primary education, IT competence of pre-school and pre-primary educators.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Sigita Saulėnienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, dailės pedagogų rengimas, aukštosios mokyklos didaktika, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo daile praktikoje.

El. pašto adresas: sigita.sauleniene@go.kauko.lt

Agnė Gintaraitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Kauno Aleksoto lopšelio-darželio mokytoja. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ikimokyklinio ugdymo pedagogų informacinių technologijų kompetencijos.

El. pašto adresas; agnegintaraite@gmail.com

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PATIRTINIO UGDYMO(SI) GALIMYBĖS UGDOMŲJŲ VEIKLŲ METU

Greta Slapšytė

Kauno lopšelis-darželis „Malūnėlis“

dr. Jovita Starkutė

Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedra

Anotacija. Straipsnyje teoriškai atskleidžiama patirtinio ugdymo(si) principai ir jų aktualumas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme bei empiriškai pagrindžiamas pedagogų požiūris į patirtinio ugdymo(si) taikymo galimybes ugdomosiose veiklose. Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) svarbą ir galimybes. Taikyti metodai – mokslinės literatūros analizė, apklausa (raštu), gautų duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė. Pagrindiniai tyrimo rezultatai: patirtinio ugdymo(si) pritaikymo kontekstas yra ne tik platus, gilus, bet ir pritaikomas dirbant su įvairaus amžiaus vaikais. Patirtinio ugdymo(si) principai gali būti naudojami lauko, meninių ir žaidybinių veiklų metu. Apklaustieji pastebi, jog patirtinis ugdymas(sis) ugdo vaikų savarankiškumą, bendravimo, socialinius, komunikavimo įgūdžius, skatina norą tyrinėjimą ir tai įžvelgia vertindami vaikų pasiekimus. Tačiau pedagogai susiduria su sunkumais, taikant patirtinį ugdymą(si) dėl didelio vaikų skaičiaus grupėse, specialiųjų poreikių vaikų integracijos ir reikalingo individualaus dėmesio, laiko stokos, veiklos planavimo.

Reikšminiai žodžiai. Patirtinis ugdymas, ugdomosios veiklos, ikimokyklinis amžius.

ĮVADAS

Patirtinio ugdymo(si) principų taikymo aktualumas jau ne vieną dešimtmetį tyrinėjamas ugdomosiose veiklose ir jis vis dar pripažįstamas svarbiausiu ugdymo(si) metodu (Kolb, Kolb, 2022), turintis transformacinį potencialą (Malik, Behera, 2024). Šiuolaikiniame ugdyme patirtinio ugdymo(si) strategija – mokymasis patiriant, pagrįstas mokymusi darant – itin populiarus. Pasak mokslininkų P. Malik, S. Behera (2024), patirtinis mokymasis turi galią pakeisti žmones, panaikindamas atotrūkį tarp teorijos ir praktikos ir skatindamas socialinę atsakomybę, kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir asmeninį tobulėjimą. Patirtinio ugdymo(si) paradigma aktualizuoja holistinio požiūrio, ugdymo individualizavimo, aktyvaus šeimos dalyvavimo ir kitus principus, padedančius ugdymo procesą kreipti į individualius vaiko poreikius (Makauskienė, 2008). Patirtinio ugdymo(si) paradigma atsižvelgia į vaiko asmenybę, jo turimus ir norimus įgauti gebėjimus ir skatina laisvai veikti. Šio ugdymo metu pasaulio pažinimas ir tyrinėjimas tampa ugdymo tikslu. Paradigma akcentuoja vaiką ir pabrėžia, kad savitumas, poreikiai, raidos dėsningumas lemia individualų požiūrį į jį ir supantį pasaulį (Braslauskienė, Norvilienė, Šmitienė, Vismantienė, 2018).

Pats intensyviausias pasaulio pažinimo laikotarpis yra ikimokyklinis amžius, kurio metu yra skatinamas vaiko noras tyrinėti, eksperimentuoti, pažinti pasaulį sąveikaujant su aplinka. O. Monkevičienė, B. Autukevičienė, L. Kaminkšienė, J. Monkevičius (2020) teigia, kad patirtinis ugdymas(sis) efektyviausias tada, kai jis organizuojamas jau ankstyvajame vaikų ugdyme ir didina motyvaciją mokytis bei susieti patirtinio ugdymo(si) disciplinas su karjera bei savarankiškai ugdyti aktyvią piliečio poziciją. Ugdantis vaikui per patirtį, labai svarbu palikti vaikams atitinkamos laisvos erdvės veikti. Anot I. Becker-Textor (2001), vaikai yra kaip laikrodžiai, negalima jų vien tik prisukinėti,

jiems reikia leisti eiti. Patirtinio ugdymo(si) pritaikymo galimybės yra labai plačios, nes vaikas ugdomosi visur, kur tik gali ką nors tyrinėti, žaisti, kurti. Anot M. L. Compani, P. Lang (2015) tam, kad vaikai suprastų ir suvoktų juos supantį pasaulį, jiems reikia tiesioginio suvokimo vadovaujantis jautimais – paliesti, girdėti, užuosti, matyti, paragauti, nes kiekvieno asmeninis supratimas prasideda nuo realaus pačiupinėjimo ir tęsiasi iki suvokimo. Remiantis ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2013), galima teigti, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo visapusiškas vaiko raidos sritis: socialinę, komunikacinę, pažintinę, emocinę, fizinę raidą. Šiame kontekste ir kyla tyrimo problema bei klausimas – kokios ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) taikymo galimybės ugdomųjų veiklų metu?

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) galimybės ugdomosiose veiklose.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) svarbą ir galimybes. Siekiant šio tikslo keliami šie uždaviniai:

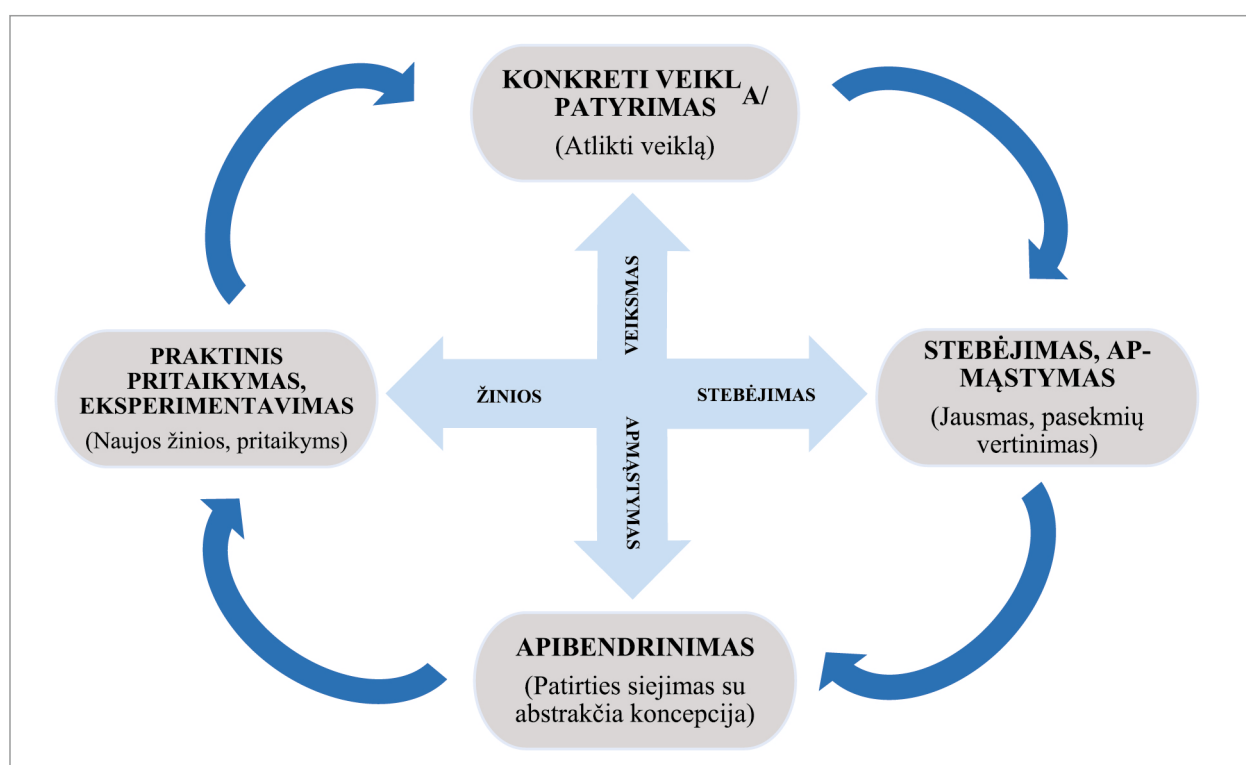
1. Teoriškai pagrįsti ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) sampratą, svarbą ir galimybes ugdomųjų veiklų metu;
2. Empiriškai nustatyti pedagogų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) galimybes ugdomųjų veiklų metu. Pateikti tyrimo rezultatus;

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apklausa (raštu), gautų duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė.

PATIRTINIO UGDYMO(SI) GALIMYBĖS

Patirtinį ugdymą(si) galima vadinti netradiciniu, labiau susietu su supančia aplinka ir realiu gyvenimu, įtraukiančiu mokinius į aktyvią praktinę/kūrybinę veiklą, ugdančią kritinį mąstymą bei problemų sprendimo gebėjimus, visuminį požiūrį į pasaulį (Gerulaitis, Vaivadienė, 2019). Patirtinio ugdymo(si)/mokymo(si) sampratą pateikia daugelis įvairių autorių: Patirtinio vaikų ugdymo(si) vadinamas toks procesas, kai ikimokyklinio ugdymo auklėtojas sudaro sąlygas vaikams pamatyti, išgirsti, išgyventi, apmąstyti, t.y. įgyti įvairios patirties patiemis aktyviai veikiant, dalyvaujant, kuriant kartu su kitais vaikais ir suaugusiais (Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015). Patirtinis mokymas(is) tai - mokymo(si) strategija, kai esminis mokymo(si) išteklius yra patirtis. Tai mokymas(is) veikiant, kai besimokantieji kuria savo žinojimą, ugdomosi įgūdžius, gebėjimus, puoselėja vertybes, remdamiesi savo ir kitų patirtimi (Braslauskienė, Norvilienė, Šmitienė, Vismantienė, 2018). D. Kirchhöfer (2004) teigia, jog patirtinis ugdymas, tai procesas, kuris neatsiejamai susijęs su besikeičiančia veikla, sąlygos, veiksmo ir rezultato santykio kompleksiška refleksija ir naujai atrandamo, turimo žinojimo ir patirčių sujungimas. Patirtinis ugdymas(is) - organizuotas procesas, kai per patirtį konstruojamos žinios, įgūdžiai, kuriuos asmuo pritaiko praktiškai (Gass, Gilliss, Russell, 2020). Patirtinio ugdymo samprata ir jos pažinimas svarbus kiekvienam ugdytojui. Patirtinio ugdymo pagrindas yra asmens tobulėjimas, pasiekimas per asmeniškai įprasmintą patirtį, atradimus, dalyvavimą. Ryšys tarp vaiko turimų žinių ir naujos informacijos yra veiksnys, kuris įprasminantis mokymąsi besimokančiojo požiūriu (Braslauskienė, Norvilienė, Šmitienė, Vismantienė, 2018). Analizuojant patirtinį ugdymą(si), galima įvardinti jį kaip giluminį reiškinių. A. Jakubė ir A. M. Juozaitis (2012) teigia, kad gluminis mokymasis – tai procesas, lemiantis aktyvų pačių besimokančiųjų vaidmenį, dėl to žinios, įgūdžiai ir nuostatos tampa besimokančiojo savastimi. Analizuodami informaciją, sprenddami problemas, veikdami ir reflektuodami savo patirtį, besimokantieji yra aktyvūs ir koncentruojasi ne ties pateiktais faktais, bet ties pagrindinėmis idėjomis bei ryšiais tarp faktų, aptaria savo įžvalgas ir patys kuria savo realybę.

P. Malik, S. Behera (2024) teigimu, patirtinis mokymasis yra žinių kūrimo procesas transformuojant patirtį, apimantis fokusavimą, apmąstymus, apibendrinimų kūrimą ir apibendrinimų patikrinimą. Vienas žinomiausių ir dažniausiai literatūroje minimų autorių kalbant apie patirtinį mokymąsi, yra D. Kolb (2014). Jis sukūrė patirtinio mokymosi modelį, kuriame mokymą(si) per patirtį ir iš patirties, stengiamasi suprasti kaip naują mokymosi medžiagą. Gaunamos informacijos ir naujos patirties tarpusavio santykį D. Kolb apibūdino kaip keturių elementų ciklą (1 pav): konkreti veikla/patyrimas – tai patirtis, kurią galima apibūdinti faktais ir konkrečiais žodžiais. Šiame etape mokinys, įsitraukęs į mokymąsi, atlieka užduotis. Stebėjimas, apmąstymas – pastebėtas jausmas, kurį sukėlė veiksmas ir elgesio bei pasekmių vertinimas. Jei tai buvo komandinis uždavinys, tai yra labai svarbu šiame etape, kad visi komandos nariai patirtų mokymosi sėkmę. Apibendrinimas – norint susieti patirtį su abstrakčia koncepcija, kad paryškintumėte didesnę nuotaiką. Praktinis pritaikymas, eksperimentavimas – tai naujų mokymų, kurie yra pritaikyti konkrečioms veiksmams, įgyvendinimas siekiant įgyti naujos patirties, kuri greičiausiai bus patobulinta iš ankstesnių (Gerulaitis, Vaivadienė, 2019).

1 pav. D. Kolb patirtinio mokymosi ciklas (sudaryta pagal D. Kolb, 2014; D. Kember, D. Y. P. Leung, A. Jones, A. Loke, J. McKay, K. Sinclair, 2000; S. Mccurdy, 2012).

Patirtinio ugdymo(si) realizavimo ir taikymo galimybės yra labai įvairios ir gali būti taikomos žaidimo metu, muzikinių veiklų metu, lauko aplinkoje. Gebėjimas pateikti neįprastų ir originalių idėjų, laisvai, improvizuoti, ką nors simbolizuoti, fantazuoti, išreikšti save (Monkevičienės, 2011) skatina vaiko fizinį ir psichologinį vystymąsi. Anot I. Becker-Textor (2001), pats palankiausias amžiaus tarpsnis ugdyti(is) vaikų kūrybiškumui yra ikimokyklinis amžius, nes tada vaikai yra patys imliausi: jie žingeidūs ir smalsūs, nori pažinti pasaulį, patirti ir formuoti savo suvokimą, nes jų mąstymas laisvas, nesuvaržytas, tačiau ugdymuisi yra būtina saugi, vaiko saviraišką skatinanti aplinka (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014). Ikimokyklinio amžiaus vaikams pasaulis yra viena didelė laboratorija, o vaikai jau iš prigimties yra mokslininkai, kurie naudoja įvairius metodus ir pojūčius savo patirčiai kaupti (Citro, 2015), nes pojūčiai – tai pirmas pasaulio pažinimo būdas (Baltakienės, Valeikienės, 2016), kuris svarbus siekiant sėkmingo žmogaus fizinio ir dvasinio vystymosi vaikystėje (Vilkonis, 2008). Vaikai iš prigimties yra smalsūs, norėdami gauti at-

sakymą į savo klausimą, jie ieško atsakymo aplinkoje, naudodami savo pojūčius, taip susipažindami su juos supančia aplinka (Dodge, Colker, Heroman, 2007), todėl skirtingų veiklų metu, skirtingoje aplinkoje, vaikai įgyja daugiau įvairesnių patirčių. Šiame kontekste tampa labai svarbus pedagogo vaidmuo. Ugdant vaikus, pedagogas turi būti nuolat besimokantis, kompetentingas, siekiantis įgyti vis naujų žinių, metodų ir būdų kaip galima sudominti ir išmokyti vaiką (Autukevičienės, 2007), nes vaikui jis yra tarsi vedlys, kuris tyrinėja, pagalbinkas ir patarėjas, kuris nurodo tinkamą linę tolimesniam vaiko patyrimui, neužgoždamas vaiko smalsumo ir noro tyrinėti.

APKLAUSOS RAŠTU ATLIKIMAS, TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

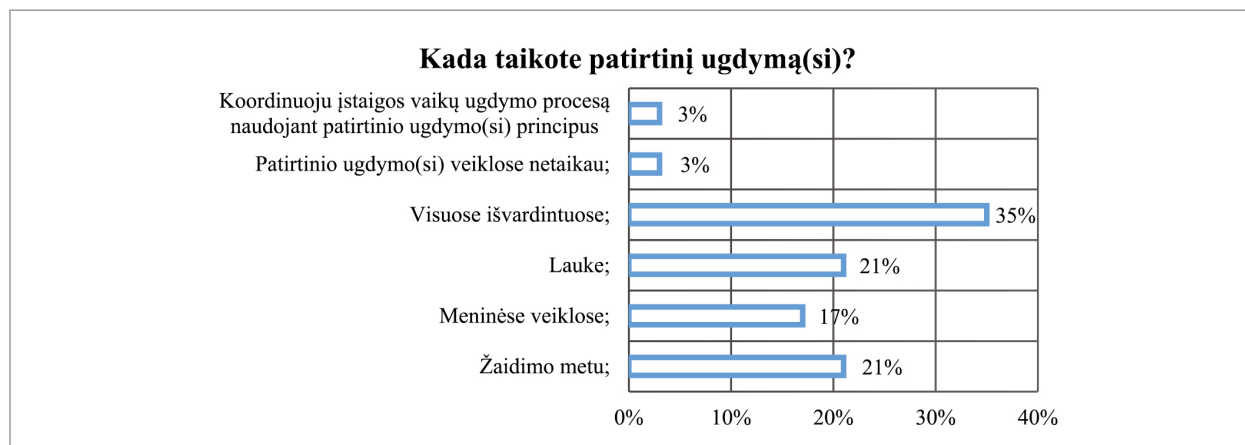
Užsakomasis kiekybinis ir kokybinis tyrimas vykdytas 2023 m. kovo – balandžio mėn. Utenos lopšelyje - darželyje „X“. Remiantis parengtu instrumentarijumi sukonstruota anketa pedagogams. Parengtame klausimyne ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų pedagogams pateikta 13 uždaro tipo, 2 pusiau uždaro tipo (respondentai galėjo pasirinkti atsakymo variantą arba įrašyti savo atsakymo variantą) ir 4 atviro tipo klausimai. Tyrime dalyvavo 18 respondentų. Tyrimas atliktas remiantis savanoriškumo, sąžiningumo, anonimiškumo principais.

Mokslinėje erdvėje pateikiama nemažai ir gana praplečiančių standartinių – mokymosi veikiant – apibrėžimą sampratų. Tyrimo pradžioje buvo itin svarbu sužinoti kaip tiriamieji atskleidžia patirtinis ugdymą(si), kokius raktinius žodžius ir asociacijas naudoja. Taip pat šis klausimas buvo itin svarbus ir siekiant suformuoti, papildyti patirtinio ugdymo(si) sampratą teoriniame kontekste. Išskirtos 5 subkategorijos (žr. 1 lentelė) – patirties įgijimas praktikoje, naujo žinojimo kūrimas, ugdymo strategija, tyrinėjimas ir eksperimentavimas, atradimai. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog respondentai pateikė gana skirtingus teiginius, tačiau visi apibūdinantys patirtinį ugdymą(si). Apibendrinant rezultatus galima teigti, jog patirtinis ugdymas(sis) yra gilus mokymosi metodas, ugdymo(si) strategija iš patirties ir per patyrimus, sąveikaujant su aplinka, tyrinėjant ir eksperimentuojant, ugdant savarankiškumą, mąstymo gebėjimus bei kuriant naują žinojimą.

1 lentelė. Patirtinio ugdymo(si) samprata

IT kompetencijų sandai	IT kompetencijų sandų turinys
Patirties įgijimas praktikoje, veikloje	„Mokymasis iš patirties“ [T1] „Ugdymas per patyrimus, patirtį“ [T5] „Vaikų ugdymas per pojūčius, mąstymą, gamtinės medžiagos panaudojimas“ [T18] „Tai mokymasis iš savo asmeninės patirties ir savo atradimų“ [T8] „Tai vaiko savarankiškai įgytos žinios per tam tikras veiklas“ [T7]
Naujo žinojimo kūrimas	„Tai mokymas(is) veikiant, kai besimokantieji kuria savo žinojimą, įgauna įgūdžių, ugdomi gebėjimus ir vertybes iš tiesioginės savo, o kartais ir kitų patirties“ [T6]
Ugdymo strategija	„Vaikų ugdymo strategija. Mokymas, kai akcentuojamos ne žinios, o patirtis, įgūdžiai“ [T4]
Tyrinėjimas ir eksperimentavimas	„Eksperimentavimas, tyrinėjimas, patirties atskleidimas ir pritaikymas ugdymui (si)“ [T2] „Tiriamoji eksperimentinė veikla“ [T3] „Tyrinėjimai, bandymai, veiklos lauke ir kitose erdvėse“ [T4]
Atradimai	„Kai sudaromos sąlygos vaikui pačiam atrasti ir suprasti“ [T9]

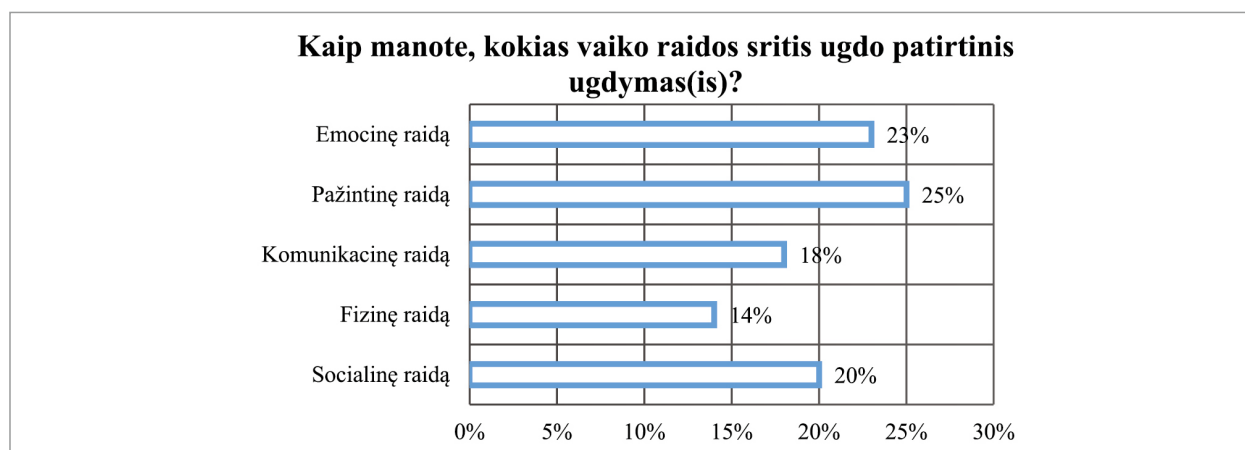
Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kada tiriamieji taiko patirtinį ugdymą (žr. 2 pav.). Rezultatai atskleidė, jog 35% tiriamųjų patirtinį ugdymą(si) taiko visose išvardintose veiklose t.y. žaidimo metu, meninėse veiklose, lauke. 21% tiriamųjų - žaidimo metu ir lauke, 17% tiriamųjų atsakė, jog taiko meninių veiklų metu, 3% atsakė, jog koordinuoja įstaigos vaikų ugdymo procesą naudojant patirtinio ugdymo(si) principus.

2 pav. Patirtinio ugdymo(si) pritaikymo galimybės

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti tiriamųjų nuomonę apie ugdomas vaiko raidos sritis patirtinių veiklų metu (žr. 3 pav.). 25% respondentų atsakė, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo vaiko pažintinę raidą, 23% atsakė, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo vaiko emocinę raidą, 20% atsakė, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo vaiko socialinę raidą, 18% atsakė, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo vaiko komunikacinę raidą, o 14% respondentų atsakė, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo vaiko fizinę raidą. Apibendrinat, dauguma respondentų mano, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo vaiko pažintinę raidą.

Remiantis „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ (2013), galima teigti, kad patirtinis ugdymas(is) ugdo įvairias vaiko raidos sritis. Socialinė vaiko raida plėtojasi kai vaikas bendrauja su bendraamžiais ir suaugusiais, kopijuodamas kitų elgesį įvairių situacijų metu, o susidūrę su problemomis kreipiasi pagalbos. Taip pat plėtojami komunikaciniai gebėjimai, įgūdžiai, kurie reikalingi dirbti grupėje ir savojo „aš“ įsivertinimui. Vaiko kalba lavinama bendraujant su bendraamžiais ir su suaugusiais, kartojant naujus žodžius ir sąvokas. Pažintinė vaiko raida plėtojasi kai ugdomi vaiko darbiniai įgūdžiai pritaikant turimas žinias. Kai vaikas daro tai, ką nori, kas jam patinka, bet ne tai ką jam liepia daryti ir eigoje sprendžiamos iškilusios problemos, ugdoma vaiko emocinė raida. Fizinė vaiko raida didėja, kai jis aktyviai leidžia laiką, tobulina savo vidines galias ir dažnai jas naudoja.

3 pav. Ugdomos vaiko raidos sritys patirtinių veiklų metu

Tyrimė buvo svarbu išsiaiškinti kokius, tiriamieji, įvardija patobulėjusius vaiko gebėjimus, kuriuos lemia patirtinis veiklos ir kaip patobulėję vaiko gebėjimai atsispindi vertinant jo pasiekimus (žr. 2 lentelė). Tyrimo rezultatai atskleidė, jog patirtinis ugdymas leidžia holistiškai pažvelgti į asmenybės ugdymą, o patirtinio ugdymo(si) naudojami principai ugdymo(si) procese sudaro galimybes pažinti aplinką visapusiškai įgyjant stipresnius įgūdžius, skatina drąsiai tyrinėti aplinką, labiau susikaupti, apmąstyti savo veiksmus bei eksperimentuoti. Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) teigiama, kad savo sukauptą patirtį, žinias ir gebėjimus vaikai parodo skirtingais būdais – žaisdami, bendraudami, kalbėdami, tyrinėdami, kurdami, spręsdami kasdienes problemas. Tyrimo rezultatai parodė, kad keli tiriamieji įvardino, jog vaikai mokosi kreiptis pagalbos į suaugusiųjų mokantis kurti santykį su juo. Dauguma respondentų mano, jog taikant patirtinį ugdymą(si) tobulėja vaiko savarankiškumas, bendravimo įgūdžiai, socialiniai įgūdžiai, komunikaciniai gebėjimai, drąsiau tyrinėja aplinką. Taip pat apklaustieji įvardijo, jog tobulėja ir loginis mąstymas, lengviau įsisavina naują informaciją ir įgytas žinias taiko praktiškai, stiprėja savireguliacija ir savikontrolė. Pastebima, jog patirtinės veiklos tobulina visus vaikų, pagal savo amžių, gebėjimus pažinimo, komunikavimo, socialinio, meninio, sveikatos ugdymosi srityse. Taigi apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad patirtinės mokymas(is) glaudžiai siejasi ir su socializacija.

2 lentelė. Patobulėję vaiko gebėjimai

IT kompetencijų sandai	IT kompetencijų sandų turinys
Įgyti gebėjimai	„Vaikai greičiau įgyja žinias ir geba jas pritaikyti. Pastebėjau, kad vaikai, įvairiose situacijose, ieško sprendimo būdų ir kai nepavyksta, kreipiasi į suaugusį“ [T10] „Savarankiškumas“ [T9] „Bendradarbiavimo įgūdžiai“ [T4] „Socialiniai įgūdžiai“ [T7] „Lengviau įsisavina naują informaciją“ [T14] „Loginis mąstymas“ [T16] „Komunikaciniai gebėjimai“ [T11] „Pasirinkimas, rezultatų taikymas veiklose“ [T1]
Aplinkos pažinimas	„Stipresni gamtamokslinėje srityje“ [T2] „Drąsiai tyrinėja aplinką“ [T5] „Daugiau susikaupia, apmąsto savo veiksmus, eksperimentuoja“ [T4] „Susipažįsta su aplinka suaugusiojo pagalba kurdamas su juo santykį“ [T12]
Visuminis ugdymas	„Patyriminės veiklos turi patobulinti visus vaikų pagal savo amžių gebėjimus pažinimo, komunikavimo, socialinio, meninio, sveikatos ugdymosi srityse“ [T3] „Visose srityse po truputį tobulėjant visapusiškai, holistiškai“ [T8]

Taip pat tyrimo metu buvo svarbu išsiaiškinti, kokie iššūkiai kyla, ugdymo įstaigos mokytojams, siekiant sėkmingo patirtinio ugdymo(si) taikymo proceso ugdomosiose veiklose. Dalis respondentų atsakė, jog pagrindiniai sunkumai taikant patirtinio ugdymą(si) yra didelis vaikų skaičius ir veiklų vykdymas su specialiuųjų poreikių vaikais. Taip pat respondentai įvardijo ir kitus sunkumus: IT priemonių stoka, refleksija ir grįžtamasis ryšys, mažai priemonių grupėje, laiko stoka, darbo sąlygos (gamtinė medžiaga, saugi aplinka ir t.t.), kad tiktu visiems vaikams, veiklos planavimas ir žinių stoka.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, jog buvo ikimokyklinio amžiaus vaikų patirtinio ugdymo(si) principų taikymo galimybės yra plačios ir pedagogai patirtinio ugdymą(si) taiko ugdymo(si) procese. Pedagogai pripažįsta patirtinio ugdymo(si) taikymo aktualumą ugdant vaikų

kompetencijas kasdienėje veikloje bei lemiant sėkmingą socializaciją. Tačiau galima pastebėti, jog taikant patirtinio ugdymą(si) ugdymo procese pedagogai susiduria su įvairiais iššūkiais, kurie yra dominuojantys šiandieniniame kontekste. Remiantis mokslininkų K. Rani, T. K. Tyagi (2022) teigimu, pedagogams būtina išsamiai susipažinti su patirtinio ugdymosi principais, nes šio metodo paviršutiniškas ir nekokybiškas taikymas dažnai neleidžia pasiekti norimų rezultatų ir nesukuria prasmingo bei įdomaus ugdymo proceso.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, jog patirtinis ugdymas(is) – tai giluminis ugdymo procesas, kurio metu renkama informacija apie aplinkinį pasaulį, pasitelkiami pojūčiai, plėtojama pažinimo kompetencija ir vėliau reflektuojama įgauta patirtis. Taip pat ugdymas(is) per patirtį skatina vaiko socialinę, komunikacinę, pažintinę, emocinę ir fizinę raidą. Patirtinis ugdymas(is) yra naudingas visiems šio proceso dalyviams, nes ugdo gebėjimą mokytis, skatina pažinti ne tik supantį pasaulį, bet ir patį save. D. Kolb yra sukūręs patirtinio ugdymo(si) modelį, kurį galima apibūdinti kaip ciklą, kuriam yra būtinos visos dalys – konkreti patirtis, stebėjimas, patirties apibendrinimas (įvertinimas), išvados ir taikymas kasdieniame gyvenime. Patirtinį ugdymą(si) galima pritaikyti įvairiose veiklose: žaidimo metu, kūrybinių veiklų metu, lauke. Kiekvienoje veikloje reikia leisti vaikui patirti sėkmę, nes tai skatina ir motyvuoja jį toliau veikti. Kiekvienoje veikloje reikia leisti vaikui patirti sėkmę, nes tai skatina ir motyvuoja jį toliau veikti. Patirtinis ugdymas(is) ugdo gebėjimą mokytis, skatina pažinti net tik supantį pasaulį, bet ir patį save
2. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog pedagogai turi žinių apie patirtinį vaikų ugdymą(si), o patirtinis ugdymo(si) pritaikymo galimybės yra plačios ir gali būti taikomos įvairiose ugdomosiose kasdienėje veikloje. Tyrimo rezultatai atskleidė, jog patirtinio ugdymo(si) metu vaikai ugdomi vaikų gebėjimai - mokosi kreiptis pagalbos į suaugusįjį mokantis kurti santykį su juo, tobulėja ir loginis mąstymas, lengviau įsisavina naują informaciją, o įgytas žinia taiko praktiškai, stiprėja savireguliacija ir savikontrolė. Pastebima, jog patirtinės veiklos tobulina visus vaikų, pagal savo amžių, gebėjimus pažinimo, komunikavimo, socialinio, meninio, sveikatos ugdymosi srityse ir tobulėja visapusiškai, tačiau neretai iškyla sunkumų taikant patirtinį ugdymą(si) ugdomosiose veiklose.

LITERATŪRA

1. Autukevičienė, B. (2007). Studento praktikanto ir padedančiojo dirbti ikimokyklinio ugdymo pedagogo saviugdų ir karjeros planavimo ypatumai. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
2. Baltakienė, J., & Valeikaitė, G. (2016). Pojūčių lavinimo svarba, plėtojant ikimokyklinio amžiaus vaikų pažinimo kompetenciją. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje*, 22, 17-23.
3. Becket-Textor, I. (2001). *Kūrybiškumas vaikų darželyje*. Vilnius: Presvika.
4. Braslauskienė, R., Norvilienė, A., Šmitienė, G., & Vismantienė, R. (2018). Patirtinis ugdymas (is) vaikystėje: šiuolaikinės medijos ir informacinių komunikacinių technologijų galimybės. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
5. Citro, A. (2015). *The curious kid's science book: 100+ creative hands-on activities for ages 4-8*. Prieiga per internetą: https://cabrata.de/pdf/3289_CuriousKidBook.pdf
6. Dodge, T. D., Colker, J., L., & Heroman, C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.

7. Gass, M.A., Gillis, H.L., & Russell, K.C. (2012). *Adventure therapy: Theory, Research, and Practice*. New York. Prieiga per internetą: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781003016618/adventure-therapy-michael-gass-lee-gillis-keith-russell-gil-hallows>
8. Gerulaitis, Š., & Vaivadienė, E. (2019). *Patirtinis mokymas (is)*. Metodinė medžiaga. Nacionalinė švietimo agentūra.
9. Jakubė, A., & Juozaitis, A. M. (2012). *Bendrųjų kompetencijų ugdymas aukštojoje mokykloje*. Metodinės rekomendacijos. Vilnius: Kriventa.
10. Kember, D., Leung, D. Y. P., Jones, A., Loke, A., McKay, J., Sinclair, K., et al. (2000). Development of a questionnaire to measure the level of reflective thinking. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 25(4), 387-395.
11. Kirchhöfer, D. (2004). *Lernkultur Kompetenzentwicklung: Begriffliche Grundlagen*. Arbeitsgemeinschaft Betriebliche Grundlagen. Berlin: ESM Satz und Grafik GmbH. Prieiga per internetą: https://www.abwf.de/QUEM/publik/content/main/publik/handreichungen/begriffliche_grundlagen.pdf
12. Kolb, A. Y., Kolb, D. A., Passarelli, A., & Sharma, G. (2014). On Becoming an Experiential Educator: The Educator Role Profile. *Simulation & Gaming*, 45(2), 204-234. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1177/1046878114534383>
13. Kolb, D. A. (2014). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Pearson education. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/315793484_Experiential_Learning_Experience_as_the_source_of_Learning_and_Development_Second_Edition
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija (2015) *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos*. Prieiga per internetą: https://www.volunge.lt/images/ADMINISTRACIJA_DARBUOTOJAI_DIPLOMAI/Irmos_keliami/Teisineinformacija/knygarekomendacijos.pdf
15. Liubinienė, R. (2011). *Žaidimo džiaugsmas*. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija.
16. Makušienė, V. (2008). Logopedinės pagalbos mikčiojantiems moksleiviams modeliavimas į vaiką orientuoto ugdymo paradigmoje. *Pedagogika*, 91, 146-151.
17. Malik, P. & Behera, S. (2024). The Transformative Power of Experiential Learning: Bridging Theory and Practice. *International Journal of Indian Psychology*, 12(2), 055-063. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.25215/1202.007>
18. Mccurdy, S. (2012). Developing reflective practice in science and engineering students. K.E. Zegwaard (ed.). *New Zealand association for cooperative education. Conference proceedings Hamilton, New Zealand. Nurturing Good Practice: "Getting Stuck In Together"* Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/336056283_New_Zealand_Association_for_Cooperative_Education_2012_Conference_Proceedings_Nurturing_Good_Practice_Getting_Stuck_In_Together#fullTextFileContent
19. Monkeviciene, O., Autukeviciene, B., Kaminskiene, L. & Monkevicius, J. (2020). Impact of innovative STEAM education practices on teacher professional development and 3-6 year old children's competence development. *Journal of Social Studies Education Research*, 11(4), 1-27.
20. Monkevičienė, O., Glebuviene, V., Stankevičienė, K., Mozolevskienė, A., Montvilaitė, S., Jonilienė, M., Kerulienė, I., & Mauragienė, V. (2011). *Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Klaipėda: Klaipėdos banga.
21. Rani, K., & Tyagi, T. K. (2022). Experiential Learning in School Education: Prospects and Challenges. *International Journal of Advance and Applied Research*, 10 (2), 178-183. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7652609>
22. Švietimo ir mokslo ministerija, (2013) *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*.

Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/ikimokyklinio-amziaus-vaiku-pasiekimu-aprasas.pdf>

23. Vilkonis, R. (2008). Neuždarykite vaikystės tarp keturių sienų. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

APPLICATION OF THE PRINCIPLES OF EXPERIENTIAL EDUCATION TO PRE-SCHOOLERS IN EDUCATIONAL ACTIVITIES

Greta Slapšytė

Kaunas kindergarten “Malūnėlis”

dr. Jovita Starkutė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. The article theoretically defines the principles of experiential education and their relevance in the education of pre-schoolers as well as empirically substantiates the pedagogues' approach to the possibilities of applying the principles of experiential education in educational activities. The aim of the study is to reveal the relevance and possibilities of experiential education for pre-school children. The methods used are: analysis of scientific literature, written survey, quantitative analysis of the data obtained. The main results of the study are as follows: the context of application of experiential education is not only broad and deep, but also applicable while working with children of different ages; the principles of experiential education can be used in outdoor, artistic activities and games. Respondents observe that experiential education develops children's independence, communication, social and communication skills, and encourages a willingness to explore, all of which are reflected in the assessment of children's achievements. However, educators find it difficult to apply experiential education due to the large number of children in their groups, the integration of children with special needs and the individual attention they require, the lack of time, and the need to plan the activities.

Key words. Experiential education, educational activities, pre-school age.

INFORMACIJA APIE AUTORIUŠ

Jovita Starkutė. Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos lektorė.

Mokslinių tyrimų kryptys: švietimo vadyba, organizacinė kultūra, pokyčiai organizacijose.

El. pašto adresas: jovita.starkute@go.kauko.lt

Greta Slapšytė. Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Kauno lopšelio-darželio „Malūnėlis“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas.

El. pašto adresas: gretaslap@gmail.com

PEDAGOGŲ IR TĖVŲ POŽIŪRIS Į LIETUVIŲ TAUTOSAKOS TAIKYMĄ UGDANT 3–5 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ SAKY TINĘ KALBĄ IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE

Jūratė Zibartaitė

Šakių ikimokyklinio ugdymo mokykla „Maži žingsneliai“

dr. Lina Majauskienė

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas Pedagogikos katedra

Anotacija. Straipsnyje teoriškai gilinamasi į 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinės kalbos raidos ir ugdymo ypatumus, pristatomas empirinis tyrimas, kurio rezultatai atskleidžia tėvų ir pedagogų požiūrį į tautosakos taikymą ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme. Vaikams pradėjus mokytis kalbos jų raida sparčiai vystosi. Nepaisant visų kliūčių, su kuriomis šiandieną susiduria į liaudies kūrybą orientuotos veiklos, tautosaka ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo literatūroje ir praktikoje susilaukia vis didesnio dėmesio. Tyrimo problemą nusako klausimai: Kaip taikant lietuvių tautosaką galima ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikų sakytinę kalbą? Koks pedagogų ir tėvų požiūris į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje? Tyrimo objektas – pedagogų ir tėvų požiūris į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje. Tyrimo tikslas – atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje. Tyrimo uždaviniai: 1. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų sakytinės kalbos raidos ir ugdymo(si), taip pat ir taikant lietuvių tautosaką, teorinius aspektus. 2. Empiriškai atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje. Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apklausa žodžiu (interviu), apklausa raštu (anketa), duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė. Atlikta literatūros analizė atskleidė, kad svarbu ugdyti vaiko kalbą ir tam gali turėti įtakos tokie veiksniai, kaip biologiniai, aplinkos bei šeimos. Tam, kad vaikas pradėtų kalbėti sklandžiai, ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje svarbu ugdyti vaikų sakytinės kalbos įgūdžius, leisti jam kalbėti laisvai, nežaloti vaiko kalbinės raiškos. Ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų kalbą, didelis dėmesys skiriamas pasakoms, nes jos lavina vaiko vaizduotę, plečia žodyną, pasakojimuose slypi negirdėti, tarmiški žodžiai. Atlikus empirinį tyrimą informantai ir respondentai taip pat patvirtino vaikų sakytinės kalbos ugdymo(si) svarbą. Išanalizavus gautus rezultatus, paaiškėjo, jog ugdant vaikų sakytinę kalbą iš visų tautosakos žanrų dažniausiai yra taikomos pasakos, nes jose gausu naujų žodžių. Atlikus kiekybinį tyrimą buvo atskleistas tėvų požiūris į sakytinės kalbos ugdymo(si) ypatumus taikant lietuvių tautosaką. Paaiškėjo, jog respondentai ugdo vaikų sakytinę kalbą namuose taikydami tautosaką, taip pat jiems svarbu, jog tai būtų ugdoma ir ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

Reikšminiai žodžiai: lietuvių tautosaka, 3–5 metų amžiaus vaikai, sakytinė kalba, ikimokyklinio ugdymo įstaiga

ĮVADAS

Temos aktualumas. Pasak Atta-Alla (2012), kalbos įgūdžių ugdymas negali būti paliktas atsitiktinumui. Kalbos ugdymą geriausia integruoti į praktinę komunikacinę veiklą. Literatūra gali būti viena iš veiksmingiausių medžiagų ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme.

Vaikams pradėjus mokytis kalbos, jie sparčiai vystosi. Sulaukę mokyklinio amžiaus ir net nemokėdami skaityti, jie gali keisti savo kalbą pagal situacijos poreikius, nes žino daugumos žodžių reikšmę, tarimą, gana taisyklingai vartoja pagrindines sakinių, kalbos dalis (Gleason, Ratner, 2022).

Wallin (2015) atlikto tyrimo respondentai pabrėžia, kaip svarbu leisti ugdytiniams dalintis savo patirtimi. Mokymas(is) vaikams tampa prasmingesnis, kai jie jaučiasi įtraukti, o tai skatina sakytinės kalbos lavinimą. Anot Wolf ir kt. (2011), nepaisant visų kliūčių, su kuriomis šiandieną susiduria į liaudies kūrybą orientuotos veiklos, tautosaka vaikų literatūroje susilaukia vis didesnio dėmesio. Tautosakos ugdymas – tai terminas, kurį viešieji folkloristai vartoja kalbėdami apie tradicijas, supažindinimą su tautosakos dirbiniais (Lines, 2002). Supažindinamas su tradicinės kultūros aplinka vaikas gali lengvai įsisavinti moralės principus ir normas, teigiamas vertybines nuostatas, grožio jausmą, kūrybiškumą, pagarbą gamtai ir gyvybei (Klimka, 2008).

Tyrimo problema. Kaip taikant lietuvių tautosaką galima ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikų sakytinę kalbą? Koks pedagogų ir tėvų požiūris į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje?

Tyrimo objektas. Pedagogų ir tėvų požiūris į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje.

Tyrimo tikslas. Atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų sakytinės kalbos raidos ir ugdymo(si), taip pat ir taikant lietuvių tautosaką, teorinius aspektus.
2. Empiriškai atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą ikimokyklinio amžiaus įstaigoje.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, apklausa žodžiu (interviu), apklausa raštu (anketa), duomenų kiekybinė ir kokybinė analizė.

3–5 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ SAKYTINĖS KALBOS RAIDA IR JOS UGDYMAS

Kalba yra neatskiriama žmonių bendravimo dalis. Tai – žodinis bendravimas per artikuliaciją, bendravimas naudojant tariamus žodžius, simbolius, vaizduojančius idėjas, objektus, vietas, visuo- menę, jausmus ir daugelį kitų dalykų, kurie patiriami aplinkoje (Levey, 2019). Pasak Žičkevičienės, Bagdono (2020), kalba – tai nepakeičiama tautos kultūros dalis. Kalba itin svarbi psichinei sveikatai, t. y., ji padeda žmogui išreikšti save bei suprasti kitus, pažinti pasaulį, logiškai mąstyti bei atrasti naujus dalykus. Lavėjant mažo vaiko kalbai galima stebėti vaikų pasiekimus įvairiose ugdymo(si) srityse, ypač ikimokykliniame amžiuje. Todėl itin svarbu kalbą ugdyti nuo pat gimimo.

Vaiko kalbėjimą lemia įvairūs veiksniai (Hille ir kt., 2015, žr. 1 lent.): biologiniai (kai kalbos lavėjimas priklauso nuo vaiko amžiaus, genetikos), šeimos veiksniai (kai vaiko kalba vystosi bendraujant su šeimos nariais, kai jai įtaką daro kitų vaikų šeimoje amžiaus tarpsnis) ir aplinkos veiksniai (kai vaikai kalbą lavina bendraudami su bendraamžiais ar kitais asmenimis). Pasak autorių, vaikų kalbos ugdymas(is) priklauso nuo įvairių aplinkos sąlygų – negirdėdamas kalbos vaikas negali jos išmokti.

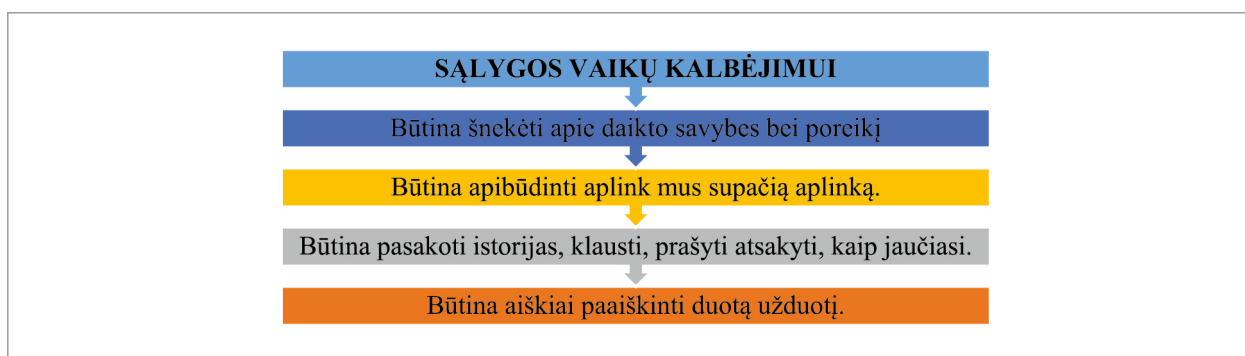
1 lentelė. Vaiko kalbėjimą lemiantys veiksniai (sudaryta autorių pagal Hille ir kt., 2015)

Biologiniai	Šeima	Aplinka
Amžius	Šeimos narių kalba	Bendraamžių ar kitų asmenų kalba
Genetika	Kitų vaikų šeimoje amžiaus tarpsnis	Kitos aplinkos sąlygos, kai vaikas girdi kalbą

Vaikai ugdydamiesi kalbą įgyja žinių apie juos supančią aplinką, todėl kalbos mokėjimas yra vienas iš patraukliausių žmogaus vystymosi aspektų (Salim, Mehawesh, 2014).

Ikimokyklinio ugdymo metodinėse rekomendacijose (2015) teigiama, jog vaiko kalbėjimas – tai vaiko patirtis, kurios metu vaikas pasisako apie tai, ką jau žino, jaučia, mato, girdi. Sakytinės kalbos ugdymas palankiausias ikimokykliniame laikotarpyje. Ji tenkina vaiko pasaulio pažinimą, bendravimo poreikį, padeda užmegzti bendravimo ryšį su kitais, perduodant turimas žinias bei idėjas, suprasti tautos kultūrą ir gimtąją kalbą (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2024).

Ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikų kalba lavėja su amžiumi. Pasak Žičkevičienės ir Bagdono (2020), trimečių vaikų amžiaus tarpsnis laikomas pereinamuoju, nes jie labiau panašūs į keturių ar penkių amžiaus vaikus nei į dviejų metų vaikus. Nuo ankstyvojo amžiaus vaikų juos skiria tai, jog sugeba išreikšti save naujais žodžiais, idėjomis. 3-jų amžiaus vaikai kalba trumpais sakiniais, labiau linkę sakyti vardą nei „aš“, taip pat tokio amžiaus vaikai dar nemoka pasakyti kai kurių sudėtingiau tariamų raidžių. Pasak Starkutės, Neimantės (2021), trečiaisiais gyvenimo metais atsiranda sujungiamieji sakiniai. Ketvirtaisiais metais vaikai daug kuria, pasakoja įsivaizduodami, kalba ilgesniais žodžiais, pradeda vartoti klausiamuosius žodelius, bet šveplavimas dar vis tęsiasi, negeba taisyklingai pasakyti šių garsų: š, ž, č, dž, r. Šiuo laikotarpiu vaikai daug klausinėja, dėl to jie plečia žodyną. Penktaisiais gyvenimo metais vaikų kalba ganėtinai taisyklinga, pasibaigia šveplavimo laikotarpis. 5-rių metų vaikai vartoja įvairias sakinio dalis, ir toliau sudarinėja daug naujų žodžių (Juškuvienė ir kt., 2008). Tokio amžiaus vaikai supranta viską, apie ką yra kalbama, gali palaikyti pokalbį bei pasakyti savo nuomonę.

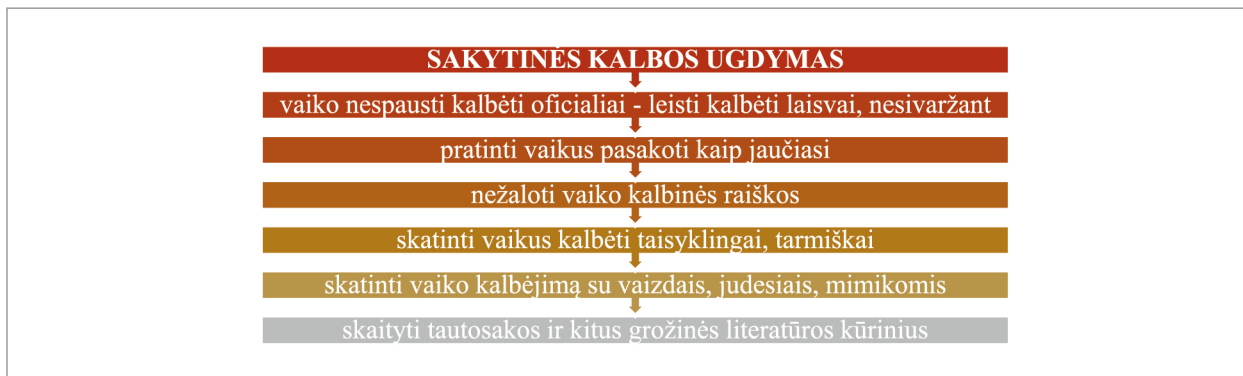

1 pav. Būtinios sąlygos, kad vaikai pradėtų kalbėti (sudaryta autorių pagal Juškuvienė ir kt., 2008)

Pasak Juškuvienės ir kt. (2008), kalbėjimo ugdymo(si) negalime atmesti iš vaiko kasdienio gyvenimo. Kuo daugiau bendrausime su vaikais, tuo labiau jis ugdysis kalbą, nes vaikai kalbėti išmoksta kartodami suaugusių žodžius. Todėl ugdant kalbėjimą suaugusieji turėtų šnekėti taisyklinga, aiškia kalba bei sudaryti tinkamas sąlygas, kad vaikas pradėtų kalbėti: šnekėtų apie daikto savybes bei jų poreikį, apibūdintų supančią aplinką, pasakotų istorijas, klaustų, prašytų, atsakytų, aiškiai paaiškintų duotą užduotį (žr. 1 pav.).

Pasak Starkutės, Neimantės (2021), sakytinė kalba – tai vaiko gebėjimai klausyti bei kalbėti. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas plečia savo žodyną, lavina gebėjimą išklausti kitus asmenis bei taip pat lavina įgūdžius palaikyti pokalbį ir spręsti iškilusias problemas naudojant kalbą. Ikimoky-

klinio ugdymo rekomendacijose (2015) teigiama, jog ikimokykliniai metai yra geriausi sakytinės kalbos ugdymui(si). Ji neatsiejama nuo vaiko kasdieninio gyvenimo, jo veiklos. Ugdant vaikų sakinę kalbą svarbu, jog vaikas kalbėtų laisvai, pasakotų kaip jaučiasi, plėstų savo žodyną bei kt. (2 pav.).

2 pav. Svarbiausi sakinės kalbos ugdymo akcentai (sudaryta autorių pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2024).

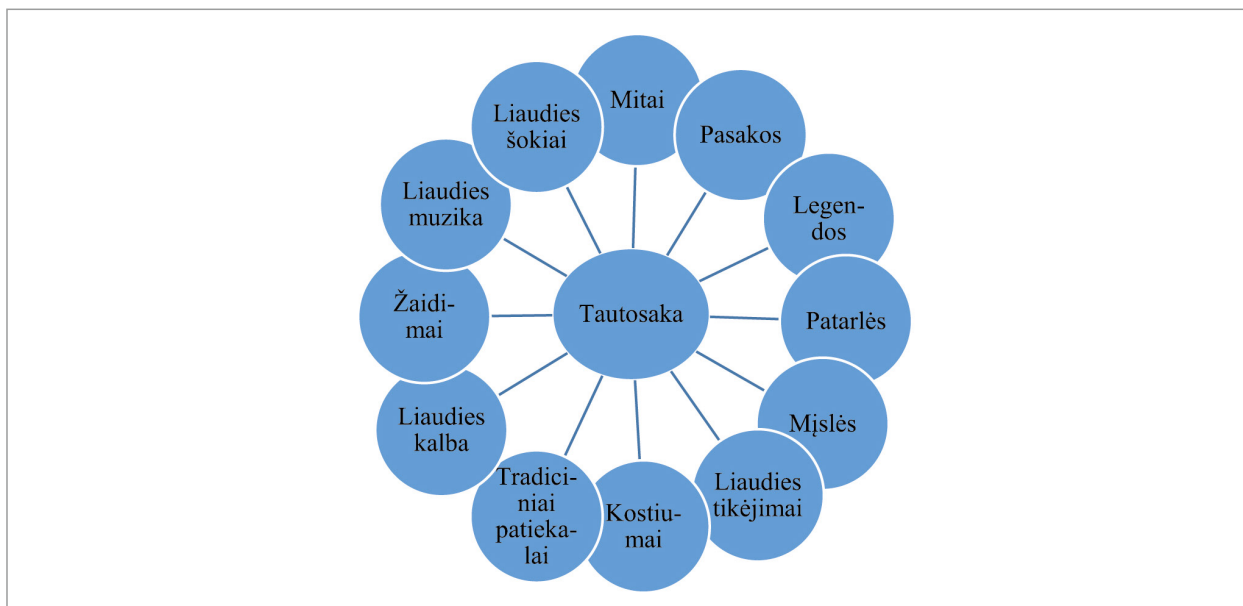
Roskos ir kt. (2015) teigia, kad ikimokykliniame amžiuje išsiugdyti kalbėjimo ir klausymo įgūdžiai yra labai svarbūs būsimiems skaitymo ir rašymo pasiekimams bei mokyklos sėkmei. Vaikams, kurie per šį laiką pakankamai neišsiugdo sakinės kalbos įgūdžių, vėlesniais metais gali būti sunku žengti koja kojon su bendraamžiais. Jie pradeda atsilikti, net nepradėję lankyti mokyklos.

LIETUVIŲ TAUTOSAKOS TAIKYMAS UGDYMO PROCESĖ

Vienu iš ikimokyklinio amžiaus vaikų sakinės kalbos ugdymo elementų, kaip nurodo Monkevičienė ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2024), yra tautosakos ir kitos grožinės literatūros skaitymas.

Pasak Michalopoulos, Xue (2021), tautosaka - tai bendruomenės tradicinių tikėjimų, papročių ar istorijų rinkinys, kuris perduodamas iš kartos į kartą. Chamalah ir kt. (2020) tautosaką apibrėžia kaip senas visuomenės ištakas, kurios gali būti vietovės kultūrinė tapatybė.

Tautosaka apima mitus, pasakas, legendas, patarles, mįsles, liaudies tikėjimus, kostiumus, tradicinius valgius, liaudies kalbą, žaidimus, liaudies muziką bei liaudies šokius (Dundes, 1989, 3 pav.).

3 pav. Tautosakos sudėtiniai elementai (sudaryta autorių pagal Dundes, 1989)

Visuotinė Lietuvos Enciklopedija (2001) išskiria tokias lietuvių tautosakos rūšis: pasakojamąją, dainuojamąją ir smulkiąją (žr. 2 lentelę). Iš pateiktos lentelės matyti, jog pasakojamąją tautosaką sudaro pasakos, pasakėčios, sakmės, pasakojimai ir anekdotai. Kaip nurodoma Visuotinėje Lietuvių enciklopedijoje, dainuojamąją tautosaką sudaro lietuvių liaudies dainos, raudos bei giesmės, o smulkiąją tautosaką – tokie žanrai, kaip patarlės, priežodžiai, tradiciniai palyginimai, linkėjimai.

2 lentelė. Lietuvių tautosaka (sudaryta autorių pagal Visuotinė Lietuvos Enciklopedija, 2001)

Lietuvių Tautosaka		
Pasakomoji	Dainuojamoji	Smulkioji
Pasakos, pasakėčios, sakmės, pasakojimai, pajuokavimai (anekdotai)	Lietuvių liaudies dainos, lietuvių liaudies raudos bei lietuvių liaudies giesmės	Lietuvių patarlės, priežodžiai, tradiciniai palyginimai, linkėjimai

Pasak Saukos (2011), tautosaka – tai tradicinė kalbamojo ar dainuojamojo žodžio kūryba. Autoriaus skirstymu, tautosaką sudaro dainos, raudos, pasakos, sakmės, padavimai, anekdotai, oracijos, patarlės, mįslės, greitakalbės, skaičiuotės, pamėgdžiojimai.

Remiantis anksčiau minėtais ir toliau nurodomais autoriais, galima pastebėti, jog tautosaką sudaro daugybė žanrų. Urbonienė, Buškuvienė (2019) papildė jau minėtas klasifikacijas šiais žanrais: pasakos be galo – tai trumpas, savitas pasakojimas, sudarytas iš vieno, neišplėto motyvo, kurį galima kartoti; greitakalbė – neilga, dažniausiai sudaryta iš vieno sakinio, kuriame pasikartoja sunkiai ištariami garsai, pavyzdžiui, „Šešios žąsys su šešiais žąsyčiais“ (12 psl.); mįslės – tai minklės, kurios sudarytos iš klausiamojo sakinio ir trumpo atsakymo, pavyzdžiui, „Kas saldesnis už medų? (Sapnas)“ (12 psl.); skaičiuotės – vaikiškas žaidimas-eilėraštis, kurio metu galima išsiskaičiuoti žaidėją, kuris pradės žaidimą. Skaičiuotės dažniausiai sudarytos iš paprastų sakinių.

Chamalah ir kt. (2020) teigia, jog tautosaka yra tam tikra literatūra, kuri naudinga skaitytojams. Vienas iš tautosakos privalumų, yra tai, jog padeda gerinti vaiko vystymąsi, įskaitant moralinius, kalbos ir socialinius aspektus. Tautosakos skaitymo nauda yra ta, kad vaikas, klausydamas tautosakos, gali padidinti žodyną. Tautosaka gimsta kartu su vaiku. Ji – žodinės tradicijos dalis, kurios metu vaikai girdėdami ir atsimindami eilėraščius, dainas, žaidimus, pasakas įtraukia į savo kasdieninę veiklą (Wolf ir kt., 2011).

Kaip teigia Urbonienė ir Buškuvienė (2019), tautosakos lobyną sudaro pasakos. Rahman (2017) pasakas įvardina kaip vieną iš kultūros paveldų, kilusių iš žodinių tradicijų, kurias mėgsta vaikai. Savickytė (2018) teigia, jog pasaka – tai nuo senų laikų egzistuojantis pasakojimo metodas, kurio metu galime suvokti supančią mūsų protėvių aplinką, ugdyti vertybes, mokyti mandagumo su kitais. Skaitydami pasakas vaikams ugdome vaikus suprasti savo emocijas, spręsti iškilusias problemas, jos lavina vaiko pasaulio pažinimą, vaizduotę – jose susipina realus ir įsivaizduojamas pasaulis.

Sekant bei skaitant pasakas vaikams svarbu pabrėžti, jog jos padeda vystyti vaikų kalbą, plečia žodyną. Pasakose dažniausiai slypi retai vartojami tarmiški žodžiai, kurie ne tik papildė vaiko žodyną, bet ir lavina vaizduotę (Savickytė, 2018).

Brodin, Renblad (2020), atlikdami tyrimą išsikėlė pagrindinį klausimą, ar skaitymas balsu ir pasakojimai, galėtų būti naudojami ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbos raidai ugdyti bei kokie būdai yra taikomi. Rezultatai parodė, kad pasakojimai, skaitymas balsu ir pasakojimas gali būti veiksminga priemonė ugdyti vaikų kalbą.

TYRIMO METODIKA IR ORGANIZAVIMAS

Empirinis tyrimas buvo vykdomas 2024 metų balandžio mėnesį, Šakių miesto ikimokyklinio ugdymo įstaigoje „X“. **Tyrimo tikslas** – empiriškai atskleisti pedagogų ir tėvų požiūrį į lietuvių tautosakos taikymą ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų sakinę kalbą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Tyrimo metodika. Empiriniam tyrimui buvo pasirinktas mišraus pobūdžio tyrimas, kai taikomi kokybinio ir kiekybinio tyrimo metodai: apklausa žodžiu (interviu) su pedagogais, dirbančiais su 3–5 metų amžiaus vaikais ir apklausa raštu (anketa) su „X“ įstaigą lankančių šios amžiaus grupės vaikų tėvais. Kokybinis tyrimas leidžia surinkti detalius, aiškius, atvirus tyrimo dalyvių atsakymus, iš kurių galime matyti jų nuomones, patirtį, turimas žinias (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Interviu siekta išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie 3–5 metų amžiaus vaikų sakinės kalbos ugdymo(si) ypatumus taikant lietuvių tautosaką. Naudotas tyrimo instrumentas – pusiau struktūruotas interviu, kurį sudarė 8 pagrindiniai klausimai su 4–5 patikslinamaisiais klausimais. Pasak Charles (1999), kiekybinis tyrimas – tai gautų rezultatų nustatymas, pasitelkus statistinius duomenis. Respondentų grupę sudarė ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai, kurie augina 3-5 metų vaikus. Anketinę apklausą sudarė dešimt uždarojo tipo klausimų su galimais atsakymo variantais.

Tyrimo organizavimas. Kokybinis tyrimas (interviu) buvo vykdomas Šakių ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje „X“. Šakių ikimokyklinio ugdymo įstaigą „X“ sudaro du padaliniai, kuriuose veikia 21 grupė: 5 priešmokyklinio ugdymo grupės, 11 ikimokyklinio ugdymo grupių bei 5 ankstyvojo amžiaus (lopšelio) grupės. Tyrimui buvo pasirinkti 6 pedagogai, kurie ugdo 3-5 metų amžiaus vaikus. Apklausa raštu buvo atliekama anketą patalpinus internetinėje svetainėje www.apklausa.lt. Tyrimo dalyvavo 3 3–5 metų amžiaus vaikų grupių tėvai (41 respondentas iš 65, grįžtamumas – 63 proc.), kuriuose dirba ir apklaustieji pedagogai.

Tyrimo etika. Tirdamas žmonių patirtį, tyrėjas įsiterpia į asmeninį respondento gyvenimą, todėl, rengiant tyrimą, būtina užtikrinti, kad būtų laikomasi tyrimo etikos principų (Žydzžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Organizuojant tyrimą buvo laikomasi informavimo, savanoriško dalyvavimo, konfidencialumo, anonimiškumo principų (pagal Rupšienė, 2007).

TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ IR APTARIMAS

Kokybinio tyrimo (interviu) rezultatai. Siekiant atskleisti, kokį poveikį vaikų kalbos raidai daro jos ugdymas(is) ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, pedagogų buvo paprašyta pasidalinti nuomone bei įžvalgomis apie tai, kokios yra būtinos sąlygos ugdant vaikų kalbą, kokie veiksniai gali lemti vaiko kalbėjimą.

Informantų atsakymai parodė vieningą požiūrį į kalbos ugdymo(si) svarbą kalbos raidai. Pasak respondentų, jos ugdymas(is) daro didelį poveikį vaiko kalbėsenos vystymuisi (*I1 „...didelį poveikį vaikų kalbos raidai turi jos ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje...“; I2 „...didelį poveikį kalbos raidai turi bendravimas su bendraamžiais ir su suaugusiais...“; I4 „...didelį poveikį vaikų kalbos raidai. Ypač vaikams didelę įtaką turi pats bendravimas vaikų grupėse.“*). Pasak Bagdono, Žičkevičienės (2020), kalba leidžia ne tik bendrauti su kitais asmenimis, bet ir išreikšti savo mintis, jausmus bei idėjas. Taigi, remiantis informantų požiūriu, galima patvirtinti teorinėje dalyje išdėstytas nuostatas, jog kalbos ugdymas(is) daro teigiamą poveikį vaikų kalbos raidai.

Informantai taip pat išsakė savo nuomonę, kokios yra būtinos sąlygos ugdant vaikų kalbą. Apklausti informantai atsakė skirtingai, tačiau galima pastebėti ir bendro – jog svarbu nuolat su vaiku kalbėtis, kad vaikas girdėtų taisyklingą kalbą, taip pat užtikrinti saugią aplinką (*I1 „...Vaikas nuolat turi girdėti aiškią lietuvišką kalbą.“; I2 „...išklaudyti vaikus, užmegzti ryšį su jais...“; I3 „Ugdant vaikų kalbą*

svarbu saugi ugdomoji aplinka.“; I4 „...Būtina užtikrinti saugią aplinką, skatinti santykius su bendraamžiais bei suaugusiais.“).

Remiantis informantų atsakymais galima pastebėti, jog vaikų kalbėjimą gali lemti aplinka, kurioje vaikas auga, taip pat genetika. Keli informantai nurodė, jog tai gali lemti emocinis klimatas (I1 „*Vaiko kalbėjimą gali lemti genetika, aplinkos poveikis, fizinis ir emocinis klimatas, kasdieniniai įpročiai.“; I2 „...Vaikų kalbėjimą lemia šeimos narių kalba, emocinis klimatas.“; I3 „...Vaiko kalbėjimą gali lemti aplinka, kurioje vaikas auga.“; I5 „...Vaiko vystymasis priklauso nuo tiek kiek tėvai įdės darbo į vaiko tobulėjimą.“).*

Informantų pateiktos mintys patvirtina teorinėje medžiagoje sutinkamus teiginius, jog kalbos ugdymas(is) ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje yra labai svarbus. Vaikas, ugdydamas(is) kalbą, socializuojasi, gali užmegzti ryšius su bendraamžiais bei suaugusiais. Kaip teigia Juškuvienė ir kt. (2008), norint, jog vaikas ugdytų(si) kalbą, svarbu suaugusiajam kalbėti taisyklinga kalba, būtina šnekėti apie daikto savybes bei jų poreikį, apibūdinti supančią aplinką ir pan.

Siekiant atskleisti, kaip pedagogai grupėje ugdo vaiko sakytinę kalbą, buvo užduoti patikslinamieji klausimai: Kokias metodines priemones taikote ugdant sakytinę kalbą? Kaip vaikai įsitraukia į kalbos ugdymo veiklą? Išanalizavus informantų gautus atsakymus, pastebėta, jog kiekvienas informantas savo grupėje sakytinę kalbą ugdo skirtingai. Keletas pasisakė, jog ugdo ryto rato metu, pasitelkdami pasakas, skaitydami eilėraščius, užduodami klausimus (I1 „...*Vaikų sakytinę kalbą grupėje ugdu ryto rato metu, per pasakas, atsakymais į klausimus ne vienu žodžiu, o sakiniiais“).* Vienas iš informantų teigė, jog savo grupėje taiko tikslingą, savalaikį bendravimą su vaikais (I3 „...*Sakytinę kalbą ugdu skaitant bei aptarinėjant pasakas, sakmes, eilėraščius. Vaikai atsakinėja į užduodamus atviro tipo klausimus, kurių metu ugdo mąstymą bei kalbą.“).* Informantai taip pat taiko įvairias priemones vaikų kalbai ugdyti – pasakas, plakatus, paveikslėlius (I5 „...*Jau nuo pat pirmų metų, kiekvieną dieną, stengiuosi skaityti knygeles. Per ryto ratą rodyti paveikslėlius ir skaityti palaiptam tekstą“; I1 „... pasakas, plakatus.“).* Vienas iš informantų atsakė, jog taiko žaislus bei daiktus (I6 „...*Kortelės su įvairiais paveikslukais, įvairios knygelės, pačios gamintos priemonės“; I2 „Ugdymo procese taikau pirštų žaidimus, pasakas, muzikines veiklas, knygas, paveikslėlių žaidimus.“).*

Informantai dalijasi patirtimi apie tai, kad vaikai į kalbos ugdymo(si) veiklą dažniausiai įsitraukia labai noriai, bet viskas priklauso nuo vaiko nusiteikimo bei pedagogų sudominimo (I1 „...*Dažniausiai vaikai į kalbos ugdymo veiklą įsitraukia labai noriai.“; I2 „Vaikai į kalbos ugdymą įsitraukia įvairiai, priklauso nuo vaiko nusiteikimo...“; I5 „...Priklauso nuo to, kaip tu įtrauki tuos vaikus...“).*

Išanalizavus informantų gautus atsakymus į klausimą „Ką svarbu ugdyti vaiko sakytinėje kalboje?“ galima pastebėti, jog, siekiant ugdyti vaikų sakytinę kalbą, yra svarbu, jog pedagogas nuolat kalbėtų aiškiai, taisyklinga kalba, skatintų vaikus pasakoti, taip pat, jog atsakytų į klausimus (I1 „...*Pedagogas nuolat turi kalbėti, bendrauti su vaiku, sudominti vaikus.“; I3 „...Pedagogas turi skatinti vaikus kalbėti, nuolat vartoti taisyklingą kalbą, vartoti terminus.“; I4 „...Ramiai, žaismingai, visuomet labai pritaikyti žaidybines veiklas.“; I5 „...Bendrauti pagarbiai, skatinti savo pavyzdžiu, rodyti knygelę, rodyti kitiems vaikams pavyzdį. Svarbiausia pagarba, supratimas.“).*

Pedagogai taip pat teigė, jog svarbu vaiko nespausti, nešaukti, neužgniaužti jo. Vaiko sakytinėje kalboje turi būti ugdomos visos sritys – tiek kalbėjimas, tiek klausymas, garsų tarimas (I1 „...*Vaiko sakytinėje kalboje svarbu ugdyti visą sakytinę kalbą, tiek klausymą bei kalbėjimą.“).* Taip pat vienas iš informantų papildė, jog, ugdant sakytinę kalbą, yra svarbu, kad vaikas suprastų bei taikytų įvairias kalbos dalis. Pedagogų išsakytos mintys atliepia ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų apraše (2024) norodytus teiginius, kad ugdant vaikų sakytinę kalbą, pedagogas turi kalbėti taisyklinga, aiškia kalba, užmegzti ryšį su vaiku. Kaip teigia autorė, ugdant vaikų sakytinę kalbą svarbu, jog vai-

kas kalbėtų laisvai, pasakotų kaip jaučiasi, plėstų savo žodyną bei kt.. Sakytinės kalbos gebėjimus galima įtvirtinti įvairios veiklos metu, įtraukiant vaikus į diskusijas, žaidžiant žaidimus.

Pasiteiravus informantų apie lietuvių tautosakos svarbą ikimokyklinio amžiaus vaikų sakytinės kalbos ugdyme, paaiškėjo, kad lietuvių tautosaka ikimokykliniame amžiuje laikoma labai svarbia, viena iš svarbiausių ugdymosi priemonių (I2 „...Tautosakos taikymas – vienas iš svarbiausių ugdymosi priemonių kalbai, fantazijai, kūrybiškumui ugdyti.“; „...Tautosakos taikymas ugdant vaikų sakinę kalbą labai svarbus, nes tautosakos kūrinuose gausu naujų žodžių.“). Dauguma informantų nurodė, jog taiko lietuvių tautosaką ugdymo procese (I1 „...Taikant lietuvių tautosaką ugdymosi procese, stengiuosi sudominti vaikus įvairiausiomis priemonėmis, tokiomis, kaip teatras dėžėje ar šešėlių teatru, kad vaikai noriai įsitrauktų į veiklą.“; I2 „...Ugdymo procese, stengiuosi temas papildyti su tautosakos rūšimis, mįslėmis, patarlėmis arba liaudies žaidimais.“; I3 „...Taikant tautosaką, stengiuosi sudominti pirštinių lėlėmis, kad vaikai įdėmiai išklaustų bei įsitrauktų į kūrinio aptarimą.“; I4 „...Didelė, kadangi mes esam etno grupė.“). Tik vienas informantų atsakė, jog jo patirtis taikant tautosaką nedidelė (I6 „...nesu tas žmogus, kad ten ugdyčiau vaikus per tautosaką.“). Galima matyti, jog informantai supranta tautosakos svarbą, jog vaikas klausydamas tautosakos išgirsta naujus žodžius, plečiasi vaikų žodynas, lavinama klausa, atmintis.

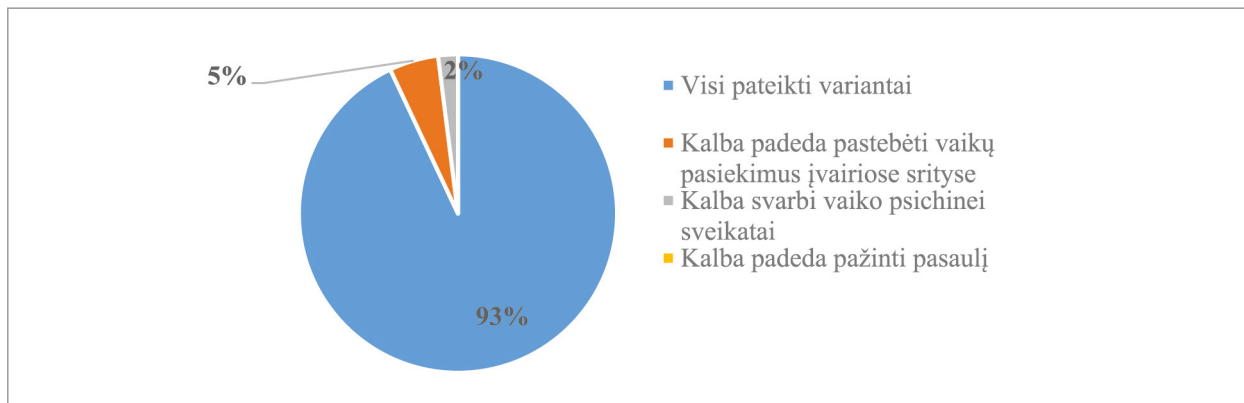
Informantai nurodo, kad ugdymo procese tautosaką taiko dažnai (I1 „...Lietuvių tautosaką stengiuosi taikyti labai dažnai, per vaidmeninius žaidimus, taip pat ryto rato metu.“; I2 „...Lietuvių tautosaką stengiuosi taikyti bent kartą į savaitę į ugdymosi procesą.“; I3 „...Dažnai taikau pasakas.“; I4 „...Taip, bet jei būtų galimybė taikyti dažniau...“).

Apibendrinant galima teigti, kad informantai supranta lietuvių tautosakos svarbą, ji lavinanti mąstymą, kūrybiškumą, vaizduotę, aplinkos pažinimą. Vaikai, klausydamiesi lietuvių tautosakos, gali visapusiškai ugdytis. Kaip teigia Chamalah ir kt. (2020), vienas iš tautosakos privalumų, yra tai, jog padeda gerinti vaiko vystymąsi, įskaitant moralinius, kalbos ir socialinius aspektus. Informantai dažnai stengiasi įtraukti lietuvių tautosakos kūrinius į ugdymosi procesą, pasitelkdami įvairias priemones.

Paprašius informantų nurodyti, kokias tautosakos rūšis jie dažniausiai taiko ugdymo procese, paaiškėjo, jog daugiausiai taiko pasakas (I1 „...Dažniausiai taikau pasakas bei eilėraščius.“; I2 „...Labiausiai taikoma tautosakos rūšis ugdyme yra pasakas.“; I3 „...Dažniausiai ugdymo procese taikau pasakas.“), nes jos turi daug naujų žodžių ir yra plačiausiai pritaikomos ugdymosi procese. Taip pat informantai išsakė nuomonę apie tai, kokia tautosakos rūšis tinkamiausia ugdyti vaikų sakinę kalbą. Informantai išskyrė pasakas, mįsles, patarles, liaudies žaidimus (I1 „...Labiausiai tinkama tautosakos rūšis yra pasakos, nes pasakos siužetai turi didelį kiekį žodžių.“; I4 „...Pasakos, patarlės, skaičiuotės, minklės, mįslės, greitakalbės, nes jos turtingos naujais žodžiais.“). Pasak Savickytės (2018), pasakose dažniausiai slypi retai vartojami tarmiški žodžiai, kurie ne tik papildo vaiko žodyną, bet ir lavina vaizduotę. Informantų požiūriu, pasakos labiausiai įtraukia vaikus (I1 „...Labiausiai vaikus įtraukia pasakos, kai jų metu gali stebėti teatrą dėžėje ar šešėlių teatrą bei taip pat įsikūnyti į pasakos veikėjus ir suvaidinti pasakos siužetą.“; I2 „...Tai visos pasakos, kai derinamas kūrybiškumas vaidinant personažais...“; I3 „Labiausiai įtraukia pasakos, palyginimai.“; I4 „...Pasakos, muzikiniai žaidimai.“).

Svarbiausiomis priežastimis, trukdančiomis naudoti dažniau lietuvių tautosaką vaikų sakinę kalbai ugdyti, informantai nurodo tautosakos kūrinių neatitikimą vaiko amžiui (I1 „...Mažai tautosakos kūrinių pagal amžių“), kūrinių žiaurumą (I2 „...Tautosakos kūrinių žiaurumas...“), priemonių trūkumą ir tėvų stereotipinius įsitikinimus (I4 „...Priemonių trūkumas ir tiesiog tėvų nežinojimas, ką jų vaikai gaus, nes tėvai galvoja, kad tautosaka arba etno kultūra, kad tai yra liaudies dainos, kurios yra nevisiems priimtinos ir neįdomios“).

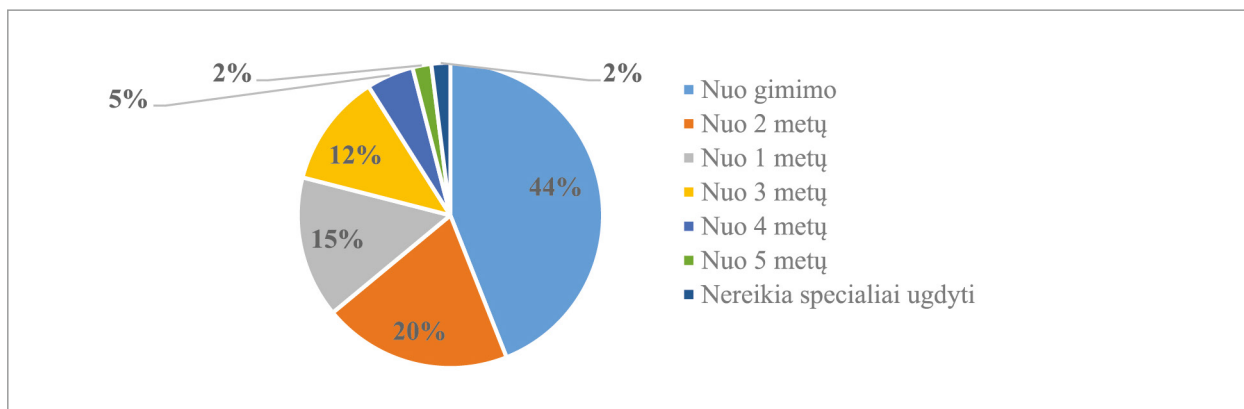
Kiekybinio tyrimo (apklausos raštu) tyrimo rezultatai. Išanalizavus kiekybinio tyrimo (tėvų apklausos) rezultatus paškėjo, kad beveik visi respondentai (98 %) atsakė, jog svarbu ugdyti vaikų sakinę kalbą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tik 2 % respondentų atsakė, jog ugdyti sakinę vaikų kalbą nėra svarbu. Galima teigti, jog tėvai žino sakinės kalbos ugdymo svarbą.

4 pav. Ugdymo(si) poveikis vaikų kalbos raidai (parengta tyrimo autorių)

Pasiteiravus, kokį poveikį, tėvų nuomone, vaikų kalbos raidai daro jos ugdymas(is) ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, didžioji dalis respondentų (93 %) atsakė, jog visi pateikti variantai daro poveikį (žr. 4 pav.): kalba padeda pastebėti vaikų pasiekimus įvairiose srityse, taip pat kalba svarbi vaiko psichinei sveikatai bei padeda pažinti pasaulį. Tik 5 % respondentų mano, kad vaikai ugdydamiesi kalbą tobulėja įvairiose srityse bei mažiausiai – 2% respondentų mano, kad vaikų kalba svarbi jų psichinei sveikatai. Tėvų nuomonė patvirtina Žičkevičienės, Bagdono (2020) teiginius, kad vaikų kalbos raidai daro didelį poveikį jos ugdymas(is) ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Ji leidžia ne tik bendrauti su kitais asmenimis, bet ir išreikšti savo mintis, jausmus bei idėjas. Kalba itin svarbi psichinei sveikatai, tai yra, jog ji padeda išreikšti save bei suprasti kitus. Taip pat, per kalbą mokomės pažinti pasaulį, logiškai mąstyti bei atrasti naujus dalykus. Auginant vaikus galima matyti vaikų pasiekimus įvairiose srityse, ypač ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo srityse itin lavėja kalba.

Tėvų apklausos metu buvo siekiama išsiaiškinti, nuo kokio amžiaus, jų nuomone, geriausiai ugdyti vaikų sakinę kalbą darželyje (5 pav.).

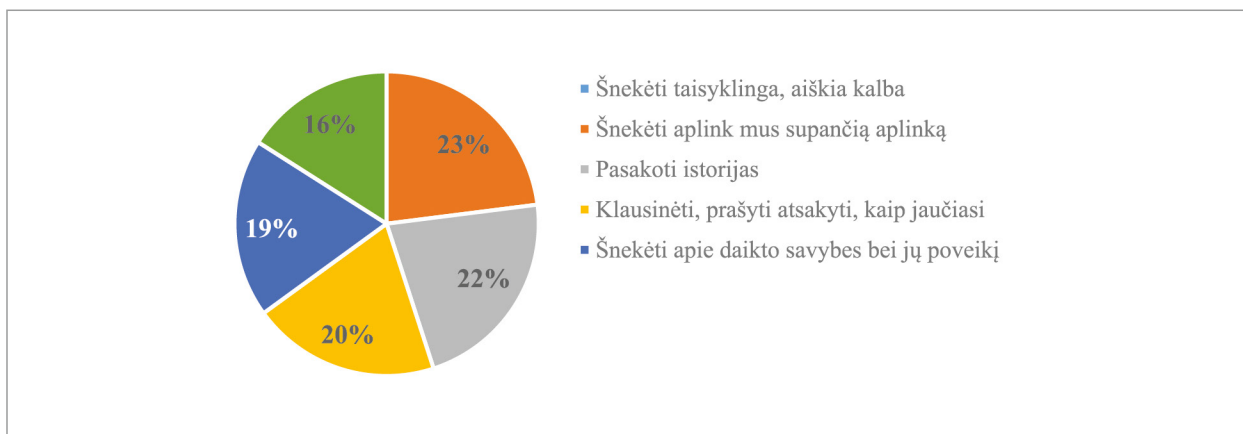

5 pav. Tinkamiausias vaiko amžius ugdyti(s) sakinę kalbą (parengta tyrimo autorių)

Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus, galima pastebėti, jog didžioji dalis respondentų (44 %) atsakė, jog vaikų sakinę kalbą geriausiai ugdyti nuo gimimo, 20 % – nuo 2-jų metų. Beveik tolygiai pasiskirstė respondentų nuomonė, jog vaikų sakinę kalbą geriausiai ugdyti nuo vienerių (15 %) bei nuo trejų metų (12%). Tik 2 % respondentų atsakė, kad ketveri ar penkti vaiko metai yra tinkamiausias amžius sakininei kalbai ugdyti. Kad nereikia specialiai ugdyti vaiko sakinės kalbos – tokios nuomonės laikosi nežymi mažuma respondentų.

Atliekant tyrimą buvo svarbu išsiaiškinti, ką respondentai mano apie sakinę kalbą (si) namuose. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog visi respondentai (100 %) ugdo sakinę kalbą namuose.

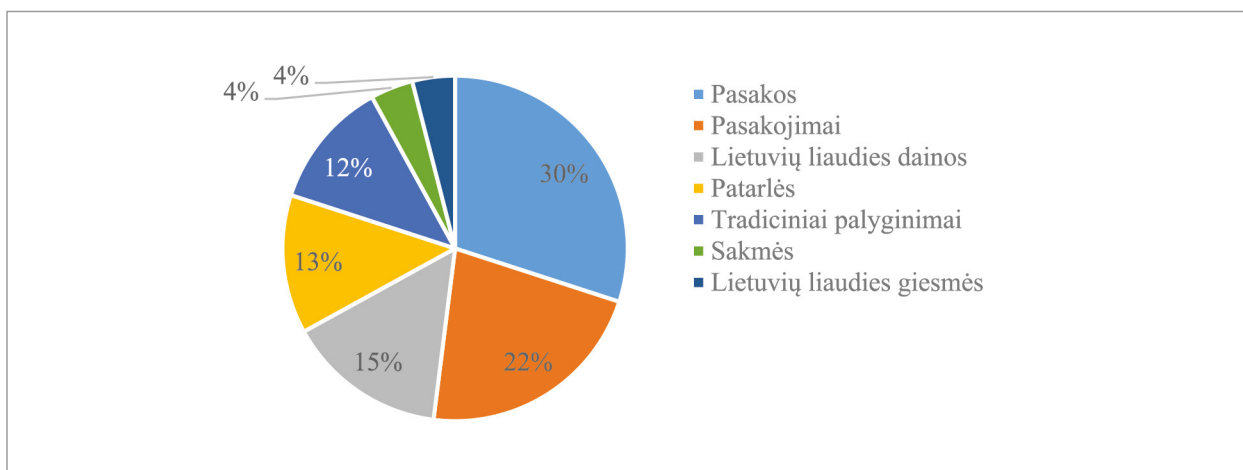
Pasiteiravus respondentų, kaip reikėtų bendrauti su vaikais siekiant ugdyti vaiko sakinę kalbą (6 pav.), paaiškėjo, jog respondentų atsakymai pasiskirstė beveik tolygiai. Kaip pavaizduota 6 paveiksle, siekiant ugdyti vaiko sakinę kalbą yra svarbu šnekėti taisyklinga aiškia kalba (23 %), šnekėti apie mus supančią aplinką (22 %), pasakoti istorijas (20 %), klausinėti, prašyti atsakyti, kaip jaučiasi (19 %). 16 % respondentų atsakė, jog bendraudami su vaiku kalbėtume apie daikto savybes bei jų poreikį.

6 pav. Bendravimas ugdamas vaikų sakinę kalbą (parengta tyrimo autorių)

Tėvams taip pat buvo pateiktas klausimas, kuriuo buvo siekiama atskleisti jų požiūrį į lietuvių tautosaką. Išanalizavus gautus tyrimo rezultatus, paaiškėjo, jog didžioji dalis respondentų (90 %) atsakė, jog turi teigiamą požiūrį į lietuvių tautosaką. Po 5 % pasiskirstė tų respondentų nuomonės, kurie turi neigiamą požiūrį į lietuvių tautosaką bei šiuo klausimu neturi nuomonės.

Atsakymų į klausimą „Kokias tautosakos rūšis dažniausiai naudojate bendraudami su vaikais namuose?“ procentinis pasiskirstymas pavaizduotas 7 pav.

7 pav. dažniausiai taikomos tautosakos rūšys bendraujant su vaikais namuose (parengta tyrimo autorių)

Gauti tyrimo rezultatai atskleidė, jog respondentai, bendraudami namuose su vaikais, dažniausiai taiko pasakas (30 %) ir pasakojimus (22 %). Taip pat iš respondentų gautų rezultatų galima matyti, jog ne taip dažnai, bet visgi taiko tokias tautosakos rūšis kaip lietuvių liaudies dainos (15 %), patarlės (13 %) bei tradicinius palyginimus (12 %). O mažiausiai taiko sakmes bei lietuvių liaudies giesmes (4 %).

Apibendrinant galima teigti, jog didžioji dalis apklaustųjų respondentų dažniausiai taiko pasakojamosios tautosakos kūriniai, tai yra pasakas bei pasakojimus.

Apibendrinant gautus kiekybinio ir kokybinio tyrimų rezultatus, galima pastebėti, jog tiek pedagogams, tiek tėvams svarbu ugdyti vaikų sakinę kalbą. Atlikus kokybinį tyrimą, paaiškėjo, jog informantai skiria didelį dėmesį vaikų sakininei kalbai, žino, kokios būtinosios ugdymo sąlygos, jog vaikas ugdytųsi kalbą. Informantai žino lietuvių tautosakos svarbą gyvenime bei skatina vaikus domėtis lietuvių tautosaka, šiuo tikslu taiko įvairias priemones. Apklaustiesiems respondentams taip pat svarbu, jog vaikų sakinė kalba būtų ugdoma ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Respondentai nurodė, jog ir namuose ugdo vaikų kalbą. Didžioji dalis apklaustųjų respondentų lietuvių tautosaką vertina teigiamai. Tik maža dalis išsakė neigiamą požiūrį į lietuvių tautosaką.

IŠVADOS

1. Atlikta literatūros analizė atskleidė, kad svarbu ugdyti vaiko kalbą, ir tam gali turėti įtakos tokie veiksniai, kaip biologiniai, aplinkos bei šeimos. Tam, kad vaikas pradėtų kalbėti sklandžiai, ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje svarbu ugdyti vaikų sakinės kalbos įgūdžius, leisti jam kalbėti laisvai, sudaryti tinkamas sąlygas vaiko kalbinei raiškai. Kadangi ikimokyklinio amžiaus vaikai mėgdžioja suaugusiųjų žodžius, ugdytojai turi kalbėti taisyklinga, aiškia kalba. Mokslinėje literatūroje nurodoma daug lietuviškos tautosakos žanrų: mįslės, patarlės, pasakos ir kt. Ugdant 3–5 metų amžiaus vaikų kalbą, didelis dėmesys skiriamas pasakoms, nes jos lavina vaiko vaizduotę, vaikai plečia žodyną, pasakojimuose slypi negirdėti, tarmiški žodžiai.
2. Empirinio tyrimo rezultatai patvirtino mokslinėje literatūroje sutinkamą požiūrį, kad yra svarbu ugdyti vaikų sakinę kalbą. Tėvai ir pedagogai patvirtina, jog yra svarbu, kaip kalba patys suaugusieji. Taisyklinga, aiški kalba, pasakojimai apie supančią aplinką yra būtinos vaikų sakinės kalbos ugdymo(si) sąlygos. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, jog vaikų sakinės kalbos ugdymui dažniausiai pasitelkiamos pasakos dėl jose esamų gausių naujų žodžių. Pasak informantų, lietuvių tautosakos netaikymo ugdymo procese viena iš priežasčių gali būti kūrinių žiaurumas, pedagogų nutolimas nuo lietuvių tautosakos, skiriamas didelis dėmesys STEAM ugdymui. Atlikus kiekybinį tyrimą buvo atskleista tėvų nuomonė apie sakinės kalbos ugdymo(si) ypatumus taikant lietuvių tautosaką. Gauti rezultatai atskleidė, jog respondentai ugdo vaikų sakinę kalbą namuose, taip pat jiems svarbu, jog ji būtų ugdoma ir ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Tyrimo metu dauguma respondentų išsakė savo nuomonę, jog turi teigiamą požiūrį į lietuvių tautosaką.

LITERATŪRA

1. Atta-Alla, M. N. (2012). Integrating language skills through storytelling. *English Language Teaching*, 5(12), 1. [Žiūrėta 2024-01-06]. Prieiga per internetą: <https://emcnline.com/wp-content/uploads/2019/10/storytelling-and-4-skills.pdf>
2. Brodin, J., & Renblad, K. (2020). Improvement of preschool children's speech and language skills. *Early child development and care*, 190(14), 2205-2213. [Žiūrėta 2023-11-20] Prieiga per internetą: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/03004430.2018.1564917?needAccess=true>
3. Chamalah, E., Nuryatin, A., Sayuti, S. A., & Zulaeha, I. (2020). Folklore Bibliotherapy Method for Early Childhood. In 2nd Social and Humaniora Research Symposium (SoRes 2019) (pp. 499-501). Atlantis Press [Žiūrėta 2023-12-09] Prieiga per internetą: <https://www.atlantispress.com/proceedings/sores-19/125935274>

4. Charles, C. M. (1999). *Pedagoginio tyrimo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
5. Dundes, A. (1989). *Folklore matters*. Univ. of Tennessee Press.
6. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Registrų centras.
7. Gleason, J. B., & Ratner, N. B. (2022). *The development of language*. Plural Publishing. [Žiūrėta 2023-11-01]. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=OCKjEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=language+development&ots=oKpfpao4kj&sig=Mv9SamHACKk7UdsLpCzI52VEqI4&redir_esc=y#v=onepage&q=language%20development&f=false
8. Hille, K., Evanschitzky, P., & Bauer, A. (2015). 3–6 metų vaiko raida: psichologijos pagrindai ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams. Tyto alba.
9. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas (2024). LR Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. [Žiūrėta 2024-10-15]. Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/projektai/wp-content/uploads/2024/02/ikimokyklinio-amziaus-vaiku-ugdymosi-pasiekimu-aprasas.pdf>
10. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos (2015). LR Švietimo ir mokslo ministerija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
11. Juškuvienė, R., Luneckienė, A., Palačionienė, L., Petrilionienė, B., & Striunga, S. (2008). Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir elgesio sutrikimų, ugdymas. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogams ir tėvams. [Žiūrėta 2023-12-01] Prieiga per internetą: https://kristianawebly.weebly.com/uploads/1/8/5/2/18524958/ikimokyklinio_amziaus_vaiku_ugdymas.pdf
12. Klimka, L. (2008). Lithuanian ethno pedagogy: persistent value of educational traditions. *Bildungs- und Kulturmanagement*, 275-284. [Žiūrėta 2023-12-11]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367190124658/J.04~2008~1367190124658.pdf>
13. Levey, S. (2019) *Introduction to Language Development, Second Edition*. [Žiūrėta 2023-11-28]. Prieiga per internetą: [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=-oGJEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR11&dq=9.%09Levey,+Sandra+\(2019\)+Introduction+to+Language+Development,+Second+Edition.&ots=Q9T2fXTthG&sig=dMJr9egH348HcX8LOoXMMKivYsY&redir_esc=y#v=onepage&q=9.%09Levey%2C%20Sandra%20\(2019\)%20Introduction%20to%20Language%20Development%2C%20Second%20Edition.&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=-oGJEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR11&dq=9.%09Levey,+Sandra+(2019)+Introduction+to+Language+Development,+Second+Edition.&ots=Q9T2fXTthG&sig=dMJr9egH348HcX8LOoXMMKivYsY&redir_esc=y#v=onepage&q=9.%09Levey%2C%20Sandra%20(2019)%20Introduction%20to%20Language%20Development%2C%20Second%20Edition.&f=false)
14. Lines, L. (2002). *Folklore-in-education: a teaching tool in the classroom* (Doctoral dissertation, Memorial University of Newfoundland). [Žiūrėta 2023-12-12]. Prieiga per internetą: https://research.library.mun.ca/7036/1/Lines_Linda.pdf
15. Michalopoulos, S., & Xue, M. M. (2021). Folklore. *The Quarterly Journal of Economics*, 136(4), 1993-2046. [Žiūrėta 2023-12-12] Prieiga per internetą: <https://academic.oup.com/qje/article/136/4/1993/6124640?login=false>
16. Rahman, F. (2017). The revival of local fairy tales for children education. *Theory and Practice in language Studies*, 7(5), 336. [Žiūrėta 2023-12-12] Prieiga per internetą: <https://www.academypublication.com/issues2/tpls/volo7/05/tpls0705.pdf#page=12>
17. Roskos, K. A., Morrow, L. M., & Gambrell, L. B. (2015). *Oral language and comprehension in preschool: Teaching the essentials*. Guilford Publications.

- [Žiūrėta 2023-11-18] Prieiga per internetą: [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=dWl9CwAAQBA&oi=fnd&pg=PP1&dq=14.%09Roskos,+K.+A.,+Morrow,+L.+M.,+%26+Gambrell,+L.+B.+\(2015\).+Oral+language+and+comprehension+in+preschool:+Teaching+the+essentials.+Guilford+Publications.&ots=VKH3QaNDID&sig=CflYYXQpLChY9XtZWpKnkkW_KEA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=dWl9CwAAQBA&oi=fnd&pg=PP1&dq=14.%09Roskos,+K.+A.,+Morrow,+L.+M.,+%26+Gambrell,+L.+B.+(2015).+Oral+language+and+comprehension+in+preschool:+Teaching+the+essentials.+Guilford+Publications.&ots=VKH3QaNDID&sig=CflYYXQpLChY9XtZWpKnkkW_KEA&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
18. Rupšienė, L. (2007). Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
  19. Salim, J. A., & Mehawesh, M. (2014). Stages in language acquisition: A case study. *English Language and Literature Studies*, 4(4), 16. [Žiūrėta 2023-11-01] Prieiga per internetą: https://zu.edu.jo/MainFile/Profile_Dr_UploadFile/Researcher/Files/ResearchFile_548%20_30_6.pdf
  20. Sauka, L. (2011). Lietuvių tautosakos mokslo objekto raida XX-XXI a. pradžioje. Tautosakos darbai, 176-193. [Žiūrėta 2023-12-13] Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367181250918/J.04~2011~1367181250918.pdf>
  21. Savickytė, K. (2018). Kuriame pasaką su aktore Kristina Savickyte. Vilnius: Alma littera.
  22. Starkutė J., Neimantė I. (2021). Kaip auginti savarankiškus, kūrybingus vaikus? Vaiko ugdymas nuo gimimo iki 5 metų. Family Lab Academy. Debesų ganyklos.
  23. Urbonienė R., Buškuvienė A. (2019). Lietuvių tautosakos skrynelė vaikams. Lucilijus.
  24. Visuotinė Lietuvos Enciklopedija (2001). Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/>
  25. Wallin, J. (2015). Storytelling and language development. [Žiūrėta 2024-01-06]. Prieiga per internetą: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1498401/FULLTEXT01.pdf>
  26. Wolf, S., Coats, K., Enciso, P. A., & Jenkins, C. (Eds.) (2011). Handbook of research on children's and young adult literature. Routledge. [Žiūrėta 2023-12-12]. Prieiga per internetą: [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=zSovCgAAQBA&oi=fnd&pg=PP1&dq=23.%09Wolf,+S.,+Coats,+K.,+Enciso,+P.+A.,+%26+Jenkins,+C.+\(Eds.\).+\(2011\).+Handbook+of+research+on+children%27s+and+young+adult+literature.+Routledge.&ots=FNHFzCDiR&sig=bF4Du_IC8Wx2RsEhCL38u6floMU&redir_esc=y#v=onepage&q=23.%09Wolf%2C%20S.%2C%20Coats%2C%20K.%2C%20Enciso%2C%20P.%20A.%2C%20%26%20Jenkins%2C%20C.%20\(Eds.\).%20\(2011\).%20Handbook%20of%20research%20on%20children's%20and%20young%20adult%20literature.%20Routledge.&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=zSovCgAAQBA&oi=fnd&pg=PP1&dq=23.%09Wolf,+S.,+Coats,+K.,+Enciso,+P.+A.,+%26+Jenkins,+C.+(Eds.).+(2011).+Handbook+of+research+on+children%27s+and+young+adult+literature.+Routledge.&ots=FNHFzCDiR&sig=bF4Du_IC8Wx2RsEhCL38u6floMU&redir_esc=y#v=onepage&q=23.%09Wolf%2C%20S.%2C%20Coats%2C%20K.%2C%20Enciso%2C%20P.%20A.%2C%20%26%20Jenkins%2C%20C.%20(Eds.).%20(2011).%20Handbook%20of%20research%20on%20children's%20and%20young%20adult%20literature.%20Routledge.&f=false)
  27. Žičkevičienė, A., & Bagdonas, A. (2020). Pasakų reikšmė ugdant kalbinius įgūdžius ikimokykliniame amžiuje. *STUDIJOS–VERSLAS–VISUOMENĖ: DABARTIS IR ATEITIS ĮŽVALGOS V*, 162. [Žiūrėta 2023-11-01]. Prieiga per internetą: <https://vb.ku.lt/object/elaba:76698097/MAIN#page=162>
  28. Žydžiūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai. Vilnius: Vaga.

TEACHERS' AND PARENTS' ATTITUDES TOWARDS THE USE OF LITHUANIAN FOLKLORE IN DEVELOPING THE SPOKEN LANGUAGE OF 3–5-YEAR-OLD CHILDREN IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Jūratė Zibartaitė

Šakiai Pre-school Education School “Maži žingsneliai”

dr. Lina Majauskienė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. The article theoretically examines the development and education of spoken language in children aged 3–5 years. It presents an empirical study whose results reveal the attitudes of parents and teachers towards the use of Lithuanian folklore in the education of pre-school children. Language development in young children progresses rapidly once they begin acquiring language skills. Despite challenges faced by folklore-oriented activities in modern educational contexts, folklore is increasingly acknowledged in the literature and practice of pre-school education. The research problem is framed by the following questions: How can Lithuanian folklore be used to develop the spoken language of pre-school children? What are the attitudes of teachers and parents towards using Lithuanian folklore in developing spoken language in 3–5-year-old children? The study's object is the attitudes of teachers and parents regarding the use of Lithuanian folklore to enhance the spoken language of 3–5-year-old children in pre-school institutions. The study aims to uncover the perspectives of teachers and parents on the application of Lithuanian folklore in developing spoken language in 3–5-year-old children within pre-school education. The objectives are as follows: To explore the theoretical aspects of spoken language development and education in pre-school children, emphasising the role of Lithuanian folklore. To empirically examine teachers' and parents' attitudes towards the use of Lithuanian folklore in the development of spoken language in children aged 3–5 years. Research methods include the analysis of academic literature, oral surveys (interviews), written surveys (questionnaires), and quantitative and qualitative data analysis. The literature analysis highlights the importance of fostering children's language development, which is influenced by biological, environmental, and family factors. To support fluent speech, it is crucial to develop spoken language skills in pre-school educational settings, encouraging children to express themselves freely while respecting their linguistic development. Fairy tales, a key component of folklore, play a significant role in the language development of 3–5-year-old children by stimulating imagination, enriching vocabulary, and introducing rare or dialectal words embedded in the stories. The empirical study confirmed the importance of spoken language education among children. Analysis of the results revealed that, among the various folklore genres, fairy tales are most commonly used to develop spoken language, as they offer a wealth of new vocabulary. The quantitative study further uncovered parents' attitudes towards the use of Lithuanian folklore in spoken language development. It was found that parents actively use folklore at home to enhance their children's spoken language and consider it equally important for this practice to be implemented in pre-school educational institutions.

Keywords: Lithuanian folklore, 3–5-year-old children, spoken language, pre-school educational institution.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Lina Majauskienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo praktikoje.
El. pašto adresas: lina.majauskiene@go.kauko.lt

Jūratė Zibartaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Šakių ikimokyklinio ugdymo mokyklos „Maži žingsneliai“ mokytoja.
Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas.
El. pašto adresas: jurate.zib443@go.kauko.lt

IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ AUTIZMO SPEKTRO SUTRIKIMĄ, MOTORIKOS ĮGŪDŽIŲ LAVINIMAS(IS) FIZINE VEIKLA

Gedvinas Stalauskas

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas pedagogikos katedra

Vadovė lekt. Edita Dulkinienė

Kauno kolegija Menų ir ugdymo fakultetas pedagogikos katedra

Anotacija. Fizinis aktyvumas yra esminis veiksnys vaikų sveikatos ir vystymosi procese, turintis teigiamą įtaką smulkiajai ir stambiajai motorikai, koordinacijai, kūno laikysenai bei bendram judėjimo džiaugsmui. Atliktas empirinis tyrimas parodė, jog svarbu formuoti sveikos gyvensenos įpročius nuo mažens, kad ateityje vaikas būtų fiziškai aktyvus. Ryto mankšta, judrios ir ramios veiklos derinimas, tinkamas laiko paskirstymas tarp judrios ir ramios veiklos laiko yra svarbiausi akcentai skatinant vaikų judėjimą bei atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualumą. Ypatingai svarbu vaikams turintiems autizmo spektro sutrikimą, kuriems turėtų būti rengiamos individualios programos. Tinkamai pritaikytos veiklos gali padėti autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams tapti savarankiškesniems.

Raktiniai žodžiai: autizmas, fizinis aktyvumas, inkluzinis ugdymas, įgūdis, motorika.

ĮVADAS

Temos aktualumas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija skelbia, jog mokyklos ir darželiai nuo 2024 metų turėtų priimti vaikus turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, jeigu tėvai, pasitarę su tos srities specialistais, nuspręstų, kad lankyti bendrojo ugdymo įstaigą yra tinkamiausias sprendimas vaikui. Tėvai, pasitarę su specialistais, galės rinktis, kuri įstaiga labiausiai atitinka vaiko poreikius. (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, 2023)

Tyrimai rodo, kad dalyvavimas fiziniėje veikloje gali palaikyti jaunų žmonių psichinę sveikatą. Nors kai kurie apžvalginiai straipsniai tiria ryšį tarp fizinės veiklos ir įvairių psichinės sveikatos rezultatų vaikams ir paaugliams, dėl didelio publikuotų tyrimų skaičiaus yra poreikis atnaujinti fizinės sveikatos svarbą ir kiekybiškai sintezuoti poveikį. (Rodriguez-Ayllon, M., Cadenas-Sánchez, C., Estévez-López, F., Muñoz, N. E., Mora-Gonzalez, J., Migueles, J. H., ... & Esteban-Cornejo, I. (2019))

Neatsiejama visuomenės kultūros dalis – sportas ir fizinis ugdymas, yra vienos iš esminių vaiko asmenybės formavimo dalių. Fizinis pasyvumas turi didelę įtaką vaikų sveikatos problemoms. Reguliarus fizinis aktyvumas yra naudingas skeleto, raumenų, širdies, kraujagyslių sveikatai, padeda palaikyti sveiką kūno svorį, taip pat 70% sumažina antsvorio ir nutukimo tikimybę (Crane, Naylor ir Temple, 2018). Motoriniai įgūdžiai atsakingi už kūno judėjimą, taip pat kognityvinius procesus, kurie šiuos judėjimus sukelia. Jie skirstomi į dvi kategorijas - stambiuosius motorinius įgūdžius ir smulkiuosius motorinius įgūdžius. Stambieji motoriniai įgūdžiai apima kūno didžiuosius raumenis ir susiję su galūnių judėjimu, smulkieji motoriniai įgūdžiai apima kūno mažuosius raumenis ir susiję su riešų ir pirštų judėjimu. (Sorgente, V., Cohen, E. J., Bravi, R., & Minciaccchi, D. (2021))

Apie vaikų, turinčių sutrikimų ugdymą, motorinių įgūdžių lavinimą, fizinės veiklos, pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo svarbą, domėjosi R. Barkauskienė (2019), kuri analizavo darbą su vaikais, turinčiais elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų. J. Kazlauskienė, A. Valaitienė (2021), analizavo pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo svarbą, ugdant autizmo spektro sutrikimą turinčius

99 vaikus. D. Samulionytė (2020), analizavo vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo sportinėje veikloje ypatumus. B. Strukčinskienė, S. Griškonis, J. Raistenskis, V. Strukčinskaitė (2012), atskleidė ikimokyklinio amžiaus Lietuvos vaikų fizinio aktyvumo ypatumus.

Tyrimo problema. Koks yra ikimokyklinio amžiaus vaikų turinčių, autizmo spektro sutrikimą, motorinių įgūdžių lavinimas fizine veikla?

Tyrimo objektas. Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, motorinių įgūdžių lavinimas fizine veikla.

Tyrimo tikslas. Atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, motorinių įgūdžių lavinimą fizine veikla, vertinant pedagogų patirtis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pagrįsti ikimokyklinio amžiaus vaikų turinčių autizmo spektro sutrikimą, motorinių įgūdžių ugdymo svarbą fizine veikla.
2. Atskleisti pedagogų nuomonę apie autizmo spektro sutrikimą turinčių vaikų motorinių įgūdžių lavinimą fizine veikla.

Tyrimo metodai: apklausa žodžiu, gautų duomenų kokybinė analizė.

TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS.

Empirinio tyrimo atlikimas paremtas mokslinės lietuvių bei užsienio šalių literatūros analize. Tyrimo metu buvo panaudotas kokybinio tyrimo metodas – apklausa žodžiu: Tyrimo imtis – patogioji atranka, „sniego gniūžtės“ atranka. Buvo pradėta taikyti patogioji atranka – pasirinkti informantai, kurie buvo prieinami lengviausiai, remiantis tyrėjo kontaktais. Pasirinkus informantą buvo pradėtas taikyti „sniego gniūžtės“ principas, kada vienas respondentas rekomendavo kitus respondentes, atitinkančius tam tikrus kriterijus.

Iš viso dalyvauti tyrime sutiko šeši ikimokyklinio ugdymo pedagogai. 2024 balandžio – gegužės mėnesiais buvo atliktas atviro tipo interviu ir rezultatų pateikimas.

Tyrimo metu laikytasi tyrimo etikos: informantams paaiškinta koks yra tyrimo tikslas ir kur bus naudojama informacija, laisvanoriškas dalyvavimas tyrime, atliekant apklausą gauti visų informantų raštiški sutikimai, tyrimo metu buvo laikomasi konfidencialumo, informantai buvo koduojami atsitiktinai (X1, X2, X3, X4, X5, X6);

Atlikus literatūros analizę, buvo išskirti kriterijai, pagal kuriuos buvo parengtas kokybinio tyrimo instrumentarijus. Parengti klausimai, kurie turėjo patikslinamuosius klausimus, kurių tikslas surinkti kuo tikslesnę ir išsamesnę informaciją.

Pedagogų apklausos rezultatai. Siekiant išsiaiškinti kokia, yra pedagogų nuomonė apie sveikos gyvensenos įpročių formavimą nuo mažens, informantų apibendrinti atsakymai pateikti lentelėje.

1 lentelė. Pedagogų nuomonė apie sveikos gyvensenos įpročius nuo ankstyvojo amžiaus

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Kodėl svarbu formuoti sveikos gyvensenos įpročius nuo mažens?	Savarankiškumas, gebėjimas pasirinkti	vaikas savarankiškai gebėtų spręsti kas yra sveika <...> Rinktųsi sportą. Bei laisvalaikį grynai ore.<...> (X1) Jeigu vaikas augs sveikas, bus linksmas ir žvalus. <...> (X3). Labi svarbu kuo anksčiau pradėti formuoti

		sveikos gyvensenos įgūdžius, nes pradėjus tai daryti ankstyvame amžiuje jie susiformuoja lengviau ir tampa tvirtais įpročiais. (X5). <...> todėl, kad padeda užtikrinti gerą sveikatą ir gerą gyvenimo kokybę ateityje <...> (X2). <...> vaikas turi gebėti pats pasirinkti, ką jam veikti, todėl formuojant sveikos gyvensenos įpročius nuo mažens vaikas ateityje galimai taip pat rinksis sveiką gyvenimo būdą. <...> (X6).
	Judesio trūkumas	<...>Labai svarbu formuoti sveikos gyvensenos įgūdžius <...> dėl judesio trūkumo, sėdėjimo prie telefonų<...> (X2) <...> šiais laikais dažnas vaikas praleidžia daug laiko prie telefonų ar planšečių dėl ko jie mažai juda ir tai kenkia sveikatai <...> (X4) <...> taip pat svarbu, jog vaikas daug judėtų, šiuolaikiniai vaikai tikrai turi per mažai judrių veiklų. <...> (X6)
Kaip skatinti vaikus formuoti sveikos gyvensenos įpročius?	Grūdinimas	<...>Būti kuo daugiau laiko lauke<...> (X1). <...> Buvimas lauke (kuo daugiau), ypač aktualu fizinis aktyvumas, laisvalaikio lauke metu. <...> deja ne visi tėveliai pritaria buvimui lauke prastesnėmis oro sąlygomis, dažnai tėvai aprenkia vaikus neatsižvelgiant į oro sąlygas.(X3). <...> labai svarbu, kad vaikai kuo daugiau laiko leistų lauke įvairiomis oro sąlygomis <...> (X4).
	Sveika mityba ir higienos laikymasis	<...>Formuoti higienos įpročius <...>(X1). Vaikai ypač namuose susiduria su nesveika mityba, saldumynų, greitai paruošiamų produktų vartojimu. <...> būtina skatinti higienos įpročius, mitybą ir fizinio aktyvumo ir poilsio suderinamumą.<...> (X2). <...>labai svarbu yra sveika mityba, bei higienos laikymasis <...> (X3). <...> ypač svarbu yra sveika mitybą, nuo to ir prasideda sveikos gyvensenos įpročių formavimas. (X6).

Analizuojant informantų atsakymus pastebėta, kad dauguma pedagogų teigia, jog svarbu formuoti sveikos gyvensenos įpročius vaikams. Dauguma respondentų nurodo vaiko pasirinkimo laisvę ir būtinybę. Jie mano, jog svarbu vaikui pačiam gebėti pasirinkti kas yra sveika.. Taip pat pedagogai mano, jog svarbu aktyviai judėti ir leisti laisvalaikį lauke. Taip pat informantai išskiria sveikos mitybos ir higienos įpročių svarbą. Kaip teigia Strukčinskienė, B. Griškonis, S. Raistenskis, J. Strukčinskaitė, V. (2012), labai svarbus elementas sveikai gyvensenai ir sveikatai yra fizinis aktyvumas. Medicinos specialistai atkreipia dėmesį, jog labai svarbu ugdyti, bei formuoti, nuo ankstyvos vaikystės sveikos gyvensenos įpročius. Fizinis vaiko lavinimas, sportavimas, padeda plėtoti vaiko nusistatymą į fizinio aktyvumo svarbą. Vaikas augdamas tęsia aktyvią sportinę, fizinę veiklą. Gaudamas tinkamą fizinį krūvį, laikydamasis sveikos gyvensenos principų, vaikas vystosi tinkamai tiek psichinės, tiek fizinės sveikatos prasme.

Apibendrinant, galima teigti, jog pedagogų nuomonės sutampa su moksliniuose straipsniuose pateiktomis išvaidomis. Pedagogai teigia, kad sveikos gyvensenos įpročių formavimas yra labai svarbus. Pagal gautus informantų atsakymus galima išskirti keturias subkategorijas; judesio trūkumas; grūdinimas; sveika mityba, bei higienos laikymasis. Dauguma informantų teigia, jog tinkamai formuojant sveikos gyvensenos įpročius nuo mažens, ateityje vaikas labiau propaguos fizinį aktyvumą.

Siekiant atskleisti pedagogų nuomonę, kokios priemonės yra efektyviausios, skatinant motorinių įgūdžių vystymą(si) ikimokykliniame amžiuje, bei koks yra tėvų vaidmuo motorinių įgūdžių skatinime, informantų apibendrinti atsakymai pateikti lentelėje.

2 lentelė. Priemonė, kurios yra efektyviausios skatinant motorinius įgūdžius

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Priemonės skatinti pagrindinių motorinių įgūdžių vystymąsi	Stambioji motorika, smulkioji motorika	Visi fiziniai pratimai su priemonėmis, ėjimas, bėgimas, lipimas, šliaužimas, koordinacijos pratimai, atsižvelgiant labai į vaikų amžių ir individualius poreikius. <...> Smulkiajai motorikai būna tokios veiklos kaip, vėrimas, segimas, ryšimas, lipdymas, piešimas su pieštukais, kirpimas, lankstymas. <...>(X1). Mankštos, įvairūs šokiai ar judėjimas pagal muziką, žaidimai, žaidimai su kamuoliais, lankais <...> (X2). Estafetės, judrieji žaidimai, kurių metu yra užtikrinamas stambiosios, bei smulkiosios motorikos įgūdžių lavinimas <...> (X3). <...> galima padaryti atliekant įvairius pratimus, kirpimas, piešimas, šliaužimas, šokinėjimas, bėgimas ir dar daugybė kitų pratimų. <...> (X6). Veiklos ir priemonės parenkamos pagal vaiko raidos amžių. <...> (X4). Efektyviausios priemonės atitinkančios motorinių įgūdžių vystymą ir užtikrinti vaikų susidomėjimą fizine veikla (X5).
	Specialistų įtraukimas	<...>labai džiaugiamės dalyvavimu mažųjų žaidynėse, taip pat galima pasikviesti pvz., jogos ar kitos sporto šakos specialistą į darželį, kad pravestų užsiėmimus<...> (X2)
Tėvų vaidmuo skatinant motorinių įgūdžių vystymąsi	Svarbu bendradarbiauti	<...>Tėvų vaidmuo yra didžiulis, mes bendradarbiaujame, tarėmės dėl vaikų laikysenos, skatiname lankyti būrelius ar aktyviai judėti namuose (X1). <...>Džiugu, kai tėveliai užsiima su vaiku sportu ir namie, kai kartu užsiima aktyvia veikla ar leidžia vaiką į papildomus sportinius būrelius. <...> pasiūlyti atvykti ir pravesti užsiėmimus tėveliams. <...>(X2). Tėvų vaidmuo, skatinant motorinių įgūdžių vystymąsi turėtų būti pagrindinis <...> (X3). Tėvų vaidmuo yra pagrindinis ir svarbiausias, nes jei tėvai propaguoja fizinį aktyvumą, tai atsispindi ir jų vaikuose <...> Jei tėveliai yra pasyvus fiziniam aktyvumui , <...> (X4). Tėvai vaidina labai svarbų vaidmenį skatinant motorinių įgūdžių vystymąsi ikimokykliniame amžiuje. Būtina su tėvais aktyviai bendradarbiauti, dalinantis informacija apie vaikų pasiekimus, tam kad būtų užtikrinamas ugdymo tęstinumas namuose. (X5) <...> pagrindinį vaidmenį vaiko motorinių įgūdžių lavinime atlieka tėvai. Kadangi kokį pavyzdį vaikams rodo tėvai, dažniausiai jie taip ir elgiasi (X6).

Analizuojant informantų atsakymus, galima pastebėti, kad pedagogų teigimu labai svarbu atsižvelgti į vaikų amžių ir individualius jų poreikius, veiklos ir priemonės turėtų būti parenkamos ir pritaikomos pagal vaiko raidos amžių. Tėvai atlieka esminį ir svarbiausią vaidmenį ikimokyklinio amžiaus vaikų motorinių įgūdžių lavinimui. Taip pat pedagogai teigia, jog labai svarbus yra bendradarbiavimas su tėvais ir informacijos dalinimasis. Pasak Haugland, E. S., Nilsen, A. K. O., Okely, A. D., Aadland, K. N., & Aadland, E. (2023) pagrindiniai motoriniai įgūdžiai yra gyvybiškai svarbūs tam, kad vaikai galėtų būti fiziškai aktyvūs, aktyviai žaisti, sportuoti ir gyventi sveiką gyvenimą. Pagrindiniai motoriniai įgūdžiai vystosi ne natūraliai, o priklauso nuo įvairių judėjimo patirčių.

Apibendrinant, galima teigti, jog pedagogų nuomonė sutampa su moksliniuose straipsniuose pateiktomis išvalgomis. Informantai teigia, kad pagrindiniai motoriniai įgūdžiai, tai stambioji, bei

smulkioji motorika, yra gyvybiškai svarbūs. Daugumos informantų nuomone efektyviausios priemonės yra visi fiziniai pratimai. Taip pat pedagogų nuomone yra labai svarbus bendradarbiavimas tarp mokytojų, tėvų bei bendruomenės.

Siekiant atskleisti kokias priemones pedagogai siekia įgyvendinti norint padidinti fizinio aktyvumo lygį ikimokyklinio amžiaus vaikams turintiems autizmo spektro sutrikimą, informantų apibendrinti atsakymai pateikti lentelėje.

3 lentelė. Priemonės, kurias pedagogai naudoja didinant fizinio aktyvumo lygį autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Priemonės, siekiant padidinti fizinio aktyvumo lygį ikimokyklinio amžiaus vaikams turintiems autizmo spektro sutrikimą	Individualus dėmesys	Aš manau, jog tokiems vaikams turėtų būti skiriamas individualus dėmesys <...>(X1). Su autizmo spektro sutrikimą turinčiu vaiku, turi dirbti specialistas, nes tokie vaikai ne tik, kad nenori dalyvauti veikloje, bet ir trukdo veiklos metu (mėto priemones, stumdo vaikus, rėkauja arba pyksta) (X3). Autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams, gana sudėtinga dalyvauti bendruose fizinio ugdymo užsiėmimuose. Jiems reikalinga skirti daugiau individualaus dėmesio, atsižvelgiant į jų išskirtinius poreikius (X5).
	Pomėgiai	Aš asmeniškai savo grupėje susiduriu su tuo, kad autizmo spektrą turinti mergaitė nemėgsta sporto, stengiasi išvengti sunkesnių fizinių pratimų, ne visada turi noro judėti ir pagal ekrane matomus šokio judesius, <...> Tačiau ji mėgsta pajudėti muzikos pamokėlėse, bėgioja lauke.<...> (X2). Susiduriu su jų nenorą įsitraukti į fizinio aktyvumo veiklas (reikalingas ilgas laiko tarpas kol vaikas parodo susidomėjimą, norą prisijungti prie grupės) (X4). <...> Labai svarbu žinoti kas vaikui patinka, tuomet gali tinkamai parinkti priemones kurios padės padidinti fizinio aktyvumo lygį <...> (X6).
	Aplinka	<...>Neturėtų būti perkrauta priemonėmis, detalėmis nes tokius vaikus per didelę priemonių gausa blaško (X2). <...>Tokiems vaikams reikėtų ramesnės aplinkos. Taip pat trūksta žmogaus, kuris galėtų dirbti su tokiu vaiku atskirai, nes autizmo spektro sutrikimą turinčiam vaikui reikia daugiau laiko veiklai atlikti.<...> (X1). <...> visu pirma, turėtų būti saugi aplinka vaiku, tuomet vaikui turi būti paliktos tik tos priemonės kurios reikalingos veiklai. <...> (X6)
	Priemonės	<...>Net nežinau kokiomis priemonėmis būtų galima sudominti vaikus, turinčius autizmo spektro sutrikimą, nes yra priemonės kur jiems patinka, tai jie juda tuomet, bet yra priemonės kur nepatinka, tai tada nejuda. Galbūt galima būtų naudoti korteles su pavaizduotais judesiais.<...> (X2). <...> Pagrindinės priemonės tai vaizdinė medžiaga (kortelės, pamokančios pamokėlės, vaizdiniai sportiniai užsiėmimai) <...> (X5). <...> Sunku pasakyti, bet galbūt vaizdinė medžiaga <...> (X1).

Analizuojant informantų atsakymus, galima pastebėti, kad pedagogų nuomone autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams būtinas individualus dėmesys, ramesnė aplinka ir specialistų pagalba. Taip pat svarbu atsižvelgti į vaiko poreikius, atliekant veiklas neapkrauti priemonėmis, svarbu naudoti kuo daugiau vaizdinės medžiagos. Kaip teigia Schenkelberg, M. A., Mciver, K. L., Brown, W. H., & Pate, R. R. (2020) pusė įprastai besivystančių 3–5 metų amžiaus vaikų atitinka fizinio aktyvumo gaires, nors duomenų apie ikimokyklinio amžiaus vaikus, turinčius autizmo spektro sutrikimą, nėra daug, atlikti tyrimai rodo, jog tik 19% 6–17 m amžiaus vaikų, turinčių autizmo spektro

sutikimą, pasiekia fizinio aktyvumo gairių standartus. Apibendrinant galima teigti, jog pedagogų nuomonė iš dalies sutampa su moksliniuose straipsniuose pateikta informacija. Pedagogai mano, kad efektyviausios priemonės norint padidinti autizmo spektro sutrikimą turinčių vaikų fizinio aktyvumo lygį, yra individualus dėmesys, tinkamai paruošta, neapkrauta aplinka, taip pat dauguma pedagogų mano, jog reikia tinkamai paruošti priemones. Daliai informantų buvo sunku pasakyti kokios priemonės padėtų padidinti ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, fizinio aktyvumo lygį. Taip pat informantai mano, jog tokie vaikai daugiau trukdo bendrai veiklai.

Siekiant išsiaiškinti, kaip pedagogai skatina intensyvią fizinę aktyvumą ikimokyklinio amžiaus vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimą, siekiant gerinti sveikatą ir gyvenimo kokybę, informantų apibendrinti atsakymai pateikti lentelėje.

4 lentelė. Fizinio aktyvumo skatinimas vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimą

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Fizinio aktyvumo skatinimas autizmo spektro sutrikimą turintiems vaikams, siekiant pagerinti jų sveikatą, tėvų pagalba.	Vaiko pažinimas	Reikia gerai pažinti vaiką, žinoti ko jam labiausiai reikia, parinkti priemones, rasti kas jį labiausiai domina. (X1) Skatinti yra gana sudėtinga, reikia geriau pažinti vaiką. Labiausiai padeda specialieji pedagogai ir individualūs užsiėmimai. (X5) <...> reikia pažinti vaiką, tuomet, tuomet galima parinkti tinkams priemones kurios vaiką sudomintų. <...> (X6)
	Aplinkos parinkimas, užduočių pateikimas	Kartais galbūt labiau lauko aplinka vaiką turintį autizmo spektro sutrikimą aktyvintų, kitam geriau salėje (X1) <...> vaikas turintis autizmo spektro sutrikimą labiau įsitraukia į fizinę veiklą lauko aplinkoje, tačiau labai svarbu, jog būtų daug priemonių <...> (X4) Planuojant sportinę veiklą svarbu, aiškiai išdėstyti užduotį, kad jis tinkamai judėtų (X1) Planuojant veiklas naudojama įvairi vaizdinė medžiaga, estafetės, šokiai su muzika. <...> (X2)
	Tėvų įsitraukimas	Tie tėvai, kurie patys aktyviai užsiima fiziniu aktyvumu įtraukia ir vaikus. (X2) Vangus, todėl, kad dažnu atveju tėvai nepripažįsta, kad jo vaikas gali turėti sutrikimų. (X4) Bendradarbiavimas su tėvais dažniausiai būna gan skurdus ir jie dažniausiai mažai prisideda prie fizinio ugdymo. (X5) <...> svarbu bendradarbiauti su tėvais, tėvai geriausiai turėtų žinoti kas vaiku patinka labiausiai <...> (X6)

Analizuojant informantų atsakymus, galima pastebėti, kad pedagogų nuomone tam kad būtų galima parinkti tinkamas priemones reikia gerai pažinti vaiką, reikalinga specialistų pagalba. Taip pat pedagogai išskiria bendradarbiavimo būtinybę bei tėvų įsitraukimą. Sportas yra būtinas vaikų, turinčių sveikatos sutrikimų, vystymuisi, bei sveikai gyvensenai. Apibendrinant galima teigti, jog daugumos pedagogų nuomonė sutampa su moksliniuose straipsniuose pateiktomis išvaggomis. Pedagogai teigia, kad jie skatintų fizinę aktyvumą, siekiant pagerinti jų sveikatą, tinkamai parenkant aplinką, bei aiškiai išdėstant užduotis. Taip pat reikia labai gerai pažinti vaiką ir žinoti ko jam labiausiai reikia. Pedagogai mano, jog tie vaikai kurių tėvai patys aktyviai užsiima fizine veikla įtraukia ir vaikus. Pedagogų teigimu, fizinis aktyvumas yra būtinas ikimokyklinio amžiaus vaikams.

Siekiant atskleisti pedagogų nuomonę kokie galėtų būti veiksmingi metodai ar intervencijos, siekiant padėti ikimokyklinio amžiaus vaikams su autizmo spektro sutrikimu įgyti ir tobulinti motorikos įgūdžius, bei kaip dažnai pedagogai naudoja vaizdines priemones, informantų apibendrinti atsakymai pateikti lentelėje.

5 lentelė. Metodai ar intervencijos, siekiant padėti vaikams, turintiems autizmo spektro sutrikimą

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
Veiksmingi metodai ar intervencijos, siekiant padėti vaikams turintiems autizmo spektro sutrikimą, įgyti ir tobulinti motorikos įgūdžius	Vaizdinės priemonės	Labai dažnai naudojame vaizdines priemones, vaikui daug lengviau įsivaizduoti kai jis ne tik girdi bet ir mato informaciją. (X1) Naudoti daug vaizdinių priemonių<...> (X2).Naudojame pagal poreikį. (X4). Vaizdinės priemonės yra neatsiejama nuo autizmo spektro sutrikimą turinčio vaiko fizinių gabumų ugdymo ir formavimo. (X5) <...> tokie vaikai labai susikoncentruoja į vaizdą, dėl to naudoju labai daug vaizdinių priemonių, visokias korteles, vaizdo medžiagą. <...> (X6)
	Tėvų įsitraukimas	Siunčiame, tėvams vaizdines priemones ir skatiname namų aplinkoje tobulinti motorikos įgūdžius. (X1)<...>Labai svarbu yra tam tikros srities specialistų pagalba, tėvų įsitraukimas, bei papildomas mokytojas.<...> (X2) <...> visuomet skatinu tėvus, jog kartu su vaikais sportuotų ir namie, kartais nusiunčiu naujos vaizdinės medžiagos <...> (X6)
	Laiko paskirstymas	<...>Stengtis skirstyti tinkamai laiką tarp intensyvios veiklos ir ramesnės veiklos. <...> (X2) <...> Derinti veiklas, šiek atliekant ramią veiklą, padaryti pertraukėles ir aktyviai pajudėti <...> (X3) <...> planuojant veiklas būtina įterpti ir aktyvių veiklų, pašokti pagal muziką, atlikti pratimus <...> (X1)
	Atliktos veiklos vertinimas	<...>kartu pasidžiaugti su vaiku, galbūt stengti dažniau kabinti ant lentos darbelius ir prašyti, jog vaikas pats parodytu tėvams kaip gerai atliko darbelį (X2) <...> įvertinti vaiko veiklą, svarbu, jog tėvai atėję ir pamatę rezultatą taip pat tinkamai įvertintų vaiko atliktą veiklą <...> (X1)

Analizuojant informantų atsakymus, galima pastebėti, kad pedagogų teigimu vaizdinės priemonės, vaikams turintiems autizmo spektro sutrikimą, padeda lengviau suvokti informaciją. Taip pat pedagogai teigia, kad skatina tėvus tobulinti vaikų motorikos įgūdžius ir naudoti vaizdines priemones namuose. Pasak Ruggeri, A., Dancel, A., Johnson, R., & Sargent, B. (2020), daugiau nei 83 proc. vaikų, turinčių autizmo spektro sutrikimą, kyla sunkumų atliekant jų amžiui atitinkančius motorikos įgūdžius. Apibendrinant, galima teigti, jog daugumos nuomonė sutampa. Veiksmingi metodai ar intervencijos, siekiant padėti ikimokyklinio amžiaus vaikams su autizmo spektro sutrikimu įgyti ir tobulinti motorikos įgūdžius yra vaizdinės priemonės, tėvų įsitraukimas, laiko paskirstymas, bei atliktos veiklos vertinimas. Taip pat dauguma pedagogų mano, jog su vaikai turinčiais autizmo spektro sutrikimą, kyla daug sunkumų atliekant užduotis.

IŠVADOS

1. Fizinis aktyvumas yra esminis veiksnys vaikų sveikatos ir vystymosi procese. Pabrėžiama, kad fizinis aktyvumas turi teigiamą įtaką smulkiajai ir stambiajai motorikai, koordinacijai, kūno laikysenai bei bendram judėjimo džiaugsmui. Sveika gyvensena akcentuojama kaip svarbus elementas, turintis teigiamą poveikį vaikų fizinei ir psichinei sveikatai. Analizuojant specialiuosius ugdymosi poreikius, galima pastebėti, jog reguliarus fizinis aktyvumas teigiamai paveikia vaikus, sumažindamas stereotipinį elgesį, gerindamas pusiausvyros ir koordinacijos įgūdžius bei bendrą sveikatos būklę. Svarbu atsižvelgti į individualius skirtumus tarp vaikų su specialiais ugdymosi poreikiais ir užtikrinti jų galimybę dalyvauti fizinėje veikloje.
2. Svarbu formuoti sveikos gyvensenos įpročius nuo mažens, kad ateityje vaikas būtų fiziškai aktyvus. Ryto mankštą, judrios ir ramios veiklos derinimą, tinkamą laiko paskirstymą tarp

judrios ir ramios veiklos laiko labai svarbiais. Daugiausia dėmesio skiriama judėjimui lauke, tačiau aktyvumą organizuoja ir viduje, sporto salėse. pedagogai mano, kad nuo mažens reikia skatinti vaikų judėjimą ir kiekvieno vaiko individualumas turi būti gerai suprastas. Tai yra ypatingai svarbu vaikams su autizmo spektro sutrikimu, kuriems taip pat turėtų būti rengiamos individualios programos. Pedagogai mano, kad efektyviausios priemonės yra fiziniai pratimai ir veiklos, tokios kaip vėrimas, estafetės ir kt., labai svarbiu aspektu pedagogai laiko bendradarbiavimą tarp mokytojų, tėvų ir bendruomenės.

LITERATŪRA

1. Barkauskienė, R., & Zacharevičienė, A. (2019). Darbas su vaikais, turinčiais elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų. Vilnius. Prieiga internete: <https://sctelsiai.lt/ppt/darbassuvaikais.pdf> [žiūrėta 2022-10-03].
2. Crane, JR, Naylor, PJ, & Temple, VA (2018). The physical activity and sedentary behavior patterns of children in kindergarten and Grade 2. *Children*, 5 (10), 131.
3. Haugland, E. S., Nilsen, A. K. O., Okely, A. D., Aadland, K. N., & Aadland, E. (2023). Multivariate physical activity association patterns for fundamental motor skills and physical fitness in preschool children aged 3–5 years. *Journal of Sports Sciences*, 41(7), 654-667.
4. Kazlauskienė, J., & Valaitienė, A. (2021). Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant autizmo spektro sutrikimą turinčius vaikus. *Studijos-verslas-visuomenė: dabartis ir ateities išvalgos: tarptautinės konferencijos mokslinių straipsnių rinkinys*, 6, 37-47.
5. Rodriguez-Ayllon, M., Cadenas-Sánchez, C., Estévez-López, F., Muñoz, N. E., Mora-Gonzalez, J., Migueles, J. H., ... & Esteban-Cornejo, I. (2019). Role of physical activity and sedentary behavior in the mental health of preschoolers, children and adolescents: a systematic review and meta-analysis. *Sports medicine*, 49(9), 1383-1410.
6. Ruggeri, A., Dancel, A., Johnson, R., & Sargent, B. (2020). The effect of motor and physical activity intervention on motor outcomes of children with autism spectrum disorder: A systematic review. *Autism*, 24(3), 544-568.
7. Samulionytė, D. (2020). Specialiųjų poreikių moksleivių ugdymo sportinėje veikloje ypatumai (Doctoral dissertation, Lietuvos sporto universitetas).
8. Schenkelberg, M. A., Mciver, K. L., Brown, W. H., & Pate, R. R. (2020). Preschool environmental influences on physical activity in children with disabilities. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 52(12), 2682-2689.
9. Sorgente, V., Cohen, E. J., Bravi, R., & Minciocchi, D. (2021). Crosstalk between gross and fine motor domains during late childhood: The influence of gross motor training on fine motor performances in primary school children. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11387.
10. Strukčinskienė, B. I. R. U. T. Ė., Griškoniš, S. I. G. I. T. A. S., Raistenskis, J. U. O. Z. A. S., & Strukčinskaitė, V. A. I. V. A. (2012). Ikimokyklinio amžiaus Lietuvos vaikų fizinio aktyvumo ypatumai. *Sveikatos mokslai*, 22(4), 10-14.
11. https://dspace.kaunokolegija.lt/bitstream/handle/123456789/2743/Praktiniai%20patarimai%20teveliam_web_Vitae_litera.pdf?sequence=1&isAllowed=yhttps://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2020/01/Ikimokyklinio-amziaus-vaiku-pasiekimu-aprasas.pdf

DEVELOPING MOTOR SKILLS THROUGH PHYSICAL ACTIVITIES IN PRE-SCHOOLERS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Gedvinas Stalaukas

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Lect. Edita Dulkinienė

Kauno kolegija Higher Education Institution, Faculty of Arts and Education, Department of Pedagogy

Annotation. Physical activity is a key factor in children's health and development, with positive effects on fine and gross motor skills, coordination, posture and overall enjoyment of movement. Empirical research has shown that in order to keep children physically active in the future it is important to develop healthy lifestyle habits from an early age. Morning exercise, combining both active and moderate-intensity activities, and a proper distribution of time between active and moderate-intensity activities are key elements in promoting children's movement while taking into account the individuality of each child. This is particularly important for children with autism spectrum disorder, for whom individual programmes should be developed. Appropriately adapted activities can help such children become more independent.

Keywords: autism, physical activity, inclusive education, skill, motor skills.

INFORMACIJA APIE AUTORIUŠ

Edita Dulkinienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros lektorė.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas.

El. pašto adresas: edita.dulkiniene@go.kauko.lt

Gedvinas Stalaukas, Kauno lopšelio-darželio Nežiniukas Ikimokyklinio ugdymo mokytojas.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, fizinis aktyvumas, inkliuzinis ugdymas.

El. pašto adresas: gedvinas.sta99@gmail.com

2

EDUKACINIAI
PROJEKTAI

EDUKACINIS PROJEKTAS „AŠ – EMOCIJŲ PASAULYJE“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Vaikystėje daugelis vaikų domisi įvairia žaidybine veikla. Vaikų noras veikti per žaidimus aktyvina vaiką, formuoja jo požiūrį į pasaulį ir aplinkinius, skatina emocinių jausmų pažinimą bei reiškimą, tačiau svarbiausia – ugdo kaip asmenybę (Švaplėnienė, 2015). Žaidimai lemia vaiko raidą, užima svarbią vietą vaiko auklėjime, formuoja įvairius gebėjimus ir asmenybę. Jeigu vaikui, jo vaikystės metu, nebuvo skirta daug laiko žaidimams, paauglystėje jam iškyla sunkumų: dažnai bėga nuo santykių, bendravimo, elgiasi agresyviai, nebando suprasti kitų žmonių požiūrių, nes šioms situacijoms asmeniui trūksta žaismingumo. Taip pat iškyla sunkumų ko nors mokantis, trūksta kūrybiškumo (Švaplėnienė, 2015). Siekiant, kad vaikas būtų empatiškas, empatiją reikia pradėti ugdyti kuo anksčiau, nes tokiu būdu, vaikas bus ne tik empatiškas, tačiau ir jautrus bei atidus kitiems, labiau supras kitų žmonių jausmus, emocijas (Wang ir kt., 2019). Empatijos dėka vaikai gali užmegzti tamprų ryšį su kitais; tinkamai valdyti stresą; kurti ilgalaikius santykius su kitais (Amado-Alonso ir kt., 2019).

Atlikus dalinai struktūruotą interviu ir pedagoginį stebėjimą, išryškėjo problema, jog trūksta tikslingai taikomų vaikų įtraukimo į veiklas būdų ugdant empatiją. Vietoje žmogiškojo ryšio ir orientacijos į vaiką, pedagogai taiko įvairias pagalbines priemones (filmukų peržiūra, knygų skaitymas ir aptarimas), kurios dažnu atveju nepasiteisina. Taip pat išryškėjo dar viena aktuali problema – vaikų netinkamas elgesys, kuris dažnai pasireiškia žaidimų metu. Netinkamas elgesys pasireiškia: agresyvumu, fizine ir žodine agresija, grupės taisyklių nesilaikymu bei negebėjimu atsiprašyti.

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus, kilo idėja sukurti projektą, kurio metu, vaikai per įvairius žaidimus gebės pažinti savo ir kitų jausmus, juos išreikšti, užmegzti tvirtesnius santykius su aplinkiniais asmenimis, įgis drąsos dalintis mintimis. Autorių (Saleme ir kt., 2020; Guo ir Feng, 2017) teigimu, vaikų empatija gali būti ugdoma, panaudojus skirtingus žaidimus: personažo vaidmenų žaidimą, foto knygos/ foto albumus, stalo, gerumo poelgių, auksinės taisyklės, geros elgesio modeliavimo, istorijų pasakojimo, popierinės grandinės žaidimus. Projekto metu bus siekiama, kad kiekvienas vaikas gebėtų išklausti draugus, jaustų palaikymą iš grupės draugų, mokytojų. Po kiekvienos veiklos vaikai taikys savirefleksiją, kas leis vaikams geriau pažinti save, kitus asmenis.

Projekto dalyviai buvo supažindinami su projekto planu, veiklomis. Edukacinio projekto „Aš – Emocijų pasaulyje“ veiklų planas pateikiamas prieduose (žr. PRIEDAS NR. 5).

Projekto tema – „Aš – Emocijų pasaulyje“.

Projekto tikslas – Skatinti vaikų empatijos raišką žaidimų pagalba.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

Išanalizavus mokslinę literatūrą paaiškėjo, jog priešmokyklinio amžiaus vaikų empatijos ugdymui(si) svarbios įtakos turi žaidimai, kurie padeda lavinti jų empatiją. Pasak Švaplėnienės (2015), žaidimas yra pati maloniausia ir priimtinausia veikla vaikams, lydinti juos nuo pat pirmųjų jų gy-

venimo dienų. Levy ir kt. (2019), išskiria skirtingus empatijos ugdymo(si) būdus: mokantis išklauti kitą žmogų, įsigilinti į jo jausmus, emocijas; naudotis aktyviais klausymosi metodais; taikyti savikritiką ir savirefleksiją, kas gali paskatinti tapti ir būti labiau empatiškiems, suprantantiems save ir kitus asmenis; siekti savo jausmų ir emocijų pažinimo. Autorių Maoz ir kt. (2019) nuomone, vaikų empatija taip pat gali būti ugdoma tokiais būdais: pagalba vaikui valdant stresą, ribų nustatymas, vaikų palaikymas.

Dalinai struktūruotas interviu atskleidė, jog ne visada vaikai įsitraukia į žaidimus, kurių metu siekiama lavinti empatiją. Vaikų nenorą įsitraukti į veiklas gali lemti tai, jog dalis pedagogų naudoja įvairias pagalbines priemones (filmukų žiūrėjimą, knygų skaitymą), o ne orientacija į vaiką (įsiklausimas į vaiko norus, pokalbiai, pagyrimai, apkabinimas, palaikymas). Apklaustos žodžiu rezultatai rodo, jog dar viena aktuali problema, su kuria susiduria pedagogai – netinkamas vaikų elgesys žaidimų metu. Pasak mokytojų, netinkamas vaikų elgesys pasireiškia agresyvumu, fizine bei žodine agresija, nemokėjimu pasiskirstyti vaidmenimis. Pedagogai atskleidė, kad siekiant ugdyti priešmokyklinio amžiaus vaikų empatiją iškyla tokios kliūtys kaip: ugdytinių susidomėjimo stoka, gebėjimų skirtumai, konfliktai tarp vaikų, ne visi vaikai jaučiasi saugiai, jiems trūksta pasitikėjimo savimi.

Pedagoginio stebėjimo metu išsiaiškinta, jog vaikai daug laiko praleidžia žaisdami įvairius žaidimus. Tačiau žaidimų metu dažnai iškyla netinkamo vaikų elgesio apraiškos, kurių metu kenčia ne tik patys agresoriai, tačiau ir bendraamžiai. Visa tai kyla dėl to, nes ne visi vaikai geba pasiskirstyti vaidmenimis, pasidalinti žaislais. Vaikai nežino kaip išreikšti savo jausmus bei kaip reaguoti į aplinkinių emocijas.

PERSONALO, DALYVAUSIANČIO PROJEKTE NUMATYMAS

Rengiant projektą „Aš – Emocijų pasaulyje“, buvo pasirinktas personalas, kuris padėtų sėkmingai įgyvendinti projektą. Į studentės projektą buvo įtraukta studentė Neirūna (1), grupės mokytoja – metodininkė Edita (1). Su mokytoja buvo aptarta projekto idėja, tema, tikslas, numatomos veiklos. Taip pat buvo įtraukti ir priešmokyklinio amžiaus grupės vaikai (8). Dalyvių skaičius numatomas 10 asmenų.

DARBO GRUPĖS PATVIRTINIMAS IR UŽDUOTYS

Projektas buvo įgyvendinamas Kauno lopšelyje-darželyje „X“, su priešmokyklinio amžiaus vaikais. Projekto laikas: 2024.05.03 – 2024.05.10. Įgyvendinant projektą „Aš – Emocijų pasaulyje“, buvo numatyta darbo grupė, kurią sudarė: studentė Neirūna (1), grupės mokytoja – metodininkė Edita (1), priešmokyklinio amžiaus vaikai (8). Siekiant, jog projektas vyktų sklandžiai, kiekvienas grupės narys turėjo paskirtas užduotis, kurios padėjo sėkmingai įgyvendinti projektą.

Darbo užduotys studentei Neirūnai:

- Suplanuoti projekto eigą;
- Parengti plakatus apie emocijas ir nusiramavimo būdus;
- Paruošti žaidimus vaikams.

Darbo užduotys mokytojai – metodininkei Editai:

- Padėti studentei, iškilus klausimams/sunkumams;
- Suplanuoti išvyką į Kauno paveikslų galeriją, į parodą „Pasimatuok jausmą“.

PAGRINDINIAI VEIKLOS ETAPAI IR LAUKIAMI REZULTATAI

1 etapas (2024 – 05 – 03). Šio etapo metu grupės pedagogei pristatomos būsimo projekto idėjos, išklausomi pedagogės pastebėjimai, patarimai. Pirmojo etapo metu siekiama tikslaus projekto savaitės planavimo, įgyvendinimo, pedagogės patarimų bei pasiūlymų.

2 etapas (2024 – 05 – 06). Antrojo etapo metu studentė atsineš pagamintą plakata su emocijomis (žr. PRIEDAS NR. 6), supažindins vaikus su jomis, diskutuos, kada jaučiamos tam tikros emocijos. Vėliau studentė su vaikais žais trumpą žaidimą „*Kaip jaučiuosi, kai...?*“. Šio žaidimo metu bus siekiama mokytis suprasti, kad vaikų emocijos gali skirtis (vienam vaikui linksma, o kitam tuo metu – liūdna). Taip pat šio etapo metu vaikai gebės atpažinti savo jausmus, juos pavadinti, įvardinti situacijas, kuriose kilo šie jausmai.

3 etapas (2024 – 05 – 07). Už trečiąjį etapą buvo atsakinga grupės mokytoja. Prieš pradėdant įgyvendinti projektą, pedagogė supažindino studentę su rengiama paroda „*Pasimatuok jausmą*“, kuri buvo rengiama Kauno paveikslų galerijoje, todėl buvo nuspręsta, kad ši paroda puikiai tiks studentės projekto temai. Šio etapo metu siekiama, jog vaikai prisimintų elgesio, viešajame transporte taisykles. Parodos metu vaikai mokysis išklausti kitą žmogų, reikšti jausmus per pojūčius, reflektuoti savo veiklą.

4 etapas (2024 – 05 – 08). Už ketvirtąjį etapą atsakinga studentė. Šio etapo metu su vaikais žaisime „*Auksinės taisyklės žaidimą*“. Šio etapo metu bus siekiama, jog vaikai gebėtų sakyti komplimentus ar kitus gerus žodžius savo draugams, priimti komplimentus ir kitus gražius žodžius iš bendraamžių. Po žaidimo lauks diskusija, kurios metu reflektuosime kartu su vaikais, kaip geri žodžiai privertė juos jaustis, ar buvo sunku sakyti gerus žodžius kitam. Taip pat diskutuosime, kaip netinkami pasakyti žodžiai verčia jaustis mus ir kitus asmenis. Veiklos metu vaikai gebės drąsiai reikšti savo mintis, jausmus, gebės išklausti savo draugus, pažins savo jausmus bei emocijas.

5 etapas (2024 – 05 – 09). Už penktąjį projekto etapą atsakinga studentė. Šio etapo metu studentė atsineš pagamintą plakata su nusiramino būdais), supažindins vaikus su jais, padiskutuos, kokius nusiramino būdus naudoja vaikai bei pasiūlys vaikams sugalvoti savo nusiramino būdus, kuriuos galima naudoti, kai jaučiamės pikti, liūdni. Taip pat numatomas „*Personažo vaidmenų žaidimas*“, kurio vedėjai bus patys vaikai, mokytojos bus stebėtojos. Šio etapo metu siekiama, jog vaikai atrastų įvairių nusiramino būdų, kuriuos prireikus, galėtų naudoti patys. Žaidimo metu siekiama, jog vaikai gebėtų patys žaisti žaidimą, be suaugusiųjų įsikišimo, pasidalinti vaidmenimis, siūlyti įvairias situacijas ir jas išreikšti žodžiais ir veiksmais, taikyti savirefleksiją.

6 etapas (2024 – 05 – 10). Už šeštąjį etapą atsakingos studentė ir mokytoja – metodininkė Edita. Šios etapo metu bus žaidžiamas žaidimas „*Atspėk emociją*“. Šio etapo metu siekiama, jog vaikai prisimintų įvairias emocijas, gebėtų jas išreikšti ir atpažinti iš veido išraiškų. Žaidimo metu vaikai gebės sulaukti savo eilės, įdėmiai klausytis draugų, išreikšti emocijas veido išraiškomis ir jas atpažinti bei įvardinti. Po žaidimo numatoma savaitės refleksija, kurios metu aptarsime, kaip vaikai jautėsi veiklų metu, kaip sekėsi išklausti draugus, kurios veiklos labiausiai patiko ir kodėl. Taip pat, refleksijos metu aptarsime, kaip vaikams sekėsi bendrauti žaidimų metu su grupės draugais ir suaugusiais.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Projektas „Aš – Emocijų pasaulyje“ buvo įgyvendinamas nuo 2024 – 05 – 03 iki 2024 – 05 – 10. Pirmasis etapas buvo įgyvendintas sėkmingai. Pedagogei buvo pateiktas būsimo projekto planas, kuriame buvo nurodyta projekto tema, tikslas, veiklos. Pedagogė atidžiai išklausė studentės sumanymus, papildė juos įvairiais patarimais, kurių dėka, projektas buvo įgyvendintas sėkmingai.

Antrasis etapas, už kurį buvo atsakinga studentė, įgyvendintas taip, kaip ir buvo planuota. Buvo atsineštas pačios pagamintas plakatas su emocijomis, kartu su vaikais buvo diskutuota, kokios emocijos pavaizduotos, kada vaikai jaučia tokias emocijas. Taip pat buvo žaidžiamas trumpas žaidimas „*Kaip jaučiuosi, kai...?*“. Žaidimo metu vaikams buvo skaitomos įvairios situacijos, pvz.: kaip jaučiuosi, kai man pavyksta gerai atlikti užduotį? Vaikai atsakė į klausimą, naudodami vieną žodį (emociją), pvz.: laimingas. Kai kurias vaikų situacijas išklausėme plačiau. Į veiklas įsitraukė visi vaikai, jiems buvo sukurtos saugios aplinkos sąlygos, kuriose vaikai galėjo drąsiai kalbėti, reikšti jausmus, jausti palaikymą iš draugų ir suaugusiųjų. Veiklos metu vaikai suprato, jog visi žmonės tuo pačiu metu gali jausti skirtingas emocijas. Taip pat vaikai gebėjo atpažinti emocijas, įvardinti, kada jie jas jaučia, įvardijo situacijas, kada jautė konkrečius jausmus. Veiklą galima dar tobulinti, paruošiant daugiau vaizdinės medžiagos (emocijų kortelės, situacijų kortelės). Taip pat galima leisti ir patiems vaikams sukurti savo situacijas, taip suteikiant galimybę patiems kelti klausimus ir ieškoti į juos atsakymų.

Trečiasis etapas, už kurį buvo atsakinga grupės mokytoja Edita, įgyvendintas sėkmingai. Ryte su vaikais, prieš išeinant į autobusų stotelę, pasikartojome, elgesio, viešajame transporte taisyklės. Kiekvienas vaikas susirado porą, su kuria kartu eis ir išėjome į stotelę. Atvykus į Kauno paveikslų galeriją, prisiminėme, jog turime atidžiai išklausti suaugusiojo, gražiai elgtis. Parodoje „Pasimatuok jausmą“, vaikai turėjo galimybę suvokti įvairius objektus, pasitelkiant savo jutimus, vaizduotę. Patirtį vaikai išreiškė emocijomis. Matuodamiesi įvairius, parodos autorės, sukurtus drabužius, vaikai išsakė, kokias emocijas sukelia tam tikri drabužiai (pavyzdžiui: pūkinė liemenė sukelia geras emocijas, nes ji minkšta, švelni, ją malonu liesti. Tuo tarpu liemenė, kuri pagaminta iš „*metalinių kempinių*“ sukelia blogas emocijas – pyktį, susierzinimą).

Ketvirtasis etapas, už kurį buvo atsakinga studentė Neirūna, pasisėkė taip, kaip buvo planuota. Šio etapo metu buvo numatyta žaisti „*Auksinės taisyklės žaidimą*“. Žaidimo metu, visi susėdome į ratą. Vaikai vieni kitus paragino prisijungti į veiklą. Kiekvienas vaikas pasirinko sėsti ten, kur jaučiasi gerai – prie savo geriausio draugo. Prieš pradėdant žaidimą su vaikais padiskutavome, ar jie dažnai sako gražius žodžius draugams, tėvams, kitiems artimiesiems. Daugelis vaikų atsakė, kad taip. Su vaikais išsiaiškinome, kokie yra gražūs žodžiai ir pradėjome žaidimą. Vaikams buvo paaiškinamos žaidimo taisyklės, visi vaikai jas atidžiai išklausė. Žaidimo esmė buvo tokia, jog vaikai gebėtų sakyti gražius žodžius kitiems ir taip juos nudžiugintų. Žaidimas pasisėkė puikiai, vaikai vieni kitiems pasakė daug gražių žodžių, tokių kaip: „*Tu esi labai geras draugas*“, „*Man labai patinka su tavimi žaisti*“. Po žaidimo su vaikais atlikome savirefleksiją. Kiekvienas vaikas reflektavo, kaip jam sekėsi, ar jam buvo sunku sugalvoti, ką gražaus pasakyti draugui, ar buvo malonu gauti gerą žodį iš draugo atgal. Trumpai buvo aptarti ir netinkami žodžiai ir kaip jie priverčia jaustis mus ir aplinkinius.

Penktasis etapas, kaip ir buvo numatyta, įgyvendintas sėkmingai. Buvo atsineštas, pačios pagamintas plakatas, kuriame pavaizduoti įvairūs nusiramino būdai. Su vaikais buvo diskutuota, kokius nusiramino būdus naudoja vaikai, taip pat jie siūlė ir savo idėjas, kaip būtų galima nusiraminti, kai esame liūdni, įskaudinti ar pikti. Šios veiklos metu buvo siekiama, jog vaikai atrastų įvairių nusiramino būdų ir juos pritaikytų, atsiradus poreikiui. Taip pat šio etapo metu buvo numatyta žaisti žaidimą „*Personažo vaidmenų žaidimas*“. Buvo nuspręsta, jog žaidimo vedėjai bus patys vaikai, o mokytojos juos tik stebės. Vaikams buvo paaiškinama, kaip žaisti šį žaidimą, kai vaikai išklausė, buvo galima pradėti žaisti. Žaidimo metu buvo siekiama, jog vaikai patys savarankiškai plėtotų duotą idėją, gebėtų pasidalinti vaidmenimis, siūlyti įvairias situacijas ir jas išreikšti žodžiais ar veiksmais. Po žaidimo trumpai aptarta, kaip vaikams sekėsi, ar buvo sunku patiems sugalvoti situacijas ir rasti joms sprendimus.

Šeštasis etapas, kaip buvo numatyta, įgyvendintas sėkmingai. Šio etapo metu buvo žaidžiamas trumpas žaidimas „Atspėk emociją“. Žaidimo metu vaikai prisiminė įvairias emocijas, gebėjo jas reikšti, atpažinti iš veido išraiškų. Žaidimo metu, kiekvienas vaikas kantriai laukė savo eilės, idėmiai klausėsi draugų, padėjo vienas kitam, reiškė emocijas veido išraiškomis, jas įvardino. Po žaidimo buvo numatyta savaitės refleksiją – ji ivyko. Refleksijos metu, kartu su vaikais buvo aptarta, kaip jie jautėsi veiklų metu, kaip jiems sekėsi išklausti draugus, ar buvo sunku tai padaryti? Taip pat vaikai dalinosi mintimis apie tai, kurios veiklos jiems labiausiai patiko. Daugelis vaikų atsakė, jog jiems patiko „Aukštinės taisyklės žaidimas“, kurio metu vaikai vienas kitam sakė gražius žodžius ir taip vienas kitą nudžiugino. Taip pat vaikams patiko ir išvyka į parodą „Pasimatuok jausmą“. Vaikai smagiai dalinosi prisiminimais iš veiklų, kurias atliko parodoje ir kaip jie jautėsi jų metu. Vaikams „baisiausia“ buvo „juodoji skylė“, kurios metu visi kartu ėjo aklinoje tamsoje ir turėjo naudoti tik rankas, siekiant sėkmingai išėiti, nepargriūti.

Projekto metu, visi priešmokyklinio amžiaus vaikai aktyviai dalyvavo veiklose. Veiklų metu buvo užtikrinta, jog vaikai visuomet bus palaikomi, paguodžiami, išklausti. Veiklų metu vaikai pagilino savo žinias apie emocijas, išmoko jas atpažinti iš veido išraiškų, kūno kalbos, gebėjo jas įvardinti. Veiklų metu buvo pastebėta, jog vaikai geba palaikyti vienas kitą, padėti atlikti veiklą draugui, kuriam sekasi sunkiau. Vaikai dėmesingai išklausė draugų, suaugusiųjų, laukė savo eilės kalbėti. Taip pat taikė savirefleksiją, nuolat reflektuodavo veiklą su draugais ir suaugusiais. Veiklų metu nepasitaikė ryškių, netinkamo elgesio apraiškų.

IŠVADA

Edukacinis projektas „Aš – Emocijų pasaulyje“ buvo įgyvendintas sėkmingai. Veiklų metu buvo užtikrinta, jog kiekvienas vaikas bus išklaustas, suprastas, priimtas. Projekto metu, visi priešmokyklinio amžiaus vaikai aktyviai dalyvavo veiklose. Projekto metu, vaikai gilino savo žinias apie emocijas, išmoko jas atpažinti iš veido išraiškų, kūno kalbos. Veiklų metu vaikai reiškė empatiją: palaikė vienas kitą, ištiesė pagalbos ranką draugams, atpažino liūdintį draugą. Vaikai dėmesingai klausėsi draugų, suaugusiųjų, kantriai laukė savo eilės kalbėti. Taip pat po kiekvienos veiklos reflektavo savo veiklą bei kaip tai privertė juos jaustis.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

LITERATŪRA

1. Amado-Alonso, D., León-del-Barco, B., Mendo-Lázaro, S., Sánchez-Miguel, P. A., & Iglesias Gallego, D. (2019). Emotional Intelligence and the Practice of Organized Physical-Sport Activity in Children. *Sustainability*, 11(6), 1615.
2. Guo, Q., & Feng, L. (2017). The associations between perceived parenting styles, empathy, and altruistic choices in economic games: A study of Chinese children. *Frontiers in psychology*, 8, 1843.
3. Saleme, P., Dietrich, T., Pang, B., & Parkinson, J. (2020). A gamified approach to promoting empathy in children. *Journal of Social Marketing*, 10(3), 321-337.
4. Švaplienienė, J. (2015). 5-6 metų vaikų žaidimų teoriniai ir praktiniai ypatumai. *Žvirblių takas*, (2), 31-35.
5. Wang, M., Wang, J., Deng, X., & Chen, W. (2019). Why are empathic children more liked by peers? The mediating roles of prosocial and aggressive behaviors. *Personality and Individual Differences*, 144, 19-23.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Sigita Saulėnienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, dailės pedagogų rengimas, aukštosios mokyklos didaktika, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo daile praktikoje.

El. pašto adresas: sigita.sauleniene@kaunokolegija.lt

Neirūna Dromantaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas pasitelkiant žaidimus.

El. pašto adresas: neiruna.dro901@go.kauko.lt

EDUKACINIS PROJEKTAS „DRAUGYSTĖS ŠALYJE“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir gautus kokybinio tyrimo duomenis pastebėta, kad patyčių apraiškos reiškiasi tiek ikimokyklinio tiek ir priešmokyklinio amžiaus grupėse. Pastebėtas patyčias pedagogai nedelsiant stabdo ir dirba individualiai ir su visa grupe, patyčių atvejams mažinti pedagogai dažniausiai pasitelkia pokalbius. Yra daug veiksmingų būdų mokyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikus apie patyčių poveikį. Kadangi patyčios yra paremtos santykiais, intervencijos skirtos kovoti su patyčiomis, taip pat turėtų būti nukreiptos į santykius, draugystę. Mokslininkai atkreipia dėmesį jog norint užkirsti kelią patyčioms dėmesį reikia skirti vaikų prosocialaus elgesio modeliavimui, mokant vaikus bendradarbiavimo, empatijos, sukuriant sąlygas atvirai komunikacijai patyčių tema (Rosen, Scott, & Higgins, 2023). Dėl šios priežasties kilo idėja parengti pedagogams praktinę priemonę – knygėlę, kurioje būtų svarbiausia informacija apie darželio amžiaus patyčias ir kuri patyčių situacijose pasitarnautų, kaip pagalbinių priemonė.

Projekto metu bus sukurta knygėlė su informacija apie patyčias ir praktinėmis veiklų idėjomis, įvairiais pratimais, kurie pedagogams padės sėkmingai dirbti mažinant patyčių apraiškas. Knygėlėje aprašytos veiklos bus įgyvendinamos per 4 dienų projektą „draugystės šalis“. Projektas bus vykdomas 1/d „X“. Projektas vyks gegužės 13-16 dienomis.

Per šią savaitę vaikai susipažins su patyčių samprata, lavins savireguliaciją ir savikontrolę, stiprins emocijų raišką bei tarpusavio supratimą ir draugystę.

Projekto pavadinimas – „Draugystės šalyje“

Projekto esmė – padėti pedagogams mažinant patyčių apraiškas grupėje ir formuoti vaikų nuostatas apie patyčias.

Projekto tema – „Draugystės šalyje“

Projekto tikslas – parengti ir praktikoje išbandyti, pedagogams skirtą praktinę priemonę, kuri padės sėkmingai dirbti, mažinant patyčių apraiškas.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

Patyčios yra rimta problema neigiamai veikianti mažų vaikų gerovę. Tai santykiais paremtas procesas, todėl dažniausiai tai yra grupinis reiškinys, kuriame dalyvauja skriaudėjas, skriaudžiamas vaikas ir stebėtojai (Douvlos, 2019). Neigiamas patyčių poveikis gali pasireikšti sunkumais prisitaikant mokykloje, elgesio problemomis, menka saviverte, polinkiu į nerimo sutrikimus, ar depresiją, taigi patyčios kenkia vaikų socialiniam ir emociniam vystymuisi (McGoey ir kt., 2023). Koreguoti vaikų patyčių elgesį, padėti suvokti agresyvaus elgesio prigimtį ir pasekmes, stiprinti prosocialius gebėjimus ir tarpusavio empatiją reikėtų dar darželyje, kol vaikų elgsena yra lanksti. Todėl ugdymo įstaigoms kyla moralinė atsakomybė imtis veiksmų, užkertant kelią patyčioms tarp vaikų ir mažinant jų apraiškų skaičių grupėse (Garandeanu, Salmivalli, 2019). Darbas su visa grupe, draugiškos aplinkos kūrimas, tarpusavio santykių grupėje stiprinimas ir bendrų nuostatų apie patyčias formavimas yra svarbi aplinkos be patyčių dalis. Šiame procese svarbus nuolatinis darbas, derinant skirtingus patyčių mažinimo metodus.

Projektu siekiama sukurti praktinę priemonę pedagogams – knygelę, su pagrindine informacija apie patyčias darželyje ir praktinių veiklų idėjomis, kurios pasitarnaus pedagogui, kaip pagalbinę priemonę mažinant patyčių raišką. Knygelėje pedagogai ras svarbiausią informaciją apie priešmokyklinio amžiaus patyčias ir idėjas veikloms kurios stiprins vaikų tarpusavio santykius bei veiks kaip intervencija mažinant patyčių raišką.

PERSONALO, DALYVAUJANČIO PROJEKTE, NUMATYMAS, DARBO GRUPĖS SUDARYMAS IR UŽDUOTYS

Prieš įgyvendinant šį projektą svarbu numatyti darbo grupę ir užduotis. Projekto komandą planuojama sudaryti iš projekto vadovės – studentės, įstaigos pedagogų bei pavaduotojos ugdymui. Siekiant užtikrinti kokybišką projekto vykdymą svarbu suburti kompetentingą komandą. Studentė į projekto komandą pakvietė įstaigos pavaduotoją ugdymui ir pedagoges („Skruzdėliukų“ grupės mokytojas), kurios buvo pasirinktos dėl turimos darbo patirties, kadangi patirtis yra svarbus rodiklis vykdant projektą. Įstaigos pavaduotoja ugdymui susipažinusi su projekto idėja, dalinosi patarimais, padėjo ir konsultavo.

Pirmajame veiklos etape projekto autorė – studentė, parengė ir paruošė pagalbinę priemonę pedagogams – knygelę su pagrindine informacija apie priešmokyklinio amžiaus patyčių sampratą, veiksmams pastebėjus patyčias ir veiklų idėjomis mažinant šią problemą grupėje. Studentė taip pat parengė ir inicijavo projekto veiklas, ruošė joms priemones, rengė planą kuris pateikiamas priede nr. 5. Skruzdėliukų grupės pedagogės buvo kartu projekto metu, mokytoja Vilma prisidėjo prie veiklų įgyvendinimo veiklose „saugi vieta“ ir „rask ir neišduok“, paruošė priemones ir asistavo studentei vedant veiklas.

PAGRINDINIAI VEIKLOS ETAPAI, PROJEKTO DATA, LAUKIAMAI REZULTATAI, ATSAKINGI ASMENYS

Pirmasis veiklos etapas (05.10-05.12)

Pirmojoje etapo dalyje studentė parengs praktinę, pagalbinę priemonę pedagogams – knygelę, kuri pasitarnaus mažinant patyčių apraiškas. Už šia veiklos etapo dalį atsakinga projekto autorė – studentė.

Antrasis veiklos etapas (05.13)

Antrojoje etapo dalyje priešmokyklinės grupės auklėtiniai susipažins su projekto tema, vyks dvi veiklos. Projekto autorė, ves ryto rato veiklą – „Draugystės šalyje“, kurios metu visi susipažinsime prsistatysime vardais, tuomet iš rato viduryje esančių emocijų kortelių išsrinksime tą kuri labiausiai atspindi šiandieninę nuotaiką ir ją įvardinsime. Studentė parodys keletą nuotraukų atspindinčių patyčių situaciją ir inicijuos pokalbį aptariant kas yra patyčios, vaikai diskutuodami, atsakys ką mato nuotraukoje, kaip jaučiasi nuotraukoje esantis skriaudžiamas vaikas, pasvarstys kodėl taip elgiasi skriaudėjas, diskutuos ką gali daryti stebėtojai. Svarstysime kaip jaučiamės turėdami draugą, kokie dalykai mus skaudina. Tuomet studentė paaiškins kokias problemas sukelia patyčios ir kaip svarbu tokiose situacijose nelikti abejingais. Kiek vėliau lauks dar viena veikla pokalbis „liūdnas/laimingas“. Susėdę ratu siūšime kamuoliuką, laikantis kamuoliuką vaikas įvardins kada yra laimingas, o kada liūdnas (aš laimingas kai/aš esu liūdnas kai). Už šia veiklos etapo dalį atsakinga projekto autorė – studentė, kuri ves veiklą ir parūpins priemones. Priemonės veikloms: emocijų kortelės, nuotraukos su patyčių situacijomis, kamuoliukas.

Trečiasis veiklos etapas (05.14)

Trečiojoje etapo dalyje studentė „Skruzdėliukų“ grupės vaikams ves veiklą „naujas draugas“ ir vizualizaciją „saugi vieta“. Veiklos metu plakatuose vaikai pamatys nupiešto berniuko ir mergaitės siluetus, kuriems sugalvos vardus. Šalia plakatų vaikai ras iškarpas su įvairiomis kūno dalimis ir drabužiais. Vaikai turės priklijuoti pasirinktą iškarpą prie berniuko arba mergaitės plakato. Veiklos metu vaikai diskutuos ir aptars berniuko ir mergaitės išvaizdą. Vėliau studentė paprašys priėti prie plakatų ir pasakyti „tariamiems draugams“ tai kas juose nepatinka pvz: negražiai apsirengęs/usi, atrodo kreivas/a ar pan. tai sakydamas vaikas suglamžys norimą plakato dalį. Praėjus visiems vaikams, vaikai vėl diskutuos ar jiems patiktų būti „tariamų draugų“ vietoje? Ar malonu būtų būti tokioje grupėje/klasėje? Vaikai aptars kaip jaustųsi jų „tariami draugai“. Vėliau veikla apsiuks kita puse ir „tariamiems draugams“ vaikai sakys malonius žodžius ir priedami jie tiesins palaktus. Studentė paaškins, jog nors lapai ir tiesinami, tačiau pažeidimų žymės juose lieka, tai bus metafora jog ir žmonės kuriuos skaudiname šiurkščiais žodžiais, lieka įskaudinti ir nebebūna tokie kokie buvo. Veika stiprins emocijų suvokimą ir raišką bei santykius su bendraamžiais. Vėliau bus įgyvendinama nusiramino ir atsipalaidavimo veikla – vizualizacija „saugi vieta“. Grojant ramiai ir atpalaiduojančiai muzikai, vaikai gulėdami grupėje klausys studentės sekamos istorijos ir bandys įsivaizduoti jos siužetą. Aptariant pratimą bus akcentuojama mintis jog apimtiems stiprių emocijų visuomet galime prisiminti šį pratimą ir užsimerkus rasi savąją saugią vietą. Už šia veiklos etapo dalį atsakinga projekto autorė – studentė, kuri ves veiklas ir parūpins priemones veiklai „naujas draugas“ ir mokytoja Vilma, kuri vizualizacijai „saugi vieta“ parūpins muzikinį grotuvą. Priemonės veiklai: didelis popieriaus lapas, spalvinimo priemonės, žirklys, pieštukai, dvipusė lipni juosta, kūno dalių ir drabužių iškarpos, muzikinis grotuvas ir lapas su tekstu atsipalaidavimo pratimui.

Ketvirtasis veiklos etapas (05.15)

Ketvirtojoje etapo dalyje vaikai išbandys kvėpavimo pratimą „penkių pirštukų nusiramino“ ir žaidimą „rask ir neišduok“. Šių veiklų metu stiprės vaikų savireguliacija ir savikontrolė. Kvėpavimo pratimas padės vaikams nusiraminti ir susitelkti. Atlikdami pratimą rodomuoju pirštu brauksime į viršų rankos plaštakos kontūru, pradėsime nuo riešo, kilsime nykščiu ir brauksime žemyn kitais pirštais, tarsi kalneliais. Kylant į viršų įkvėpsime, pakilę stabtelėsime užlaikydami orą ir besileisdami atgal išpūsime orą pro burną. Šį pratimą vaikai galės prisiminti apimti sunkių emocijų ir norėdami nurimti bei sugrįžti į save. Po kvėpavimo pratimo žaisime žaidimą „rask ir neišduok“. Jo metu mokytoja Vilma paslėps tam tikrą daiktą (pvz.: lėlę ar mašinėlę), kurį įvardins vaikams. Jiems reikės surasti paslėptą daiktą, tačiau niekam iš draugų neišsuduoti, o suradus, tik priėti prie studentės ir pašnibždėti daikto vietą. Ieškoti daikto galima tik vaikščiojant, jei dalyvis nesilaikys šios taisyklės tuomet turi atlikti nurodytus fizinius pratimus pvz.: pritūpimus, kūno lenkimus į kairę ir dešinę ir kt. Kai visi vaikai ras daiktą, pagal poreikį žaidimas galės būti tęsiamas toliau. Tuomet žaidimo laimėtojas slėps daiktą. Už šia veiklos etapo dalį atsakinga projekto autorė – studentė, kuri ves veiklas ir mokytoja Vilma kuri padės vesti veiklą „rask ir neišduok“ parūpindama priemones ir jas paslėpdama. Priemonės veiklai: lėlė, mašinėlė.

Penktasis veiklos etapas (05.16)

Penktojoje etapo dalyje vyks dvi veiklos – žaidimas „neleisk balionui nukristi“ ir refleksijos pratimas „vienas geras, vienas blogas įvykis“. Žaidimą „neleisk balionui nukristi“ žaisime lauke, tai fiziškai aktyvi veikla jos metu vaikai susiskirstys į kelias grupeles. Kiekvienai grupei bus duodamas vienas balionas, kurį reikės atmušant ir neleidžiant nukristi kuo ilgiau išlaikyti ore. Šią veiklą galima taikyti kuomet vaikai yra susijaudinę ar sunkiai susikoncentruoja ramesnei veiklai. Vėliau atliksime refleksijai skirtą veiklą „vienas geras, vienas blogas įvykis“. Susėdus ratu studentė pradė-

dama savo pavyzdžiu, vaikų klaus kuris dienos įvykis buvo geras ir kuris nelabai patiko. Įvertinant prabėgusią savaitę pratimą pakartosime įvardindami patikusį ir ne savaitės įvykį. Tokia veikla gali tapti grupės tradicija, aptariant dienos ar savaitės įvykius. Šiuo pratimu suteikiama galimybė išgirsti save ir kitus bei įvertinti kas dienoje ar savaitėje patiko, o kas ne. Už šia veiklos etapo dalį atsakinga projekto autorė – studentė, kuri ves veiklas ir parūpins priemones. Priemonės veiklai: keletas balionų.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Idėja projektui kilo beklausant pirmųjų informantų atsakymų. Supratau jog praktikoje pasitarėnautų knygelė su pagrindine informacija apie priešmokyklinio amžiaus patyčių sampratą ir veiklų idėjomis mažinant patyčių raišką. Taip sugalvojau knygelę „patyčioms ne“ ir projektą „draugystės šalyje“. Aptarusi jį su įstaigos administracija ir pavaduotoja ugdymui gavau pritarimą.

Pirmajame projekto etape (05.10-05.12) atrinkau pagrindę ir svarbiausią informaciją apie priešmokyklinio amžiaus patyčias, rėmiausi moksline literatūra. Ieškojau idėjų veikloms, atrinkau jas. Daug laiko skyriau knygelės maketavimui, nusprendžiau ją parengti skaitmeniniu formatu.

Antrajame projekto veiklos etape (05.13) su „Skruzdėliukų“ grupės vaikais aptarėme savo emocijas, vaikai gebėjo jas atskirti, vieni įvardino esantys linksmi, kiti liūdni. Vėliau aptarėme nuotraukas, stebint jas vienas vaikas iškart įvardino jog mato jose patyčias, kiti pritarė. Šios dienos metu taip pat aptarėme kada jaučiamės laimingi, o kada liūdni. Vaikai teigė jog laimingi jaučiasi, kuomet su niekuo nesipyksta, kai turi draugų. Liūdni kuomet iš jų tyčiojasi, kai kiti su jais nenori draugauti.

Trečiajame projekto veiklos etape (05.14) vaikai komentavo tariamo draugo išvaizdą, jo trūkumus, vėliau bandė sakyti komplimentus. Matėsi vaikų nuostaba kuomet bandant ištiesinti suglamžytą lapo dalį ji neišsitiesino. Vaikai vienbalsiai pritarė jog nenorėtų būti grupėje kurioje vyrauja nedraugiška atmosfera. Kitoje veikloje atlikome vizualizacijos pratimą, veiklos aptarimo metu didelė dalis vaikų įvardino jog jų saugi vieta yra jų namai, arba jų kambarys.

Ketvirtajame veiklos etape (05.15) atlikome penkių pirštų kvėpavimo pratimą, po kurio vaikai įvardino esantys ramūs ir atsipalaidavę. Kita dienos veikla buvo žaidimas „rask ir neišduok“. Pirmuosius kartus bandant žaisti žaidimą vaikams sunkiai sekėsi kontroliuoti savo reakcijas ir neišduoti paslėpto daikto vietos, tačiau su kiekvienu nauju bandymo pavykdavo vis geriau.

Penktajame veiklos etape (05.16) darželio kieme žaidėme žaidimą su balionu, vaikai patys susiskirstė į komandas, žaidimą norėjo kartoti daug kartų. Vėliau atlikome projekto veikloms skirtą refleksijos pratimą „vienas geras, vienas blogas įvykis“. Vaikų atsakymai buvo skirtingi tačiau daugelis įvardino jog šios savaitės geras įvykis buvo žaidimai, naujos veiklos, smagus laikas. Kaip blogą įvykį vaikai įvardino ėjimą į darželį, planšetinio kompiuterio negavimą.

Apibendrinant edukacinį projektą galima teigti jog projektas buvo sėkmingas, projektas atskleidė, kad priešmokyklinio ugdymo grupės vaikai supranta kas yra patyčios. Stebėdami nuotraukas su patyčių situacijomis vaikai pasakė, jog tai yra patyčios, o paprašyti jas apibūdinti minėjo jog tai yra blogo darymas arba kažko blogo sakymas, skausmo sukėlimas. Diskusijos metu stebint patyčių nuotraukas ir vaikų paklausus ką turėtų daryti stebėtojai, vaikai atsakė, jog pirmiausia reikia įsikišti į patyčias jas sustabdant, arba pasakant mokytojai, taigi projektas parodė jog vaikai žino kaip turėtų elgtis stebėtojai. Iš visų projekto veiklų veiksmingiausi pasirodė nusiramavimo ir atsipalaidavimo pratimai, vaikai jų metu akivaizdžiai tapo ramesni, labiau susikoncentravę, atrodė jog šios veiklos sukuria itin darnią atmosferą grupėje. Projekto metu taip pat, buvo parengta pagalbinė priemonė pedagogams – knygelė. Grupės mokytoja Vilma, ją įvertino palankiai ir sakė jog tikrai naudos praktikoje.

IŠVADA

Edukacinis projektas „Draugystės šalyje“ parodė jog priešmokyklinio amžiaus vaikai supranta jog patyčios tai nemalonūs ir skaudinantys veiksmai nukreipti prieš kitą. Projektas atskleidė, jog vaikai vertina draugystę, geba dirbti komandoje ir supranta jog patyčios skaudina. Edukacinis projektas suteikė vaikams galimybę į patyčias pažvelgti iš savo pusės ir apmastyti, kaip patyčių situacijose jaučiasi skriaudžiamas vaikas, apgalvoti ar skriaudėjas yra laimingas bei ką gali padaryti stebėtojai sustabdant patyčių situacijas. Skirtingų projekto veiklų metu vaikai stiprino emocijų suvokimą ir raišką, lavino kūrybiškumą, savireguliaciją ir savikontrolę, susitelkė bendroms užduotims, stiprino tarpusavio ryšį bei empatiją. Visos veiklos sulaukė daug vaikų susidomėjimo, todėl projektas įvyko sėkmingai. Projekto metu sukurta pagalbinė priemonė pedagogams – knygelė „patyčioms ne“, kuri pasitarnaus pedagogams mažinant patyčių apraiškas.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

Patyčių situacijai įvykus...

Pastebėję patyčias, pedagogai turi nedelsiant sustabdyti skriaudėją ir paaiškinti, koks elgesys yra nepriimtinas, tam pasitarnauti gali grupės taisyklių kūrimas ir priminimas. Taip pat, vertėtų vaikui pasiūlyti išlieti susikaupusias emocijas kokia nors kita veikla, vėliau nuoširdžiai pasikalbėti su skriaudėju, išsiaiškinti jo neigiamų emocijų priežastis, paaiškinti kaip toks elgesys atsiliepia skriaudžiamam vaikui. Vaikai, linkusiam skriausti kitus, būtina stiprinti socialinius įgūdžius, empatijos jausmą ir bendradarbiavimą su bendraamžiais (Johander, Trach, Turunen, Garandea, & Salmivalli, 2022).

Labai svarbu nepamiršti vaiko, iš kurio yra tyčiojamas, kadangi vaikai turi matyti jog suaugusiems rūpi ir jie visuomet padės, kai reikia pagalbos. Pedagogas turi palaikyti skriaudžiamą vaiką ir padėti ugdati pasitikėjimo savimi jausmą, mokyti apginti savo interesus, padrašinti dažniau sakyti žodį „ne“. Svarbu jog vaikas būtų skatinamas prašyti pagalbos (Klanienė ir kt., 2022).

Dirbant su stebėtojais, svarbu pabrėžti jog jų pagalba mažinant patyčias itin reikšminga. Reikia skatinti stebėtojus pranešti apie patyčių situacijas vos jas pastebėjus, skatinti padėti skriaudžiamam vaikui, sustabdyti skriaudėją, pakviesti skriaudžiamą vaiką žaisti kartu, priimti į bendras veiklas (Camodeca, & Nava. 2022).

VEIKLOS, IDĖJOS

Žaidimai – konstruktyvus būdas vaiko agresijai išreikšti. Rungtyniavimo, pergalės žaidimai šiuo atveju nėra tinkami, nes dėl didelio noro nugalėti, sukelia vaikui stiprią psichinę įtampą, o tai trukdo jam išmokti naujų tinkamo elgesio būdų.

Draugystės burtai

Eiga: kiekvienas vaikas pasigamina stebuklingą lazdele, kuria galės užburti 2–3 grupės vaikus, kad jie jam būtų geranoriški, draugiški. Vaikas paliečia kitą sakydama „(vardas), aš paverčiu tave (berniuku, mergaite), kuris (kuri) (pasako poetgi, kurio jis (ji) nekartos). Pavyzdžiui: „Jonai, aš paverčiu tave berniuku, kuris nepastumia mane nuo suolo, kai rengiamės į lauką“, „Ugne, aš paverčiu tave mergaite, kuri prieš paimdama mano pieštukus, paprašo leidimo“.

„Užburtas“ vaikas nieko neatsako, o turi apie tai pagalvoti. Jis nėra verčiamas pasikeisti, tačiau burtažodžio galia gali padėti suprasti savo elgesį.

LITERATŪRA

1. Bashatah, L., & Al, D. (2023). Methods Used to Reduce Bullying in Kindergarten from Teachers' Perspectives. *International journal of mental health promotion*, 25(5), 639-653.
2. Douvlos, C. (2019). Bullying in preschool children. *Psychological thought*, 12(1).
3. Garandea, C. F., & Salmivalli, C. (2019). Can healthier contexts be harmful? A new perspective on the plight of victims of bullying. *Child Development Perspectives*, 13(3), 147-152.
4. Johander, E., Trach, J., Turunen, T., Garandea, C. F., & Salmivalli, C. (2022). Intention to stop bullying following a condemning, empathy-raising, or combined message from a teacher—do students' empathy and callous-unemotional traits matter?. *Journal of youth and adolescence*, 51(8), 1568-1580.
5. Rosen, L. H., Scott, S. R., & Higgins, M. G. (2023). Books and Bullies: Responses to Bullying in Preschool Students. *International Journal of Bullying Prevention*, 1-12.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Algimantas Bagdonas, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorius.

Mokslinių tyrimų kryptys: ugdymo psichologija, švietimo vadyba.

El. pašto adresas: algimantas.bagdonas@kaunokolegija.lt

Aurėja Šarkauskaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Kauno lopšelio-darželio „Klevelis“ mokytoja

Mokslinių tyrimų kryptys: Patyriminis ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas, vaikų psichikos sveikatos stiprinimas.

El. pašto adresas: aureja.sarkauskaite@kaunokolegija.lt

Adrija Lisauskaitė ir dr. Sigita Saulėnienė, baigiamojo darbo tema: „JUDRAUS PATIRTINIO UGDYMO SI KONTEKSTO PANAUDOJIMAS, KOREGUOJANT PADIDINTO AKTYVUMO VAIKŲ ELGESĮ“

EDUKACINIS PROJEKTAS „MAŽIEJI MOKSLININKAI“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Išanalizavus mokslinę literatūrą pastebėta, jog padidėjusio aktyvumo vaikai dažnai yra pravar-džiuojami „neklaužadomis“, vien todėl, kad vaikams yra labai sunku suprasti ko iš jų nori, jiems yra sunku laikytis grupės sukurtų taisyklių ir veikti pagal savo norus (Abidin, 2023). Problemos, kurias patiria padėjusio aktyvumo vaikai, yra savikontrolė – kuomet sėdėdamas vaikai negali nusiraminti, ramiai valgyti, užduočių atlikimo ar tvarkymosi metu užtrunka per ilgai, įvairių veiklų metu pasirenka bėgioti aplink grupę, o ne koncentruotis į ugdomąją veiklą. Todėl, norint koreguoti padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį, į pagalbą yra pasitelkiamas judrus patirtinis ugdymosi kontekstas. Jo tikslas, skatinti vaikų judėjimo džiaugsmą ir kasdieninį judrumą, tyrinėjant judesį bei judriais būdais skatinant vaiką dalyvauti įvairių ugdymosi sričių veiklose. Tai ugdymas skirtas didinti galimybes ugdytis per judesį, pabrėžiant ne tik fizinį aktyvumą, bet ir jo teigiamą poveikį vaikų visapusiškam vystymuisi (Ikimokyklinio ugdymo gairės, 2023). Tyrimo metu, buvo pastebėta, kad pedagogai, kuria įvairias ugdymosi aplinkas, tačiau nepilnai išpildo viską, kas vaikams reikalinga ar įdomu, kartais ir nepavyksta sudominti.

Atlikus mokslinės literatūros bei tyrimo analizę, buvo nuspręsta organizuoti projektą, kurio tikslas, panaudojant judrų patirtinį ugdymosi kontekstą, organizuoti ir kurti veiklas, kurios užtikrintų vaikų, turinčių padidėjusį aktyvumą, elgesio koregavimą

Projekto tema – „MAŽIEJI MOKSLININKAI“

Projekto tikslas – panaudojant judrų patirtinį ugdymosi kontekstą, organizuoti ir kurti veiklas, kurios užtikrintų vaikų, turinčių padidėjusį aktyvumą, elgesio koregavimą.

Edukacinio projekto planas pateikiamas prieduose.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

Atlikus mokslinės literatūros analizę paaiškėjo, kad dažnai pastebima, kaip įvairiose ikimokyklinėse ugdymo įstaigose pedagogai organizuoja vaikams labai įtraukiančias ir kūrybingas erdves, kuriose vaikai ugdomi. Ikimokyklinio ugdymo gairėse (2023) aprašomi kontekstai pabrėžia svarbą kurti ugdančią, vaikams patrauklią mokymosi aplinką lauke, kuri ne tik skatina vaikų kūrybiškumą, bet ir leidžia jiems sėkmingai augti. Tokiu būdu kuriama ugdymo(si) aplinka integruojama į vaikų gyvenimą. Vaikai, būdami tokioje aplinkoje, labiau nori įsitraukti į ugdymosi procesą, lavina savo kūrybiškumą, estetinį suvokimą, aplinkos pažinimą, fantaziją (Morris, 2020). Norint koreguoti padidėjusio aktyvumo vaikų elgesį, kuriant tokią vaikams įtraukiančią aplinką, kurioje vaikai būtų skatinami tobulėti, pažinti, eksperimentuoti, atrasti save ir gebėtų savarankiškai spręsti iškilusias problemas. Įvairių mokslininkų (Daukila, 2016, Dewey, 2017) teigimu, norint sėkmingai pasiekti mokymosi rezultatų, pedagogo vaidmuo yra itin svarbus vadovaujant, skatinant ir palaikant vaikų mąstymą. Pedagogas, būdamas aktyvus ir kūrybiškas ugdymo proceso dalyvis bei organizatorius, turi analizuoti šiuolaikinius principus ir metodus. Tokiu būdu, jis kuria savitas ugdymo(si) strategijas ir dalijasi gerąja patirtimi (Daukila, 2016).

DALYVAUJANČIOJO PERSONALO NUMATYMAS

Organizuojant projektą „MAŽIEJI MOKSLININKAI“, buvo svarbu tinkamai ir atsakingai pasirinkti dalyvaujančių personalą, kurie bus atsakingi už projekto veiklų vykdymą kartu su studente. Prie šio projekto prisidėjo Kauno lopšelio – darželio „X“ grupės ikimokyklinio ugdymo pedagogės.

DARBO GRUPĖS NUMATYMAS, UŽDUOTYS

Darbo grupę sudaro studentė Adrija ir Kauno lopšelio – darželio „X“ ikimokyklinio ugdymo mokytojos Jovita ir Oksana. Kiekvieną projekto dieną pedagogai gaus užduotis su numatytomis dienos veiklomis. Projekto veiklos bus įamžintos nuotraukomis ir aprašytos raštu.

PAGRINDINIAI VEIKLOS ETAPAI

I etapas (2024-05-20)

Pirmąją projekto dieną ryto rato metu, kartu su vaikais bus aptariama projekto tema. Kaip vaikai įsivaizduoja mokslininkus, kas tai yra. Diskutuosime, kaip galėtumėme tapti mokslininkais. Interaktyvių grindų pagalba, susipažinsime su mokslininkais, ką jie veikia, žiūrėsime mokomąją medžiagą, kokius eksperimentus mokslininkai atlieka. Vaikai, kartu su pedagogu, išsirinks norimą grupės vietą ir ją mėgins paversti į spalvotą laboratoriją. Vaikai pasiskirstys grupelėmis ir kiekvienas gamins norimą dekoraciją, kurią galės padėti savo laboratorijos erdvėje.

II etapas (2024-05-21)

Antrąją projekto dieną kartu su vaikais susirinksime jų pasigamintoje laboratorijoje, kurioje bus užrašas, įvairios dekoracijos, vaikų sugalvoti ir atnešti daiktai. Tuomet išsirinksime norimą atlikti eksperimentą, kurį ir mėginsime atlikti savo laboratorijoje. Naudosime kolbas, pincetus, pipetes ir įvairius daiktus. Eksperimentui atlikti naudosime baltus chalatus ir apsauginius akinius. Vaikai galės rinktis iš eksperimentų gausos ir atlikti jiems patinkantį.

III etapas (2024-05-22)

Trečiąją projekto dieną ryto rato metu su grupės mokytojomis aptarsime mūsų praėjusias dienas, reflektuosime su vaikais, kaip mums sekėsi, kokias dekoracijas mes padarėme, kokius eksperimentus atlikome, kas labiausiai patiko ir kas nepatiko, ką naujo sužinojome ir ko išmokome. Vėliau keliausime į lauko aplinką ir praėsime veiklą. Mūsų užduotis bus surasti įvairius augalus ir gamtines medžiagas eksperimentams. Vaikai pasiskirstys grupelėmis, išsitrauks po vieną užduoties lapą, kuriame bus pažymėta, ką reikės surasti. Naudojant pincetus, padidinimo stiklus ir indelius, vaikai ieškos reikiamų medžiagų ir atsineš eksperimento gamybai.

Pirmasis eksperimentas „Batų atspaudai“.

Tikslas: įtraukti vaikus į ugdomąją veiklą, sudominant netradicine veikla. Skatinamas problemų sprendimas ieškant reikiamų medžiagų, bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje.

Reikalingos priemonės: dideli popieriaus lapai, smėlis, žemė, padidinami stiklai.

Eiga: vaikai turės susirasti ir prisiberti smėlio, žemių, sumaišyti masę ir išsitepus ar įlipus su batu į masę, dėti kojos atspaudą ant popieriaus lapo ir stebėti kas nutiks.

Antrasis eksperimentas „Gėlių tapyba“.

Tikslas: įtraukti vaikus į ugdomąją veiklą, sudominant netradicine veikla. Skatinama meninė raiška, problemų sprendimas ieškant reikiamų medžiagų, bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandose.

Reikalingos priemonės: popieriaus lapai, įvairios gėlės, medžių lapai, vanduo.

Eiga: šiame eksperimente bus reikalinga surasti kuo daugiau gėlių pievoje. Su jomis mėginti piešti ant popieriaus lapo ir stebėti kas gausis.

Trečiasis eksperimentas „Tornadas“.

Tikslas: įtraukti vaikus į ugdomąją veiklą, sudominant netradicine veikla. Skatinamas tyrinėjimas, eksperimentavimas, problemų sprendimas ieškant reikiamų medžiagų, bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandose.

Reikalingos priemonės: stiklainis, vanduo, dažai.

Eiga: šiame eksperimente vaikai turės surasti lauke paslėptą stiklainį, susidėti reikalingas priemones ant stalo. Pripylus vandens į stiklainį, jį stipriai išmaišius ir įlašinus dažų stebime, kas vyksta. Vėliau vaikai, jeigu nori, pasikeičia komandomis ir atlieka vieni kitų eksperimentus.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Pirmoji projekto diena: Pirmąją dieną, ryto metu kartu su vaikais buvo aptarta tema, vyko susipažinimas. Vėliau prasidėjo diskusija apie mokslininkus – vaikai klausinėjo klausimų, aptarinėjome ką veiksime viso projekto metu. Interaktyvių grindų pagalbą žiūrėjome interaktyvią vaizdo medžiagą, kurioje mes dar daugiau sužinojome apie mokslininkus ir ką jie veikia. Susikalvojome, kokias dekoracijas norėsime daryti į mūsų aplinką, daugelis vaikų norėjo daryti mėgintuvėlius, kolbas, kiti norėjo mikroskopą, teleskopą. Viena mergaitė pasirinko knygas, kadangi jų irgi reikia labai daug, kad mokslininkai daug žinotų ir skaitytų. Vaikams labai patiko dekoruoti kuriamą aplinką, jie spalvino pasirinktomis priemonėmis, guašu, akvarele, flomasteriais, pieštukais, kreidutėmis. Taip pat pasigaminome ir užrašą LABORATORIJA, kurį pakabinome tiesiai virš mūsų erdvės. Vaikams ši diena labai patiko ir įsiminė. Pradėjome įsirenginėti savo kambarėlį, tačiau nusprendėme, kad pabaigsime rytoj, kadangi vaikai turėjo muzikos pamoką.

Antroji projekto diena: Šią dieną jau turėjome pasigamintas dekoracijas ir pabaigėme gaminti mūsų erdvės vidų. Pasirinkome grupėje esantį kampelį, kadangi kambarėlį būtų reikėję daug ką keisti. Pasigaminome spintelę, pasidarėme įėjimą iš užuolaidėlės, o sienas iš stovinčių spintų, dėžės ir teatro rėmo. Atlikome ir eksperimentus, kuriuos aptarėme kartu su vaikais, vaikai norėjo atlikti lavos įsiveržimą, kadangi sakė, kad kažkada jį jau buvo atlikę ir jiems jis labai patiko. Vaikai, pasibaigę gamintis erdvę ir baigę žaisti su eksperimentais, tiesiog galėjo laisvai žaisti mūsų laboratorijoje. Vaikai sugalvojo vaidinti mokslininkus su lėlėmis, taip surengdami teatrą, stebėjo gamtines ir kitas įvairias medžiagas per mikroskopą ir smagiai žaidė. Veikla pavyko puikiai, vaikai buvo patenkinti ir sudominti. Kadangi buvo nedaug vaikų, buvo labai lengva susitarti, visi tilpo į mūsų erdvę, todėl nekilo rūpesčių dėl mažos erdvės ir per didelio vaikų skaičiaus.

Trečioji, paskutinė projekto diena: Paskutinę dieną kartu su vaikais aptarėme visas atliktas veiklas, kalbėjome, kas patiko ir kas nepatiko. Pirmiausia visas veiklos reikiamas priemones vaikai turėjo susirasti patys, savo grupėje. Jie turėjo rasti stiklainį, pincetus, įvairius matavimo indus, indelius, padidinimo stiklus, kibiriukus, popieriaus lapus. Dauguma daiktų vaikai patys žinojo kur juos rasti, kitus daiktus surasti padėjo grupės mokytoja. Tada keliavome į lauką įgyvendinti paskutinės savo projekto dienos. Išsidėliojome daiktus, pasakojau vaikams mūsų pirmąją užduotį. Tai

buvo pasiskirstymas komandomis. Kadangi buvo nedaug vaikų, jie pasiskirstė į dvi komandas: vienoje komandoje 4, kitoje 5 vaikai. Kiekvienas komandoje turėjo išsirinkti savo komandos kapitoną, iš pradžių juo būti norėjo visi, tačiau vėliau išsirinko draugiškai vieną. Vaikai gavo užduočių lapus, kuriuose buvo pavaizduota pienė, saulytė, ir įvairūs medžio lapai. Jų užduotis visame kieme surasti pavaizduotus augalus. Prasidėjo paieškos, vaikų grupelė turėjo po vieną kapitoną, kuris turėjo užduočių lapą, tikrintoją, kuris turėjo padidinimo stiklą, surinkėją, kuris turėjo indelį augalams rinkti ir rinkėją, kuris su pincetu galėjo nuskinti augalus. Vaikai surado gan daug augaliukų, tačiau buvo nesenai nupjauta žolė, tad gėlyčių buvo nedaug, o saulyčių iš vis vaikai nerado. Po augalų suradimo, keliavome atlikti darbelį, piešti su gėlytėmis ant popieriaus lapo. Piešiant kai kuriems sekėsi puikiai, kitiems reikėjo daugiau spausti. Kita užduotis buvo tose pačiose komandose į gautus kibiriukus prisikasti smėlio, žemių ar žvyro. Vaikai bėgo ieškoti. Tuomet į prikastą kibirėlį, matavo ir pylė vandenį, maišė, kol pasidarė tiršta masė. Tą masę pylė ant paruošto padėkliuko. Padėkliukas buvo padėtas prie pat didelių popieriaus lapų ant kurių ir vyko visas procesas. Mes darėme batų atspaudus. Vaikai sustojo eilute ir vienas paskui kitą lipo į padėklą, o iš padėklo ant popieriaus lapo, taip išgaudami kojos atspaudą. Vėliau kiekvienas vaikas stebėjo ir tyrinėjo atspaudus, diskutavo, kas pavyko, kodėl vienu ryškesni, o kitų ne. O paskutinė mūsų užduotis buvo eksperimentas. Išsirinkome norimas spalvas, aš vaikams išsukau stiklainyje esantį vandenį. Vaikai pylė spalvą ir stebėjo, kas nutiks. Eksperimentas puikiai pavyko, vaikams pasimatė „tornado sukūrys“, jie buvo labai nustebę ir džiaugėsi. Tuomet, visi vaikai labai noriai padėjo susitvarkyti. Veiklos visiems labai patiko.

IŠVADA

Parengus ir įgyvendinus projektą „MAŽIEJI MOKSLININKAI“, kuriame panaudotas judrus patirtinis ugdymosi kontekstas, pastebėta: kad vaikams labai patiko eksperimentuoti ir kurti savo laboratoriją. Projektas buvo sėkmingas, nes visi etapai vyko sklandžiai, o vaikų susidomėjimas veiklomis buvo labai didelis. Vaikus pavyko sudominti netradicinėmis veiklomis ir skatinti jų aktyvų dalyvavimą ugdymo procese.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

LITERATŪRA

1. Kairė, Sandra. Ugdantis patyrimas J. Dewey filosofijoje. *Acta paedagogica Vilnensia*, 2013, t. 30, pp. 34-46.
2. Kolb, D. A. (2014). "Experiential learning: Experience as the source of learning and development.
3. Lietuvos Respublikos Švietimo, Mokslo ir Sporto Ministras. Įsakymas. Dėl Ikimokyklinio Ugdymo Programos Gairių Patvirtinimo 2023 m. rugsėjo 4 d. nr. V-1142. Vilnius
4. Morris, T. H., & König, P. D. (2020). Self-directed experiential learning to meet ever-changing entrepreneurship demands. *Education+ Training*, 63(1), 23-49.
5. Mustika Abidin (2023). Analysis of hyperactive child behavior and handling efforts in education.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Sigita Saulėnienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, dailės pedagogų rengimas, aukštosios mokyklos didaktika, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo daile praktikoje.

El. pašto adresas: sigita.sauleniene@kaunokolegija.lt

Adrija Lisauskaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Kauno lopšelio-darželio „Atžalėlė“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas pasitelkiant žaidimus.

El. pašto adresas; adrija.lis764@go.kauko.lt

EDUKACINIS PROJEKTAS „PAUKŠTELIAMS SUGRĮŽTANT“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Išanalizavus mokslinę literatūrą pastebėta, kad kūrybiškumo ugdymas(is) tampa vis reikšmingesniu ugdymo(si) modeliu. Kaip teigia V Jonynienė (2013), didžiausią įtaką vaiko kūrybiškumo plėtotei turi aplinka. Edukacinės programos tai struktūrizuotas ir planuotas ugdymosi procesas, skirtas siekti tam tikrų ugdymo(si) tikslų ir rezultatų. Edukacinių programų taikymo sritis yra labai plati ir apima daug dalykų. Tačiau pastebima, kad edukacinių programų galimybės ikimokyklinio amžiaus vaikams yra ypač ribotos.

Atlikus kiekybinį ir kokybinį tyrimą Panevėžio miesto lopšeliuose-darželiuose, paaiškėjo, kad pedagogai skiria pakankamai dėmesio kūrybiškumo ugdymui(si) ir yra labai suinteresuoti vaikų ugdymui(si) taikyti edukacines programas, tačiau galimybės yra ribotos. Tyrimas atskleidė, kad noras vykdyti edukacines programas yra didelis, tačiau kyla problemų dėl finansavimo, individualių poreikių turinčių vaikų dalyvavimo ir nepakankamos edukacinių programų pasiūlos, Panevėžio mieste, ikimokyklinio amžiaus vaikams.

Atsižvelgus į minėtus tyrimo rezultatus, buvo nuspręsta Panevėžio miesto lopšelyje-darželyje „X“ suorganizuoti ir įgyvendinti projektą „Paukšteliams sugrįžtant“, kurio tikslas – ugdyti vaikų kūrybiškumą, vaizduotę, meninę raišką ir gamtos pažinimą, įtraukiant edukacinę programą.

Projekto metu, kuris vykdomas 5 dienas, bus skatinamas vaikų kūrybiškumo gebėjimų ugdymas(is) suteikiant įvairios informacijos bei potyrių edukacinėje programoje Panevėžio miesto Šiaurinėje bibliotekoje ir veiklose darželio aplinkoje. Tikslui pasiekti sudarytas edukacinio projekto planas (žr. 7 priede).

Aplinkybės lėmė, kad edukacinių programų pasirinkimų galimybės ikimokyklinio amžiaus vaikams ir individualių poreikių turintiems vaikams buvo labai ribotos. Visos edukacinės programos buvo mokamos. Nei įstaiga, nei tėvai, neturėjo galimybių finansuoti išvykos į mokamą edukacinę programą. Todėl išvyka buvo suplanuota į biblioteką.

Projekto tema – „Paukšteliams sugrįžtant“

Projekto tikslas – ugdyti ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymą(si) taikant edukacinę programą.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

Remiantis mokslinės literatūros analize nustatyta, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumą gali ugdyti edukacinės programos. Atlikus kiekybinį ir kokybinį tyrimą paaiškėjo, kad edukacinių programų galimybės ikimokyklinio amžiaus vaikams yra ribotos. Kai kurie respondentai atskleidė, kad yra stengiamasi vykdyti nemokamas edukacines aplinkas ir yra sunku rasti edukacinių programų, kurios būtų prieinamos individualių poreikių turintiems vaikams. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad pedagogai yra suinteresuoti ugdyti vaikų kūrybiškumą edukacinėmis programomis, tačiau ne visada tam turi galimybių. Edukacinio projekto „Paukšteliams sugrįžtant“, buvo siekta

rasti išvykti į edukacinę programą, kuri būtų nemokama ir turėtų palankias sąlygas individualių poreikių turintiems vaikams. Projekto metu buvo siekiama, kad vaikų išvyka skatintų jų kūrybiškumą, meninę raišką, vaizduotę, gamtos pažinimą ir patirtų teigiamų emocijų.

Projektas buvo įgyvendintas Panevėžio lopšelyje-darželyje „X“, kartu su ikimokyklinio amžiaus (4-5) metų vaikų grupė ir specialiojo ugdymo grupe.

PROJEKTO KOMANDOS FORMAVIMAS

Projektą „Paukšteliams sugrįžtant“ inicijavo studentė Rugilė (1). Organizuojant ir planuojant projektą, buvo svarbu tinkamai pasirinkti projekto narius. Pasirinkta darbo grupė yra esminė projekto dalis, kuri įgyvendina ir padeda organizuoti numatytas veiklas bei pasiekti tikslus. Dėl šios priežasties projektui „Paukšteliams sugrįžtant“ įgyvendinti pasirinkta ikimokyklinio ugdymo mokytoja metodininkė (1), specialiojo ugdymo grupės mokytoja metodininkė (1), mokytojos padėjėjos (3), Panevėžio Šiaurinės bibliotekos darbuotoja (1), ikimokyklinio amžiaus grupė (1) ir specialiojo ugdymo grupė (1). Projektui atlikti įtraukti ikimokyklinio amžiaus vaikų grupės vaikai (13) ir specialiojo ugdymo vaikų grupės vaikai (8). Nuosekliai projekto įgyvendinimui reikėjo studentės, mokytojų metodininkių ir mokytojos padėjėjų sąveikos ir užduočių paskirstymo tikslumo.

PROJEKTO UŽDUOČIŲ SUDARYMAS IR PASKIRSTYMAS

Darbo grupę sudarė: Rugilė (1), ikimokyklinio amžiaus mokytoja metodininkė (1), specialiojo ugdymo mokytoja metodininkė (1), mokytojos padėjėjos (3), Panevėžio Šiaurinės bibliotekos darbuotoja (1). Kiekvienam edukacinio projekto komandos nariui buvo paskirtos tam tikros užduotys. Diskusijų metu buvo nuspręsta parašyti edukacinio projekto planą ir sudaryti komandos grupę, surasti tinkamą edukacinę programą, numatyti ir suplanuoti pagrindinius veiklos etapus ir laukiamus rezultatus, bei kiekvieną projekto dieną vykdyti veiklas pagal edukacinio projekto etapus turės studentė Rugilė. Ikimokyklinio amžiaus grupės mokytoja metodininkė prisidės prie projekto veiklų organizavimo, skatins vaikus įsitraukti į veiklas, padės iškilus nesklandumams ir pasirūpins transporto priemonės nuo Panevėžio lopšelio-darželio „X“ iki Panevėžio Šiaurinės bibliotekos užsakymu ir turizmo renginio aprašo pildymu. Specialiojo ugdymo grupės mokytoja metodininkė bus atsakinga už edukacinio projekto įamžinimą Panevėžio Šiaurinėje bibliotekoje išmaniąja priemone (telefonu), skatins vaikus įsitraukti į veiklas, padės kilus nesklandumams. Panevėžio Šiaurinės bibliotekos darbuotoja bus atsakinga už užsiėmimo metu vedamą pasakojimą apie pavasarinius paukščius ir supažindinimą su bibliotekos patalpomis. Mokytojos padėjėjos bus atsakingos už vaikų saugumą edukacinėje programoje, projekto veiklų įamžinimą darželio grupės patalpoje, skatins vaikus įsitraukti į veiklas. Visiems komandos nariams buvo paskirtos užduotys, orientuotos į projekto tikslą, o projekto metu buvo išskirti pagrindiniai veiklos etapai.

PAGRINDINIAI VEIKLOS ETAPAI IR LAUKIAMI REZULTATAI

Projektas „Paukšteliams sugrįžtant“ vyko 2024 05 16 – 2024 05 22

I etapas 2024 05 16

1. Susisiekimas su Panevėžio Šiaurine biblioteka. Atsakingas asmuo – studentė Rugilė. Susisiekama su Panevėžio Šiaurine biblioteka dėl edukacinės programos įgyvendinimo. Su bibliotekos darbuotoja suderinama edukacinės programos tema ir laikas. Tikimasi, kad bus susitarta su bibliotekos darbuotoja įgyvendinti edukacinę programą.
2. Susisiekimas su autobusiukų nuomos punktu. Atsakingas asmuo – ikimokyklinio amžiaus

vaikų grupės mokytoja metodininkė. Su autobusiukų nuomos punktu suderinama dėl kelionės nuo Panevėžio lopšelio-darželio „X“ iki Panevėžio Šiaurinės bibliotekos. Susitariama, kada atvažiuos autobusiukas su vairuotoju. Tikimasi, kad nekils nesklandumų dėl kelionės.

3. Edukacinio projekto „Paukšteliams sugrįžtant“ pristatymas vaikams. Rugilė, studentė, yra atsakinga už edukacinio projekto pristatymą „Paukšteliams sugrįžtant“. Studentės užduotis yra supažindinti vaikus su projektu, įskaitant projekto temą, jo svarbą, tikslus ir veiklas, kurias planuojama įgyvendinti projekto metu. Tikimasi, kad bus sužadintas vaikų noras ir smalsumas dalyvauti šiame edukaciniame projekte, kuris skatins vaikų kūrybiškumą taikant edukacines programas.
4. Pasiruošimas pedagogų susirinkimui. Atsakingas asmuo – studentė Rugilė. Edukacinio projekto metu norima įtraukti ir kitus ikimokyklinės įstaigos pedagogus, todėl yra organizuojamas susirinkimas, kuriam reikia pasiruošimo. Tikimasi, jog bus surasta ir apibendrinta visa pedagogams naudinga informacija apie Panevėžio mieste vykstančias edukacines programas, kurios atliepia pedagogų norus.

II etapas 2024 05 17

Veiklų įgyvendinimai „Nupiešk paukštelį“. Atsakingas asmuo – studentė Rugilė. Ryto rato metu su vaikais bus aptariama tai, ką jie jau žino apie paukščius, kokius paukščius jie pažįsta, kur jie gyvena. Po ryto rato, veiklų metu, vaikai pieš paukščius vaškinėmis kreidelėmis ir lies akvarelės pagalba, spalvotu popieriumi aplikuos paruoštus paukščius. Tikimasi, kad tai sužadins vaikų norą veikti, stimuliuos norą pažinti paukščius, sužadins kūrybiškumą ir meninę raišką. Tikimasi, kad vaikai savanoriškai pasirinks jiems labiau patinkančią veiklą, taip lavindami vaizduotę ir kūrybinį mąstymą.

III etapas 2024 05 20

Pedagogų susirinkimas. Atsakingas asmuo – Rugilė. Pedagogų susirinkimo metu aptariama edukacinių programų nauda kūrybiškumo skatinimui. Pristatomos Panevėžio miesto edukacinės aplinkos ir juose šiuo metu vykstančios edukacinės programos. Tikimasi, kad bus pasisavinama informacija apie vykstančias edukacines programas, kurios sužadins pedagogų norą pasinaudoti edukacinių programų galimybėmis.

IV etapas 2024 05 21

Išvyka į Panevėžio Šiaurinę biblioteką. Atsakingi asmenys – Rugilė, atsakinga už projekto įvykimą ir vaikų skatinimą įsitraukti į veiklą; ikimokyklinio amžiaus vaikų mokytoja metodininkė, atsakinga už nuvykimą ir vaikų skatinimą įsitraukti į veiklą; bibliotekos darbuotoja, atsakinga už veiklos įgyvendinimą; mokytojų padėjėjos, atsakingos už vaikų saugumą išvykos metu ir vaikų skatinimą įsitraukti į veiklą; specialiojo ugdymo mokytoja, atsakinga už projekto įamžinimą išmaniają priemone (telefonu) ir vaikų skatinimą įsitraukti į veiklą. Bibliotekos darbuotoja supažindins vaikus su bibliotekos patalpomis, papasakos apie pavasarį parskrendančius paukščius. Tikimasi, kad bus sužadintas vaikų noras veikti, kūrybiškumas, meninė raiška, gamtos pažinimas.

V etapas 2024 05 22

- I. Veiklų įgyvendinimas, „Paukšteliai kitaip“. Atsakingas asmuo – studentė Rugilė. Vaikams bus paruošiamos netradicinės priemonės kurti. Paruošiamos spalvotos medinės kaladėlės, tepetai, antrinės žaliavos, skaitmeninės technologijos (SMART lenta), gamtinės medžiagos. Pabandysime kūrybiškai pažvelgti į šią užduotį ir sukurti paukščius kitaip, savitai, fantazuojant, eksperimentuojant, atrandant, kuriant. Tikimasi, kad dalyvavimas edukaciniame aplin-

koje, bibliotekoje, ir netradicinės medžiagos paskatins vaikų kūrybiškumą, meninę raišką. Tikimasi, kad vaikai dalinsis savo idėjomis, kurs ir papasakos ką sukūrė. Išreikš savo mintis ir sukurs kažką savito. Vaikai pieš, tapys, klijuos, dėlios įvairiais būdais ir tyrinės galimybes kurti.

2. Projekto apibendrinimas, refleksija. Vaikai pasidalins savo įspūdžiais apie savaitę vykusį projektą „Paukšteliams sugrįžtant“. Tikimasi, kad projektas pavyks pagal numatytą planą, suteiks vaikams daug gerų emocijų, sužadins vaikų norą veikti, eksperimentuoti, kurti, lavinti kūrybiškumą. Dalintis savo mintimis ir idėjomis, bendradarbiauti su grupės vaikais.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Projekto „Paukšteliams sugrįžtant“ įgyvendinimas vyko nuo 2024 m. gegužės mėn. 16 d. iki 2024 m. gegužės mėn. 22 d. Panevėžio lopšelyje-darželyje „X“.

Dėl projekto vykdymo ir organizavimo buvo susitarta su grupių mokytojais ir bibliotekos darbuotoja. Tris dienas prieš išvyką darželio administracijai buvo pateiktas turizmo renginio aprašas. Pedagogai buvo informuoti apie projekto tikslą, idėjos kilmę ir suplanuotus veiklos etapus. Suformavus projekto komandą, buvo išklaustytos idėjos ir pasiūlymai, kurie buvo įtraukti į edukacinio projekto planą. Edukacinis projektas „Paukšteliams sugrįžtant“ vyko sklandžiai, kaip buvo numatyta ir tikėtasi. Kiekvienas komandos narys turėjo savo užduotį ir žinojo, ką tiksliai turi daryti projekto metu. Vaikai noriai dalyvavo projekte, dalinosi savo mintimis ir idėjomis, reflektavo, rodė ir didžiavosi savo darbais. Projektas suteikė naujų žinių ir patirčių, vaikams padėjo gerinti santykius su bendraamžiais ir suaugusiais, lavino vaizduotę ir kūrybiškumą, skatino kurti, fantazuoti ir eksperimentuoti.

Pirmąją dieną (2024 05 16) buvo susisiekta su Panevėžio Šiaurinė biblioteka ir autobusiukų nuoma. Suplanuota edukacinė programa ir kelionė į biblioteką, kuri vyks gegužės 21 d. Su vaikais aptarėme organizuojamą projektą. Vaikai buvo supažindinti su edukacinėmis aplinkomis. Kalbėjome apie tai, ką galime jose rasti ir pamatyti. Vaikai buvo supažindinti su laukiančiomis veiklomis ir artėjančia išvyka į miesto biblioteką, prisiminėme saugaus elgesio taisykles. Buvo renkama informacija apie edukacines aplinkas ir projektų galimybes Panevėžio mieste, ruošama prezentacija pedagogų susirinkimui.

Antrąją dieną (2024 05 17) buvo surengtas susirinkimas pedagogams, kurio metu buvo pristatoma prezentacija apie „Ikmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymą(si) taikant edukacines programas“. Kurios metu buvo pasakojama apie edukacinių programų svarbą, vaikų kūrybiškumą lemiančius veiksnius. Kartu su pedagogais buvo aptariamos esančios edukacines aplinkos Panevėžyje ir vykstančios edukacines programos. Pedagogai dalinosi įspūdžiais iš seniau aplankytų edukacinių aplinkų.

Trečiąją dieną (2024 05 20) ryto rato metu su vaikais buvo aptariamos jų turimos žinios apie paukščius. Vieninteliai paukščiai, kuriuos vaikai įvardino, buvo gandras, varna ir balandis. Su vaikais diskutavome, kur paukščiai gyvena, ką jie valgo, kokias kūno dalis turi. Po ryto rato priėjome prie darbėlių, kurių metu vaikai akvarele liejo paukščius, piešė juos vaškinėmis kreidelėmis ir aplikavo spalvotais popieriaus lapeliais. Vaikams veiklos buvo duodamos pasirinkti savarankiškai, daugiausia mergaičių dėmesio sulaukė liejimas akvarele ir piešimo vaškinėmis kreidelėmis, berniukus labiau domino aplikavimas. Taip pat buvo tokių berniukų, kurie paukščius bandė sukonstruoti iš lego detalių.

Ketvirtąją dieną (2024 05 21) buvo keliaujama į Panevėžio Šiaurinę biblioteką, kurioje bibliotekos darbuotoja aprodė vaikams bibliotekos patalpas, taip pat pademonstravo bibliotekoje vykstan-

čia piešinių paroda, kuri sužadino vaikų kūrybiškumą, papasakojo apie pavasarį grįžtančius paukščius. Nustebino tai, kad kai kurie individualių poreikių turintys vaikai labai gerai žinojo paukščių giedamas giesmes. Pasakojimas užtruko 45min. kas šiek tiek per ilgai buvo ne tik individualių poreikių turintiems vaikams, bet ir ikimokyklinio amžiaus vaikams, jų dėmesį pavyko išlaikyti pirmąsias 30min. Apsilankymą bibliotekoje užbaigėme žaidimu „Garnys tur ilgas kojas“, kuris paskatino vaikų su bendraamžiais ir suaugusiais bendradarbiavimą. Tačiau nustebino tai, kad nors ir buvo su-tarta dėl kartu atvykstančių individualių poreikių turinčių vaikų, paaiškėjo, kad edukacinės progra-mos vedėja neturėjo pakankamai kompetencijos dirbti su individualių poreikių turinčiais vaikais.

Penktąją dieną (2024 05 22) vaikams buvo paruoštos netradicinės priemonės kūrybiškumui pa-sireikšti. Naudojamos priemonės buvo: spalvotos medinės kaladėlės, tapetai ir piešimo priemonės, antrinės žaliavos, skaitmeninės technologijos (SMART lenta), gamtinės medžiagos. Visos priemo-nės buvo paliktos taip, kad vaikai patys galėtų pasirinkti, kuo nori užsiimti. Iš spalvotų medinių kaladėlių ir gamtinių medžiagų jie konstravo ir statė paukščius. SMART lentoje, naudodamiesi piešimo programa, piešė paukščius iš geometrinių figūrų. Ant patiesto tapeto kelios mergaitės nu-sprendė nupiešti paukščio skrydį. Antrines žaliavas klijavo ant spalvotų popieriaus lapų, taip ga-mindami paukščius. Refleksijos metu vaikai labai džiaugėsi savo pagamintais darbais, pasakojo ką ir kaip darė, prašė darbėlių įamžinimui daryti nuotraukas ir jas nusiųsti tėveliams.

IŠVADA

Edukacinio projekto „Paukšteliams sugrįžtant“ metu ikimokyklinio amžiaus ir individualiųjų poreikių turintys vaikai dalyvavo edukacinėje programoje ir darželyje organizuotose veiklose, ku-rių metu ugdė(si) kūrybiškumą, plėtojo sugrįžtančių paukščių pažinimą, bendravo ir bendradarbia-vo su suaugusiais ir bendraamžiais.

LITERATŪRA

1. Cropley, A. (2020). Definitions. In M. A. Runco & S. R. Pritzker (Eds.), *Encyclopedia of creativity* (3rd ed.) (pp. 315-322). San Diego, CA: Academic Press.
2. Dere, Z. (2019). Investigating the Creativity of Children in Early Childhood Education Institutions. *Universal Journal of Educational Research*, 7(3), 652-658.
3. Jautakytė, R. (2014). Kūrybiškumo samprata ir jo ugdymas darželyje: ikimokyklinio auklėjimo pedagogų pozicija. *Tiltai: socialiniai mokslai*, (1), 87-103.
4. Jonynienė, V. (2013). Kūrybiškumo ugdymas mokykloje. Vilnius: UPC.
5. Mamma, A. T., Sirjon, S. (2021). Improving children's creativity through environmental exploration activities. *Journal of Early Childhood Education (JECE)*, 3 (1), 31-41. <http://dx.doi.org/10.15408/jece.v3i1.20230>

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Jolanta Stūronaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros lektorė.
El. pašto adresas: jolanta.sturonaite@kaunokolegija.lt

Rugilė Gaižauskaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimoky-
klinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Panevėžio regos centro „Linelis“ moky-
toja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas, ugdymo metodi-
kos.

El. pašto adresas: rugile.gai169@go.kauko.lt

Gerda Skvarčiūtė ir lekt. Renata Čikonienė, baigiamojo darbo tema: „IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ APLINKOS PAŽINIMO IR SAUGOJIMO UGDYMAS(IS) LAUKO APLINKOJE“

EDUKACINIS PROJEKTAS „EKOLOGINĮ MĄSTYMĄ UGDOMĖS SMAGIAI!“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Išanalizavus mokslinę literatūrą ir atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad norint pakeisti pasaulio užterštumo lygį, turėtume diegti šias vertybes nuo mažumės, jog vaikai suprastų ir įprastų saugoti gamtą. Šiuo projektu buvo siekiama sukurti tokią aplinką, kurioje būtų didinamas vaikų ekologinis sąmoningumas, taip siekiant, kad jie saugotų juos supančią aplinką ir tausotų gamtos išteklius. Ankstyvas aplinkos apsaugos švietimas, skatina vaikų atsakingumo jausmo, taip formuojant tvarius įpročius ir vertybes norint toliau puoselėti mūsų gamtą. Gamtos gerovė yra susijusi su kiekvieno iš mūsų kasdieniniu gyvenimu. Tad, svarbu vaikus supažindinti, jog jų veiksmai gali prisidėti prie jų gyvenimo gerovės ir kokybės. Gamta suteikia begalę mokymosi galimybių. Vaikų veikla, tokia kaip: sodininkystė, gamtos stebėjimas ir tyrinėjimas lauke, leidžia vaikams stiprinti ryšį su gamta. Taip pat, šios žinios skatina vaikus priimti pagrįstus sprendimus dėl išteklių naudojimo ir atliekų mažinimo.

Tema: „Ekologinį mąstymą ugdomės smagiai!“

Tikslas: Kurti ugdymo turinio kontekstus, įgalinančius vaikus tapti atsakingais gamtinės aplinkos kūrėjais ir saugotojais.

Edukacinio projekto planas. Projekto plane pateikiami duomenys apie atliktą tyrimą esamai situacijai nustatyti, projekto eigą, atsakingus asmenis ir kt.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

2024 m. balandžio mėnesį, buvo atliktas kiekybinis Kauno miesto, ikimokyklinio ugdymo įstaigų mokytojų tyrimas, kurio metu išaiškėjo pedagogų nuomonė ir aplinkos apsaugos ugdymo ypatumai. Pedagogai dažniausiai stengiasi ugdyti ryšį tarp vaikų ir gamtos, darželio aplinkoje per augalų auginimą. Kai kurie, pedagogai išreiškė nuomonę, jog vaizdinė medžiaga ir interaktyvūs internetiniai įrankiai nėra veiksmingi ugdant aplinkos apsaugą. Taip pat, pedagogai dažniausiai siekia atsakingumo ir sąmoningumo gamtai, naudodami šiukšlių rūšiavimo būdą. Tyrimo metu išaiškėjo, jog pedagogai nėra linkę dažnai skatinti aplinkosaugą – tai daro tik kartais. Tad remiantis pedagogų apklausos rezultatais tampa aišku, kad nors ir pedagogams rūpi aplinkos apsauga, bet ją skatina retai.

DARBO GRUPĖS NUMATYMAS, UŽDUOTYS

Darbo grupę buvo renkama, atsižvelgiant į projekto temą ir vaikų atitinkamą amžių. Darbo grupę sudaro dvi ikimokyklinio ugdymo mokytojos – Dalia ir Gabrielė bei mokytojos padėjėja Marina. Šie darbo grupės nariai, buvo atsakingi už priemones bei bendradarbiavimą su tėvais projekto metu. Taip pat, dalyvavo „Nykštukų“ grupės vaikai, kurie padėjo įgyvendinti projektą savo dalyvavimu ir aktyvumu.

Už viso projekto organizavimą ir įgyvendinimą bei veiklų parengimą yra atsakinga darbo autorė Gerda.

PAGRINDINIAI PROJEKTO VEIKLOS ETAPAI IR LAUKIAMI REZULTATAI

I etapas. 2024-04-15: Darželio vaikų supažindinimas su projektu ir diskusija.

- Diskusija „Ar aš aplinkai draugiškas?“
- Vaizdinės medžiagos parodymas kaip vaikas gali prisidėti prie gamtos apsaugos.
- Vaikai iliustruoja savo dienos refleksiją apie ekologiją.

Už šį etapą yra atsakinga darbo autorė Gerda. Pirmąją dieną vaikai bus supažindinami su projektu, kuris tęsis visą savaitę. Vaizdinėje medžiagoje bus pateikiama informacija apie tai, kaip žmonės teršia gamtą ir kokią žalą tai daro. Tikimasi, kad vaizdo medžiaga paskatins vaikus diskutuoti apie netinkamą poelgį gamtoje, pasidalins savo turima patirtimi ir ieškos sprendimų, kaip patys galėtų pradėti labiau tausoti gamtos išteklius.

II etapas. Nuo 2024-04-16 iki 2024-04-17: Dirbtuvės „Iš šiukšlių į žaidimą“.

- Diskusijos pratęsimas su vaikais apie ekologiją, šiukšlių perdirbimą.
- Buitinių atliekų tyrinėjimas, rūšiavimas, skaičiavimas ir matavimas.
- Aptarimas kokią naudą teikia šiukšlių perdirbimas. Minčių lietus su vaikais.
- Pasitelkiant kūrybiškumą, vaikai konstruoja iš šiukšlių savo idėjas ir stengiasi perdirbti buitines atliekas antram panaudojimui.

Šiame veiklos etape mokytojos Dalia ir Gabrielė bendradarbiaus su vaikų tėvais, jog jie prisidėtų prie priemonių parengimo t.y. buteliai, kartoninės dėžės ir pan. Šioje projekto veikloje tikimasi, jog vaikai supras kaip galima padėti žemei rūšiuojant šiukšles bei kaip jos yra perdirbamos. „Minčių lietuje“ tikimasi, kad vaikai pasiūlys idėjų, žaidimų, veiklų, kurias galima sukurti panaudojant antrines žaliavas. Vyresnieji pasiūlys idėjų internete. Už šį veiklos etapą yra atsakingos ikimokyklinio ugdymo mokytojos Dalia ir Gabrielė. Darbo autorė Gerda, įsipareigoja surasti kuo daugiau idėjų, kaip galima panaudoti tėvų atneštas antrines žaliavas vaikų žaidimams, sporto rungtims.

III etapas. 2024-04-18: Ekspozicijos „Žaislai iš šiukšlių“.

- Vaikai iš ankstesnės dienos kūrinių surengia ekspozicija, kurios metu gali apžiūrėti vieni kitų darbus, diskutuoti kas, ką pagamino. Galės išbandyti ir žaisti su savo kūrinių.
- Festivalio „Lietuvos mažųjų Žaidynės“ atidarymas, vaikų supažindinimas su sportinėmis pramogomis.
- Lauko aplinkoje vaikai sportuoja įrengtose stotelėse iš antrinių žaliavų.

Už šį veiklos etapą yra atsakinga ikimokyklinio ugdymo mokytoja Dalia ir darbo autorė Gerda. Vaikams lauko aplinkoje bus suruoštos sekcijos, kurias galės aplankyti ir dar kart panaudoti antrines žaliavas ir suprasti, jog net ir iš šiukšlių galima sukurti žaidimą. Tikimasi, kad vaikai ne tik supras, kokia nauda yra šiukšlių perdirbimo ir panaudojimo dar kartą, bet ir patirs judėjimo džiaugsmą, sportuos ir varžysis tarpusavyje.

IV etapas. 2024-04-19: Akcija „Darom 2024“.

- Vaikai keliauja į lauko teritorija, parką ir darželio teritorija, kurioje vaikai renka šiukšles.
- Šiukšlių išrūšiavimas į tinkamus konteinerius.
- Vaikų refleksija piešinio formatu. Ką vaikas sužinojo naujo ir kaip jautėsi projekto metu?

Paskutinę projekto dieną, vaikai įtvirtins įgautas žinias per visą savaitę ir kelias rinkti šiukšles lauko aplinkoje. Tikimasi, kad vaikai ne tik sutvarkys aplink darželį esančias aplinkas, bet tinkamai

gebės išrūšiuoti surinktas atliekas, diskutuos su draugais apie netinkamą elgesį su gamta namuose. Už šį veiklos etapą yra atsakinga darbo autorė Gerda, mokytoja Dalia ir mokytojos padėjėja Marina padės keliaujant su vaikais už darželio teritorijos.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Projektas buvo įgyvendintas 2024 m. balandžio 15-20 d. Kauno lopšelyje darželyje X. Projektas buvo įgyvendintas kaip ir buvo suplanuotas, vaikai kiekvieną dieną gilino žinias ir reflektavo apie ekologiją.

Pirmąją projekto dieną, vaikai veiklos metu susėdo su darbo autore į ratuką ir diskutavo apie ekologiją, ką tai galėtų reikšti. Pažiūrėję kelis mokamuosius filmukus, vaikai susėdo prie stalo ir piešė kaip jie supranta ekologiją. Kai kurie vaikai piešė konteinerius ir kaip jie rūšiuoja šiukšles, taip padėdami gamtai, kiti piešė užterštą gamtą. Vaikai dalinosi mintimis ir komentarais apie tai, kaip galima padėti gamtai. Vaikai aktyviai dalyvavo veikloje ir įsitraukė į suorganizuotą veiklą.

Antrąją ir trečiąją projekto dienomis, vaikai atsinešė iš namų antrinių žaliavų iš kurių laisva forma konstravo ir realizavo savo mintis. Vieni vaikai konstravo laivus ar mašinas, kiti bandė imituoti muzikinius instrumentus, kaip būgnus iš tuščio grietinės indelio. Taip pat, keli vaikai sugalvojo dirbti grupelėse ir sukonstruoti rutulius ir kėglius, su kuriais žaidė boulingą. O baigę veiklą, vaikai bandė likusias medžiagas rūšiuoti į tam tikrų spalvų konteinerius, kuriuos turi savo grupėje. Džiugino tai, kad tėvai noriai įsitraukė į projekto veiklas. Grupėje netrūko priemonių, kuriomis vaikai galėjo laisvai manipuliuoti. Vyresnieji vaikai gebėjo surasti informacijos apie rūšiavimą, panaudodami planšetinį kompiuterį. Autorės sugeneruotos idėjos nebuvo panaudotos, kadangi vaikams parodžius keletą pavyzdžių, jie patys laisvai ėmėsi kurti žaidimus – eksponatus iš antrinių žaliavų. Buvo jaučiama, kaip vaikai laisvai veikia, kuria, kaip jiems tai patinka daryti, nes vis norėjo grįžti prie šios veiklos. Nustebino, kad kitą dieną atėję į darželį keli vaikai atsinešė su tėvais namie pagamintų žaidimų.

Ketvirtąją projekto dieną, vaikai su darbo autore surengė darbelių ekspoziciją iš antrinių žaliavų. Vaikai lygino ir galėjo pastebėti kitų kūrybos procesą, komandiškai žaidė su sukurtais žaislais. Po ekspozicijos vaikai keliavo į darželio lauko aplinką, kurioje vaikai atliko įvairias sportines užduotis, kaip: plastikinių butelių grėbimas į vartus su grėbliu, šokinėjimas į tuščias kartonines dėžes, popierinių kamuoliukų mėtymas per tinklą ir kt. Šios veiklos skatino vaikus gerinti pusiausvyrą, vikrumą ir bendradarbiavimą tarpusavyje, norint pasiekti rungčių tikslą. Vaikai aktyviai įsitraukė į veiklas ir refleksijos metu įvardijo, jog labiausiai patiko šokinėti į dėžes. Buvo jaučiama vaikų konkurencija, adrenalino siekimas, kad nugalėtų ir spėtų atlikti kuo daugiau užduočių.

Penktąją ir paskutiniąją dieną vaikai diskutavo apie rūšiavimo svarbą ir saugų elgesį su šiukšlėmis. Po diskusijos vaikai keliavo į lauko aplinką ir rinko šiukšles. Vaikams buvo paruošti trijų spalvų maišeliai, į kuriuos rūšiavo šiukšles – plastikas, popierius ir stiklas. Po šiukšlių rinkimo ir rūšiavimo vaikai, reflektavo savo projekto patirtį per piešinius, kaip jie jaučiasi, ką naujo patyrė ir pastebėjo. Tėvai savaitės eigoje dalinosi savo vaikų refleksijomis apie jų patirtį darželio veiklose. Keli tėvai minėjo, kad einant namo vaikai vis ieškojo šiukšlių ir kalbėjo, kaip negerai yra neatsakingai elgtis su gamta. Taip pat, tėvai pateikė pastebėjimus, jog ir namuose vaikai daugiau pradėjo kalbėti apie daiktų tausojimą svarbą, vienos mergaitės mama teigė, kad grįžusi po darželio, mergaitė susitvarkė savo kambarį, atrinko žaislus, kuriuos dar galės panaudoti mažesnis brolis ir kelis atrinko, vaikams, kuriems jų labiau reikia. Kito vaiko mama minėjo, jog gavo pastabą, kad valantis dantis neužsuka vandens.

IŠVADA

Edukacinio projekto „Ekologinį mąstymą ugdomės smagiai!“ įgyvendinimas buvo sėkmingas, kurio metu vaikai suprato aplinkos apsaugos svarbą, kas gali atsitikti jeigu žmogus neprižiūri aplinkos. Edukacinio projekto metu, vaikai noriai įsitraukė į organizuojamas veiklas, stengėsi geriau suprasti savo aplinką ir kaip būtų galima ją puoselėti. Vaikai gilino savo žinias apie gamtą ir praktiškai galėjo panaudoti pateiktą informaciją, darželyje ir namuose. Į projekto eigą buvo įtraukti ir patys vaikų tėvai, kurie su savo vaikais apie aplinkos apsaugą kalbėjo ir namų aplinkoje.

LITERATŪRA

1. Kos, M., Jerman, J., Anžlovar, U., & Torkar, G. (2016). Preschool children's understanding of proenvironmental behaviours: Is it too hard for them? *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(12), 5554–5571
2. Kynienė, A., Turčinavičienė, J., Skujienė, G., Meškauskienė, A., Makarskaitė-Petkevičienė, R., Kavaliauskas, V., & Girkontaitė, A. (2022). Integruotas gamtamokslis ugdymas Lietuvoje: pasiekimai ir ateities perspektyvos.
3. Lamanauskas, V., & Makarskaitė-Petkevičienė, R. (2023). Aplinkosauginės nuostatos: būsimųjų ankstyvojo ugdymo mokytojų pozicija. *Gamtamokslinis ugdymas bendrojo ugdymo mokykloje–2023: XXIX nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys*, 2023 m. balandžio mėn. 28–29 d., 20–27.
4. Makarskaitė-Petkevičienė, R., & Pupeikienė, J. (2022). Orientavimasis aplinkoje ir jos pažinimas: veiklos įvairovės ir mokymosi tyrinėjant aspektai. *GAMTAMOKSLINIS UGDYMAS BENDROJO UGDYMO MOKYKLOJE–2022*, 29, 36.
5. Parker, L. (2022). Outdoor learning, a pathway to transformational learning? Or another educational gimmick. *International Journal for Cross-Disciplinary Subjects in Education*, 13(1), 4600–4611

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Renata Čikonienė, Kauno lopšelio-darželio „Vaikystė“ direktoriaus pavaduotoja ugdymui. Mokslinių tyrimų kryptys: edukologija, pedagogika, ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas. El. pašto adresas: renatacikoniene@gmail.com

Gerda Svkarčiūtė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė, Kauno menų darželio „Etiudas“ mokytoja. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas. El. pašto adresas: gerda.skv415@go.kauko.lt

Goda Gedminaitė ir lekt. Vaida Valalytė, baigiamojo darbo tema: „4-5 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ, TURINČIŲ AKTYVUMO IR (AR) DĖMESIO SUTRIKIMŲ, UGDYMO(SI) GALIMYBĖS IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGOJE“

EDUKACINIS PROJEKTAS „PABŪK SU SAVIMI“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Atlikus kiekybinės anketos tyrimą, paaiškėjo, kad dauguma 4-5 metų amžiaus vaikų turinčių ADS, ugdomi grupėse, kuriose aplinka ir ugdymo priemonės nėra tinkamai pritaikytos jų individualiems poreikiams. ADS turintys vaikai dažnai yra nedėmesingi, impulsyvūs ir labai aktyvūs, o jų elgesys dažnai yra nenusipėjamas. Taigi tinkamai pritaikyta aplinka gali padėti šiems vaikams nusiraminti ir susikaupti kasdienybėje. Tyrimo rezultatai patvirtina, kad tokiems vaikams visgi reikalinga atskira vieta, kurioje jie galėtų nusiraminti ir pailsėti nuo grupėje esančio triukšmo. Taip kilo idėja sukurti nusiramavimo erdvę vaikams, kuriems diagnozuotas ADS. Tačiau tokia erdvė turėtų būti prieinama ne tik ADS turintiems vaikams, bet ir kitiems grupės vaikams, kurie taip pat galėtų pasinaudoti šia erdve, kai jiems reikia ramybės.

Nusiramavimo erdvė turėtų būti įrengta kuo mažiau blaškančioje grupės aplinkoje. Tai galėtų būti specialiai įrengta zona su užuolaidomis, patogiomis sėdimomis vietomis, minkštais baldais ir įvairiomis raminančiomis veiklomis, pvz., knygomis, dėlionėmis ar sensoriniais žaislais. Ši erdvė turėtų būti skirta individualiam naudojimui arba mažoms grupelėms, kad būtų užtikrinta ramybė ir privatumas. Tokia zona gali padėti ne tik ADS turintiems vaikams, bet ir visai grupei, nes ramybės ir susikaupimo erdvės prisideda prie bendros grupės atmosferos gerinimo ir efektyvesnio mokymosi proceso.

Projekto metu 4-5 metų amžiaus vaikų ugdymo(si) grupėje, bus įkurama atskira erdvė ADS turinčio vaiko nusiramimui arba ugdymui(si). Erdvė vaikui padės sklandžiau integruotis į dienos ritmą darželyje, suteiks galimybę susikaupti, bei nusiraminti, kai bus sunku sukontroliuoti savo elgesį ir emocijas. Joje vaikas ras aiškiai struktūruotą dienotvarkę, vaizdinius simbolius, nusiramimui skirtas priemones (knygas, sensorinius buteliukus, ausines, antistresinius kamuoliukus iš balionų, antistresinius žaislus „Pop it“).

Projektas bus vykdomas Kauno lopšelyje-darželyje „X“. Speciali nusiramavimo-ugdymo(si) aplinka bus įrengta grupėje, kurioje yra vaikas su diagnozuotu ADS. Projektas vyks vieną savaitę, gegužės 13-17 dienomis. Per šią savaitę bus įrengiama nusiramavimo-ugdymo(si) erdvė ADS turinčiam vaikui. Projekto metu tikimasi pasiekti abipusės naudos.

Projekto pavadinimas – „Pabūk su savimi“.

Projekto esmė – sudaryti galimybes ADS turintiems vaikams, pailsėti, susikaupti sėkmingiau ugdytis ir dalyvauti kasdienėse veiklose bei padėti pedagogams sklandžiau vykdyti ugdymo(si) procesą.

Projekto tema – „Ramybės ar poilsio erdvės įrengimas vaikams, turintiems ADS“.

Projekto tikslas – įrengti aplinką vaikams, turintiems ADS, kuri jiems padės nusiraminti ir pailsėti nuo grupėje vyraujančio triukšmo bei sėkmingiau ugdytis, o pedagogams sklandžiau vykdyti ugdymą.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

Šiandienos kontekste švietimo sistemos prioritetas yra įtraukusis ugdymas. Tai galimybė sudaryti sąlygas bendroje ugdymo aplinkoje mokytis įvairių poreikių ir skirtumų vaikams. Europos švietimo politikai nustatė, kad specialiųjų poreikių turintys vaikai yra viena iš grupių, kuriai gresia diskriminacija ir socialinė atskirtis, todėl šiai grupei yra itin svarbus įtraukusis ugdymas (Jané-Llopis E., Braddick F., 2008; Petruolytė, A., 2015). ADS turintys vaikai didžiąją dalį savo gyvenimo praleidžia ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, ypatingai grupėje, kurią lanko. Todėl ikimokyklinio ugdymo įstaigos susiduria su iššūkiu – kaip tinkamai adaptuoti ugdymo aplinką ir metodus, kad būtų atliepti visų vaikų poreikiai, įskaitant tuos, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių.

Projektas viename Kauno lopšelyje-darželyje. Ši įstaiga, plėtoja partnerystę su šeima, bendradarbiauja ir įgyvendina įtraukiojo ugdymo idėją. Įstaiga pasižymi erdvių įvairove, kuriose vaikai auga saugūs, laisvi, žingeidūs, turintys palankias sąlygas tobulėti. Darželyje ugdymas organizuojamas vadovaujantis humanistine filosofijos kryptimi, t. y. demokratiniais pedagogų ir vaikų santykiais. Pedagogų ir vaikų santykiai grindžiami pasitikėjimu ir pagarba. Darželis yra įsikūręs kalniečių gatvėje, jame yra 9 grupės. Vaikai yra ugdomi nuo 1 iki 6 metų, taip pat yra sudaroma galimybė mokytis plaukti. Priešmokyklinukai plaukti mokosi Kauno plaukimo mokyklos baseine, o ikimokyklinukai turi galimybę lankyti, darželyje veikiančią mažo vaiko baseiną. Lopšelis-darželis pastatytas pagal individualų architektės V. Balaišienės projektą: viduje vyrauja jaukios ir šviesios erdvės, veikia mažo vaiko baseinas bei antrajame pastato aukšte įrengta lauko terasa. Įstaigos lauko aplinka – labai erdvi ir pilna žalumos. Darželyje dar kelios grupės neturi įkurtos erdvės nusiramimui, kuri būtų pritaikyta vaikams su specialiaisiais poreikiais – pavyzdžiui vaikams turintiems aktyvumo ir (ar) dėmesio sutrikimų.

Pasak pedagogų, tai ypatingai pasiteisintu grupėje, kurioje šiuo metu ugdomi vienas, ADS turintis vaikas. Toks kampelis pedagogų teigimu grupėje būtų tikrai naudingas, nes tai puikus nusiramimo būdas ne tik ADS turintiems vaikams, bet ir visiems kitiems grupėje esantiems vaikams. Projektu siekiama sukurti aplinka ADS turintiems vaikams, kuri padės tiek pedagogams tiek vaikams. Pedagogai galės sklandžiau ir efektyviau vykdyti ugdymą, palengvės jų darbas. Vaikai labiau susikaups, sėkmingiau ugdysis. Aplinkoje planuojama įrengti patogią nusiramimo erdvę, kurioje bus galima ir mokytis. Joje bus galima rasti: dienotvarkę, vaizdinius simbolius, nusiramimui skirtas priemones. Projektas „Pabūk su savimi“ ir jo idėja darželio pedagogams, bei direktorei patiko. Kadangi vienoje iš grupių, kurioje ugdomi 4-5 metų amžiaus vaikai ir yra vienas vaikas su ADS, vis dar nėra pritaikytos erdvės, atliepančios ADS turinčio vaiko poreikius.

PERSONALO, DALYVAUJANČIO PROJEKTE, NUMATYMAS, DARBO GRUPĖS SUDARYMAS IR UŽDUOTYS

Prieš įgyvendinant projektą buvo svarbu numatyti darbo grupę, bei užduotis. Projekto komandą planuojama sudaryti iš įstaigoje dirbančių pedagogų, darželio direktorės, pavaduotojos ugdymui ir vaikų. Norint užtikrinti sklandų, bei kokybišką projekto vykdymą, labai svarbu gerai parinkti komandą. Darželio administracija (direktorė ir pavaduotoja ugdymui), bei pedagogai („Varnėno“ grupės mokytojos), buvo pasirinkta dėl turimos darbo patirties. Patirtis vykdant projektą, taip pat labai svarbus rodiklis. Pirmoji užduotis supažindinti Kristina Gadliauskiene (direktore) ir Jurgita Naudžiuvienę (pavaduotoją ugdymui) su projekto idėja. Jos noriai padėjo, konsultavo, bei dalinosi savo patirtimi. Antroji užduotis yra metodinių priemonių, bei dienotvarkės gaminimas, už kurią yra atsakinga studentė (Goda). Trečioji užduotis, skirta pavaduotojai, viso projekto metu, pavaduotoja kuruos, bei stebės studentės veiklą. Ketvirtoji užduotis yra skirta studentei, bei pavaduotojai. Studentė su pavaduotojos pagalba renka, bei kuria reikalingas medžiagas aplinkos įkūrimui.

Penktoji užduotis yra skirta studentei, supažindinti vaikus su erdve ir išsiaiškinti ar aplinka veikia teigiamai. Gauti grįžtamąjį ryšį iš pedagogų.

PAGRINDINIAI VEIKLOS ETAPAI, PROJEKTO DATA, LAUKIAMI REZULTATAI, ATSAKINGI ASMENYS

Projektą apima keturi veiklos etapai: Pirmas etapas yra metodinių priemonių, vaizdinių simbolių gaminimas, už kurį yra atsakinga studentė (Goda). Antrasis etapas yra aplinkos vietos numatymas, priemonių surinkimas bei aplinkos įrengimas. Bei ketvirtais etapas, yra vaikų supažindinimas su įrengta erdve ir priemonėmis, vedant nusiramino žaidimą bei grįžtamojo ryšio gavimas, kalbant su pedagogais.

Pirmasis edukacinio projekto veiklos etapas – šis etapas apima įvairių priemonių gaminimą. Šio etapo metu, bus pagaminta keletas metodinių priemonių, kurias pedagogės naudos ADS turinčio vaiko ugdymui bei nuraminimui. Taip pat vaizdinių simbolių bei dienotvarkės gaminimas, juos pedagogės naudos vykdant įvairias veiklas, tiek įrengtoje aplinkoje, tiek visoje grupėje.

Antrasis edukacinio projekto veiklos etapas – šio etapo metu studentė (Goda) ir pavaduotoja (Jurgita), pasirinks vieną iš grupių, kurioje yra ugdomas 4-5 metų amžiaus vaikas su ADS. Vėliau grupėje suras tinkamiausią vietą aplinkos įkūrimui ir surinks reikiamas priemones. Tuomet projekto autorė (Goda) naudodamasi surinktomis priemonėmis, teorinėmis žiniomis, bei patarimais, sukurs erdvę ADS turinčiam vaikui.

Ketvirtasis edukacinio projekto veiklos etapas – šis etapas yra pats paskutinis, baigiamasis. Jo metu vaikai bus supažindinami su įrengta erdve ir priemonėmis. Bus vedamas nusiramino žaidimas „Įkvėpk ir iškvėpk“. Projekto autorė sieks sužinoti ar aplinka duoda naudą. Pokalbis su pedagogai turi atskleisti kokie teigiami veiksniai kyla naudojantis šia aplinka. Išanalizavus pedagogų patirtį, bei pasidalintas mintis, projekto autorė (Goda), pateiks apibendrinimą apie šį projektą. Ar pavyko kas buvo numatyta, ar aplinka yra naudinga.

PROJEKTO DATA IR TRUKMĖ

Projektui numatomas laikas – viena savaitė. Projektas bus vykdomas 2024 m. gegužės 13 -17 dienomis. Projekto metu bus bendradarbiaujama ir bendraujama su darželio administracija, bei pedagogais, viso projekto metu, vyks nenutrūkstamas ryšys.

LAUKIAMI REZULTATAI

Šio projekto pagrindinė esmė, pagerinti, bei palengvinti vaikų su ADS ugdymą(-si) bei pedagogų darbą. Projekto tema kilo tuomet, kai išanalizavus anketos rezultatus, paaiškėjo, kad dauguma darželių, atskirų ir specialiai pritaikytų aplinkų ADS turinčių vaikų ugdymui neturi. Tikimasi, kad projektas padės pedagogams sklandžiau, bei lengviau vykdyti ugdymo procesą, o vaikai galės atsiriboti nuo grupėje esančio triukšmo, nusiraminti, labiau susikaupti, bei geriau įsisavinti gaunamą informaciją. Taip pat tikimasi, kad įkūrus erdvę, kiti pedagogai pastebės, jog tai nereikalauja daug laiko ir pastangų, bei atsiradus vaikui su ADS, jie tokią erdvę įkurs ir savo grupėje.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Organizuodama ir įgyvendindama edukacinį projektą, nepatyrė jokių sunkumų. Kuomet administracijai pasiūliau idėją dėl erdvės įrengimo grupėje, kurioje ugdosi 4-5 metų amžiaus vaikas, turintis ADS, tiek direktorė, tiek pavaduotoja ugdymui, reagavo teigiamai. Grupės mokytojos, taip pat džiaugėsi, kad vaikas turintis ADS turės savo erdvę, kurioje galės pabūti su savimi ir

nusiraminti. Supažindinus administraciją ir pedagogės su idėja, pradėjome diskutuoti, sulaukiau daug naudingų patarimų, noriai konsultavo mane įvairiais klausimais dėl projekto. Įvairius darbus pasiskirstėme be trukdžių ir nesklandumų, todėl dirbti kartu buvo labai įdomu.

Pirmoji edukacinio projekto diena (2024-05-13) – buvo gana intensyvi. Per šią dieną reikėjo pagaminti visas priemones ADS turinčiam vaikui, kurios vėliau bus naudojamos nusiramavimo erdvėje. Pagaminau: dienotvarkę, keletą metodinių priemonių, tokių kaip sensoriniai buteliukai, antistresinis kamuoliukas ir vaizdiniai simboliai emocijų pažinimui. Taip pat pasirūpinau, kad erdvėje būtų įvairių nusiramavimo priemonių, kurie padės vaikui valdyti savo emocijas ir elgesį (pvz.: žaislai „Pop it“). Bendradarbiaujant su pedagogėmis, aptarėme, kaip šias priemones efektyviai integruoti į kasdienę ugdymo veiklą.

Antroji edukacinio projekto diena (2024-05-14) buvo taip pat intensyvi. Tą dieną su darbo komanda nusprendėme, kur įrengsime nusiramavimo kampelį, ir išmatavome erdvės plotį bei aukštį. Rūpinausi reikalingais daiktais kampeliui įrengti, ieškojau priemonių ir baldų grupėje bei darželio rūsyje. Pavaduotoja Jurgita leido naudoti rastas priemones ir baldus bei patarė, kurie iš jų būtų tinkamiausi. Kadangi darželyje neradau tinkamų užuolaidų, teko vyksti jų nusipirkti. Šią dieną reikėjo gerai apgalvoti, kaip efektyviai sukurti aplinką, tačiau su kuratorės (pavaduotojos ugdymui) ir grupės pedagogės pagalba viskas vyko sklandžiai. Kviečiau ūkio darbuotoją pritvirtinti lanką ant sienos, todėl šis darbas buvo atliktas greitai ir pagal planą. Pritvirtinus lanką, užkabinau užuolaidas. Su grupės pedagoge aptariau vaiko, turinčio ADS, poreikius, kad nusiramavimo kampelis būtų pritaikytas individualiems jo poreikiams.

Trečioji edukacinio projekto diena (2024-05-15) buvo skirta vaikų supažindinimui su įrengtu kampeliu ir jame esančiomis priemonėmis. Taigi ryto rato metu su vaikais kalbėjome apie emocijas, apie tai kodėl vaikams sunku mokytis ir laikytis grupėje esančių susitarimų. Du vaikai labai noriai diskutavo šia tema ir į visus užduodamus klausimus stengėsi atsakyti. Po ryto rato žaidėme žaidimą „spalvotos emocijos“, kuriame kiekvienas iš maišelio ėmė gumytę ir įvardindamas savo emociją turėjo gumytę uždėti ant kamuoliuko. Tuomet atlikome nusiramavimo pratimą „Įkvėpk, iškvėpk“ ir ėjome susipažinti su kampeliu. Vaikai turėjo dalintis minčių lietuvių ir bandyti atspėti kam šis kampelis yra skirtas. Taigi džiaugiuosi, kad vaikai noriai dalinosi mintimis ir jos buvo labai tikslios. Vaikai suprato, kad kampelis yra skirtas „nusiramavimui“, „poilsui“, „ramybei“. Susipažinus su kampeliu vaikai išbandė visas priemones. Visi pabrėžė, kad geriausios priemonės buvo „pašpausk ir nurimk“ bei ausinės izoliuojančios garsą. Pakalbėjus apie tai, kad šiame kampelyje vaikai taip pat gali kiekvieną dieną pasižiūrėti kas jų laukia dienos eigoje, palikau vaikus erdvę tyrinėti savarankiškai ir stebėjau kaip jie elgsis ir su pedagoge pasitarę nusprendėme, kad kitomis dienomis stebėsime vaikų elgesį, bandysime integruoti kampelį į ugdymo(si) procesą.

Ketvirtoji ir penktoji edukacinio projekto dienos (2024-05-16/17) buvo skirtos aplinkos bandymui ir testavimui. Per šias dvi dienas kartu su pedagogėmis stebėjome, kaip ADS turintis vaikas bei kiti grupės vaikai reaguoja į naujai sukurtą nusiramavimo kampelį ir kaip tai veikia jų elgesį bei emocijas dienos eigoje. Mūsų tikslas buvo nustatyti ar aplinka padeda vaikams susikaupti, nusiraminti bei pedagogei lengviau dirbti individualiai su vaiku, kuriam yra nustatytas ADS. Mokytojos dalinosi savo įžvalgomis ir patarimais, kurie padėjo tobulinti aplinką. Pavyzdžiui, pastebėjus, kad vaikas pradėjo pavojingai žaisti su antistresiniu kamuoliuku su gumytėmis, buvo nuspręsta jo nebedėti į kampelį, siekiant užtikrinti visų grupės vaikų saugumą. Šis sprendimas parodė, kad kai kurios priemonės gali būti netinkamos jaunesnio amžiaus vaikams. Nepaisant to, pati nusiramavimo erdvė pasirodė esanti patogi ir strategiškai tinkama vieta vaikui nusiraminti ir atsipalaiduoti. Mokytojos pastebėjo, kad vaiko elgesys ir emocijos pagerėjo, o darbas su juo tapo lengvesnis. Ketvirtąją projekto dieną stebint vaiką, kuriam nustatytas ADS pastebėjau, kad jam sunku išsėdėti prie stalo

ugdamosios veiklos metu. Priėjusi prie jo pasiūliau nueiti į nusiramino kampelį ir veiklą tęsti joje. Vaikas sutiko ir su mano pagalba puikiai atlikome užduotis. Penktąją projekto dieną vaikas turintis ADS pats pasiprašė veiklas atlikti kampelyje su užtrauktomis užuolaidomis. Tai padėjo vaikui susikonzentruoti ir atlikti užduotis. Pedagogė džiaugėsi matomais greitais rezultatais, nes vaikas visą dieną klausė nurodymų ir jeigu elgdavosi netinkamai sutikdavo eiti nurimti ir pažaisti su sensorinėmis priemonėmis.

Apibendrinant įgyvendintą projektą, galiu teigti, kad įgijau teorinių žinių, kurios man padėjo įrengti specialią aplinką. Projekto metu supratau, kad sukurti nusiramino erdvę ADS turinčiam vaikui grupėje yra gana paprasta, nes grupėje yra pakankamai vietos ir įvairių nusiramino žaislų bei priemonių. Taip pat antrinių žaliavų, iš kurių nesunku pagaminti metodines priemones. Tačiau dėl laiko ir žinių stokos pedagogai dažnai tokių erdvių nekuria. Pokalbio metu su grupės pedagoge diskutavome, kad dirbant su ADS turinčiais vaikais, trūksta sklandumo ir tikslumo, nes sunku juos ugdyti kartu su kitais vaikais. Todėl ši nauja erdvė buvo labai reikalinga. Pedagogės iškart išbandė aplinką ir davė grįžtamąjį ryšį. Kartu su pedagogėmis pastebėjome, kad su nauja aplinka joms lengviau sudominti vaiką ir įtraukti jį į veiklas. Vaikas tapo ramesnis, ilgiau dalyvauja ugdamosiose veiklose ir rodo didesnę susidomėjimą. Nors praėjo nedaug laiko, pedagogė teigė, kad nauja aplinka turi teigiamą poveikį ir yra naudinga.

Taigi projektas „Pabūk su savimi“, buvo sėkmingas. Idėja sulaukė teigiamo lopšelio-darželio „Vyturėlis“ administracijos ir pedagogų įvertinimo. Rezultatai parodė, kad įrengta aplinka buvo naudinga: vaikas greičiau nurimdavo ir atsipalaiduodavo, kai buvo emociingas. Dėl to, kad vaikas tapo ramesnis, jį buvo lengviau sudominti įvairiomis veiklomis ir sklandžiau įtraukti į ugdymo procesą. Projektas atskleidė, kad tokios erdvės darželiuose dažnai nebūna, tačiau jų įrengimas nėra sudėtingas ir nereikalauja daug pastangų. Tokios aplinkos padeda ne tik vaikui susikonzentruoti ir lengviau integruotis į visuomenę, bet ir pedagogams, suteikdamos papildomą galimybę darbiui palengvinti.

IŠVADA

Edukacinis projektas parodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose dažniausiai įrengiami emocijų kampeliai, tačiau dažnu atveju, jie nėra pritaikyti vaikams su specialiaisiais ugdymo/-si poreikiais. Pasak pedagogių, aplinkos įkūrimas grupėje, veikia teigiamai. Pedagogių teigimu, po erdvės įrengimo vaikas turintis ADS tapo ramesnis, sumažėjo regresijos ir smurto protrūkiai bei noriau įsitraukia į ugdymo(si) procesą, o pačioms pedagogėms yra lengviau vesti, bei planuoti grupės ugdymą(sį). Taigi aplinkos įkūrimas ADS turintiems vaikams yra reikalingas ir naudingas, todėl pedagogai turėtų skirti ypatingą dėmesį ne tik ugdymo proceso organizavimui, bet ir tinkamos aplinkos įrengimui ir pritaikymui pagal ADS turinčio vaiko individualius poreikius, kurie atlieps jo asmeninę gerovę.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

LITERATŪRA

1. Jané-Llopis, E., & Braddick, F. (2008). Mental Health in Youth and Education. Consensus paper. Luxembourg: European Communities. Retrieved 2nd May 2014.
2. Petrulytė, A. (2015). Psichologo veiklos prioritetai įtraukiojo ugdymo kontekste. *Pedagogika*, 118(2), 88-98.
3. Klizaitė, J., Varneckienė, A., & Valaitienė, A. (2022). Šeimos ir mokytojų sąveika organizuojant ikimokyklinio amžiaus specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų tėvų švietimą. *Studijos-verslas-visuomenė: dabartis ir ateities įžvalgos*, (VII), 134-144.

4. Poznanski, B., Hart, K. C., & Graziano, P. A. (2021). What do preschool teachers know about attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD) and does it impact ratings of child impairment?. *School Mental Health*, 13, 114-128.
5. Wesemann, D., & Van Cleve, S. N. (2018). ADHD: From childhood to young adulthood. *The Nurse Practitioner*, 43(3), 8-15.

INFORMACIJA APIE AUTORIUŠ

Vaida Valalytė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros lektorė, Kauno lopšelio-darželio „Klevelis“ direktoriaus pavaduotoja ugdymui.

Mokslinių tyrimų kryptys: pedagogika.

El. pašto adresas: vaida.valalyte@kaunokolegija.lt

Goda Gedminaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė, Panevėžio regos centro „Linelis“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: Patyriminis ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas, lauko pedagogika, vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymas.

El. pašto adresas: goda.gedo43@go.kauko.lt

EDUKACINIS PROJEKTAS „AŠ MOKAUSI KALBĖTI“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Sakytinės kalbos ugdymas ypač palankiausias ikimokykliniame laikotarpyje. Ji tenkina vaiko pasaulio pažinimą, bendravimo poreikį, padeda užmegzti bendravimo ryšį su kitais, perduodant turimas žinias bei idėjas, suprasti tautos kultūrą ir gimtąją kalbą (Monkevičienė, 2015). Pasak Chamalah, Nuryatin ir kt. (2020), vienas iš tautosakos privalumų yra tai, jog padeda gerinti vaiko vystymąsi, įskaitant moralinius, kalbos ir socialinius aspektus bei vienas iš svarbiausių privalumų, jog vaikas klausydamas tautosakos kūrinijų gali padidinti žodyną. Kaip teigia Urbonienė ir Buškuvienė (2019), tautosakos lobyną sudaro pasakos.

Projekto tema – „Aš mokausi kalbėti“.

Projekto tikslas – taikant įvairias tautosakos rūšis ir edukacines veiklas, skatinti 3-4 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą.

Edukacinio projekto planas – pateikiamas 5 priede.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

2024 m. balandžio mėnesį buvo atliktas kokybinis tyrimas Šakių ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje „X“, kurio metu buvo aiškinamasi pedagogų nuomonė apie sakytinės kalbos ypatumus taikant lietuvių tautosaką. Dauguma pedagogų teigia, jog svarbu ugdyti vaikų visą sakytinę kalbą, nes vaikai pradeda visapusiškai vystytis. Iš atlikto tyrimo matyti, jog pedagogai dažniausiai taiko pasakas, nes jose gausu naujų žodžių, jos lavina vaikų vaizduotę.

Projektu „Aš mokausi kalbėti“ siekiama ugdyti 3-4 metų amžiaus vaikų sakytinę kalbą pasitelkiant lietuvių tautosaką. Projektui reikalingos priemonės: knygos, teatras dėžėje, veikėjų statulėlės, skrybėlė, grotuvas, multimedija.

DARBO GRUPĖS NUMATYMAS IR UŽDUOTYS

Darbo grupė buvo renkama, atsižvelgiant į projekto temą ir vaikų amžių. Pasitarus su darželio ugdymo pavaduotoja nusprendėme, jog projektas bus vykdomas „Meškučių“ grupėje, kurioje taikoma etnografija. Darbo grupę sudaro ikimokyklinio ugdymo mokytoja – Diana bei mokytojos padėjėja Jurgita. Šie grupės nariai buvo atsakingi už priemonių paruošimą bei akimirklų užfiksavimą projekto metu. Taip pat dalyvavo 3-4 metų „Meškučių“ grupės vaikai, kurie dalyvavo projekte.

Už projekto įgyvendinimą atsakinga darbo autorė Jūratė.

PAGRINDINIAI VEIKLOS ETAPAI, LAUKIAMAI REZULTATAI, ATSAKINGI ASMENYS

Suplanavus projekto kilmę bei darbo grupę buvo planuojami pagrindiniai veiklos etapai ir laukiami rezultatai.

I ETAPAS (2024-05-06): Grupės supažindinimas su projektu. Kartu su vaikais stebime grupės biblioteką, dėliojame knygeles, apžiūrime bei lyginame jas. Vaikai apžiūrėję turimas knygeles, aptarinės, dėlios knygas į krūveles.

Atsakingi asmenys šiam veiklos etapui: darbo autorė Jūratė, mokytoja Diana, mokytojos padėjėja Jurgita.

II ETAPAS (2024-05-07). Šios dienos metu skiriame pasakų skaitymui bei aptarimui. Kartu su vaikais skaitysime pasaką „Ožka ir vilkas“. Po pasakos aptarinėsime, kokie pagrindiniai veikėjai, kokia pasakos eiga, kokia pasakos pabaiga. Vaikai bandys pasakoti perskaitytą pasaką, prisiminti pagrindinius veikėjus bei pasakos siužetą.

Atsakingi asmenys šiam veiklos etapui: darbo autorė Jūratė bei mokytojos padėjėja Jurgita.

III ETAPAS (2024-05-08). Šią dieną su vaikais susipažįstame, jog pasakos gali būti ne tik apie gyvūnus, bet ir apie augalus. Vaikai stebės pasaką dėžėje „Ropė“. Po pasakos dėžėje aptariame kokie pagrindiniai veikėjai, bandomė skaičiuoti veikėjus, pasakyti veikėjų eilę, kurie ėjo rauti ropės. Po aptarimo kartu su vaikais bandomė suvaidinti šios pasakos siužetą.

Atsakingi asmenys šiam veiklos etapui: darbo autorė Jūratė bei mokytojos padėjėja Jurgita.

IV ETAPAS (2024-05-09). Šios dienos metu vaikus supažindinau, jog ne tik pasakos priklauso tautosakai. Jų tautosakoje pilna įvairiausių liaudies žaidimų. Jų vaikai labiau įsitrauktų į žaidimą, papasakojau, jog Jurgelis meistrelis atvyko pas mus į grupę, kad kartu su mumis pasimokintų. Vaikai veiklos metu keliavo ratu, stengėsi kartoti dainelės žodelius bei atkartoti rodomus judesius.

Atsakingi asmenys šiam veiklos etapui: darbo autorė Jūratė bei mokytojos padėjėja Jurgita.

V ETAPAS (2024-05-10). Šios veiklos metu su vaikais susipažinome su paukščiais, paukščių garsų pamėgdžiojimais. Kartu stebime paruoštą pristatymą apie paukščius, vaikai bando atpažinti, koks paukštis, kaip jis atrodo. Vaikai klausosi pavaizduoto paukščių garsų bei bandomė visi kartu atkartoti.

Atsakingi asmenys šiam veiklos etapui: darbo autorė Jūratė bei mokytojos padėjėja Jurgita.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Projektas buvo įgyvendinamas 2024 m. gegužės 6-10 dienomis Šakių ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje „X“ „Meškučių“ grupėje. Projektas buvo įgyvendintas, kaip ir buvo tikėtasi. Kiekvienos dienos metu vaikai gilino žinias apie tautosakos įvairovę, tobulinosi sakytinės kalbos gebėjimus, turtino savo žodyną.

Pirmąją projekto dieną (2024-05-06) kartu su vaikais diskutavome apie knygas, kokios jos svarbios mūsų gyvenime. Papasakojau, jog knygoje gausu įvairiausių nutikimų, istorijų. Kartu su vaikais vartėme knygutes, lyginome, jog knygos viršelis gali būti slidus, minkštas, kietas. Taip pat, jog knyga gali būti stora, bet ir plona.

Antrąją projekto dieną (2024-05-07) su vaikais išsirinkome labiausiai jiems patinkančią pasaką. Kartu su vaikais skaitėme lietuvių liaudies pasaką „Ožka ir vilkas“ („Vilkas ir septyni ožiukai“). Vaikai labai įdėmiai klausėsi pasakos, pirštu parodydavo, tam tikrus pasakos veikėjus. Išklauius pasakos vyko pasakos aptarimas. Vaikams buvo užduodami atviro tipo klausimai, pavyzdžiui tokie, kaip kokie pasakos veikėjai, kur ožiukų mama išėjo, ko mamytė liepė neišleisti. Dalis vaikų įsitraukė į pasakos aptarimą, atsakydami į pateiktus klausimus. Taip pat su vaikais bandomė papasakoti šią pasaką, bet vaikams dar sunkiai sekasi atkartoti, tai dar kartą verčiant knygelės puslapius, vaikai pasakoja, tai ką mato ir kas nutiko.

Trečiąją projekto dieną (2024-05-08) su vaikais šnekėjome, jog pasakų yra ne tik apie gyvūnus, bet ir apie augalus. Vaikų paklausiau ar jie žino pasaką „Ropė“. Dauguma vaikų atsakė, jog taip. Šiai dienai buvau pasiruošusi metodinę priemonę – pasaka dėžėje, kurios metu vaikai matė pasakos siužetą ne tik iš knygelės, bet ir kitaip. Vaikai labai įdėmiai stebėjo pasakos siužetą, pradėjo kartu su manimi kartoti „rovė, rovė ir niekaip neišrovė“. Man sekant pasaką vaikai taip pat atpažįsta veikėjus, jog tai senelis, senelė, kačiukas, šuniukas, pelytė, mergaitė. Jog vaikai plėstų savo žodyną, mergaitę pavadino anūkėle. Po pasakos kartu su vaikais aptarinėjome, kokie pasakos veikėjai, kokią daržovę pasodino senelis, kiek veikėjų bandė išrauti ropę. Taip pat padiskutavome, ką mes darytume išrovę ropę. Viena mergaitė atsakė, jog išvirti sriubą. Rankų judesiais pavaizdavome, kaip maišome sriubą. Po aptarimo, visi kartu bandėme suvaidinti šios pasakos siužetą. Vaikams buvo uždedamos tam tikro veikėjo kepurėlė ir dar kartelį pasakojant šią pasaką, vaikai bandė sukurti kaip jie rauną ropę. Kiekvienas veikėjas bandė pasikviesti tam tikrą veikėją, jog padėtų išrauti ropę. Keletas vaikų labai gerai prisiminė pasakos siužetą, bandė pasikviesti draugą į pagalbą, kad išrauti ropę.

Ketvirtąją projekto dieną (2024-05-09) vaikams papasakojau, jog lietuvių tautosaka susidaro ne tik iš pasakų, bet ir kitų žanrų, tai yra iš lietuvių liaudies dainelių, lietuvių liaudies žaidimų. Su vaikais žaidėme „Jurgeli meistrelį“, kurios metu vaikai bandė dainuoti dainelės žodžius, atkartoti rodomus judesius. Iš pradžių „Jurgelis meistrelis“ buvau aš, jog vaikai suprastų, kaip vyks žaidimas. Kartu su vaikais keliavome ratu, dainavome bei atlikome įvairaus pobūdžio judesius. Buvo tokių vaikų, kurie nežinojo ką parodyti, tai jam buvo pasiūloma, padaryk pritūptuką, pašokinėk. Vaikai labai noriai įsitraukė, kiekvienas vaikas pasijuto, jog jis „Jurgelis meistrelis“, nes kiekvienas galėjo užsidėti skrybėlę ir parodyti pratimą.

Penktąją projekto dieną (2024-05-10) su vaikais pakalbėjome apie paukščius. Jog kiekvienas paukštis, turi savo garsą, pavyzdžiui, kukū, kvar kvar. Vaikai išgirdus, jog kartoju paukščių garsus, patys pradėjo sakyti kukū kukū. Su vaikais stebėjome paruoštą pristatymą apie paukščius, kalbėjome kaip jie atrodo, kokios spalvos plunksnos, kokios kojos bei bandome atkartoti paukščių garsus. Vaikai jau labai gerai pažįsta varna, gandrą. Labiausiai vaikai mėgdžiojo gandrą, varnos. Visi vaikai noriai įsitraukė į veiklą, stengėsi garsiai, rišliai pakartoti paukščių garsus. Jog šio projekto paskutinė diena, taip pat prisiminėme, ką mes veikėme šią savaitę bei buvo padovanota pasakų knyga, jog vaikai toliau domėtusi tautosaka bei knygomis.

IŠVADA

Edukacinis projektas „Aš mokausi kalbėti“ sėkmingai įgyvendintas. Šio projekto metu, taikant įvairias tautosakos rūšis ir edukacines veiklas buvo skatinama ugdyti vaikų sakytinę kalbą. Kiekvienu etapu vaikai turėjo galimybę tobulėti sakytinėje kalboje. Vaikai buvo sudominti įvairiausiomis priemonėmis, pasaka dėžėje, veikėjų karūnėlės, knygomis, muzika, skrybėle, skaidrių pristatymu. Vaikai klausėsi, aptarinėjo, vaidino, bandė atkartoti paukščių garsus bei smagiai praleisti laiką. Projekte dalyvavę 3–4 metų amžiaus vaikai išbandė tautosakos įvairovę, tobulinosi sakytinės kalbos gebėjimus, turtino savo žodyną.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

LITERATŪRA

1. Brodin, J., & Renblad, K. (2020). Improvement of preschool children's speech and language skills. *Early child development and care*, 190(14), 2205-2213.
2. Chamalah, E., Nuryatin, A., Sayuti, S. A., & Zulaeha, I. (2020, March). Folklore Bibliotherapy Method for Early Childhood. In 2nd Social and Humaniora Research Symposium (SoRes 2019) (pp. 499-501). Atlantis Press
3. Gleason, J. B., & Ratner, N. B. (2022). *The development of language*. Plural Publishing
4. Monkevičienė, O., Banevičiūtė, B., Bujanauskienė, V., Galkienė, A., Gevorgianienė, V., Glebuvienė, V. S., ... & Mazolevskienė, A. (2015). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*.
5. Urbonienė R., Buškuvienė A. (2019). *Lietuvių tautosakos skrynelė vaikams*. Lucilijus

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Lina Majauskienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo praktikoje.

El. pašto adresas: lina.majauskiene@kaunokolegija.lt

Jūratė Zibartaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Šakių ikimokyklinio ugdymo mokyklos „Maži žingsneliai“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas.

El. pašto adresas: jurate.zib443@go.kauko.lt

Ieva Šimoliūnaitė ir dr. Sigita Saulėnienė, baigiamojo darbo tema: „PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ MOKYMO SI MOTYVACIJOS STIPRINIMAS KURIANT REALIAS IR VIRTUALIAS APLINKAS“

EDUKACINIS PROJEKTAS „NORIU MOKYTI“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Išanalizavus mokslinę literatūrą pastebėta, kad kuriant naują informacijos šaltinių ir bendravimo priemonių įvairovę yra gerinama mokymosi aplinka, kurioje lengviau ugdyti vaikų kritinio mąstymo įgūdžius, integruoti vaikus į įvairių sričių temas, taikyti aktyvius mokymo metodus, išryškinti ir lavinti individualius vaiko gebėjimus, mokyti dirbti savarankiškai ir grupėmis (Nekrašaitė, Vaičiulė, 2022). Kad vaikai įsitrauktų, aktyviai dalyvautų ugdomosiose veiklose, pedagogai taiko kiekvienam vaikui labiausiai tinkančius motyvavimo būdus bei priemones. Didžiausias iššūkis su kuriuo susiduriama yra vaikų mokymosi motyvacija, kuri daro įtaką įsitraukimui į ugdomąsias veiklas, bei požiūrį į mokymąsi (Jegelevičienė, Merfeldaitė, Railienė, 2016).

Atlikus kiekybinį tyrimą, kuris vyko 2024 metų balandžio ir gegužės mėnesiais buvo nustatyta, kad pedagogai pastebi priešmokyklinio amžiaus vaikus, kurie neturi mokymosi motyvacijos, jie mato didelį poreikį stiprinti vaikų mokymosi motyvaciją skirtingose ugdymo aplinkose. Pedagogai stengiasi vaikams sukurti tokią aplinką, kuri juos sudomintų ir padėtų stiprinti jų mokymosi motyvaciją. Taip pat apklausos rezultatai atskleidė, kad pedagogai dirbantys su priešmokyklinio amžiaus vaikais naudoja tiek virtualias, tiek realias aplinkas, kuriose vaikai gali turėti galimybę įgyti tiek realias, tiek virtualias mokymosi patirtis.

Atlikus mokslinės literatūros bei tyrimo analizę, buvo nuspręsta organizuoti projektą, kurio tikslas – derinant įvairias realiose ir virtualiose aplinkose esančias priemones, skatinti priešmokyklinio amžiaus vaikų mokymosi motyvaciją.

Projekto tema – „Noriu mokytis“.

Projekto tikslas – derinant įvairias realiose ir virtualiose aplinkose esančias priemones, skatinti priešmokyklinio amžiaus vaikų mokymosi motyvaciją.

Edukacinio projekto planas pateikiamas priede Nr. 3.

TYRIMAS ESAMAI SITUACIJAI NUSTATYTI

Atlikus kiekybinį tyrimą 2024 metų balandžio ir gegužės mėnesiais, buvo nustatyta, kad pedagogai pastebi vis daugiau priešmokyklinio amžiaus vaikų, kuriems trūksta mokymosi motyvacijos, jie mato didelį poreikį kuo labiau stiprinti vaikų mokymosi motyvaciją skirtingose ugdymo aplinkose, naudojant vaikams įdomias ir jų susidomėjamą mokymusi skatinančias priemones. Taip pat apklausos rezultatuose pastebėta, kad priešmokyklinio amžiaus pedagogai naudoja tiek virtualias, tiek realias aplinkas, kuriose vaikai turi galimybę patirti tiek realias, tiek virtualias mokymosi patirtis.

Išanalizavus mokslinę literatūrą bei gautus kiekybinio tyrimo rezultatus, buvo parengtas edukacinis projektas „Noriu mokytis“, kurio metu priešmokyklinio amžiaus vaikai atliks eksperimentus ir tyrinės, tuo plėtodami pažinimo kompetenciją, įgūdžius ir gebėjimus.

DARBO GRUPĖS NUMATYMAS, UŽDUOTYS

Organizuojant projektą „Noriu mokytis“, buvo siekiama tinkamai ir atsakingai pasirinkti personalą, kuris bus atsakingas už projekto veiklų vykdymą. Kartu į studentės organizuojamą projektą įsitraukė Kauno lopšelio-darželio „X“ „Smalsučių“ grupės 16 vaikų ir priešmokyklinio ugdymo mokytoja, mokytojos padėjėja. Už projekto organizavimą ir įgyvendinimą, bei veiklų parengimą yra atsakinga projekto autorė, studentė Ieva. Su pedagoge buvo aptarta projekto idėja, data, įgyvendinimo būdai ir priemonės. Kiekvieną projekto dieną grupės mokytoja ir mokytojos padėjėja gavo užduotis su numatytomis dienos veiklomis.

PAGRINDINIAI PROJEKTO VEIKLOS ETAPAI IR LAUKIAMI REZULTATAI

I etapas (2024-05-06) – šią dieną vyks darbo grupės narių supažindinimas su projektu, jo tikslu. Bus rodomos skaidrės apie tai kokios yra realios ir kokios virtualios mokymosi aplinkos. Su vaikais bus apžiūrima grupės aplinka, diskutuojama kokias grupės aplinkoje esančias priemones jie priskirtų prie virtualių ugdomųjų aplinkų, o kurias prie realių ugdomųjų aplinkų.

II etapas (2024-05-07) – šią dieną naudojantis gyvūnų kortelėmis per planšetinio kompiuterio kamerą programėlėje „Animal 4D+“ pasirodžiusius virtualius gyvūnus vaikai tyrinės, bandys paglostyti gyvūnelį, jį apžiūrėti iš visų pusių. Vaikai kurs pasirinkto gyvūno aplinką. Aplinką vaikai kurs ją piešdami arba kurdami aplinką iš grupėje paruoštų priemonių. Darbai aptariamai, prašoma papasakoti apie pavaizduotą gyvūną ir jo aplinką.

III etapas (2024-05-08) – ryto rato metu vaikams bus rodomas mokomasis filmukas apie paukščius, jų rūšys, gyvenamąją vietą. Po filmuko žiūrėjimo vyks diskusija apie tai, ką vaikai sužinojo filmuko metu. Apžiūrimi grupėje esantys plakatai ir fotografijos su paukščių atvaizdais. Taip pat vaikai atliks viktoriną, kurios metu išmaniojoje lentoje ieškos teisingų atsakymų.

IV etapas (2024-05-09) – ryto pokalbio metu vaikams bus rodomos skaidrės apie skirtingus gyvūnus, jų odos tekstūros skirtumus. Diskusijos metu bus klausama ar vaikai atpažįsta rodomus gyvūnus ir jų odos tekstūrą, jas taip pat vaikai bandys atskirti paruoštose kortelėse. Dienos veikloje vaikai kurs plakatą „Gyvūnija“. Pieš skirtingų rūšių gyvūnus.

V etapas (2024-05-10) – ryto rato metu vyks savaitės aptarimas. Vėliau vaikai atliks mankštą, kurios pratimus pasirinks naudodami edukacinę bitutę „BEE-BOT“, pratimai bus išdėlioti skirtingomis kryptimis. Taip pat skirtingi mankštos pratimų paveikslėliai bus priklijuoti ant kėdžių, vaikai grojant muzikai eis ratu, sustojus muzikai vaikai atliks tą pratimą prie kurio sustojo sustojus groti muzikai.

Laukiami rezultatai. Šio projekto metu tikimasi parengti veiklas, atitinkančias priešmokyklinio amžiaus vaikų poreikius, skatinančius mokymosi motyvaciją per realias ir virtualias aplinkas. Projekto veiklų metu vaikai lavins savo pažintinius, socialinius ir technologinius įgūdžius. Taip pat siekiama lavinti vaizduotę, aktyvumą veiklose, kasdieninio gyvenimo įgūdžius bei gebėjimus. Bus lavinamas vaikų kruopštumą, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius, ugdyti savarankiškumą, fizinį aktyvumą, gebėjimą analizuoti, aptarti įvykusias veiklas, pritaikyti įgytus gebėjimus kitose praktinėse ugdymo veiklose. Šio projekto metu siekta aktyvaus bendradarbiavimo su „Smalsučių“ grupės pedagoge bei mokytojos padėjėja. Tikimasi vaikams suteikti gerų emocijų, leisti pasireikšti kiekvieno vaiko kūrybiškumui. Palaikyti išradingas ir originalias vaikų idėjas bei sumanymus, juos padrašinti, pagirti, taip skatinant pasitikėjimą savimi, originalių minčių ir poelgių plėtojimą.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Projektas „Noriu mokytis“ vyko Kauno ikimokyklinio ugdymo įstaigoje „X“, nuo 2024 metų gegužės 6 dienos iki 2024 metų gegužės 10 dienos, priešmokyklinio amžiaus vaikų grupėse, projekto metu buvo vykdomos įvairaus pobūdžio veiklos, kurių tikslas derinant įvairias realiose ir virtualiose aplinkose esančias priemones, skatinti priešmokyklinio amžiaus vaikų mokymosi motyvaciją. Visos projekto veiklos buvo fiksuojamos ir pateiktos priede Nr. 4.

Pirmąją projekto dieną ryto pokalbio metu su vaikais buvo diskutuojama apie jų norą mokytis, kas juos motyvuoja mokytis. Rodomose skaidrėse vaikai stebėjo realiose ir virtualiose aplinkose esančias priemones, kurios padeda vaikams stiprinti jų mokymosi motyvaciją. Vaikų buvo klausiama, atviro tipo klausimų apie tai, ar jie žino kokios rodomos priemonės ekrane yra, ar jie jas atpažįsta. Vaikai grupės aplinkoje ieškojo šių priemonių, jas skaičiavo, įvardijo kiek priemonių pavyko rasti. Diskutavome kokių iš jų dar trūksta ne tik vaikų grupėje, bet ir šioje ugdymo įstaigoje. Šios diskusijos metu buvo stengiamasi supažindinti vaikus su grupės aplinka, taip stiprinant vaikų norą mokytis per realias ir virtualias aplinkas.

Antrąją projekto dieną ryto rato metu vaikai, naudodamiesi planšetiniais kompiuteriais, stebėjo kaip lapuose esantys gyvūnai atgyja planšetiniuose kompiuteriuose. Vaikai šios veiklos metu buvo skatinami susipažinti su skaitmeninio ir realaus turinio įvairove, bendradarbiauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, atsakingai naudosis informacinėmis technologijomis. Ši veikla vaikams sukėlė daug gerų emocijų, jie su dideliu susidomėjimu analizavo ekranuose matomus gyvūnus, klausėsi kokius garsus jie leidžia, taip pat galėjo išgirsti daugiau įdomių faktų apie gyvūnus iš planšetiniame kompiuteryje girdimos informacijos. Pačiai ruošiant šią veiklą buvo labai įdomu išanalizuoti programėlės galimybes. Džiugu, kad visi vaikai draugiškai pasidalino planšetiniais kompiuteriais, drauge diskutavo. Paskui vaikai kūrė matytiems gyvūnams jų gyvenamąsias buveines iš įvairių priemonių (dėžių, medžiagų atraižų ir didesnio pločio medžiagų, spalvoto popieriaus lapų, siūlų, gamtinių medžiagų, plastikinių stiklinių, žaislinių gyvūnų ir daugelio kitų priemonių, kurias vaikai galėjo rasti grupėje). Iš šių priemonių vaikai gamino gyvūnams buveines, kuriose gali gyventi įvairūs gyvūnai. Vaikai labai noriai įsitraukė į šią veiklą. Darbai buvo aptariami, vaikai papasakojo apie pavaizduotą gyvūną ir jo aplinką.

Trečiąją dieną ryto rato pokalbyje vaikams buvo rodomas mokomasis filmukas apie skirtingas paukščių rūšis ir gyvenamąją vietą. Po filmuko vyko viktorina, kurios metu kiekvienas vaikas priėjęs prie lentos turėjo pasirinkti teisingą atsakymą išmaniojoje lentoje. Diskusijos metu klausiant vaikų ką jie naujo sužinojo, kiekvienas vaikas, įvardino tai, ką įsimintiniausio išgirdo mokomajame filmuke. Šioje veikloje buvo skatinama vaikus mąstyti kritiškai, pasakoti ir atpasakoti išgirstus dalykus, mokytis naudojant išmaniąsias technologijas. Vaikams puikiai pavyko, naudojantis išmaniąja lenta, atsakinėti į viktorinos klausimus. Visiems labai gerai pavyko įtvirtinti žinias. Vaikai buvo labai susidomėję ir įsitraukę į mano sukurtus viktorinos klausimus.

Ketvirtąją dieną ryto rato pokalbyje vaikams buvo rodomos skaidrės su skirtingais gyvūnais, jų skirtingomis odos tekstūromis. Rodant skaidres vaikai atsakė teisingai į visus klausimus, taip pat vaikas, kuris pakėlė ranką pirmasis buvo kviečiamas prie išmaniosios lentos, joje rodė viską ką žino apie rodomą gyvūną. Džiugu, kad daugelis vaikų draugams suteikė daug naudingų ir įdomių žinių apie pasirinktą gyvūną. Diskusijos metu aptarėme ne tik gyvūnų odos tipus ir tekstūrą, bet ir kur šie gyvūnai yra paplitę, kokias kūno dalis turi, ką šie gyvūnai valgo. Taip pat, vaikams paruoštose kortelėse su gyvūnais ir jų odos tekstūra, vaikai ieškojo tinkamų detalių. Visas detales rado ir sudėjo teisingai. Šios veiklos metu buvo stengiamasi vaikams pateikti skirtingus pratimus, jog jie galėtų lavinti skirtingus kūno raumenis ir taip pat išmėgintų skirtingas judėjimo galimybes. Kuriant pla-

katą vaikai ant didelio plakato piešė savo norimus gyvūnus, galėjo idėjų pasisemti iš padėtų gyvūnų fotografijų. Buvo stengiamasi lavinti vaikų kūrybiškumą, žaidžiant ir tyrinėjant jų pasirinktomis priemonėmis. Visi bendradarbiaujant stengėsi užpildyti visą plakatą nepaliekant tuščios vietos. Vaikams pavyko sukurti labai spalvingą ir gyvūnų įvairove gausų plakatą. Vėliau vaikų sukurtas plakatas buvo pakabintas grupėje, juo visi grožėjosi, aptarėme visu nupieštus gyvūnus.

Penktą dieną paruoštų mankštų metu buvo lavinamas vaikų fizinį aktyvumą išbandant skirtingus mankštos pratimus. Pirmiausia vaikai mankštos pratimus rinkosi naudodamiesi „BEE-BOT“ edukacinę bitutę, vaikai mokėsi problemų sprendimo, lavinosi programavimo pradmenis. Vėliau vaikai išbandė mankštą prie kėdžių, grojant muzikai vaikščiojo aplink kėdes ir sustojus muzikai, atlikdavo tokį pratimą kurį pamatydavo paveikslėlyje. Vaikams tokie mankštos atlikimo būdai labai patiko. Vaikai bendradarbiavo ir aptarinėjo, kuriuos pratimus jiems sunkiau, o kuriuos lengviau atlikti. Vaikams buvo sukurta įdomi ir jų smalsumą sudominanti veikla. Projekto aptarimo metu vaikai dalinosi savo įspūdžiais, naujai įgytomis žiniomis. Apibendrinimo metu pastebėta, kad vaikams patiko visos savaitės metu išbandyti kitokie mokymosi būdai, mokymasis ne tik iš pratybų užduočių, bet ir iš realių ir virtualių aplinkų, kuriose jie galėjo mokytis naudodami grupėje

IŠVADA

Tyrimų rezultatų pagrindu, inicijuotas ir suplanuotas projektas „Noriu mokytis“ atskleidė, kad integruojant realios ir virtualios mokymosi aplinkos elementus galima skatinti priešmokyklinio amžiaus vaikų mokymosi motyvaciją. Įgyvendinant visas suplanuotas veiklas, vaikai aktyviai dalyvavo, bendradarbiavo ir įgijo naujų žinių iš realių bei virtualių mokymosi aplinkų. Projektas ne tik lavino ugdytinių gebėjimus, bet ir skatino jų kūrybiškumą, bendradarbiavimą ir mokymosi įvairovę. Projektas buvo sėkmingas, atspindėjo įvairias mokymosi galimybes ir paskatino vaikus aktyviai įsitraukti į mokymosi procesą.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

LITERATŪRA

1. Gražienė V., Jonynienė V., Kondratavičienė R., Markevičienė N., Poškevičienė E., Vaišvila H., Vizbarienė A. (2021). PATIRČIŲ ERDVĖS. REKOMENDACIJOS PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGUI. I KNYGA. Vilnius.
2. Hashmi, S. I., Seok, C. B., & Halik, M. H. (2017). Enhancing persistence on mastery tasks among young preschool children by implementing the "I Can" mastery motivation classroom program. *Hungarian Educational Research Journal*, 7(2), 127-141.
3. Jegelevičienė, V., Merfeldaitė, O., & Railienė, A. (2016). Mokinių mokymosi motyvacijos silpnėjimo priežastys: tėvų požiūris. *Pedagogika*, 117-128.
4. Lin, M. H., Chen, H. C., & Liu, K. S. (2017). A study of the effects of digital learning on learning motivation and learning outcome. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(7), 3553-3564.
5. Oker, A., Pecune, F., & Declercq, C. (2020). Virtual tutor and pupil interaction: A study of empathic feedback as extrinsic motivation for learning. *Education and Information Technologies*, 25, 3643-3658.

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Sigita Saulėnienė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros vyr. lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo specialistų rengimas, dailės pedagogų rengimas, aukštosios mokyklos didaktika, edukaciniai tyrimai ikimokyklinio ugdymo ir ugdymo daile praktikoje.

El. pašto adresas: sigita.sauleniene@go.kauko.lt

Ieva Šimoliūnaitė, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė. Ankstyvojo ugdymo mokykla „Eureka“ mokytoja.

Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, ugdymo aplinkų kūrimas.

El. pašto adresas: ieva.sim552@go.kauko.lt

Viktorija Rios ir lekt. Edita Ivinkina, baigiamojo darbo tema: „DĖMESINGO ĮSISĄMONINIMO METODŲ TAIKYMO GALIMYBĖS IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ EMOCINIO INTELEKTO UGDYME(SI)“

EDUKACINIS PROJEKTAS „DĖMESINGO ĮSISĄMONINIMO METODAI - PAPRASTAI“

PROJEKTO IDĖJOS KILMĖ

Išanalizavus mokslinę literatūrą buvo nustatyta, kad yra svarbu sudaryti tinkamas sąlygas emociniam intelektui ugdyti(is). Ši kompetencija gali padėti žmogui daugelyje sričių, sėkmingai adaptuotis visuomenėje, darbinėje aplinkoje, išgyventi kasdienes ar išskirtines stresines situacijas. Savistaba, savireguliacija, savo bei kitų žmonių emocijų atpažinimas padeda išsiugdyti atsparumą stresui arba greičiau atsigauti po sunkių išgyvenimų, dėl ko žmogus tampa tvirtesnis ir sėkmingesnis (Arfara ir Samanta, 2016; Drigas ir Papoutsis, 2020; Lorenzetti, 2021; OECD, 2020).

Remiantis moksliniais tyrimais ir gerąja kitų šalių patirtimi buvo atskleista, kad dėmesingo įsisąmoninimo metodai yra glaudžiai susiję su išvystytu emociniu intelektu. Lietuvoje atliktas tyrimas (Naudužienė, 2023) patvirtino, kad DĮ veikia įvairius psichologinius aspektus, susijusius su emociniu intelektu. Buvo įrodyta, kad DĮ metodus praktikuojantys žmonės dažniausiai turi labiau išvystytą EI. Taipogi tai yra puikus įrankis vienam iš svarbių įgūdžių, kurie formuojasi vaikystėje ugdyti(is) tai – gebėjimas sukaupti dėmesį.

Mokslininkas E. Shapiro (2008) plačiai nagrinėjęs EI ypatumus atskleidžia, kad emocijų ir visuomeninių įgūdžių vaikai išmoksta per ilgą laiką ir tai tampa antrąja prigimtimi. Minėtas mokslininkas pataria jau nuo mažų dienų supažindinti vaikus su atsipalaidavimo ir įsivaizdavimo technikomis, kurios gali padėti įveikti skausmą, kančią, psichologinį stresą, kad išsiugdytų jų taikymo įprotis. Teigiama, kad dėl minėtų technikų naudojimo, kūnas ima gaminti natūralų, skausmą malšinantį analgetiką, stiprėja imuninė sistema, stimuliuojamos smegenys ir nervų sistema (Shapiro, 2008). Tam puikiai tinka DĮ metodai (Off, 2018).

Atlikus kokybinį tyrimą ikimokyklinėje įstaigoje „X“ buvo atskleista, kad daugelis pedagogių yra girdėjęs apie DĮ metodus, tačiau joms trūksta teorinio pagrindo. Analizuojant atsakymus paaiškėjo, kad mokytojos norėtų išmokti šių metodikų bei jas taikyti ugdyme(si). Jų teigimu, jos mielai dalyvautų mokymuose ar išklaustų pristatymo šia tema. Kai kurios įvardijo, kad norėtų išmokti lengvai integruojamų DĮ technikų tinkančių mažamečiams.

Projekto vizija: įgalinti pedagoges naudotis dėmesingo įsisąmoninimo metodais vaikų emociniam intelektui ugdyti(is).

Projekto tema: „Dėmesingo įsisąmoninimo metodai - paprastai“.

Projekto tikslas: siekti praplėsti pedagogų teorines ir praktines žinias taikant DĮ metodus ugdyme(si).

Projekto uždaviniai:

1. parengti ikimokyklinio amžiaus vaikams tinkamų DĮ metodų pristatymą ir apmokyti dalyvius.
2. paruošti ir įteikti informacinį lankstinuką.

Projekto organizatorė: studentė Viktorija Rios

Projekto dalyviai: ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogai.

Projekto etapai:

1. Pirmame projekto rengimo etape buvo analizuojami tyrimo metu gauti rezultatai. Pagal empirinio tyrimo metu padarytas išvalgas buvo pasirinktas projekto įgyvendinimo būdas. Siekiant atliepti pedagogų poreikius buvo nuspręsta parengti pristatymą, kurio metu bus pateikiama teorija ir praktiniai pavyzdžiai.
2. Šiame etape buvo atrinkta mokslinė literatūra, susisteminta informacija. Vėliau pagamintas informacinio pobūdžio lankstinukas, kuriame mokytojos galės greitai rasti reikalingą informaciją bei DĮ pratimus. Analizuojant įvairias DĮ programas ar projektus užsienyje buvo ruošiamos skaidrės pristatymui.
3. Pristatymas. 2024 05 22 13 30 h. Kauno l.d. „X“ vyko pristatymas su skaidrėmis.

PROJEKTO REFLEKSIJA

Atsitiktinumo dėka tyrimas buvo vykdomas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, kurioje vadovaujama Valdorfo pedagogika. Tai buvo visiškai nauja patirtis. Pirmą kartą apsilankiau netradicinio ugdymo įstaigoje. Tai ką pamačiau ir sužinojau man paliko didelį įspūdį. Ruošiant klausimyno instrumentariją buvo atrinkti standartizuoti klausimai, kurie galėtų tikti daugelyje ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Vėliau, paaiškėjo, kad daugelio priemonių, kurios yra taikomos tradicinėse ugdymo įstaigose, čia nėra. Mokytojai vaizdo ar garso įrašus keičia gamtos garsų arba varpelio garso klausymu. Didelė svarba yra teikiama mokytojo balsui, kuris pakeičia garso įrašus ir muzikinius instrumentus. Pedagogės niūniuoja lopšines, ketureilius, pačios kuria pirštukų žaidimus ir pasakas. Tyrimo metu sužinojau, kad kai kuriose grupėse vaikus daina lydi visą dieną, grįžtant iš lauko, valantis dantukus ar ruošiantis valgyti. Vietoj jau pagamintų žaislų vaikai lėtai ir kantriai kuria savus. Vaikai net mokosi žaisdami. Tyrimas pasisuko visai kita linkme nei tikėtasi. Maniau, kad DĮ metodai darželyje nebus taikomi arba jų bus taikoma daug mažiau. Buvo atrasta neįtikėtina daug Valdorfo pedagogikos ir DĮ praktikavimo kasdienybėje, tai – lėto buvimo čia ir dabar sąsajų. Dėka mokytojų asmenybių įvairumo ir geranoriškumo pavyko pajauti l.d. „X“ ugdymo filosofiją. Apmąstant jau įvykusius interviu, kildavo daug minčių ir dar daugiau klausimų, kurie buvo užduodami kitiems mokytojams. Tokiu būdu pavyko sudėlioti bendrą įstaigos paveikslą.

Tris kartus apsilankiau įstaigoje tam, kad apklausti mokytojas ir pastebėjau, kad tai tyrimui suteikė pridėtinės vertės, nes tarpuose tarp interviu galėdavau reflektuoti apie tai, ką išgirdau. Kilusius klausimus apie pedagogų atskleistus man negirdėtus Valdorfo ugdymo(si) aspektus, galėjau pateikti kitą kartą. Paaiškėjo, kad l.d. „X“ yra įtraukęs DĮ kaip vieną iš įstaigos metų tikslų, rašo projektus, kelios mokytojos buvo tik ką sugrįžusios iš mokymų šia tema Islandijoje. Iš pedagogų atsakymų buvo galima spręsti, kad joms ši tema yra artima. Išanalizavus tyrimo atsakymus buvo nuspręsta daryti pristatymą ir paruošti lankstinuką. Pristatymo metu buvo pateikta teorijos bei praktinių pavyzdžių. Mokytojoms turėjo būti įdomu išgirsti šių metodų kilmę, sandarą ir kitus aspektus, kuriuos pavyko išsiaiškinti analizuojant mokslinius šaltinius. Pranešimo metu buvo įtraukti DĮ pratimai: kūno skenavimas ir kvėpavimo pratimai. DĮ nėra lengvai moksliskai paaiškinamas konstruktas, tačiau teorijos nėra daug. Tai yra technikų rinkinys, kurį svarbiausia yra praktikuoti. Iš mokytojų reakcijos buvo galima suprasti, kad mano parinkti praktiniai pavyzdžiai darbui su vaikais buvo tinkami. Teigiamų pastebėjimų sulaukė paprasti, lengvai pritaikomi dėmesingumo žaidimai. Mokytojams buvo nauja tai, kad meditacijose skirtose vaikams, galima judėti. Pranešime paminėta, kad dėmesio sutrikimus turintiems vaikams yra sunku ramiai sėdėti, todėl sąmoningas judėjimas gali būti didelė pagalba ugdant(is) dėmesingumą. Pasak išklausiusių pristatymą moky-

tojų, kvėpavimo pratimai būtų naudingi praktikoje. Buvo paminėta, kad vaikai, susijaudinę beveik nekvėpuoja, todėl būtų pravartu mokyti(s) sąmoningo kvėpavimo technikų. Pedagogė grįžtamojo ryšio metu atsakė, kad bandys tai pritaikyti ugdyme(si). Galima teigti, kad pristatymas buvo informatyvus ir praplėtė dalyvių žinias bei įgūdžius.

Dalyvėms įteikti lankstinukai, kuriuose galima rasti susistemintos informacijos apie dėmesingo įsisąmoninimo metodų taikymą vaikų emociniam intelektui ugdyti. Pateikti ir penki kvėpavimo pratimai su taisyklingomis jų atlikimo schemomis, kad pedagogai turėtų aiškias instrukcijas. Man ši patirtis buvo išskirtinė, nes prireikė jėgų ir drąsos atlikti tokio pobūdžio edukacinį projektą. Tikiu, kad tai suteikė praktinės naudos ir naujų galimybių darželio „X“ pedagogėms, nes ir pati pajutau kaip sutvirtėjau pedagogo kelyje.

IŠVADA

Siekiant praplėsti pedagogų žinias apie dėmesingo įsisąmoninimo metodų taikymą vaikų emociniam intelektui ugdyti, minėtoje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje buvo parengtas ir įgyvendintas edukacinis projektas. Pristatymo metu buvo siekiama atskleisti dėmesingo įsisąmoninimo teorinius bei praktinius aspektus, padalinta informacinė medžiaga. Pedagogai noriai dalyvavo, domėjosi ir buvo apmokyti praktiškai, kaip DĮ metodus pritaikyti ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikų emocinį intelektą.

EDUKACINIO PROJEKTO NUOTRAUKOS

KOKIE GALI BŪTI DĖMESINGO ĮSISĄMONINIMO METODAI?
Tai - lėtas, intuityvus, patyriminis buvimas čia ir dabar. Kurio mokomasi kasdieniniame gyvenime. Kai veiklos atliekamos lėtai ir sąsiužus (Bostanov 2019). Dėmesingas įsisąmoninimas dažnai vartojamas apibūdinti praktikų grupes, apimančias dėmesio ugdymą tiek išoriniams, tiek vidiniams kūno pojūčiams ir psichikos turiniui.
Taip pat gali būti siejamos su tam tikromis nuostatomis, ketinimais, prosocialiomis savybėmis, tokiomis kaip gerumas, rūpestingumas ir dėkingumas.
Tai - meditacijos, kvėpavimo, pojūčių stimuliuojantys ar fiziniai pratimai.

TAIKYMAS VAIKAMS
Pritaikant DĮ mažamečiams, būtina naudoti vaiko amžių atitinkančių kalbų ir pratimų, atitinkanti vaiko raidos etapą ar poreikius. Atsižvelgti į tai, kiek laiko vaikas gali sutelkti dėmesį ir kokie yra jo kognityviniai gebėjimai. Kai kurios pratimas galima keisti į pasakojimus, žaidimus, piešimą, maisto produktų degustavimą, kvapų uostymą ir t.t. Rekomenduojama į pratybas įtraukti tėvus, kad procesas įgytų tęstinumą bei reikiamą dažnumą.
• Kvėpavimo pratimai

KODĖL SVARBU PALAIKYTI GERĄ PSICHOLOGINĘ SVEIKATĄ?
Gera psichologinė savijauta yra gyvybiškai svarbi sveikatos ir bendros gerovės dalis. Gerai besijaučiantis žmogus gali sklandžiau funkcionuoti gyvenime, šeimoje, bendruomenėje. Gėba užmegzti sklandžius tarpasmeninius santykius, prisitaikyti prie pokyčių ir įveikti stresines situacijas.
Covid pandemija sukėlė pasaulinę psichikos sveikatos krizę ir ilgalaikį stresą, teigiama, kad net 8 proc. 4-9 metų pasaulio vaikų patiria vienokius ar kitokius psichinius sutrikimus. Daugelis mokytininkų bei organizacijų kuriamos rūpi vaiko gerovė, sutaria, kad vienas iš svarbiausių ikimokyklinio ugdymo uždavinių yra lavinti vaiko emocinį intelektą.

KODĖL SVARBU SUSIPAŽINTI SU DĖMESINGO ĮSISĄMONINIMO METODAIS?
Atnaujintose ikimokyklinio ugdymo galvrose (2022) įvardijamas ir lėtojo ugdymo(si) principas. Jo esmė yra gilus įsitraukimas, kurio metu vaikai išgyvena ir pajaučia esamą momentą *bei buvimą čia ir dabar*.
Vienas iš pasiūlytų papildomų metodų padedančių atsigręžti į save, įveikti nerimą, stresą ir ugdyti(s) gebėjimą būti *čia ir dabar* tai dėmesingas įsisąmoninimas. Užsienio ikimokyklinių įstaigų geroji patirtis rodo plačias mindfulness arba dėmesingo įsisąmoninimo metodų galimybes emocinio intelekto ugdyme.

KAS YRA DĖMESINGAS ĮSISĄMONINIMAS?
Dėmesingas įsisąmoninimas gali būti apibūdinamas kaip disciplina, kaip broūžas, kaip įvairių savybių visuma ir kaip metodas. Šiuo metodu paremtos technikos apima buvimą dabartyje, gilų, intuityvų ir patirtinį supratimą, kad mintys ir emocijos yra tik praeinančios psichiniai įvykiai, o ne tikrovė apie save, pasaulį ir ateitį.

svarbu BŪTI ČIA IR DABAR

Mokytiniai šaltiniai / OECD, 2020; WHO, 2022; LBOT, 2020; UNICEF, 2020

LITERATŪRA

1. Arfara, C., & Samanta, I. (2016). The impact of emotional intelligence on improving team-working: the case of Public Sector (National Centre for Public Administration and Local Government-NCPALG). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 230, 167-175.
2. Bishop, S. R., Lau, M., Shapiro, S., Carlson, L., Anderson, N. D., Carmody, J., ... & Devins, G. (2004). Mindfulness: A proposed operational definition. *Clinical psychology: Science and practice*, 11(3), 230. https://www.qigonginstitute.org/upload/tinymce-editor/docs/mindfulness-_a_proposed_operational_definition.pdf
3. Lorenzetti, L. (2021). La regolazione emotiva e la sua importanza per il benessere. (Italian). *Orientamenti Pedagogici*, 68(4), 91-102
4. Naudužienė, G. (2023). Emocinio intelekto plėtojimas praktikuojant dėmesingą įsisąmoninimą (Doctoral dissertation, Mykolo Romerio universitetas). <https://vb.mruni.eu/object/elaba:179510719/>

5. OECD (2020), What Students Learn Matters: Towards a 21st Century Curriculum, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d86d4d9a-en>.
6. Off, N. (2018). Exploring a mindfulness-informed social emotional learning program in kindergarten classrooms: The moderating role of participant characteristics on behavioural outcomes (Doctoral dissertation, The University of Western Ontario (Canada)).

INFORMACIJA APIE AUTORIUS

Edita Ivinkina, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros lektorė.
Mokslinių tyrimų kryptys: ugdymo psichologija, psichikos sveikatos stiprinimas.
El. pašto adresas: edita.ivinkina@kaunokolegija.lt

Viktorija Rios, Kauno kolegijos, Menų ir ugdymo fakulteto Pedagogikos katedros Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programos absolventė, Kauno lopšelio-darželio „Žingsnelis“ mokytoja.
Mokslinių tyrimų kryptys: ikimokyklinio ugdymo metodikos, psichikos sveikatos stiprinimas, vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymas.
El. pašto adresas: viktorija.rio452@go.kauko.lt

Tiražas 200 egz.

Išleido:

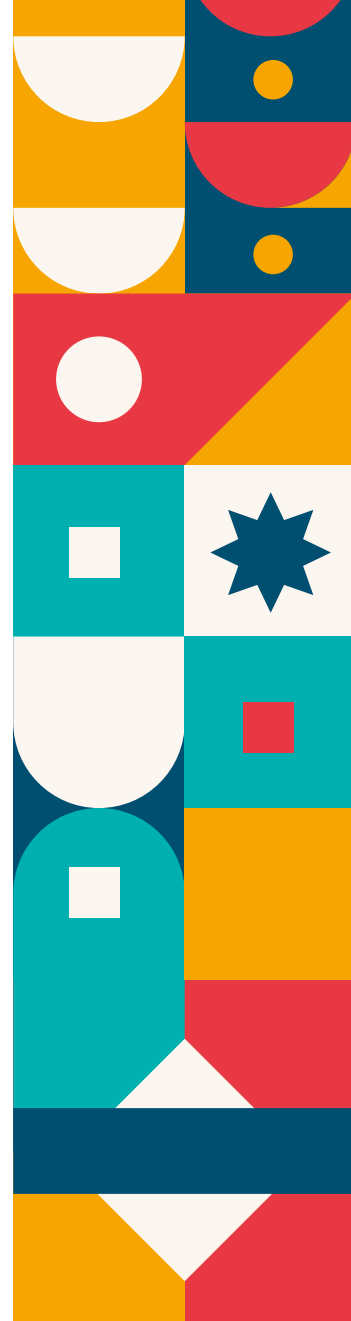

Kauno kolegijos Reklamos ir medijų centras
Pramonės pr. 20, LT-50468 Kaunas
www.kaunokolegija.lt

ISBN 978-9955-27-653-1

ISBN 978-9955-27-653-1

9 789955 276531